

Міністерство освіти і науки України

**Регіональний навчальний центр
Всесвітньої митної організації**

Рада молодих учених Університету митної справи та фінансів

Університет митної справи та фінансів

**“УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ВИМІР:
ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА ГЛОБАЛЬНІ
МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ”**

**МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

14 травня 2021 р.

Дніпро

**Міністерство освіти і науки України
Регіональний навчальний центр Всесвітньої митної організації
Рада молодих учених Університету митної справи та фінансів
Університет митної справи та фінансів**

**“УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ВИМІР:
ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ
НА ГЛОБАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ”**

**МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

14 травня 2021р.

**Дніпро
2021**

УДК 340:341

Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2021. – 242 с.

Матеріали науково-практичної конференції, які включені до збірника, присвячені актуальним питанням верховенства права у регулюванні приватноправових відносин, у кримінальному провадженні та оперативно-розшуковій діяльності; актуальним проблемам здійснення адміністративних та митних процесів; проблемним аспектам суверенності держави і людини; а також іншим науковим аспектам у контексті впливу міжнародного права на розвиток правової системи України

Збірник матеріалів може зацікавити науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також фахівців у галузі права та зовнішньоекономічної діяльності.

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України;
Регіональний навчальний центр Всесвітньої митної організації;
Рада молодих учених Університету митної справи та фінансів;
Університет митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Бочаров Д. О., Ченцов В. В., Приймаченко Д. В., Ліпінський В. В., Варава В. В., Колесников К. М., Лютиков П. С., Мінченко А. О., Перепьолкін С. М., Дерев'янка Т. П., Марценюк О. О., Разживін В. М.

ISBN 978-966-328-164-3

©Колектив авторів, 2021

©Університет митної справи та фінансів, 2021

ЗМІСТ

Секція 1. Правове регулювання приватноправових відносин в умовах міжнародних інтеграційних процесів

Філатов В. В. Спроби законодавчого врегулювання колекторської діяльності в Україні	10
Карцигін Д. С. До питання вдосконалення критеріїв оцінки ефективності взаємодії органів влади та громадськості в екологічній сфері	11
Мінченко А. О. Договір перевезення пасажирів та багажу залізничним транспортом: міжнародний та національний рівні правового регулювання ..	13
Шеховцов В. В. Правові проблеми спеціального використання об'єктів тваринного світу в Україні	16
Наливайко Л. Р., Проценко А. М. Правове регулювання міграційних процесів в Україні	18
Яременко О. І., Ласкевич А. Р. Приватність життя людини. Біометричні відомості, що збираються державами під час перетину кордонів	20
Зуєва О. А. Соціальна відповідальність бізнесу: проблеми та перспективи правового регулювання в Україні	22
Кірін Р. С. Приватноправові відносини у сфері трансформації безперспективних вугільних шахт	24
Стрижак Є. Ю. Правові засади надання субвенцій до бюджетів ОТГ в Україні на реалізацію проектів, що підтримуються ЄС	26
Колосов Р. В. Засновницькі документи як джерело виникнення корпоративних відносин: порівняльно-правовий аспект	28
Курман Т. В. Правові засади органічного сільського господарства як засобу забезпечення сталого розвитку агросфери	31
Панченко В. В. Міжнародно-правовий досвід щодо підвищення конкурентоспроможності сільського господарства	33
Устименко В. А., Джабраїлов Р. А. Реформування законодавства з дотриманням принципу верховенства права як основа сталого розвитку України	35
Туєва О. М. Правові питання сертифікації органічного сільськогосподарського виробництва	38
Луценко О. І. Правове забезпечення принципів регулювання у сфері телекомунікацій (у співвідношенні з <i>acquis</i> ЄС)	39
Єремєєв А. В. Загальна характеристика господарської правосуб'єктності офшорних компаній	42

Тіхонова М. А. Обов'язки батьків та вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл	44
Стрижак Є. Ю., Піц А. М. Проблемні питання стягнення виконавчого збору	45
Міщенко В. С. Соціальна відповідальність бізнесу та її вплив на формування правової моделі сталого розвитку України	48
Свистун Л. Я. Деякі питання договорів перевезення пасажирів автомобільним транспортом ву контексті публічності	49
Перепьолкін С. М., Серебрянська В. О. Вплив COVID-19 на судову систему в Україні та світі	51
Герасимчук С. С. Проблемні питання застосування заходів зустрічного забезпечення в цивільному процесуальному праві: практичні аспекти	53
Пилипенко А. А. Вплив пандемії COVID-19 на діяльність неурядових організацій громадянського суспільства	55
Ягодка В. А. Процедура надання публічних послуг та її стадії на прикладі “Видача ліцензії на експорт товарів”	57

Секція 2. Адміністративні та митні процеси в умовах глобалізації

Лісова О. І., Жиляк В. Р. Правовий механізм надання безоплатної правової допомоги	61
Макушев П. В., Микитенко Є. М. Повноваження Президента України в контексті модернізації конституційного права: зміст та динаміка	62
Ліпинський В. В., Гелерт Л. Деякі аспекти інтерпретації правових норм, що закріплюють відповідальність за порушення митних правил	65
Літвінов В. В. Індекси культурних цінностей в умовах глобалізації	68
Легеза Є. О., Сушко С. В. Вплив глобалізації на публічні послуги та адміністративні процедури	70
Самонова В. В. Електронні докази в адміністративному судочинстві ...	72
Легеза Є. О., Кас'яненко М. П. Поняття та класифікація адміністративних процедур у діяльності митних органів	74
Критенко О. О., Дубина А. П. Діджиталізація митного контролю як напрям удосконалення системи управління ризиками	76
Буга В. В. Будівельна галузь як об'єкт адміністративно-правового дослідження	78

Буга Г. С. Розвиток інституту небанківських фінансових установ в Україні	80
Лиля-Барська А. В. Щодо спрощення вимог до осіб, які мають намір здійснювати нотаріальну діяльність	82
Лісова О. І., Воронцова Д. О. Адміністративно-правове регулювання діяльності засобів масової інформації в Україні	84
Кувакін С. В. Особливості кваліфікації адміністративного правопорушення, що пов'язане з корупцією, передбаченого ст. 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення	86
Перепьолкін С. М., Карлаш А. Г. Адміністративні та митні процеси в умовах глобалізації	88
Кадала В. В. Оцінка впливу принципів на формування митної політики в Україні	90
Гузенко О. П. Державна митна політика як предмет наукових дискусій щодо сутнісного змісту	93
Рябовол Л. Т. Митна безпека як багатоаспектне поняття та явище	95
Хавара Г. О. Глобалізація митної діяльності та безпеки	98
Ягодка В. А. Імплементация міжнародних стандартів до митного законодавства України	99
Хамходера О. П. Адміністративно-деліктна компетенція ВАКС як сумнівна стратегічна ціль	102
Тищенко В. Ф., Чернова А. І. Митна політика України в умовах пандемії ..	104
Острікова Т. Г. Авторизований економічний оператор як атрибут системи митної безпеки	106
Перепьолкін С. М., Мазнов Д. С. Глобалізація адміністративного права та митне законодавство	109
Обушенко О. М. Щодо діяльності Служби судової охорони	112
Маслова А. Б. Загальнотеоретична характеристика медіації та передумови її використання як процедури вирішення митних спорів ...	114
Коломоєць Т. О., Приймаченко В. Д. Правове забезпечення механізму тестування посадових осіб митних органів	116
Приймаченко Д. В., Омелян В. О. Аналіз судової практики застосування адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації	119

***Секція 3. Суверенність держави і людини в міжнародних відносинах:
теоретико-правова еволюція та історичні практики***

Морозов О. В., Раковський М. Історичні та соціальні аспекти виникнення контрабанди	122
Обушенко Н. М. Загальна характеристика принципів систематизації трудового законодавства	124
Перепьолкін С. М., Кас'яненко М. П. Інститут преференцій та привілеї у міжнародному праві	128
Поліщук М. Г., Герасим Є. В. Поняття процесуальних строків цивільного процесу	130
Поліщук М. Г., Новікова А. Г. Ролі суду в суспільному житті громадян	133
Карпушина М. Г. Участь у клінічних дослідженнях національного рівня ..	135
Babina Valentyna, Latova Mariya. Protection of human rights in international relations; with the involvement of international organizations	137
Федорчук М. Д., Каправа Д. О. Суверенітет держави в умовах міжнародної глобалізації як конституційний принцип	139
Колесников К. М. Міжнародний військовий трибунал та практика покарання військових злочинців в історії: сумний кінець Нікія, сина Нікерата (бл. 475–413 рр. до н. е.)	141
Філянін Є. П. Рецепція ісламу українським суспільством у контексті актуальних проблем глобалізації світу	144
Усекеев Э. Ж., Иманбеков У. Т. Внешнерегionalное равновесие в Центральной Азии	146

Секція 4. Верховенство права у кримінальному провадженні та оперативно-розшуковій діяльності: національна доктрина в умовах глобалізації

Шульга А. О., Каширіна Д. Є. Повідомлення про підозру – це рішення чи акт волевиявлення уповноваженої особи?	149
Назаров В. В. Теоретичні та практичні аспекти реалізації верховенства права в кримінальному провадженні	150
Коваленко А. В. Принцип верховенства права в адміністративній діяльності національної поліції України	152

Колода А. А. Причини виникнення помилок слідчого в кримінальному провадженні	155
Батраченко Т. С. Щодо криміналізації відповідальності за правопорушення проти життя та здоров'я медичного працівника	157
Пересада О. М. Окремі проблемні питання кваліфікації умисного вбивства, вчиненого на замовлення	159
Максимова А. Я. Реалізація принципу верховенства права під час здійснення оперативно-розшукової діяльності за умов демократичного транзиту: державно-управлінський аспект	161
Варава В. В., Кашубський М. Питання правоохоронної функції митних органів	163
Курман О. В. Проблемні питання визначення відомостей, що становлять лікарську таємницю, як предмета злочинного посягання	166
Стрежнєв Г. Д. Судова правотворчість як засіб розкриття принципу верховенства права у кримінальному провадженні	168
Ченцов В. В., Тертишник В. М. Проблеми протидії фінансово-економічній злочинності	170
Сухацька І. Ю., Єфімова І. В. До питання про експертизу мікрооб'єктів та її значення у кримінальному провадженні та оперативно-розшуковій діяльності	172
Варава В. В., Варакута А. В., Коваленко К. В. Порівняльна характеристика кримінальної відповідальності за контрабанду в США та Україні	174
Северінова О. Б. Проблемні питання реалізації принципу верховенства права під час проведення слідчих (розшукових) дій	176
Карнаухов О. В., Наумук О. В. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів	178
Коросташова І. М. Органи досудового розслідування та "Верховенство права": питання правового регулювання	180
Стояцька Г. М. Процесуальне інтерв'ю – нова філософія слідчої діяльності	182
Kashyrina I. O., Pokhyl A. V. Rule of law in criminal proceedings	184

**Секція 5. Міжнародне право ХХІ ст. та його вплив
на правову систему України**

Хоббі Ю. С. Проблеми співвідношення національного та міжнародного права у ХХІ столітті	187
Васильєв С. В. Правові засади імплементації європейського законодавства, яке регулює створення інноваційних лікарських засобів	189
Хрідочкін А. В. Актуальні проблеми становлення захисту прав людини в міжнародному гуманітарному праві	191
Макушев П. В. Верховенство права в сучасному міжнародному публічному праві	194
Чвалюк А. М., Плотніков О. В. Фінансово-правові аспекти масового примусового видворення громадян Російської Федерації з Криму	197
Філянїна Л. А. Колективна безпека та колективний захист у системі міжнародних відносин	199
Бережна К. В. Мирне вирішення міжнародних спорів у системі сучасних міжнародно-правових відносин	200
Перепьолкін С. М. Імплементация міжнародного митного права судовими органами України	202
Калашников В. М. Теорія “обмеженого суверенітету” у політико-правовій доктрині США	204
Марков К. А. Унітарна держава. Вимоги часу	206
Легка О. В. Захист персональних даних: практика європейського суду з прав людини	208
Перепьолкін С. М., Левченко В. О. Поняття та суб’єкти міжнародного митного права	210
Степаненко К. В. Науковий розвиток сучасних міжнародних відносин	213
Voievodin I. S. Some issues of international legal regulation of environmental human rights	215
Сліпченко М. Є. Сучасна система митного законодавства	217
Черняк О. О. Канони професійної етики адвокатів під час міжнародної співпраці	218
Хоббі Ю. С., Іванова В. Г. Міжнародні договори як складова правової системи України	221

Мороз С. П. Міжнародний аспект у системі чинників спадкоємності у праві	223
Перепьолкін С. М., Величенко Д. О. Проблеми сучасного міжнародного права	224
Титаренко О. О. Результати 14 конгресу ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя: перспективи в сфері протидії злочинності для України	226
Бадак М. С. Особливості співвідношення державної та митної території в умовах митної інтеграції	230
Текут'єв М. Є. Вплив пандемії Covid-19 на міжнародні міграційні процеси як складової глобалізації	232
Шахбазов Д. Д. Привилегии и иммунитеты Всемирной Таможенной Организации	234
Ализаде Ш. Г. Совет таможенного сотрудничества: основные органы ...	236
Іменний покажчик	239

*Секція 1. Правове регулювання приватноправових відносин
в умовах міжнародних інтеграційних процесів*

**СПРОБИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ
КОЛЕКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Філатов В. В.

Верховна Рада України 19 березня 2021 р. проголосувала за законопроект № 4241, який встановив нові правила та обмеження для роботи колекторів [1]. Проблема нерегульованості колекторської діяльності вже давно існує в Україні, а численні правопорушення з боку колекторів викликають занепокоєння у правозахисників. Що ж саме передбачає новий закон і чи насправді він дозволить обмежити свавілля колекторів? Проаналізуємо документ. До прийняття нового закону і набрання ним чинності, колекторська діяльність в Україні залишається поза межами правового поля. Вона майже не врегульована чинним законодавством, що дозволяє колекторам системно порушувати права боржників. Мова йде про банальне залякування та погрози фізичною розправою. Також колектори застосовують методи психологічного насилля, які цілком можна кваліфікувати як катування, оскільки вони є системними. Усе це призводить до того, що в сучасній Україні колекторська діяльність нагадує середньовіччя.

Новий закон докорінно змінює правила колекторської діяльності в Україні. Перш за все, він упорядковує діяльність колекторських компаній, які донедавна діяли на полу легальній основі. Спочатку усі колекторські компанії будуть змушені зареєструватися як юридичні особи у відповідному реєстрі. Це дасть змогу державі контролювати діяльність таких компаній, і у разі потреби оперативно впливати на порушників законодавства. Окрім цього, контроль за діяльністю колекторів відтепер бере на себе НБУ. Саме нацбанк отримав повноваження для організації діяльності таких суб'єктів. Виключно НБУ тепер буде приймати рішення та здійснювати нагляд за діяльністю колекторських компаній. На етапі створення колекторська компанія буде інструктувати власних працівників щодо норм етичної поведінки та захисту персональних даних боржників. Без такого навчання НБУ просто не зареєструє цю юридичну особу. Новий закон обмежує колекторів у засобах повернення боргу.

Вони матимуть право лише на безпосередню взаємодію, надсилання повідомлень або поштових відправлень. Усі інші засоби впливу – поза межами закону. Відтепер колектор має представитися і чітко зазначити яку компанію він представляє. Для боржників у новому законі передбачено достатньо комплексні гарантії захисту від неправомірних дій колекторів. Так, у договорі про кредит одразу прописується можливість залучення колекторів. Якщо боржник проти, він може вимагати усунення цієї норми з договору. Боржники отримали право звернення до НБУ щодо

порушень колекторами чинного законодавства. Дуже важливо, що тепер право передачі персональних даних боржника колекторам буде надаватися самою особою. Якщо вона проти цього, то кредитор не може самостійно передавати персональну інформацію колекторам. Окрім цього, кожна взаємодія колектора з боржником буде фіксуватися у вигляді відео- та звукозапису. Такі записи будуть зберігатися протягом трьох років.

Це значно спрощує у подальшому аналіз доказів у суді, якщо відбулося порушення прав боржника. Для колекторів новий закон встановлює низку заборон в їхній діяльності, які порушують права боржників (використання функції автодозвону, погроза боржникам, незаконне поширення персональних даних тощо). За дотриманням усіх цих вимог НБУ буде здійснювати системний нагляд. У випадках порушення колекторами вимог законодавства боржники мають право звертатися до НБУ та правоохоронних органів, які зможуть застосувати до винних осіб наступні санкції: письмове застереження, накладення штрафу, тимчасова заборона діяльності, виключення компанії з реєстру, зупинення або відкликання ліцензії. По суті йдеться про важелі впливу на компанію, а не на окремого колектора. Однак ці важелі є доволі дієвими, адже вони пов'язані з припиненням діяльності колекторської компанії. У сукупності із фіксацією взаємодії з боржником, такі заходи є достатньо ефективними.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70219 (дата звернення: 01.04.2021).

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Карцигін Д. С.

Розбудова в Україні екологічного громадського врядування вимагає врахування низки організаційно-правових аспектів, серед яких пріоритетне місце займає система оцінки ефективності взаємодії влади і громадськості. По суті йдеться про моніторинг результатів співпраці, який є невід'ємною складовою процесу реалізації державної екологічної політики. Слід наголосити, що на сьогодні такі критерії є нерозвинені та не індивідуалізовані на рівні специфіки екологічної сфери. Це передусім пов'язане з тим, що сам інститут взаємодії влади і громадськості в екологічній сфері не розглядається як самостійне правове явище, а позиціонується у якості складової загальнодержавного процесу становлення громадянського суспільства. На нашу думку, відсутність на сучасному етапі такої системи критеріїв призводить до наступних

негативних наслідків: гальмування розвитку інституту взаємодії влади та громадськості в екологічній сфері; зниження ефективності поточної співпраці; відсутність сталої практики відстоювання інтересів громадськості в екологічній сфері; неможливість чіткого розмежування прав громадськості та обов'язків влади.

Вважаємо за необхідно запропонувати поєднання кількісних і якісних критеріїв оцінки, що надасть процесу оцінювання більшої об'єктивності та достовірності. Розпочнемо з кількісних критеріїв, до числа яких варто зарахувати: кількість стратегій, програм та концепцій в екологічній сфері розроблених на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях за ініціативою громадськості за рік; кількість проведених консультацій, громадських обговорень, інших спільних заходів, предметом яких є екологічні питання за рік; кількість рішень уповноважених органів влади, які були скасовані за ініціативою громадськості за рік як такі, що порушують чи обмежують екологічні права громадян; кількість позитивних рішень, ухвалених судом за позовом інститутів громадянського суспільства у справах про порушення екологічних прав громадян за рік; кількість створених за рік платформ для інформування громадськості про стан довкілля та координації взаємодії влади та ІГС в екологічній сфері; кількість нормативно-правових актів в екологічній сфері, які були спільно розроблені та схвалені органами влади за рік.

Зауважимо, що кількісні критерії стосуються доволі різних аспектів взаємодії влади та громадськості в екологічній сфері: бюджетування, судочинство, установча діяльність, виконавчо-розпорядча практика, нормотворчість, правозастосовна діяльність, інноваційна та інформаційна діяльність. Це яскраво демонструє складну природу співпраці, яка поєднує окремі організаційні форми та управлінські методи. Вважаємо, що запропоновані критерії доволі комплексно охоплюють усі вищевказані аспекти, що може забезпечити поступове зростання активності громадськості в екологічній сфері за рахунок аналізу та усунення виявлених недоліків.

Згадаємо і про якісні критерії, до яких доцільно зарахувати наступні: рівень довіри громадськості до органів влади, які забезпечують реалізацію державної екологічної політики в Україні; рівень залученості вітчизняних ІГС екологічної спрямованості до співпраці на міжнародному рівні; відсоток зростання громадської активності у сфері захисту екологічних прав; коефіцієнт зростання екологічної правосвідомості українського суспільства; рівень спільного впровадження владою і громадськістю інновацій, які зменшують негативний вплив на довкілля; відсоток узгодженості інтересів суспільства та держави у сфері охорони навколишнього природного середовища; показники висвітлення екологічних проблем загальнодержавного та місцевого значення у ЗМІ; рівень доступу громадян до публічної інформації про стан довкілля в державі та регіонах.

Означені критерії переважно характеризують соціальну складову взаємодії влади та громадськості в екологічній сфері. Основним завданням цієї групи критеріїв є опис суспільних процесів, які відбуваються в екологічному сегменті, зокрема їхньої динаміки. Остання розкриває ефективність досліджуваного правового інституту в цілому, адже він безпосередньо спрямований на соціальний ефект і реалізується у відповідних соціальних формах. Варто наголосити, що кількісні та якісні критерії є взаємообумовленими та взаємозалежними. Інакше кажучи, досягнення соціального і технологічного ефекту не можливе без екологічної та економічної складової, які виступають у якості елементів цілісної структури.

Таким чином, необхідність системи критеріїв оцінки ефективності взаємодії влади та громадськості в екологічному напрямку обумовлена не тільки тенденціями розвитку вітчизняного законодавства, а й повністю корелюється з розвитком громадянського суспільства в Україні. Сегмент екологічних відносин належить до тих суспільних відносин, які передбачають обов'язкову громадську складову. Тільки за таких умов ми отримуємо належну систему громадського екологічного врядування, яка буде здатною утримувати в державі належний рівень екологічної безпеки та протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам.

ДОГОВІР ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРА ТА БАГАЖУ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ: МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВНІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Мінченко А. О.

1. На сучасному етапі розвитку міжнародного співробітництва питанням перевезення пасажирів та багажу залізничним транспортом приділяється увага як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях правового регулювання міжнародних відносин.

З метою правового врегулювання відносин перевезення залізничним транспортом на двосторонньому рівні суб'єкти міжнародного права безпосередньо взаємодіють між собою на рівні уповноважених представників органів державної влади та укладають двосторонні міжнародні договори (угоди). Як приклад міжнародних договорів у відносинах України з іншими державами можна навести такі угоди: Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про залізничне сполучення через Державний кордон від 18 червня 1993 р.; Угода між Урядом України і Урядом Естонської Республіки про співробітництво в галузі залізничного транспорту від 15 лютого 1995 р.; Угода між Урядом України і Урядом Словачької Республіки про залізничне сполучення через Державний кордон від 15 червня 1995 р.; Угода між Урядом України і Урядом Монголії про співробітництво в галузі залізничного транспорту від 27 червня 1995 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом

Румунії про співробітництво в галузі залізничного транспорту від 21 жовтня 2003 р.

На багатосторонній основі зацікавлені у вирішенні питань залізничних перевезень сторони взаємодіють між собою в межах діяльності міжнародних міжурядових і неурядових організацій (Організація міжнародних залізничних перевезень, Організація співробітництва залізниць, Рада із залізничного транспорту держав – членів Співдружності Незалежних Держав; Міжнародний союз залізниць; Міжнародний комітет залізничного транспорту; Співтовариство Європейських залізниць та інфраструктурних компаній; Форум залізниць Європи; Міжнародна асоціація “Транскаспійський міжнародний транспортний маршрут”), а також чинних міжнародних договорів регіонального та універсального характеру, серед яких: Угода про міжнародне залізничне пасажирське сполучення від 1 листопада 1951 р.; Угода про міжнародне вантажне сполучення від 1 листопада 1951 р.; Конвенція про міжнародні залізничні перевезення від 9 травня 1980 р.; Європейська угода про міжнародні магістральні залізничні лінії від 31 травня 1985 р.; Європейська угода про важливі лінії міжнародних комбінованих перевезень та відповідні об’єкти від 1 лютого 1991 р.; Договір про міжнародне залізничне пасажирське тарифи від 1 серпня 1991 р.; Конвенція про процедуру міжнародного митного транзиту під час перевезення вантажів залізничним транспортом із застосуванням накладної УМВС (SMGS) від 9 лютого 2006 р. тощо.

Отже, з наведеного вище можна дійти висновку, що правове регулювання відносин перевезення на залізничному транспорті здійснюється з урахуванням узгоджених на двосторонньому рівні умов перевезення між конкретними державами та із використанням договору перевезення, затвердженого нормативно-правовими актами законодавства України.

2. Поняття договору перевезення пасажирів та багажу та його основні положення закріплено в ст. 910 ЦК України, відповідно до якої за договором перевезення пасажирів одна сторона (перевізник) зобов’язується перевезти другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а в разі здавання багажу – також доставити багаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання багажу, а пасажир зобов’язується сплатити встановлену плату за проїзд, а у разі здавання багажу – також за його провезення.

Особливість предмета договору перевезення пасажирів та багажу залізничним транспортом яскраво ілюструють умови перевезення, які можна виокремити у їх порівнянні з основними умовами перевезень, наприклад, вантажів, хоча й мета цих договорів – здійснення перевезень та задоволення матеріальних і культурних потреб населення є загальною. Основним обов’язком перевізника при перевезенні вантажів є своєчасна доставка вантажу до місця призначення, що не можна сказати про перевезення пасажирів: разом із “своєчасністю” важливу роль відіграє також і якість виконання своїх зобов’язань перевізником. Безумовно, саме

необхідність забезпечення надання пасажиром якісних послуг із перевезення має основне значення для визначення предмета договору перевезення пасажиром та багажу залізничним транспортом. Тож, можна підсумувати, що *предметом* договору перевезення пасажиром та багажу залізничним транспортом є послуга з перевезення, яка виявляється у безпечній, своєчасній та якій доставці залізничним перевізником пасажирів та багажу до пункту призначення.

Таким чином, договір перевезення пасажиром та багажу залізничним транспортом можна визначити як двосторонній правочин, за яким одна сторона (залізничний перевізник) зобов'язується безпечно й своєчасно перевезти другу сторону (пасажиром) до пункту призначення та надати якісні послуги з перевезення згідно з придбаним проїзним документом, а в разі здавання багажу – доставити багаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на його одержання, а пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд, а у разі здавання багажу – також за його провезення.

3. Тож можна констатувати, що правове регулювання перевезення пасажирів та багажу залізничним транспортом у міжнародному сполученні має комплексний характер і здійснюється на двох рівнях: міжнародному та внутрішньодержавному.

Для безпосередніх учасників правовідносин з питань перевезень (пасажиром та перевізника) основним джерелом правового регулювання відносин між ними є нормативно-правові акти прийняті національними органами державної влади. Здебільшого положення таких внутрішньодержавних нормативно-правових актів збігаються у різних держав, бо їх було запозичено з чинних для таких держав міжнародних договорів. Однак, незважаючи на те, що міжнародні договори неодноразово згадуються в текстах нормативно-правових актів законодавства України про залізничний транспорт, його частиною, якщо спиратися на ст. 3 Закону України “Про залізничний транспорт”, вони не визнані дотепер.

При цьому важливим є згадування у такій якості саме про чинні міжнародні договори України. Адже, як зазначено у ч. 2 ст. 19 Закону України “Про міжнародні договори” 2004 р.: “Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору”. З огляду на це, ч. 1 ст. 3 Закону України “Про залізничний транспорт” пропонується викласти у такій редакції: “Законодавство про залізничний транспорт загального користування складається із законів України “Про транспорт”, “Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування”, цього Закону, Статуту залізниць України, який затверджується Кабінетом Міністрів України, чинних міжнародних договорів України та інших актів

законодавства України”. Таким чином, у разі невідповідності положень законодавства України про залізничний транспорт положенням чинних міжнародних договорів України, учасники правовідносин з питань перевезень матимуть право вимагати застосування з цією метою саме чинних міжнародних договорів України як частини внутрішньодержавного законодавства про залізничний транспорт.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБ’ЄКТІВ ТВАРИННОГО СВІТУ В УКРАЇНІ

Шеховцов В. В.

Сутність спеціального використання об’єктів тваринного світу полягає у необхідності дотримання адміністративно-правових засобів, що втілює імперативний метод у фауністичному праві, як обов’язкової вимоги здійснення діяльності, пов’язаної із вилученням диких тварин із природного середовища їх перебування.

Слід зазначити, що ст. 20 Закону України “Про тваринний світ” за своєю назвою перераховує види використання об’єктів тваринного світу незалежно від загального та спеціального порядку їх здійснення, а також безвідносно окремих об’єктів тваринного світу. Втім, аналіз Закону України “Про тваринний світ” свідчить про те, що в подальшому законодавець приділив найбільшу увагу регулюванню саме спеціального використання диких тварин.

Мета спеціального використання об’єктів тваринного світу як діяльності, пов’язаної із вилученням природних ресурсів тваринного світу – задоволення абсолютно різноманітних, як вітальних, так і інших похідних потреб людини. При цьому, задоволення першої групи потреб наштовхує до висновку, що тваринний світ в цьому аспекті розглядається як важлива промислова, харчова та лікарська сировина (матеріальна цінність), а в інших випадках – як джерело духовного, естетичного задоволення й компонент культурно-виховного збагачення людини. В той же час, встановлення правил та вимог, виконання яких необхідне для реалізації спеціального використання об’єктів тваринного світу – гарантування забезпечення стану збереженості дикої фауни як невід’ємного компонента єдиної екосистеми Землі, мінімізація негативного впливу на диких тварин внаслідок виробничо-господарської та іншої діяльності, попередження тотального вимирання окремих популяцій тварин та в цілому уникнення вичерпності й виснаженості об’єктів тваринного світу. Отже, мета використання об’єктів тваринного світу, а також ступінь впливу користувача на фізичний стан природних ресурсів тваринного світу, який обумовлює встановлення спеціального порядку здійснення не лише права природокористування, але й реалізації права власності, виступають розмежувальними факторами, що превалюють, між загальним та спеціальним використанням.

Сучасні умови реалізації державної екологічної політики демонструють те, що співіснування екологічних та економічних принципів при спеціальному природокористуванні залишається проблемним. Повсякчас постають питання щодо необхідності переважання екологічних інтересів над економічними, проте екологічний інтерес часто поступається економічному через державні пріоритети розвитку виробництва, важливість зростання економіки тощо, в процесі чого нехтуються екологічні норми. В контексті зазначеного, слід підтримати позицію представників еколого-правової науки, які апелюють до потреби забезпечення комплексного підходу під час правового регулювання використання природних ресурсів, який впливає з необхідності правового оформлення оптимального поєднання економічних, споживацьких інтересів людини в задоволенні ресурсних потреб економіки та екологічних інтересів, спрямованих на задоволення життєво необхідної потреби існування в безпечному, ресурсно- та екологічно збалансованому довіллі, а також врахування і поєднання публічних і приватних екологічних та не екологічних інтересів окремих суб'єктів [1, с. 118].

За таких умов, пріоритетним напрямком вдосконалення практики реалізації правових норм, що регулюють порядок здійснення спеціального використання об'єктів тваринного світу є нагальність врахування природокористувачами вимог охорони навколишнього природного середовища та збереження біорізноманіття на засадах орієнтації на подолання антагонізму між економічною та екологічною складовою концепції сталого розвитку.

Спеціальне використання об'єктів тваринного світу виникає та припиняється на підставі правомірних юридичних фактів, до яких належать договори, ліцензії, дозволи та акти органів державної влади й органів місцевого самоврядування. В межах даного дослідження особливої уваги потребує питання правового забезпечення дозвільної діяльності у сфері спеціального використання об'єктів тваринного світу, оскільки деякі види спеціального використання дикої фауни передбачають припинення права державної власності на відповідні об'єкти й у цих випадках значення дозволу полягає в тому, що він є згодою власника на припинення свого права і в подальшому виконує роль акта, який засвідчує право власності осіб на добуті об'єкти тваринного світу, тобто виступає не тільки підставою виникнення відповідних правовідносин, але й юридичним титулом зміни власника.

Процедура видачі дозволів на спеціальне використання об'єктів тваринного світу на сьогодні не знайшла належного законодавчого забезпечення. Так, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.07.2018 № 505-р “Про скасування деяких актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади”, наказ Мінекобезпеки “Про затвердження Правил видачі дозволів на спеціальне використання

диких тварин та інших об'єктів тваринного світу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення” від 26.05.1999 р. № 115 був скасований як такий, що не відповідає Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності”. Натомість був розроблений альтернативний підзаконний нормативно-правовий акт – Проект постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне використання об'єктів тваринного світу як природних ресурсів загальнодержавного значення та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459”, а також проєкт Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, щодо врегулювання процедури видачі документів дозвільного характеру у галузі спеціального використання об'єктів тваринного та рослинного світу, з метою приведення у відповідність законодавчої бази до вимог законів України “Про адміністративні послуги” та “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” від 08.02.2019 р. (останній було відкликано 29.08.2019 р.).

Відсутність належного правового механізму забезпечення дозвільної системи у сфері спеціального використання тваринного світу створює передумови для успішних маніпуляцій та реалізації корупційних схем користувачами об'єктів тваринного світу за підтримки чиновників. Саме тому здійснення господарсько-виробничої та іншої діяльності, яка передбачає виловлення диких тварин із природного середовища існування, повинне базуватися на легалізації такої діяльності, тобто на чіткому визначенні правових засад отримання санкціонованого дозволу уповноваженого органу державної влади.

Список використаних джерел:

1. Кобецька Н. Р. Комплексний підхід як основа правового регулювання використання природних ресурсів. *Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти*. Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2014. С. 117–119.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Наливайко Л. Р., Проценко А. М.

На сьогодні тема міграційних процесів є досить актуальною, адже поступово відбувається всесвітня економічна, політична та культурна інтеграція. Саме збільшення обсягів міграційних процесів зумовлене процесами глобалізації. Адже ефективність державної міграційної політики України невід'ємно пов'язана з її успішною обґрунтованою ідеєю, головне завдання якої є забезпечення єдиного методологічного прийому до формування сприйняття міграційного процесу в сучасній

Україні, а також визначення ролі та місця міграційних процесів у політичній, економічній та соціальній сфері суспільства, розроблення механізму регулювання територіального розподілу населення та обрання пріоритетних напрямків розвитку в цій сфері.

Державна міграційна політика України – це сукупність заходів, які здійснюються органами державної влади щодо регулювання міграційних процесів з метою захисту національної безпеки та інтересів держави, територіальної цілісності, а також сприяння підвищенню соціального, економічного, культурного, демографічного, а також наукового розвитку держави.

Міграція – переміщення особи для зміни місця проживання чи перебування. Існують такі види міграції: зовнішня – переміщення особи, що пов'язане з перетинанням державного кордону; внутрішня – переміщення особи з перетинанням меж адміністративно-територіальних одиниць.

Слід зауважити, що міграційна політика України нерозривно пов'язана з геополітичними процесами в державі, демографічною, економічною, соціальною та політикою національної безпеки. Така політика спрямована на забезпечення та дотримання прав людини на вільний розвиток, формування політики щодо зниження кількості безробітних, а також зростання потенціалу країни.

Міграційна політика України будується на таких принципах:

- захист національних інтересів держави, забезпечення її безпеки.
- взаємне співробітництво державних органів у сфері міграційної політики як на державному рівні, так і міжнародному.
- контролювання процесів зовнішньої та внутрішньої міграції.
- неприпустимість обмежень за ознакою раси, кольору шкіри, релігійними переконаннями чи соціальним походженням.

У ст. 33, Конституції України йдеться про те, що “Кожен, хто перебуває на законних підставах на території України, користується такими ж самими свободами та правами, а також має ті самі обов'язки, що й громадяни України, за винятками, що встановлені в законодавстві України, та міжнародних договорах. Апатридам та іноземцям може бути надано притулок у порядку, встановленому законодавством”.

У 2001 р. Верховна Рада України прийняла закони України “Про громадянство”, “Про імміграцію”. У січні 2002 р. Україна приєдналася до Конвенції і Протоколу ООН про статус біженців. Кабінетом Міністрів України затверджено Програму регулювання міграційних процесів, розроблену Державним комітетом України у справах національностей і міграції за участі зацікавлених міністерств і відомств. Основними завданнями зазначеної програми є завершення формування нормативно-правової бази з питань міграційних процесів, сформування ідеї щодо створення адміністративного механізму державного регулювання міграційних процесів і забезпечення його впровадження й ефективного

функціонування, забезпечення захисту прав осіб, яким надано статус біженців чи притулок в Україні.

Пріоритетними напрямками співпраці України з Європейським Союзом у сфері міграції є такі: запобігання незаконній міграції, торгівлі людьми, забезпечення безпеки кордонів держави. Варто зазначити, що є ряд питань, які потребують вирішення: об'єднання іммігрантів, спрощення порядку трудової міграції, покращення умов захисту прав та інтересів громадян України за кордоном, розширення можливостей працевлаштування в країнах ЄС. Вирішення таких питань має для України не тільки політичне, а й значне соціально-економічне значення.

Отже, ефективність міграційної політики України останнім часом стрімко розвивається. Передусім, це проявляється в напрямках щодо подолання негативної схильності у сфері міграційних процесів та їх налагодження. Але все ж таки подолання проблемних питань у цій сфері, а також використання позитивного потенціалу потребують удосконалення нормативно-правових актів України, імплементації у законодавство зарубіжного досвіду, а також розвитку міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону України “Про основні засади державної міграційної політики України”: запропонований І. Ф. Гайдошем №4227-1 від 23.03.2004 (Стаття 3. Об'єкти державної міграційної політики).

2. Конституція України (із змінами, внесеними згідно із Законами № 2680-VIII від 07.02.2019).

3. “Про громадянство” : Закон України. URL : <http://rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>

4. Чехович С. Б. Юридичні аспекти міграційних процесів в Україні / Чехович С. Б. Київ : Укр. Центр правничих студій, 2001. 288с.

ПРИВАТНІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ. БІОМЕТРИЧНІ ВІДОМОСТІ, ЩО ЗБИРАЮТЬСЯ ДЕРЖАВАМИ ПІД ЧАС ПЕРЕТИНУ КОРДОНІВ

Яременко О. І., Ласкевич А. Р.

Система фіксації біометричних даних, на думку представників української влади, – це нагальна необхідність для покращення безпекової складової при перетинанні кордону та вдосконалення системи прикордонного контролю. Її впровадження дає можливість посилити контроль за в'їздом та виїздом з України іноземців та осіб без громадянства, додержанням ними правил перебування на території країни. Обов'язкову фіксацію біометричних даних застосовують у відповідності до визначеного МЗС переліку 70 країн, у тому числі Російської Федерації, які віднесено до категорії ризику. Решта іноземців – за результатами аналізу та оцінки ризиків. Законодавство дозволяє перебувати іноземцю в Україні до 90 діб протягом 180 діб.

Особа, що підпадає під список сімдесяти країн категорії ризику може перетнути державний кордон України трьома способами:

- подати попереднє повідомлення про те, що вона збирається в Україну;
- безпосередня фіксація даних на кордоні, біометричного паспорта або біометричних даних;
- фіксація людини в місці, де вона планує перебувати.

Співробітники Держприкордонслужби фіксують за допомогою рідера відбитки 4 або 5 пальців правої руки громадянина, що в'їжджає в Україну або виїжджає з України. Далі інформація надходить до підсистеми обробки біометричних даних за кількома базами даних – МВС, СБУ. Крім того, через міжвідомчу інформаційно-телекомунікаційну систему “Аркан” вона надходить до Національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства Державної міграційної служби України. Також вони здійснюють перевірку паспортних документів іноземців, в тому числі за базами Інтерполу у 126 пунктах пропуску. 89 Процедура проходження кордону займає до 2 хвилин. При повторному перетині кордону особою здійснюватиметься процес її ідентифікації. Відповідно, інспектор переглядає: чи здавала людина свої біометричні дані. У разі незбігу даних таку особу буде направлено на додатковий контроль для з'ясування обставин.

На сьогодні в країнах Європи, Ізраїлі та США поширеними є два способи біометричної аутентифікації: за відбитками пальців та за двомірним зображенням обличчя. Біометрична аутентифікація за відбитками пальців вважається найбільш точною, а за двомірним зображенням обличчя – може застосовуватись навіть негласно. Крім високої надійності, на користь цих двох способів біометричної аутентифікації також свідчить можливість їх використання практично в кожній країні. Адже навіть у разі відсутності в тій чи іншій країні бази даних щодо проїзних документів в якості джерела порівняльних зразків для верифікації чи ідентифікації їх пред'явників можуть виступати наявні бази даних кримінальної інформації, в яких зазвичай містяться як відбитки пальців, так і двомірні зображення обличчя осіб, причетних до вчинення правопорушень.

Останнім часом поступово набуває поширення біометрична аутентифікація за райдужною оболонкою ока. Подібна практика вже має місце у Великобританії та Німеччині.

Оскільки посилення міграційних потоків як з України, так і в межі її території останнім часом спричиняє значні проблеми для нашої держави, псує її відносини з країнами-сусідами, становить загрозу національній безпеці, то у якості ефективного кроку протидії цим процесам, як засвідчує досвід багатьох країн світу, є введення для громадян біометричних паспортів

Список використаних джерел:

1. Тальянчук Л. С. Криміналістичне дослідження документів, що посвідчують особу при перетині державного кордону України що посвідчують особу при перетині державного кордону України : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ. Київ. 249 с.

2. Біометрія як універсальний спосіб ідентифікації людини. URL : <http://bablyukh.clan.su/publ/1-1-0-4>.

3. Мороз А. О. Біометричні технології ідентифікації людини. огляд систем. Математичні машини і системи, 2011, № 1. С. 39–45

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Зуєва О. А.

Нинішній стан світової економіки характеризується поглибленням економічної взаємозалежності країн, що є наслідком глобалізаційних процесів, які безумовно мають як позитивні так і негативні наслідки. До перших можна віднести відкритість економік різних країн до співробітництва, їх розвиток у напрямку глобального економічного взаємозв'язку, що відбувається через економічну інтеграцію. Втім, через це в світовій економіці відбуваються й численні суперечливі та складні процеси в суспільній сфері. Останні світові фінансові кризи, збройні конфлікти в різних районах світу, пандемія є причиною політичних протистоянь між державами, які неодмінно впливають на економіку як окремих країн так і світу в цілому. До таких явищ також слід додати й проблеми навколишнього природного середовища, які потребують негайного вирішення. Звісно сприяння подоланню негативних наслідків та запобігання настанню інших має стати обов'язком не лише держав, а й усього людства.

Одним із виходів та прикладів запобігання суспільної диференціації, масового поширення бідності тощо є соціальна відповідальність бізнесу або корпоративна відповідальність бізнесу (далі – СВБ та КВБ).

Визначення соціальної відповідальності бізнесу на сьогодні відсутнє, оскільки, як відмічає Х. Р. Гальчак, розробка цієї проблематики відбувається у розрізі теоретико-методологічних, методичних та практичних аспектів в межах різних суспільних наук [1, с. 140]. Дослідження окремих питань соціальної відповідальності бізнесу проводиться здебільшого в межах економічних досліджень, які, однак, не носять фундаментального та комплексного характеру та стосуються в основному одного з аспектів СВБ такого як соціальна складова діяльності підприємства [2, 3].

Втім, не можливо обмежити дослідження питань соціальної відповідальності бізнесу лише економічними аспектами. Соціальна відповідальність бізнесу є умовою сталого розвитку. Поняття сталого

розвитку є вкрай багатогранне та містить в собі такі основні складові як соціальний, економічний та екологічний розвиток, які звісно є поєднаними між собою. Досягнення та встановлення сталого розвитку не можливе без належного правового опрацювання всіх його елементів та врегулювання.

Однозначно не можна визначити та віднести правовий аспект СВБ до певної галузі права. Однак, як зазначає Антошко Т.Р., закладення підвалин для формування законодавства з питань СВБ та КВБ є ключовим фактором розвитку суспільних відносин в економіці України та завдяки їм можливим стає забезпечення стабільного економічного ефекту [4, с. 7] Процес впровадження в законодавство засад СВБ та КВБ вже відбувається у багатьох європейських країнах (наприклад, Польща, Австрія, Німеччина тощо). При цьому, СВБ та КВБ розглядаються в контексті міжнародної репутації країн, їх розуміння не зводяться до встановлення приписів для суб'єктів господарювання щодо вирішення внутрішніх соціальних питань та обов'язку створення робочих місць, як це відбувається в Україні [4, с. 9].

При розгляді соціальної відповідальності бізнесу з точки зору юриспруденції слід мати на увазі, що визначальним критерієм цього явища є його саме соціальний характер. Так, виходячи з цього, можна стверджувати, що нормативне забезпечення СВБ має відбуватись засобами майже всіх галузей права, оскільки СВБ та КВБ не обмежується лише обов'язками суб'єктів господарювання дотримуватись певного законодавства та прийняттям ними рішень щодо проведення різних благодійних заходів, а й розробкою, участю та фінансуванням з їх боку різних соціальних проектів тощо, що безумовно має відбуватися за підтримки з боку державних органів та органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Гальчак Х. Р. Соціальна відповідальність бізнесу в ринкових умовах господарювання. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2011. № 698 : Проблеми економіки та управління. С. 140–146.
2. Комарницький І. Ф., Галушка З. І. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент управління сучасним підприємством. *Економічні науки : зб. наук. пр. Буковинського університету*. 2010. Вип. 6. С. 78–91.
3. Чала Ю. В. Соціальна відповідальність підприємств як основа інноваційного розвитку сучасної економіки. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. Вип. 40. С. 275–285.
4. Антошко Т. Р. Формування інституційних основ корпоративної соціальної відповідальності в Україні. *Сучасні проблеми економіки та підприємництва*. 2014. Вип. 13. С. 6–12

ПРИВАТНОПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ТРАНСФОРМАЦІЇ БЕЗПЕРСПЕКТИВНИХ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ

Кірін Р. С.

Євроінтеграційний процес декарбонізації енергетики, а також річний план роботи на 2021 р. в рамках виконання Меморандуму щодо енергетичного партнерства між Україною та ЄС передбачає, серед іншого, поступову відмову від використання вугілля, відтак – поетапне закриття або трансформацію вітчизняних вугільних шахт.

Враховуючи особливу роль і місце вугільної промисловості в економіці та реалізації завдань структурної перебудови народного господарства, з метою виходу галузі з глибокої кризи, уряд у 1996–1997 рр. запропонував чергову систему державної підтримки вугледобувних підприємств [1].

Така дотаційна політика виходила з двох принципових особливостей:

1) підтримка збиткових вугільних шахт здійснювалася з використанням виключно бюджетних коштів;

2) кошти підтримки шахт розподілялися за цільовим призначенням.

При цьому, в якості аргументу висувалася теза, за якої у кризовий стан вугільної галузі доцільно надати можливість рентабельним підприємствам використати свої прибутки, у тому числі й рентні пільги, для розвитку виробництва і нарощування видобутку.

В подальшому механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою “Реструктуризація вугільної галузі” був визначений урядовою постановою [2]. Зокрема, з метою визначення обсягу бюджетних коштів, необхідного для часткового покриття витрат, що включаються до собівартості товарної вугільної продукції, вугледобувні підприємства готують з урахуванням розроблених Міністерством енергетики України (далі – Міненерго) методичних рекомендацій прогнозовані техніко-економічні показники діяльності та план заходів, які спрямовані на поліпшення показників з виробництва та зниження витрат товарної вугільної продукції, і подають їх на розгляд Міненерго в установленому ним порядку.

Бюджетні кошти, відповідно до встановленого Кабінетом Міністрів України Порядком, спрямовуються на: 1) повернення до державного бюджету коштів, виділених Міненерго для погашення заборгованості із заробітної плати перед працівниками вугільної промисловості на поворотній основі з резервного фонду державного бюджету; 2) забезпечення вітчизняного виробництва товарної вугільної продукції шляхом оплати праці та внесення обов’язкових платежів, пов’язаних з виплатою заробітної плати, спожитої електроенергії, а також погашення заборгованості із заробітної плати; 3) здійснення заходів з технічного переоснащення та модернізації вугледобувних підприємств; 4) оплату видатків за договорами постачання електричної енергії; 5) утримання об’єкта незавершеного будівництва “Будівництво шахти № 10 “Нововолинська” ДП “Волиньвугілля” (коригування)”.

Проте, розгляд результатів оцінки ефективності бюджетної програми за 2020 рік КПКВК 2401590 “Реструктуризація вугільної галузі” дає підстави стверджувати, що уряд під реструктуризацією розуміє два напрями використання бюджетних коштів [3]: 1) забезпечення вітчизняного виробництва товарної вугільної продукції шляхом оплати праці та внесення обов’язкових платежів, пов’язаних із виплатою заробітної плати, у тому числі на погашення заборгованості із заробітної плати; 2) підтримка у безпечному та безаварійному стані шахти № 10 “Нововолинська”, у межах витрат, передбачених проектом “Будівництво шахти № 10 “Нововолинська” ДП “Волиньвугілля”.

Натомість виконання бюджетної програми за 2020 р. КПКВК 2401070 “Заходи з ліквідації неперспективних вугледобувних підприємств” здійснювалося за чотирма напрямками: 1) підготовка державних вугледобувних підприємств до ліквідації; 2) підготовка відокремлених підрозділів державних вугледобувних підприємств до ліквідації; 3) ліквідація вугледобувних підприємств; 4) утримання водовідливних комплексів, будівництво і реконструкція яких передбачені проектами ліквідації шахт, за умови, що забезпечення їх подальшого функціонування до вартості таких проектів не включено.

Такий підхід до планування бюджетних витрат на вугільну галузь означає, що уряд під реструктуризацією передусім розуміє процес покриття збитків від виробництва товарної продукції без жодних стимулів до скорочення таких збитків для окремо взятих вугільних підприємств. У таких умовах вугільні підприємства не зацікавлені у зменшенні збитків, а навпаки, прагнуть отримати максимум бюджетних коштів на поточні видатки. Вони також не можуть розраховувати на додаткове бюджетне фінансування для модернізації виробництва через брак необхідних коштів у бюджеті [4, с. 37].

Таким чином, сучасна Україна стоїть перед непростим вибором місця коми у класичній фразі “ліквідувати не можна приватизувати”.

Список використаних джерел:

1. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України : постанова Верховної Ради України від 15 жовтня 1996 р. № 412/96-ВР // Голос України від 17.10.1996.

2. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реструктуризації вугільної галузі : постанова Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 24 квітня 2021)

3. Результати оцінки ефективності бюджетної програми за 2020 рік КПКВК 2401590 “Реструктуризація вугільної галузі”. Міністерство енергетики України. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245519922> (дата звернення 25.04.2021)

4. Балан С., Євтушок С. Оцінка ефективності державних видатків на реструктуризацію вугільної галузі / ГО “Діксі Груп”, Фонд ім. Гайнріха Бьоля. 2020. 112 с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАДАННЯ СУБВЕНЦІЙ ДО БЮДЖЕТІВ ОТГ В УКРАЇНІ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОЕКТІВ, ЩО ПІДТРИМУЮТЬСЯ ЄС

Стрижак Є. Ю.

Будь яка територіальна громада України мріє про розбудову соціальної інфраструктури в своєму селі, селищі, місті до рівня, що відповідає сучасним вимогам та викликам. Фінансування нового будівництва, реконструкції, капітального ремонту чи оснащення закладів охорони здоров'я, культури, освіти на місцях вимагає таких значних капітальних інвестицій, які навіть для об'єднаних територіальних громад є непідйомними.

Посилити фінансову спроможність територіальних громад має реформа з децентралізації влади, що проводиться згідно із Концепцією реформ місцевого самоврядування і територіальної організації влади (розпорядження Уряду № 333-р від 01.04.2014 р.). Кардинальні зміни, насамперед в управлінській та фінансовій сферах, покликані створити комфортні та безпечні умови для життя членів об'єднаної територіальної громади, забезпечити можливість надання високого рівня послуг громадянам, а також зародити почуття відповідальності кожної людини за розвиток своєї малої батьківщини.

Прагнення українців досягти європейського рівня життя, спонукає нас звертатися до досвіду країн, що вже вдало пройшли шляхом реформ. Багато науковців сходяться на думці, що в Республіці Польща пройшла найуспішніша з усіх країн Східної Європи адміністративна реформа, наслідком якої є становлення значної політичної, фінансової, майнової, адміністративної автономії місцевих органів влади.

Базовим елементом системи місцевого самоврядування Польщі є гміни, які можуть об'єднувати велике село з меншими та невеличкими хуторами, або місто з селищем та селами, що розташовані неподалік. Тобто польська гміна є подібною до об'єднаних територіальних громад, що утворюються в Україні.

Українські науковці Р. Костюкевич та О. Мандзюк, вивчаючи досвід розвитку територіальних громад польських гмін, відзначають, що “фактично 60–70 % коштів, які витрачаються на капітальні інвестиції в польських гмінах – це кошти фондів Європейського Союзу. Обов'язковою умовою надання фінансування з цих фондів є наявність стратегічного плану, і відповідність проектів, на які хоче отримати кошти гміна, пріоритетним напрямом стратегії розвитку” [1, с. 76].

До прикладу, для реалізації національних і регіональних програм розвитку, Республіка Польща тільки з 2014 по 2020 рр. в цілому мала отримати 82,5 млрд Євро фінансової допомоги від ЄС із Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF), Фонду гуртування ЄС (Cohesion Fund), Європейського соціального фонду (ESF) в рамках програми політики гуртування [2, с. 124].

Зрозуміло, що Україна не є членом ЄС і, на жаль, не може претендувати на подібну донорську фінансову допомогу, але певні кошти з Європейського Союзу об'єднані територіальні громади в Україні все ж можуть отримати, наприклад, в межах Надзвичайної кредитної програми для відновлення України, Програми розвитку муніципальної інфраструктури України чи Угоди про фінансування “U-LEAD з Європою: Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку”. Розглянемо одну з них.

Кошти за Надзвичайною кредитною програмою для відновлення України надаються на підставі Фінансової угоди між Україною та Європейським Інвестиційним Банком від 22 грудня 2014 р. (Угоду ратифіковано Законом № 346-VIII від 22.04.2015 р.) [3] на платній і поворотній основі. Для територіальних громад вони виділяються у вигляді субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на чітко визначені цілі через Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон). Загальна вартість вказаного Проекту, складає 200 000 000 Євро [3]. Кожного року законодавством про державний бюджет встановлюється розмір щорічних субвенцій, та затверджуються паспорти бюджетних програм на конкретний рік. Так, Законом України “Про Державний бюджет України на 2021 рік” у видатковій частині (додаток № 3) субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проектів в рамках “Надзвичайної кредитної програми для відновлення України” передбачено в розмірі 1,2 млрд грн зі спеціального фонду державного бюджету і 450 млн грн із загального фонду (останні на компенсацію податку на додану вартість, що додається до вартості товарів, робіт та послуг, закупівля яких здійснюється в рамках проектів [4]. Поряд із цим в Паспорті відповідної бюджетної програми на 2021 р., затвердженому наказом Мінрегіон від 16.02.2021р. № 45 вказується загальний обсяг асигнувань із загального та спеціального фондів державного бюджету лише 77,5 млн грн [5]. А в додатку 1 до постанови КМУ від 17 березня 2021 р. № 204, в якому йдеться про розподіл у 2021 р. коштів саме цієї субвенції між конкретними адміністративно-територіальними одиницями, вказується загальна сума в розмірі 136,8 млн грн [6]. На наше переконання, між спеціальними фінансовими нормативними актами різного рівня не має бути такої серйозної неузгодженості.

Залишається додати, що процедура отримання коштів в рамках зазначеної програми вимагає дотримання ряду умов, одна з них – співфінансування таких проектів з відповідних місцевих бюджетів. Складність умов, на думку деяких вчених може стимулювати місцеву владу отримувати кошти не на ті об'єкти, що реально потрібні громаді, а на ті, на які їх отримати простіше [7, с. 231].

Таким чином, слід констатувати значні переваги в фінансуванні видатків з бюджетів місцевого самоврядування, що надає членство країни в ЄС. Доступ одиниць місцевого самоврядування Республіки Польща до коштів Європейського Союзу, які виділяються за великою кількістю спеціальних

програм, ставить гміни в незрівнянно вигіднішу позицію з об'єднаними територіальними громадами України. Особливо це проявляється в капітальних видатках, де спостерігається значне привалювання співвідношення поточних і капітальних витрат на користь останніх.

Список використаних джерел:

1. Костюкевич Р. М. Проектне управління в системі стратегічного планування об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс] / Р. М. Костюкевич, О. М. Мандзюк // Управління розвитком складних систем. 2016. Вип. 26. С. 74–82. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2016_26_12

2. Довідник інвестора – Польща Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych SAPAIIIZ, Варшава, 2016с. 214 с.

3. Про ратифікацію Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (Проект “Надзвичайна кредитна програма для відновлення України”) : Закон України від 22.04.2015 р. № 346-VIII // Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. Ст. 241 // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346-19#n2> дата звернення 21.04.2021

4. Про Державний бюджет на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 р. № 1082-IX // Відомості Верховної Ради. 2021. № 16. Ст. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20?find=1&text=відновлення+#Text> дата звернення 21.04.2021

5. Про затвердження паспорта бюджетної програми на 2021 рік : наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 16.02.2021 р. № 45/. URL : <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/2751630.pdf> дата звернення 21.04.2021 (дата звернення 21.04.2021).

6. Деякі питання використання коштів для реалізації проектів у рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2015 р. № 1068 // Офіційний вісник України. 2016. № 1. Ст. 6. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2015-п#n10> (дата звернення 21.04.2021).

7. Ліборакіна М. І. Зарубіжний досвід організації місцевого самоуправління / М. І. Ліборакіна // Політія. 2003. № 4. С. 225–237.

ЗАСНОВНИЦЬКІ ДОКУМЕНТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИНИКНЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Колосов Р. В.

Питання правової природи засновницького договору та статуту є досить актуальним у корпоративному праві, особливо в умовах гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу. Узгодження національного законодавства із сучасними європейськими стандартами не лише поліпшить якість нормативного

регулювання, а й значно покращить загальний інвестиційний клімат України й створить сприятливі умови для залучення як іноземних, так і вітчизняних інвестицій.

Основними нормативно-правовими актами у сфері правового регулювання засновницьких документів є Господарський кодекс України та Цивільний кодекс України, які містять низку законодавчих положень, що грають визначальну роль у встановленні правового статусу учасника корпоративних правовідносин в Україні. Ці положення розвинуті в профільному корпоративному законодавстві.

Згідно ч. 1. ст. 57 ГК України установчими документами суб'єкта господарювання є рішення про його створення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, – статут (положення) суб'єкта господарювання. Засновницький договір та статут засвідчують виникнення та існування суб'єкта господарювання як суб'єкта корпоративних правовідносин. Лише ці документи визначають обсяг правоздатності суб'єкта господарювання, види його діяльності. До моменту державної реєстрації юридичної особи засновницький договір може бути змінений чи розірваний на загальних підставах.

До переліку обов'язкових відомостей (ст. 57 ГК України та ст. 88 ЦК України) відносяться дані про суб'єкт господарювання: найменування та місцезнаходження суб'єкта господарювання, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації.

Як вірно стверджує В. П. Мозолін, установчі договори є юридичними фактами, які породжують корпоративні відносини, є початковою стадією їх існування [1, с. 31].

Інша ситуація склалася в праві іноземних країн. У кожній країні корпоративне законодавство має свої особливості. Це пов'язано з тим, що в результаті еволюції склалися дві основні системи права: цивільне право (civil law) і загальне право (common law). Природно, що українське законодавство має більше схожих моментів з корпоративним законодавством європейських країн. На користь цього свідчить аналіз законодавства зарубіжних країн.

В англійському праві основним документом, який регулює відносини між пайовиками та компанією, а також пайовиків між собою, є внутрішній регламент [2, с. 52], О. Р. Кібенко для позначення цього документа використовує термін “статут” [3, с. 127]. У прецедентній справі Wood V. Odessa Water Works суд відзначив, що внутрішній регламент є контрактом між пайовиками та самою компанією, а також між пайовиками [2, с. 54]. Таке ж розуміння статуту (внутрішнього регламенту) було висловлене Судом ЄС у справі Powell Duffryn V. Petereit (1992), О. Р. Кібенко відзначає, що такий підхід застосовується для можливості застосування цивільно-правових засобів для спонукання товариства та учасників до виконання обов'язків, закріплених у статуті [4, с. 15–16].

В Німеччині цікавим є те, що установчим документом для товариств з обмеженою відповідальністю є засновницький договір, який в українській правовій системі є аналогом статуту. Проте такий договір діє фактично ще до реєстрації німецького товариства. Напевно, можна сказати, що в українському варіанті відбулося розщеплення такого засновницького договору на засновницький договір і статут.

У Польщі договір товариства вимагається в усіх випадках створення товариств, Статут акціонерного товариства поряд зі згодою засновників на утворення товариства та прийняття його акцій є частиною установчого договору, разом з тим, статут, незважаючи на те, що він є складовою частиною установчого договору, не може з ним ототожнюватися [5, с. 145].

Таким чином, питанню правового регулювання засновницьких (установчих) документів приділяється велика увага, як в українському законодавстві (ГК України та ЦК України), так і в законодавстві європейських країн. Це передусім стосується вимог до оформлення установчих документів, та встановлення їх видів до окремих юридичних осіб. Як правило, такі документи визначають назву корпоративного підприємства, мету його діяльності, склад та компетенцію органів управління, порядок прийняття ними рішень, механізм формування майна та розподілу прибутків, умови реорганізації та ліквідації підприємства. Загалом же, система корпоративного законодавства, у тому числі що стосується правового регулювання засновницьких (установчих) документів має з одного боку відображати соціально-економічні особливості розвитку України, а з другого формуватися і відповідати сучасним європейським традиціям, набутих у провідних системах корпоративного управління.

Список використаних джерел:

1. Мозолин В. П. О юридической природе внутрикорпоративных отношений. Государство и право. 2008. № 3. 95с.
2. Половников Г. В. Английское право о компаниях: закон и практика : учебное пособие. Москва : "НИМП", 1999. 171с.
3. Кибенко Е. Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии. 2003. 632с.
4. Кибенко О. Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України : автореферат дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2006. 40с.
5. Яценко С. І. Корпоративне право Республіки Польща: науково-практичний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 874 с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ

Курман Т. В.

Динаміка розвитку міжнародних інтеграційних процесів і світової економіки в умовах глобалізації засвідчує визначальну роль упровадження ефективних організаційно-правових механізмів забезпечення сталого розвитку агросфери у підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектору. Сільське господарство України – потужна, експортоорієнтована галузь національної економіки, яка засвідчила свою життєздатність й під час пандемії COVID-19. Однак його подальше ефективне функціонування безумовно пов'язане зі сталим розвитком, із впровадженням інноваційних методів і способів сільськогосподарського виробництва, одним з яких виступає ведення органічного сільського господарства. Як вбачається, саме розвиток органічного сільськогосподарського виробництва здатен створити передумови для формування агроекологічного іміджу нашої держави, підвищення конкурентоспроможності продукції національних виробників та аграрного сектора в цілому.

Ліквідація голоду, покращання харчування, забезпечення доступу кожної людини до безпечних та поживних продуктів харчування, сприяння сталому розвитку сільського господарства, а також забезпечення здорового способу життя й сприяння добробуту для всіх у будь-якому віці – все це знайшло закріплення серед Цілей сталого розвитку, закріплених в Підсумковому документі ООН “Трансформація нашого світу: порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року”.

Проблематика сталого розвитку агросфери й, зокрема, ведення альтернативних форм сільськогосподарського виробництва, особливо актуалізується у зв'язку з процесами євроінтеграції. Відповідно до ст. 404 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р., співробітництво між сторонами в галузі сільського господарства та розвитку сільських територій охоплює такі сфери, як: заохочення сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва, з урахуванням необхідності захисту навколишнього природного середовища і тварин, поширення застосування методів органічного виробництва й використання біотехнологій, покращання конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі, заохочення політики якості сільськогосподарської продукції, а також сприяння інноваціям тощо.

Широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища, однією з яких і виступає органічне сільське господарство, віднесено статтею 4 Закону України від 08 вересня 2011 р. “Пропріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” до стратегічних пріоритетних напрямів на 2011-2021 роки. Дійсно, вказаний

напрям інноваційної діяльності спрямовано на забезпечення економічної та продовольчої безпеки, створення конкурентоспроможної екологічно чистої і безпечної продукції, збільшення експортного потенціалу держави, охорону довкілля від надмірного антропогенного впливу в процесі сільсько-господарської діяльності.

Органічне сільське господарство як альтернативна форма сільськогосподарського виробництва – один із безумовних сучасних світових трендів, що являє собою форму практичної реалізації політики сталого розвитку агросфери, адже поєднує три складові: економічну ефективність (підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції), екологічну спрямованість (відновлення агроєкосистем, охорона довкілля) та соціальний ефект (забезпечення споживачів безпечними і високоякісними продуктами харчування тощо). Ведення органічного сільського господарства має низку екологічних та соціально-економічних переваг, оскільки забезпечує економію природо-енергетичних ресурсів при мінімізації негативного впливу сільськогосподарської діяльності на довкілля, а органічне харчування є гарантією збереження здоров'я населення, збільшення тривалості та підвищення якості його життя.

Спеціальним нормативно-правовим актом, що врегульовує відносини у сфері органічного виробництва є Закон України від 10 липня 2018 р. “Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції”. На сьогодні цей Закон, на жаль, містить низку прогалин та потребує внесення відповідних змін, зокрема, щодо закріплення уніфікованої процедури сертифікації органічного виробництва; порядку визначення придатності ґрунтів для ведення органічного сільського господарства; спеціальних стандартів й технічних регламентів на окремі види органічної продукції; переліку та механізму дієвих засобів державної підтримки як виробників органічної харчової продукції, так і її споживачів (особливо соціально незахищених верств населення); популяризації органічної продукції тощо.

Удосконалення правового регулювання відносин у сфері органічного сільського господарства сприятиме розв'язанню низки проблем, що мають місце в агросфері. Окрім того, належна правова регламентація вказаних відносин є одним із засобів забезпечення продовольчої безпеки й гарантування природного права людини на життя в частині безпечного та якісного харчування. Як вбачається, саме розвиток органічного сільськогосподарського виробництва здатен створити передумови для формування агроєкологічного іміджу нашої держави, підвищення конкурентоспроможності національного аграрного сектору та виробленої сільськогосподарської продукції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках, а отже – й забезпеченню розвитку агросфери на засадах сталості.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Панченко В. В.

Світові глобальні виклики як боротьба з бідністю, недопущення негативних дій щодо кліматичних змін можуть бути вирішені тільки за умови забезпечення стійкого розвитку сільських територій. Саме сільське господарство надає ті послуги, які не здатний замінити інший сектор економіки будь-якої країни. При цьому на першому плані стоїть виробництво високоякісних та безпечних продуктів харчування і сільськогосподарської сировини. Зусилля щодо збереження та розвитку сільських територій безпосередньо пов'язані з господарським використанням сільських територій, особливо сільськогосподарськими товаровиробниками.

У Директиві про підтримку розвитку сільських територій Європейським фондом розвитку сільських територій щодо підвищення конкурентоспроможності сільського господарства передбачені певні пріоритети. Європейське сільське господарство має в розпорядженні великий потенціал вироблення високоякісної продукції з високою вартістю виробництва, яка задовольняє різноманітним потребам світових ринків.

Засоби, спрямовані на реалізацію підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, повинні сприяти динамічному розвитку європейського сектора виробництва сільськогосподарської продукції шляхом зосередження як на трансфері знань, модернізації виробництва, інноваційній діяльності, так і забезпеченні якості сільськогосподарської продукції упродовж усього ланцюжка виробництва, а також на інвестиціях в трудові ресурси й основний капітал.

Відповідно до Директив ЄС у межах національної стратегії Німеччини, що є сполучною ланкою між Стратегічними директивами ЄС і програмами розвитку федеральних земель, з метою реалізації загальної стратегічної концепції та з урахуванням використання потенціалів щодо підвищення конкурентоспроможності виробництва, можна визначити цілеспрямованість в напрямі підвищення як продуктивності, так і рентабельності в сільському господарстві, поліпшення ринкової інфраструктури, підвищення якості та безпечності продукції; поліпшення охорони природних ресурсів.

В цьому сенсі державна підтримка Німеччини направлена на отримання та підвищення кваліфікації задля посилення людського потенціалу в сільському господарстві. Консультаційні послуги, отримання інформації і кваліфікації з метою стійкого ведення сільськогосподарського виробництва є особливо ефективними заходами щодо поліпшення конкурентоспроможності сільського господарства. Саме зазначені заходи покращують передусім як продуктивність і рентабельність в сільському господарстві, так і сприяють охороні природного середовища й

забезпеченню якості та безпечності сільськогосподарської продукції, підвищуючи професійну і підприємницьку компетенцію керівників сільськогосподарських підприємств і їх співробітників. Разом з цим ці заходи підтримують зайняті в сільському господарстві кадри в процесі їх адаптації до сучасних ринкових умов.

Отже, при зростанні вимог до охорони довкілля і захисту прав споживачів, гарантії якості та безпечності продукції, стійкого тваринництва і землекористування, а також прискорення реалізації правових норм, у центрі уваги все більш знаходиться використання інноваційних технологій з орієнтацією на сучасні умови ринку. При цьому розвиток динамічного підприємництва в сільському господарстві повинен підтримуватися шляхом формування у сільськогосподарських товаровиробників стратегічних і організаторських здібностей за допомогою розвитку системи виробничого управління в цій сфері.

Таким чином консультаційні послуги, підвищення кваліфікації, отримання інформації й освіти тощо виходять за межі безпосереднього сільськогосподарського виробництва у вузькому сенсі, але сприяють реалізації цілей основних напрямів Директиви про Європейський фонд розвитку сільських територій. Тому, що тільки кваліфіковані загальновиробничі консультаційні послуги з охорони довкілля, природних ресурсів, в тому числі й водних, можуть допомогти довести зайнятим в сільському господарстві кадрам важливість збереження природного біорізноманіття, клімату з метою виконання вимог різних програм і директив задля ефективного застосування агроекологічних заходів в процесі сільськогосподарського виробництва.

Завдяки проаналізованому трансферу знань може скоротитися кількість шкідливих речовин, що потрапляють у воду, повітря і ґрунт, зміниться в кращу сторону технологія внесення добрив, зменшаться небажані ущільнення ґрунту і його ушкодження, що створить сприятливі умови для навколишнього середовища в цілому. При цьому політика відносно сільських територій як Німеччини, так і будь-якої країни, покликана та повинна надавати державну підтримку в процесі здійснення реформування в сільському господарстві, дотримуючись єдиної сільськогосподарської політики й одночасно сприяти реалізації національних стратегічних концепцій і регіональних програм, задля, по-перше, підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, по-друге, розвитку і впровадження інновацій в сільськогосподарській сфері, по-третє, поліпшення стану довкілля, по-четверте, підвищення рівня якості життя в сільській місцевості з диверсифікацією економіки сільських територій.

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ДОТРИМАННЯМ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Устименко В. А., Джабраїлов Р. А.

Зазвичай, невід'ємним елементом розвитку держави і права виступає перманентний процес модернізації законодавства, що регулює різні сфери суспільних відносин.

При цьому найбільш кропіткою виявляється законотворча робота з оновлення (рекодифікації) кодифікованих актів.

Зокрема, наразі на розгляд громадськості та представників фахових кіл представлено Концепцію оновлення Цивільного кодексу України [1], презентовану на засіданні робочої групи, яке відбулося 28.01.2021 р. під головуванням першого заступника Голови Верховної Ради України Стефанчука Р. О. [2] Додатково у всеукраїнській юридичній газеті “Юридичний вісник України” оприлюднено Концепцію модернізації господарського законодавства України, яка була схвалена на розширеному засіданні Координаційного бюро з проблем правових основ підприємницької діяльності, господарського та комерційного права Відділення екологічного, господарського та аграрного права НАПрН України (протокол № 1 від 25.02.2021 р.) [3].

Попри надії на пошук розумного балансу у побудові моделі правового регулювання цивільних та господарських відносин, доводиться констатувати протилежні ідеологічні підходи, закладені у вищенаведених Концепціях. Насамперед, ідейною основою Концепції оновлення Цивільного кодексу України розробниками визнано скасування Господарського кодексу України, в той час як у Концепції модернізації господарського законодавства України наголошено на доцільності дотримання балансу публічних та приватних засад у правовому регулюванні економічних відносин.

Саме дотримання балансу публічних та приватних інтересів у сфері економічних відносин, на регулювання яких спрямовані норми Цивільного та Господарського кодексів України, має стати предметом правової політики держави, проведення якої, відповідно до абз. 2 п. 3 ч. 1 ст. 20 Закону України “Про Кабінет Міністрів України” від 27.02.2014 р. [4], забезпечує Уряд України.

Вочевидь, ініціатива скасування Господарського кодексу України суперечить Основному Закону, який проголошує Україну правовою державою (ч. 1 ст. 1 Конституції України), а також визнає дію принципу верховенства права (ч. 1 ст. 8 Конституції України) [5]. Зокрема, слід звернути увагу на ч. 4 ст. 13 Конституції України, у якій зазначено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. З цього конституційного положення можна дійти думки про визнання існування

суб'єктів господарювання як особливих учасників суспільних відносин. Відповідно суспільні відносини за їх участі потребують спеціального правового регулювання, що не охоплюється

Загалом сама ідея скасування Господарського кодексу України набуває більшого масштабу та глибини, якщо розглядати це питання через призму відповідності засадам правопорядку та принципу верховенства права. Тим більше, що усталене розуміння принципу верховенства права запропоноване Конституційним Судом України.

У мотивувальних частинах низки рішень Конституційного Суду України наводяться положення щодо елементів (або, як зазначається в текстах рішень, вимог) принципу верховенства права. Зокрема, у п. 2.1.1 мотивувальної частини Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 18 червня 2020 р. у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко О. М. щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису п. 5 р. III “Прикінцеві положення” Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення” міститься застереження про те, що *однією з вимог принципу верховенства права (правовладдя) є вимога юридичної визначеності (як принцип)*. Одним із складових елементів загального принципу юридичної визначеності є вимога (як принцип) передбачуваності приписів права. У згаданому Рішенні, у п. 2.1.2 мотивувальної частини підкреслено, що *складовим елементом загального принципу юридичної визначеності як вимоги верховенства права (правовладдя) також є принцип правомірних (легітимних) очікувань*, який, за тлумаченням Венеційської комісії, “виражає ідею, що органи публічної влади повинні додержуватися не лише приписів актів права, але й своїх обіцянок та пробуджених очікувань” (спеціальне дослідження Венеційської комісії “Мірило правовладдя”, розділ II.B.5, п. 61) [6].

Як зазначено в п. 2.3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення п. 26 р. VI “Прикінцеві та перехідні положення” Бюджетного кодексу України, *юридична визначеність є ключовою в розумінні верховенства права; держава зобов'язана дотримуватися та застосовувати в прогнозований і послідовний спосіб ті закони, які вона ввела в дію; юридична визначеність передбачає, що норми мають бути зрозумілими і точними, а також спрямованими на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій і правовідносин*. Далі наголошується на тому, що в контексті ст. 8 Конституції України юридична визначеність забезпечує адаптацію суб'єкта правозастосування до нормативних умов юридичної дійсності та його впевненість у своєму юридичному становищі, а також захист від свавільного втручання держави. При цьому юридичну визначеність запропоновано розуміти через такі складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях

розраховувати на розумну стабільність чинного законодавства і можливість передбачати наслідки застосування норм права (легітимні очікування) [7].

Як можна переконатися, Конституційний Суд України у численних рішеннях наголосив на важливості дотримання принципу верховенства права як у правотворчій, так і у правозастосовній діяльності.

Таким чином, прийняття будь-яких рішень щодо подальших напрямів розвитку як цивільного, так і господарського законодавства має відбуватися в прогнозований і послідовний спосіб, виправдовуючи очікування суспільства та забезпечуючи сталий характер перетворень у правовій системі держави.

Список використаних джерел:

1. Концепцію оновлення Цивільного кодексу України. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ExwdnngsmvpAZJtWi836Rr6-x1quaZJQ/view>
2. Засідання Робочої групи з підготовки проекту закону з рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України (28.01.2021). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p7RtGTmB6hI&feature=youtu.be>
3. Концепція модернізації господарського законодавства України: схвалена на розширеному засіданні Координаційного бюро Національної академії правових наук України (протокол від 25.02.2021 № 1), схвалена та рекомендована до друку Вченою радою Державної установи “Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України” (протокол від 05.03.2021 № 3). *Юридичний вісник України*. 2021. 2–22 квітня (№ 13–15). С. 18–19.
4. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 20. Ст. 619. (Зі змін. та допов.).
5. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. (Зі змін. та допов.).
6. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 18 червня 2020 року № 5-р(П)/2020 у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III “Прикінцеві положення” Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення” від 2 березня 2015 року № 213-VIII. *Офіційний вісник України*. 2020. № 55. Том 2. Ст. 1729.
7. Рішення Конституційного Суду України від 26 березня 2020 року № 6-р/2020 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI “Прикінцеві та перехідні положення” Бюджетного кодексу України. *Офіційний вісник України*. 2020. № 32. Ст. 1097.

ПРАВОВІ ПИТАННЯ СЕРТИФІКАЦІЇ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Туєва О. М.

Відповідно до ст.1 Закону України від 10 липня 2018 р. “Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції”, органічним виробництвом вважається сертифікована діяльність пов’язана з виробництвом сільськогосподарської продукції (у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво (включаючи збирання), підготовка, обробка, змішування та пов’язані з цим процедури, наповнення, пакування, переробка, відновлення та інші зміни стану продукції), що провадиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Тобто на відміну від традиційної с/г продукції, сертифікація якої є не обов’язковою, основною юридичною ознакою і свідченням того, що с/г продукція може ідентифікуватися як органічна є отримання сертифіката відповідності на виробництво органічної продукції (сировини).

Сертифікація – це дія уповноважених органів, яка засвідчує за допомогою сертифіката або знаку відповідності, що товар або послуга відповідає вимогам певних стандартів або технічних умов. Це один із способів підтвердження відповідності товару чи послуги висунутим вимогам, що передбачені стандартом. Загальний порядок підтвердження відповідності регулюється Законом України від 15 січня 2015 р. “Про технічні регламенти та оцінку відповідності”. Особливості сертифікації органічного виробництва за допомогою якої перевіряється встановлення відповідності вимогам законодавства визначені розділом VI спеціального Закону.

Сьогодні в Україні нараховується близько двадцяти іноземних структур, які здійснюють сертифікацію органічної продукції, серед яких Контрол Юніон (Нідерланди), ІМО (Швейцарія), а також представники Італії, Німеччини, Угорщини, Польщі тощо.

З 2009 р. в Україні міжнародну акредитацію на право проводити органічну сертифікацію отримав український сертифікаційний орган “Органік стандарт”.

Виробник органічної продукції на власний розсуд обирає систему маркування і сертифікації на відповідність міжнародним або європейським стандартам, орієнтуючись, як правило на споживача. Разом з тим, реалізація органічної продукції можлива лише за обов’язкової наявності сертифіката, незалежно від того на якому ринку така продукція реалізується – зовнішньому чи внутрішньому. Законодавство ЄС в зазначеній сфері обмежується лише вимогою сертифікації для виробника органічної сільськогосподарської продукції, в той час як відповідно до п. 6 ст. 27 Закону України “Про основні принципи та вимоги до органічного

виробництва, обігу та маркування органічної продукції”, особа, яка уклала договір на проведення сертифікації з органом сертифікації, стає оператором та вноситься центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної аграрної політики, до Реєстру операторів протягом 10 днів з дня отримання ним відповідної інформації від органу сертифікації. Виходячи з зазначеної норми, додатковою умовою для набуття статусу виробника органічної продукції виступає державна реєстрація. Водночас, ні серед загальних вимог до органічного виробництва, ні серед вимог до її реалізації, обов’язків щодо включення оператора до Реєстру не міститься.

Сертифікація виступає надзвичайно важливим інструментом забезпечення якості органічної продукції рослинного походження, оскільки всі етапи – виробництво, переробка, пакування, зберігання, транспортування, реалізація інспектуються та сертифікуються, а партії товару ідентифікуються, завдяки чому споживач чи будь-яка зацікавлена особа може відстежити не лише всі стадії руху органічної продукції, а й конкретну партію, поле і виробника, який її виростив. Отже особливістю виробництва органічної сільськогосподарської продукції є постійний системний контроль за якістю та безпечністю на всіх етапах, а не лише на стадії готового продукту і чітка ідентифікація кожної партії. Цим сертифікація органічної продукції відрізняється від сертифікації традиційної сільськогосподарської продукції, адже оцінюється весь процес виробництва, починаючи з оцінки стану ґрунту та інших об’єктів природного середовища, і закінчуючи зберіганням, транспортуванням та реалізацією готової продукції. При цьому рішення про надання оператору статусу сертифікованого суб’єкта приймається органом сертифікації, а не органом перевірки та контролю, який інспектував господарство. Якщо рішення про сертифікацію прийнято, господарство має право реалізувати продукцію як таку, що вироблена за органічними стандартами.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ (У СПІВВІДНОШЕННІ З ACQUIS ЄС)

Луценко О. І.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють відносини у сфері телекомунікацій є: Конституція України, Закон України “Про телекомунікації” від 18.11.2003 № 1280-IV, Закон України “Про інформацію” від 02.10.1992 № 2657-XII, Закон України “Про ліцензування видів господарської діяльності” від 02.03.2015 № 222-VIII, Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг” від 11.04.2012 № 295, Рішенням НКРЗ “Про затвердження Положення про якість телекомунікаційних послуг” від 15.04.2010 № 174, Рішенням НКРЗІ “Про затвердження

Порядку здійснення державного нагляду за ринком телекомунікацій” від 13.02.2018 № 78 та низка інших нормативно-правових актів.

Серед законодавчих актів ЄС вирізняються Директиви Європейського Парламенту та Ради: 2002/21/ЄС від 07.03.2002 про спільні правові рамки для електронних комунікаційних мереж та послуг (Рамкова Директива), 2002/20/ЄС від 07.03.2002 про дозвіл електронних комунікаційних мереж та послуг (Директива про дозвіл), 2002/19/ЄС від 07.03.2002 про доступ до та з'єднання електронних комунікаційних мереж та пов'язаного оснащення (Директива про доступ), 2002/22/ЄС від 07.03.2002 про універсальні послуги та права користувачів, що стосуються електронних комунікаційних мереж та послуг (Директива про універсальні послуги), Директива Комісії 2002/77/ЄС від 16.09.2002 щодо конкуренції на ринках електронних комунікаційних мереж та послуг в цій сфері, Декларація про свободу комунікації в мережі Інтернет тощо.

Перелік та зміст принципів діяльності у сфері телекомунікацій визначені ст. 6 Закону України “Про телекомунікації” від 18.11.2003 № 1280-IV.

Незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, національне законодавство у сфері принципів регулювання телекомунікацій не в повній мірі адаптовано до законодавства ЄС. Певні норми знайшли своє відображення у європейській законотворчості. Так, принцип конфіденційності інформації, закріплений у п. с) ч. 4 ст. 8 Рамкової Директиви, знайшов розвиток у Законі України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” від 05.07.1994 № 80/94-ВР.

Стосовно п. (d) ч. 4 ст. 8 Рамкової Директиви, який вимагає надання ясної інформації, зокрема, прозорості тарифів та умов для використання доступних громадськості електронних комунікаційних послуг; то відповідно до ч. 2 ст. 148-2 Кодексу України “Про адміністративні правопорушення” відмова оператора зв'язку надати споживачу вичерпну інформацію щодо змісту, якості та порядку надання телекомунікаційних послуг, що ним надаються та/або отримані споживачем протягом останніх шести місяців, а також порушення встановленого законом строку оприлюднення тарифів, які встановлюються операторами телекомунікацій самостійно, тягнуть за собою накладення штрафу на посадових та фізичних осіб – суб'єктів господарської діяльності в розмірі від одного до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Крім того, відповідно до ст. 3 Закону України “Про захист прав споживачів” споживачі, які перебувають на території України, під час придбання, замовлення або використання товарів (робіт, послуг) для задоволення своїх побутових потреб мають право на необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про товари (роботи, послуги), їх кількість, якість, асортимент, а також про їх виробника (виконавця, продавця). До того ж п. 9 ст. 6 Закону України “Про телекомунікації” закріплює забезпечення

доступу споживачів до інформації про порядок отримання та якість телекомунікаційних послуг.

Однак, ряд положень законодавства ЄС в українському законодавстві не відображено. Так, у Законі України “Про телекомунікації” не враховано положення п. а) ч. 2 ст. 8 Рамкової Директиви, яким визначено, що користувачі, включаючи відключених користувачів, отримують максимальні переваги у показниках вибору, ціни та якості. Аналогічно не враховано положення п. (с) ч. 3 ст. 8 Рамкової Директиви, яка передбачає відсутність дискримінації у режимі для підприємств, що надають електронні комунікаційні мережі та послуги.

Визначення поняття загальнодоступні (універсальні) телекомунікаційні послуги у ч. 1 ст. 1 Закону України “Про телекомунікації” не відповідає положенням п. а) ч. 4 ст. 8 Рамкової Директиви, яка визначає, що всім громадянам має бути забезпечено доступ до універсальних послуг, визначених у Директиві 2002/22/ЄС.

Ч. 2 ст. 6 Закону України “Про телекомунікації” суперечить п. б) ч. 2 ст. 8 Рамкової Директиви, яка визначає, що не має існувати спотворень або обмежень конкуренції в електронному комунікаційному секторі. Поняття “споживач” суперечить визначенню даного поняття у п. і) ст. 2 Рамкової Директиви, поняття “користувач” у цьому Законі взагалі немає.

Окрім цього, не враховано викладені у п. 4 ст. 8 Рамкової Директиви регулятивні принципи. У національному законодавстві також не закріплено принципи діяльності мережі Інтернет, визначені Декларацією про свободу комунікації в мережі Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Сфера зв'язку та інформаційних технологій в Європейському Союзі та в Україні / О. М. Музичук, О. М. Литвинов, Ю. В. Баскакова, А. Є. Голубов, М. В. Завальний та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 156 с.

2. Про телекомунікації: Закон України від 18 листоп. 2003 р. № 1280-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15#Text>

3. Директива Європейського Парламенту та Ради 2002/21/ЄС від 07.03.2002 про спільні правові рамки для електронних комунікаційних мереж та послуг. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-02#Text

4. Директива Європейського Парламенту та Ради 2002/22/ЄС від 07.03.2002 про універсальні послуги та права користувачів, що стосуються електронних комунікаційних мереж та послуг. URL : <https://nkrzi.gov.ua/images/upload/58/19/6ad521f49a3af8c4642834474a790eac.pdf>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ОФШОРНИХ КОМПАНІЙ

Єремєєв А. В.

Господарська правосуб'єктність – це визначальна ознака, що характеризує правовий статус суб'єкта господарського права [1, с. 7]. Господарський кодекс України [2] не містить безпосереднього визначення поняття господарської правосуб'єктності. На доктринальному рівні поняття господарської правосуб'єктності залишається спірним, єдиного усталеного підходу щодо змісту зазначеного поняття немає. О. В. Гарагонич найбільш вдалою вважає структурування господарської правосуб'єктності, яка у якості елементів включає господарську компетенцію і господарську правоздатність [3, с. 78].

Повнота правосуб'єктності у різних суб'єктів господарського права не однорідна [4, с. 137]. Для суб'єктів господарювання вона реалізується в більшості інститутів господарського права [4, с. 137]. Проте обсяг правосуб'єктності (прав та обов'язків) у суб'єктів господарювання також залежить від низки чинників [5, с. 71]. Так, господарська правосуб'єктність окремих категорій суб'єктів господарювання може суттєво відрізнитися та характеризуватися низкою специфічних ознак. В умовах світових інтеграційних процесів та явищ економічної глобалізації особливий науковий інтерес становить дослідження особливостей господарської правосуб'єктності компаній, зареєстрованих в офшорних зонах світу (і, зокрема, при провадженні такими компаніями господарської діяльності на території України).

Господарська правосуб'єктність офшорних компаній характеризується чітким обмеженням щодо здійснення господарської діяльності і в місці реєстрації самої компанії, і обмеженнями, що встановлюються в країнах, де такі компанії провадять свою діяльність. Останні обмеження обумовлені саме офшорною належністю відповідної компанії. Як правило, господарські компанії можуть здійснювати господарську діяльність лише поза межами юрисдикції місця реєстрації компанії. Дана заборона встановлюється офшорними країнами для захисту власної економічної системи та справжніх вітчизняних суб'єктів господарювання від суб'єктів, які фактично є іноземними, і реєструються на відповідній території лише заради пільг. Світові офшорні зони, так би мовити, продукують компанії “на експорт”, не дозволяючи їм стати учасниками господарських відносин в межах самої офшорної території. В той же час держави в яких офшорні компанії реально здійснюють господарську діяльність теж запроваджують обмеження господарської правосуб'єктності таких компаній з метою запобігання ймовірними економічним порушенням, а також захисту власної економічної системи, вітчизняних товаровиробників та споживачів. Законодавство України також передбачає суттєві обмеження господарської діяльності компаній, створених у світових офшорних зонах.

Зокрема, обмеження встановлено Законами України “Про страхування” [6], “Про банки і банківську діяльність” [7] та ін.

Господарська правосуб’єктність офшорних компаній набувається у спрощеному порядку, зазвичай за умови виконання мінімально необхідних юридичних дій, однак, така правосуб’єктність є дещо обмеженою. Оскільки вважається, що отриманий офшорною компанією пільговий правовий статус може використовуватися в протиправних цілях господарська правосуб’єктність офшорних компаній обмежується для захисту економічних систем як території місця реєстрації компанії, так і тих країн в яких така компанія буде провадити свою діяльність. Обмеження господарської правосуб’єктності офшорної компанії фактично є “платою” за спрощений порядок набуття такої правосуб’єктності і одержання окремих пільг передбачених офшорними юрисдикціями.

Таким чином, господарська правосуб’єктність офшорних компаній передбачає: а) позитивні (заохочувальні) для самої компанії елементи - окремі пільги, що надаються країною реєстрації (спрощений порядок виникнення суб’єкта господарювання, податкові пільги, мінімальна звітність, високий рівень захисту комерційної таємниці тощо); б) негативні (обмежувальні) для компанії елементи (запроваджуються і країною місця реєстрації, і країнами в яких офшорна компанія фактично здійснює господарську діяльність для запобігання економічним втратам, обумовленим розмиванням національної податкової бази та виведенням коштів із країни, а також для запобігання вчиненню економічних злочинних дій – незаконного ухилення від сплати податків, відмивання коштів одержаних злочинним шляхом, фінансування міжнародного тероризму тощо).

Список використаних джерел:

1. Щербина В. С. Суб’єкти господарського права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
2. Господарський кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print>(дата звернення 25.04.2021)
3. Гарагонич О. В. Господарська правосуб’єктність акціонерних товариств : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2020. 466 с.
4. Господарське право: підручник/ За ред. О. П. Подцерковного. Одеса : Фенікс, 2018. 612 с.
5. Андрєєва О. Б. Господарське право України : підручник : у 2 ч. Ч 1. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 324 с.
6. Закон України “Про страхування”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 25.04.2021).
7. “Про банки і банківську діяльність”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 25.04.2021)

ОБОВ'ЯЗКИ БАТЬКІВ ТА ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКІЛ

Тіхонова М. А.

Вихованцями спортивної школи можуть бути діти та молодь, які не мають медичних протипоказань для занять спортом, і мають вік відповідний до Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу.

Вихованці зараховуються в спортивну школу за розпорядженням директора на підставі особистої заяви, медичної довідки та рішення тренерської ради.

Основними обов'язками вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл є: поєднувати заняття в спортивній школі з навчанням у загальноосвітньому навчальному закладі; виконувати навчальні програми з метою досягнення запланованих спортивних результатів; підвищувати свою спортивну майстерність та загальний культурний рівень; додержуватися здорового способу життя, норм морально-етичної поведінки, встановленого спортивного режиму та правил особистої гігієни; брати участь у змаганнях та навчально-тренувальних зборах, передбачених індивідуальними та календарними планами; додержуватись вимог медичного контролю та проходити двічі на рік диспансерне обстеження, починаючи з навчання в групах попередньої базової підготовки; виконувати положення антидопінгового законодавства; берегти державне, громадське і особисте майно; додержуватись вимог Статуту спортивної школи щодо правил поведінки вихованців спортивної школи.

Батьки вихованців або особи, що їх замінюють, мають право: обирати і бути обраними до батьківських комітетів та органів громадського самоврядування спортивної школи; звертатися до органів управління фізичною культурою і спортом, директора і органів громадського самоврядування спортивної школи з питань її роботи; брати участь у заходах, спрямованих на поліпшення організації навчально-виховного процесу та зміцнення матеріально-технічної бази спортивної школи; захищати законні права та інтереси дітей в органах місцевого самоврядування та у відповідних державних і судових органах. Обов'язків батьки вихованців, відповідно до установчих документів спортивних дитячо-юнацьких закладів, не мають.

Звернемо увагу на те, що одним з основних обов'язків дитини-вихованця спортивної школи є виконувати положення антидопінгового законодавства. В той же час, як батьки дитини, які відповідно Сімейного кодексу України та Конвенції про права дитини, зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний і духовний розвиток, але не зобов'язані дотримуватись вимог антидопінгового законодавства відповідно до установчих документів спортивних шкіл. Також звернемо увагу на те, що відповідно до Антидопінгових правил Національного антидопінгового центру України (НАЦУ) спортсменом визнається будь-яка особа, яка займається спортом на міжнародному (за визначенням кожної

Міжнародною федерацією) або національному рівні (за визначенням кожної національної антидопінгової організації). При цьому Антидопінгова організація має право на свій розсуд застосовувати антидопінгові правила до спортсмена, який не є спортсменом ні міжнародного, ні національного рівня, поширюючи визначення “спортсмен” і на них. Спортсмени або інші особи несуть відповідальність за знання того, що є порушенням антидопінгових правил, а також за знання речовин і методів, включених в заборонений список. Персональним обов'язком спортсменів є забезпечення того, щоб жодне з заборонених речовин не потрапило в їх організм.

Отже, дитина-вихованець спортивної школи відповідно і до установчих документів закладу і до Антидопінгових правил НАЦУ зобов'язана виконувати положення антидопінгового законодавства, в той час, як на батьків такий обов'язок покладається лише Антидопінговими правилами НАЦУ. На практиці ж НАЦУ батьків до відповідальності за те, що їхня дитина використала допінг не притягає, а діти, особливо неповнолітні діти-спортсмени, притягуються до відповідальності за будь-яку заборонену речовину, її метаболіти або маркери, виявлені в будь-якій тестовій пробі, відібраної у них.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТЯГНЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ЗБОРУ

Стрижак Є. Ю., Піц А. М.

У випадку наявності заборгованості по кредиту або іншим фінансовим та майновим зобов'язанням, заборгованості по сплаті аліментів тощо, після вирішення справи в судовому порядку спеціально уповноваженими особами державної виконавчої служби відкривається “виконавче провадження”, в рамках якого судове рішення виконується в примусовому порядку.

Порядок примусового виконання рішень в рамках виконавчого провадження регламентований Законом України “Про виконавче провадження”.

Новелою зазначеного Закону є те, що в ньому вперше визначено поняття виконавчого збору. Так, відповідно до ч. 1 ст. 27 Закону № 1404-VIII, виконавчий збір – це збір, що справляється на всій території України за примусове виконання рішення органами державної виконавчої служби [1]. При цьому, відповідно до положень зазначеного закону, в редакції що діяла до 2018 р., виконавчий збір стягувався державним виконавцем у розмірі 10 відсотків від суми, що фактично стягнута, повернута, або вартості майна боржника, переданого стягувачеві за виконавчим документом.

Після внесення у 2018 р. змін до Закону України “Про виконавче провадження”, у практичному застосуванні норм цього закону виникли певні труднощі, пов'язані з нечітким формулюванням його норм. Так,

одним із проблемних питань сьогодення, після внесення зазначених змін, стало стягнення виконавчого збору.

Так, згідно ЗУ “Про виконавче провадження” у новій редакції, виконавчий збір стягується державним виконавцем у розмірі 10 відсотків від суми, що підлягає примусовому стягненню, поверненню, або вартості майна боржника, що підлягає передачі стягувачеві за виконавчим документом.

З огляду на що, розмір виконавчого збору законодавчо визначений ще до моменту примусового виконання рішення суду, не зважаючи на те, чи призведуть дії державного виконавця до фактичного виконання рішення, на підставі якого виконавче провадження було відкрите.

Станом на сьогодні, позиція органів державної виконавчої служби полягає в тому, що навіть при відсутності фактичного стягнення суми заборгованості або без реального повернення майна стягувачеві, виконавчий збір у розмірі 10 % від суми боргу підлягає стягненню незалежно від підстав завершення виконавчого провадження.

Питання стягнення виконавчого збору під час примусового виконання рішень були предметом дослідження таких юристів-науковців як А. М. Авторгова, І. С. Ніколаєва, Г. В. Стадніка. Однак, зважаючи на судові спори у справах про визнання протиправними постанов державних виконавців про стягнення виконавчого збору та неоднакову судову практику у вирішенні таких справ, питання залишається дискусійним та, відповідно, є актуальним на сьогодні.

С. І. Ніколаєв визначає виконавчий збір як плату за послуги стосовно примусового виконання судового рішення [2, с. 100], думка останнього будується на тому, що положення ч. 1 ст. 28 ЗУ “Про виконавче провадження” не ставлять стягнення виконавчого збору в залежність від фактично здійснених державним виконавцем дій щодо примусового виконання рішення, тому не можна беззаперечно погодитись із тезами юристів-дослідників, які стверджують, що для виникнення підстави для стягнення виконавчого збору державний виконавець повинен фактично виконати рішення суду.

Однак, вченими-юристами викладені й інші точки зору.

Так, Г. В. Стаднік зазначає, що виконавчий збір є своєрідною санкцією, яка застосовується в разі невиконання боржником в добровільному порядку вимог виконавчого документа [3, с. 158].

Позицію про виконавчий збір як штрафну санкцію підтримує також С. Я. Фурса, зазначаючи, що виконавчий збір – це вид майнової відповідальності боржника, штраф, який стягується з боржника, котрий не виконав судового рішення в строк, визначений законом для добровільного виконання рішення суду, та який обчислюється в процентному відношенні до суми невиконаного судового рішення чи до його частини [4, с. 452–453].

В свою чергу, вважаємо, що за своїм призначенням виконавчий збір є своєрідною винагородою державному виконавцю за вчинення заходів

примусового виконання рішення, за умови, що такі заходи призвели до виконання рішення. Підтвердження саме такого трактування стягнення виконавчого збору міститься в “Інструкції з організації примусового виконання рішень”, відповідно до п. 20 розділу якої, у постанові про закінчення виконавчого провадження чи повернення виконавчого документа стягувачеві виконавець вказує результати виконання та на виконавчому документі ставить відповідну відмітку, у якій зазначається залишок нестягненої суми.

Передбачивши зазначені дії державного виконавця законодавець визначив, що виконавчий збір необхідно стягувати саме із суми, яка фактично стягнута на користь стягувача, що цілком прийнятно, оскільки у випадку повторного пред’явлення стягувачем виконавчого документа до виконання, державний виконавець на підставі чинної статті 27 ЗУ “Про виконавче провадження” змушений буде винести повторно постанову про стягнення виконавчого збору, виходячи із суми заборгованості. З огляду на що, у разі повернення виконавчого документа, стягувачеві за його заявою створюються умови для стягнення з боржника подвійної суми виконавчого збору або стягнення його без реального виконання рішення суду.

Вказані неузгодженості Закону України “Про виконавче провадження” змушують боржників звертатись за захистом своїх прав до суду із заявами про визнання протиправними та скасування постанов про стягнення виконавчого збору, а тому вважаємо за необхідне внести зміни до чинного Закону України “Про виконавче провадження” та викласти ч. 2 ст. 27 у такій редакції: “виконавчий збір стягувався державним виконавцем у розмірі 10 відсотків від суми, що фактично стягнута, повернута, або вартості майна боржника, переданого стягувачеві за виконавчим документом”.

Список використаних джерел:

1. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
2. Про деякі проблемні аспекти стягнення виконавчого збору. Закон і бізнес. 2012 р. URL: http://zip.com.ua/ua/1155styagnennya_derzhsvnoyu_viconavchogo_zboru_problemnii_aspekti.html.
3. Стаднік Г. Правова природа виконавчого збору: фінансово-правові аспекти. Право України. 2009. № 11. С. 156–164.
4. Фурса С. Я., Фурса Є. І., Щербак С. В. Закони України “Про державну виконавчу службу”, “Про виконавче провадження”, “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” : наук.-практ. комент. Київ : КНТ, 2008. С. 475.
5. Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 02 квітня 2012 № 512/5. Офіційний вісник України. 2012. № 27 (17.04.2012). Ст. 1018. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12>

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Міщенко В. С.

Перехід до сталого розвитку передбачає формування скоординованих дій у всіх сферах суспільного життя. Єдність економічних, соціальних та екологічних інтересів має реалізовуватись через відповідну систему взаємної відповідальності людини, держави, суспільства та бізнесу. Створення соціально відповідальних влади й бізнесу безпосередньо пов'язано із реалізацією концепції сталого розвитку [1].

Ідеї соціальної відповідальності бізнесу вітчизняні підприємства тривалий час сприймали лише як джерело необґрунтованих додаткових витрат. Орієнтація підприємств на досягнення фінансових результатів, а не на соціальну перспективу є цілком зрозумілою, оскільки саме фінансова доцільність діяльності підприємств визначає можливість їх існування та функціонування.

Проте, останнім часом можна відмітити позитивні тенденції щодо популяризації корпоративно-соціальної відповідальності, та реалізації успішних кейсів пов'язаних з економічними перевагами, які досягаються завдяки побудові соціально-відповідальної ділової репутації. Така активність з боку бізнесу не є результатом імперативних норм або заходів стимулюючого характеру, її природа зовсім інша, вона є добровільною ініціативою робити більше, ніж зобов'язаний за законом.

Встановлено, що за соціально-відповідальними та екологічними ініціативами з боку бізнесу не завжди стоять ідеї суспільного блага, часто мають місце неетичні маркетингові технології. Так, останнім часом набуває поширення таке явище як “грінвошинг” – форма маркетингу, в якій зроблено акцент на екологічність товару, його використовують недобросовісні виробники для створення штучного есо-friendly іміджу бренду.

Підприємства у гонитві за економічними вигодами все більше вдаються до імплементації технологій “грінвошингу” у рамках стратегій екологізації, чим у довгостроковій перспективі уповільнюють зусилля щодо сталого розвитку, роблячи все більше людей скептичними до екологічних ініціатив. Так само з іншими соціальними ініціативами бізнесу – неетичні, оманливі піар стратегії дискредитують ідеї сталого розвитку, що слід розуміти як бар'єр розвитку сталої економіки.

Наразі для протидії таким неетичним маркетинговим заходам не розроблено вичерпної нормативної бази навіть у найрозвиненіших країнах світу. Так, точковими є стандарти щодо запобігання або обмеження практики “грінвошингу”, не існує галузевих стандартів передачі екологічних повідомлень, розвиток системи законодавчого регулювання навмисно гальмується з подачі світових бізнес-гігантів. І якщо ця тенденція продовжиться без будь-якого регуляторного впливу, поступово

довіра споживачів буде підірвана, що призведе до недовіри та підозри щодо будь-якої зеленої реклами [2, с. 52].

З огляду на це, важливо, щоб держава не залишалася осторонь цих процесів. Потребують правової регламентації як заходи з протидії неетичним маркетинговим технологіям, так і вироблення правових інструментів щодо стимулювання та заохочення добросовісних представників бізнесу, які впроваджують ефективні соціально-відповідальні практики у своїй діяльності. Тому збалансування державного регулювання та ринкової саморегуляції має стати детермінантою формування правової моделі сталого розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Клименко І. М. Корпоративна соціальна відповідальність в контексті цілей сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 8. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1292>

2. Грищенко О. Ф., Голишева Є. О. Використання грінвошингу як технології екологізації бізнесу: поняття, детермінанти та драйвери. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. № 46. С. 47–54.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОГОВОРІВ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ У КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОСТІ

Свистун Л. Я.

Питання договірних відносин між перевізниками та пасажирями традиційно регулюються Цивільним кодексом України (далі – ЦК України). Поняття договору перевезення пасажирів закріплено у ст. 910 ЦК України. За договором перевезення пасажирів одна сторона (перевізник) зобов'язується перевезти другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а в разі здавання багажу – також доставити багаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання багажу, а пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд, а в разі здавання багажу – також за його перевезення.

Це наразі є основою при регулюванні договору у контексті відносин щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом у межах цивільного законодавства. Воно відображає приватноправові засади такого регулювання, які в умовах розвитку демократичного суспільства є пріоритетними.

Відповідно до ст. 915 ЦК України перевезення, що здійснюється юридичною особою, вважається перевезенням транспортом загального користування, якщо із закону, інших нормативно-правових актів або ліцензії, виданої цій організації, випливає, що вона має здійснювати перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти за зверненням будь-якої особи. Договір перевезення транспортом загального користування є

публічним договором. Ст. 633 ЦК України встановлює п'ять норм, за умови відповідності яким договір визнається публічним.

В публічному договорі багатоцільовим є втручання держави. На перший план виступає мета – захист більш слабкої сторони. Мається на увазі, що в умовах ринкового господарства передбачається, що всі учасники займають однакову за економічним змістом позицію. В цьому випадку в силу особливостей відповідних договірних моделей в нормально насиченому ринку більш сильними є звичайно позиції не того, хто пропонує товари, роботи, послуги, а його контрагента – покупця або замовника. Інша ситуація складається у випадку, коли споживач – економічно більш слабка сторона, що потребує товари, роботи та послуги, звертається за ними до того, хто займає явно економічно більш сильні позиції на ринку, – до комерційної організації. Зрівняти становище обох сторін законодавець може лише одним шляхом: створити ті односторонні гарантії, які надаються споживачу в публічному договорі.

Отже, автоперевізник має надати пасажиру гарантії. Ст. 34 Закону України “Про автомобільний транспорт” визначає певні вимоги до автомобільного перевізника. Крім того, відповідно до ст. 8, 9 Закону України “Про автомобільний транспорт”, здійснюється стандартизація, сертифікація та ліцензування на автомобільному транспорті. Ліцензування на автомобільному транспорті спрямоване на визначення початкових і поточних умов надання послуг з перевезень пасажирів, а також найважливіших параметрів обслуговування споживачів. Порядок отримання ліцензій на право здійснення пасажирських перевезень автомобільним транспортом потребує більш виваженого і конкретизованого підходу. Видаючи ліцензію на перевезення пасажирів автомобільним транспортом, держава фактично підтверджує, що орган ліцензування перевіряв якість та безпечність надання громадянам вказаної послуги.

Нормативна основа механізму забезпечення транспортних перевезень – це сукупність нормативно-правових актів, які створюють правові умови для забезпечення безпеки їх здійснення. Її зміст складають правові норми, за допомогою яких здійснюється закріплення загальних, формально визначених правил поведінки і які покликані забезпечити єдиний порядок і стабільність регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення транспортних перевезень шляхом створення, зміни чи скасування правових норм, визначення сфери їх дії та кола учасників і прийняття власних індивідуально-правових рішень на основі загальних правил для вирішення конкретних юридичних ситуацій.

Основними функціями публічного адміністрування діяльності автомобільного транспорту є: формування ринку послуг; контроль за виконанням законодавства про автомобільний транспорт; нормативно-правове регулювання з питань автомобільного транспорту; ліцензування діяльності перевізників; стандартизація і сертифікація; організація та контроль автомобільних перевезень; тарифна, інноваційна та інвестиційна

політика; державне замовлення на соціально значущі послуги автомобільного транспорту загального користування; захист прав споживачів послуг автомобільного транспорту.

Отже, для того, щоб автомобільний перевізник міг надати послуги перевезення пасажирів належним чином за публічним договором, його діяльність має підпорядковуватись не лише актам цивільного законодавства, про які йдеться в ч. 5 ст. 633 ЦК України. В публічному договорі багатоцільовим є втручання держави, а саме органів публічного адміністрування. В цьому й полягає глибокий взаємний вплив адміністративно-правових норм на цивільно-правові відносини – договори перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

Список використаних джерел:

1. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05. 04. 2001 № 2344-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 22. Ст. 105.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
3. Голенко І. П. Договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом. *Юридичний вісник*. 2014. № 2 (31). С. 109–114.
4. Присяжнюк А. В. Теоретичні засади адміністративно-правового механізму забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 127–130.

ВПЛИВ COVID-19 НА СУДОВУ СИСТЕМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Перепьолкін С. М., Серебрянська В. О.

COVID-19, вніс корективи в життя суспільства. Ізоляція, обсервація, обмеження у правах на свободу пересування, соціальна дистанція та інші обмеження – все це зумовило необхідність змін в роботі судів багатьох країн світу, в тому числі, і в Україні.

Найпоширенішою зміною стало те, що судам довелось розглядати справи дистанційно. У багатьох країнах світу запровадили слухання справ у телефонному режимі чи онлайн через різні платформи, знаходячись дома, в офісі. Зазвичай, платформу для слухань обирається судом, при цьому застосовується не якась особливе (судове) програмне забезпечення, а загальнодоступні програми та засоби (BT conference call, Skype for Business, court video link, BT MeetMe, Zoom, Facetime, звичайний телефон у Великій Британії, Skype for Business у Нью-Йорку, США, Vidyo в Індії тощо).

Від відвідувачів суду вимагають дотримуватися дистанції між людьми як перед входом до суду, так і в самому суді, наприклад, у Великій Британії – не менше 2 метрів, в Австралії – 1,5 метра). В Україні ж, в деяких судах, щоб подати чи отримати документи, необхідно викликати співробітника на вулицю, щоб він виніс або забрав кореспонденцію.

Хворих на COVID-19, осіб з ознаками ГРВІ, підвищеною температурою до приміщень суду не пускають. Якщо такими особами є учасники справ, їх просять терміново інформувати про це суди для того, щоб перенести розгляд справи.

Важливо зазначити, що суди під час пандемії по всьому світу зіштовхнулися з труднощами дотримання гласності та відкритості судового процесу, наприклад, у справі МН-17, що слухалась в Нідерландах, було організовано онлайн-трансляцію судових засідань. В Україні ж було обмежено доступ до судових засідань навіть журналістам. І якщо для журналістів адміністрація судів робила винятки, то вільних слухачів не допускають до розгляду справ уже рік. Зміни в роботі судів, що пов'язані з коронавірусом, швидко стають публічними завдяки офіційним веб-сторінкам та ЗМІ. В Англії Головний суддя Лорд Бернет та Служба судів регулярно на своїх веб-ресурсах повідомляють не тільки про справи та нововведення, але й роз'яснюють їх максимально доступно для пересічних людей. В Англії та Уельсі зменшили кількість будівель судів приблизно удвічі.

Німеччина, Канада, Іспанія зменшили кількість справ за рахунок зняття з розгляду малозначних, залишивши у провадженні тільки нагальні справи: питання щодо запобіжних заходів, домашнього насилля, інших питань, пов'язаних із дітьми.

В Ірландії обмежили справи за участі присяжних: продовжили слухання тих, які розпочались до пандемії, а нових не призначали.

Більшість судів як національних (в Індії, США, Україні), так і Європейський суд з прав людини на час карантину подовжили процесуальні строки.

В цілому, карантинні обмеження в роботі судів викликали чимало негативних відгуків серед громадян, адвокатів та самих суддів. Це відбулось, у першу чергу, через обмеження в правах, яке межувало із законністю. З одного боку, – пандемія, тяжкі хворі й величезна кількість смертей. З іншого – Конвенція про права людини і основоположних свобод та національне законодавство, які гарантують громадянам право на судовий захист, на публічність процесу, на справедливий розгляд справи, на розумні терміни, свободу переміщення тощо. Однак на противагу цьому стають положення ст. 15 Конвенції, яка свідчить про те, що в разі надзвичайної ситуації Договірна сторона може відступити від зобов'язань. Однак такий відступ має бути необхідним, обґрунтованим та доцільним, а, крім того, нормативно-правові акти, що обмежують права мають бути якісними. Треба зізнатись, що в Україні обмеження не завжди були обґрунтованими, а закони якісними. А в Індії громадяни навіть створили петицію проти запроваджених під час карантину змін, бо вони порушували Конституцію. Можна зробити висновок, що судові системи різних країн світу швидко пристосувались до сучасних реалій, однак не вдалось уникнути значних обмежень людей у правах. Наразі ж доцільно

було створювати власні майданчики для забезпечення онлайн-засідань, або адаптувати наявні для судів, створивши необхідні системи захисту і для забезпечення гласності та публічності. Переглянути підхід доступу до правосуддя, зокрема в тих країнах, де розгляд “нетермінових” справ відклали на невизначений термін. У разі очного розгляду справ передбачити додаткові засоби захисту і соціальні гарантії суддям, іншим працівникам судів та адвокатам, що беруть участь у процесі. Створити у судах можливості для дотримання правил карантину, наприклад, соціальної дистанції, санітарної обробки приміщень та ідентифікації потенційних хворих.

Список використаних джерел:

1. “CIVIL JUSTICE IN ENGLAND AND WALES PROTOCOL REGARDING REMOTE HEARINGS”. Уряд Великої Британії. URL : https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/03/Remote-hearings.Protocol.Civil.GenerallyApplicableVersion.f-amend-24_03_20-1.pdf
2. “Coronavirus Act 2020”. URL : https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/7/pdfs/ukpga_20200007_en.pdf
3. “The Remote Access Family Court”. URL : <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/03/The-Remote-Access-Family-Court-Version-2-Final-25.03.20.pdf>
4. “Courts pose ‘unacceptable risk and should be closed’ amid Covid-19 outbreak”. URL : <https://guernseypress.com/news/uk-news/2020/03/23/courts-pose-unacceptable-risk-and-should-be-closed-amid-covid-19-outbreak/>
5. “Supremecourt of India”. URL : https://main.sci.gov.in/pdf/Notification/13032020_120544.pdf

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗУСТРІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Герасимчук С. С.

Останнім часом суди загальної юрисдикції з метою виконання завдань та основних засад цивільного судочинства, дотримання прав та інтересів учасників цивільного процесу частіше стали використовувати інструмент зустрічного забезпечення, як дієвий елемент забезпечення відшкодування збитків у цивільному процесі, які можуть бути спричинені забезпеченням позову (зустрічне забезпечення).

Так, відповідно до положень ч. 1 ст. 154 Цивільного процесуального кодексу України, суд може вимагати від особи, яка звернулася із заявою про забезпечення позову, забезпечити відшкодування збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову (зустрічне забезпечення).

При цьому, окрім права Суду застосувати зустрічне забезпечення, передбачене ч. 1 ст. 154 ЦПК України, Кодекс також містить імперативні вимоги – обов'язок суду застосовувати зустрічне забезпечення – ч. 3 ст. 154 ЦПК України, зокрема у випадках, якщо:

1) позивач не має зареєстрованого в установленому законом порядку місця проживання (перебування) чи місцезнаходження на території України та майна, що знаходиться на території України, в розмірі, достатньому для відшкодування можливих збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову, у випадку відмови у позові; або

2) суду надані докази того, що майновий стан позивача або його дії щодо відчуження майна чи інші дії можуть ускладнити або зробити неможливим виконання рішення суду про відшкодування збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову, у випадку відмови у позові.

Зустрічне забезпечення, як правило, здійснюється шляхом внесення на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі, визначеному судом, який як правило з урахуванням обставин справи. Заходи зустрічного забезпечення позову мають бути сумірними із заходами забезпечення позову, застосованими судом, та розміром збитків, яких може зазнати відповідач у зв'язку із забезпеченням позову.

Про застосування заходів зустрічного забезпечення суд виносить ухвалу, в якій визначається розмір зустрічного забезпечення або інші дії, що повинен вчинити заявник у порядку зустрічного забезпечення, а також в ухвалі має бути зазначений строк надання зустрічного забезпечення, який не може перевищувати відповідно до положень ч. 8 статті 154 ЦПК України десяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову або ухвали про зустрічне забезпечення, якщо інше не впливає зі змісту заходів зустрічного забезпечення.

Так, у червні 2020 р. Особа 1 звернулася до Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська до Особи 2 з позовною заявою про визнання недійсним рішень суб'єктів владних повноважень, пов'язаних із незаконним будівництвом багатоквартирного житлового будинку у кварталі садибної забудови, а також припинення права забудовника на забудову земельної ділянки, у зв'язку з істотним порушенням будівельних норм і правил.

З метою забезпечення позову позивач просив Суд вжити заходів забезпечення та заборонити забудовнику вчиняти будь-які дії до вирішення судової справи по суті, ухвалення судового рішення та набрання ним чинності. Судом було задоволено клопотання позивача та винесено відповідну Ухвалу про вжиття заходів забезпечення цивільного позову.

В свою чергу, відповідач звернувся до суду із клопотанням, про вжиття заходів зустрічного забезпечення, та просив Суд зобов'язати позивача перерахувати на депозитний рахунок суду двісті тисяч гривень,

витрат, які понесе відповідач через вжиті судом заходи забезпечення цивільного позову.

Посилаючись на положення ч. 3 статті 154 ЦПК України, Амур-Нижньодніпровський районний суд м. Дніпропетровська задовольнив клопотання Відповідача, зобов'язав протягом десяти днів з дня отримання Ухвали Суду, позивачу сплатити на депозитний рахунок Суду зазначені в ухвалі кошти, в іншому випадку заходи забезпечення позову підлягають скасуванню в порядку ст. 155 ЦПК України.

Застосовуючи заходи зустрічного забезпечення, Суд фактично скористався своїм правом на вжиття заходів зустрічного забезпечення, передбаченого ч. 1 ст. 154 ЦПК України, водночас, як послався на положення ч. 3 ст. 154 ЦПК України, яка встановлює вичерпні підстави для обов'язкового застосування судом заходів зустрічного забезпечення.

Отже, суди загальної юрисдикції при застосуванні заходів зустрічного забезпечення позову, мають чітко застосовувати положення статті 154 ЦПК України, оскільки в іншому випадку, невірне застосування судом положень процесуального Закону є підставою для перегляду та скасування судового рішення.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ДІЯЛЬНІСТЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Пилипенко А. А.

З розвитком демократії у нашому суспільстві можна спостерігати і зростання впливу активних та організованих громадян на прийняття управлінських рішень як на рівні територіальних громад, так і на регулювання певних процесів у державі в цілому. Організації громадянського суспільства (далі – ОГС) набувають все більшого значення, зважаючи також на процеси інтеграції України до європейської та світової спільнот і відповідну трансформацію суспільства. Під громадським об'єднанням розуміється добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Зважаючи на важливу роль ОГС в суспільстві, слід проаналізувати, яким чином змінилися організаційні аспекти їх діяльності в новій онлайн-реальності, яка виникла через пандемію.

Слід зазначити, що у громадському секторі використання Інтернету, особливо соціальних мереж, зросло ще з 2000-х років, коли у всьому світі багато громадських рухів та правозахисних організацій почали використовувати такі платформи, як Facebook і Twitter, для просування своїх ідей, взаємодії з послідовниками та мобілізації прихильників. Помаранчева революція в Україні 2004 року розглядається вченими як один з перших в історії рухів, організованих переважно за допомогою

Інтернет. Тоді ряд цифрових технологій було широко використано для організації громадських дій, громадяни використовували Інтернет та SMS-повідомлення, щоб підтримувати зв'язок та організовуватись.

Пандемія COVID-19 вплинула на прискорення процесу діджиталізації всього суспільства. А неурядові ОГС певним чином постраждали від неї щодо організації своєї діяльності в нових умовах. Так, пандемія підвищила важливість активності в режимі онлайн і діджиталізації політичних процесів, одночасно змушуючи організації застосувати нові ресурси для просування своєї діяльності, управління своїми ресурсами (людськими, фінансовими тощо) та проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з донорами і бенефіціарами.

За даними міжнародних організацій:

- Використання Інтернету зросло щонайменше на 50 %. В міру того, як країни заглибились у пандемію, перегляд веб-сторінок зріс на 70 %, а користування соціальними мережами – на 61 % в порівнянні зі звичайним рівнем використання (Kantar, 2020).

- На піку локдауну ситуація вплинула на близько 1,6 млрд учнів, що становить 91,3 % усіх учнів у світі (Глобальний моніторинг ЮНЕСКО щодо закриття шкіл через кризу COVID-19, 2020).

Експерти також наголошують на досить складній ситуації з доступом до Інтернету вразливих груп населення та певному розриві між міською та сільською місцевостями. Можна визначити три різних рівня цифрового розриву:

- *розрив першого рівня* – прогалини у доступі до матеріальних технологій (пов'язаний з тим, що майже половина населення світу ще не підключена до Інтернету, покриття Інтернетом варіюється від регіону до регіону, відмінності між містом і селом залишаються помітними);

- *розрив другого рівня* – прогалини у навичках та практиці (пов'язаний з тим, як громадяни використовують різні функції Інтернету, наприклад, цифрові активісти з більш розвинутими навичками можуть розуміти і використовувати кращі алгоритми соціальних мереж, щоб отримати більше поширення контенту);

- *розрив третього рівня* – прогалини, що виникають в результаті використання технологій (пов'язано з соціально-економічним аспектом, коли громадяни по-різному використовують Інтернет і технології в залежності від рівня освіти, доходу – що корелює з відмінностями в гендерному використанні).

ОГС активно використовують різні цифрові інструменти для досягнення трьох основних цілей: організаційне управління (взаємодія з членами організації, управління внутрішньої діяльністю, організація заходів, залучення нових членів/волонтерів), зовнішня робота з населенням (підвищення обізнаності, висвітлення своєї діяльності, координація з партнерами) і соціальні зміни (сприяння в проведенні громадських консультацій, взаємодія з особами, які приймають рішення,

підписання електронних петицій). Проте можна помітити певні проблеми у використанні цифрових платформ для організації або участі їх у протестах, залученні до розробки бюджету участі, а також в зборах коштів для їх проведення. Відсутність необхідних навичок і ресурсів на ранньому етапі пандемії створило ряд перешкод, які часто змушували ОГС припиняти свою діяльність або відкласти її на більш тривалий час. Ця проблема була відзначена одночасно як персоналом ОГС, так і бенефіціарами, оскільки в результаті пандемії багато ОГС були змушені вдосконалювати свої знання та навички, пов'язані з цифровими інструментами, щоб мати можливість продовжувати свою діяльність і адаптуватися до онлайн-реалій.

З огляду на труднощі, з якими стикаються ОГС при адаптації своєї діяльності до онлайн-реалій – висока вартість цифрових платформ, обмеженість або відсутність фінансування онлайн-діяльності, відсутність досвіду і рекомендацій щодо переходу до онлайн-роботи, забезпечення безпеки в онлайн-середовищі обумовлюють необхідність розробки національних і/або міжнародних програм та нормативно-правових актів, щодо підтримки громадських діячів у подальшому розвитку їх потенціалу в продовженні онлайн-діяльності та/або інтегрування її до гібридного підходу, в якому змішуються онлайн та оффлайн світи.

Список використаних джерел:

1. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012. № 4572-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 1. Ст. 1.
2. Kantar (2020): “COVID-19 Barometer: Consumer attitudes, media habits and expectations”. URL : [https://www.kantar.com /en/Inspiration/Coronavirus/COVID-19-Barometer-Consumer-attitudes-media-habits-and-expectations](https://www.kantar.com/en/Inspiration/Coronavirus/COVID-19-Barometer-Consumer-attitudes-media-habits-and-expectations)
3. UNESCO (2020), “COVID-19 Impact on Education” URL : <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/>

ПРОЦЕДУРА НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ТА ЇЇ СТАДІЇ НА ПРИКЛАДІ “ВИДАЧА ЛІЦЕНЗІЇ НА ЕКСПОРТ ТОВАРІВ”

Ягодка В. А.

На сучасному етапі розвитку держави одним із найбільш важливих питань постає забезпечення громадян якісними адміністративними послугами, оскільки проголосивши себе соціальною правовою державою Україна взяла фактично на себе зобов'язання стосовно забезпечення надання якісних послуг населенню та юридичним особам. Проте, попри те, що незалежність України було проголошено в 1991 р., до 2012 р. система суб'єктів надання адміністративних послуг залишалася невизначеною. Тільки після ухвалення Закону України “Про адміністративні послуги” та початком утворення Центрів надання адміністративних послуг Україна

вийшла на якісно новий рівень і поступово становиться державою публічно-сервісного типу.

Разом з тим, незважаючи на позитивні зрушення у сфері забезпечення громадян адміністративними послугами в Центрах надання адміністративних послуг, на сьогодні залишається безліч проблем, які потребують негайного вирішення. Серед проблем, які стримують розвиток системи забезпечення громадян адміністративними послугами виділяємо проблеми бюрократичного характеру, недосконалість електронно-інформаційних технологій, які забезпечують надання адміністративних послуг, проблеми логістичного характеру, проблему підбору кадрів для забезпечення якісного надання адміністративних послуг. Окрім того, в 2020 р. світ поглинула пандемія коронавірусної інфекції COVID-19, яка змусила в тому числі й Центри надання адміністративних послуг змінювати формат своєї роботи, чим створили значні незручності для громадян в отриманні ними адміністративних послуг. Проте, незважаючи на різноманітні проблеми організаційно-технічного і правового характеру, на сьогодні вже є позитивна динаміка, оскільки з кожним роком в державі збільшується кількість Центрів надання адміністративних послуг, збільшується також і кількість адміністративних послуг, які можуть одержати громадяни.

Розглянемо процедуру надання публічних послуг та її стадії на прикладі “Видачі ліцензії на експорт товарів”, а саме інформаційну картку адміністративної послуги, згідно наказу “Про затвердження інформаційних карток деяких адміністративних послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що надаються Міністерством економічного розвитку і торгівлі України” від 11.06.2013 № 621. Для отримання ліцензії на експорт товарів потрібно:

1. Повний пакет документів надсилається (за вибором здобувача ліцензії) поштовим відправленням з описом вкладення або подається особисто через поштову скриньку Мінекономрозвитку, або в електронній формі – через Єдиний державний портал адміністративних послуг: www.myu.gov.ua.

Видача документів за результатами надання адміністративних послуг здійснюється за графіком: у робочі дні з понеділка по четвер з 09:00 до 18:00, у п'ятницю та передсвяткові дні з 09:00 до 16:45. У вихідні та святкові дні видача документів не здійснюється.

2. Для одержання адміністративної послуги до Мінекономрозвитку відповідно до пункту 2 Положення про порядок ліцензування експорту товарів, затвердженого наказом Мінекономіки, подаються такі документи:

- заявка на видачу ліцензії на експорт за формою;
- лист-звернення щодо оформлення ліцензії з гарантією сплати державного збору за її видачу;

- копія зовнішньоекономічного договору (контракту), усі додатки та специфікації до нього, засвідчені в установленому законодавством порядку;

- експертний висновок (оригінал) з визначенням країни походження та коду товару відповідно до УКТЗЕД, який видається Торгово-промисловою палатою України або регіональною торгово-промисловою палатою;

- інші документи, вимоги щодо подання яких встановлені законодавством України.

3. Розмір плати за видачу ліцензії становить:

- у режимі неавтоматичного ліцензування – 780 гривень;

- у режимі автоматичного ліцензування – 220 гривень.

4. Відповідно до статті 16 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність” (далі – Закон) ліцензування експорту товарів здійснюється у формі автоматичного або неавтоматичного ліцензування.

У разі запровадження режиму автоматичного ліцензування строк видачі ліцензії не повинен перевищувати 10 робочих днів від дати одержання заявки та інших необхідних документів, що відповідають установленим вимогам.

У разі запровадження режиму неавтоматичного ліцензування строк розгляду заявок не повинен перевищувати 30 днів від дати їх одержання, якщо заявки розглядаються в порядку їх надходження, та більше 60 днів від дати закінчення оголошеного строку приймання заявок, якщо всі вони розглядаються одночасно.

5. Результат надання адміністративної послуги: Ліцензія на експорт товарів.

6. Можливі способи отримання відповіді (результату).

Видача ліцензії здійснюється за умови подання до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України або уповноваженого органу платіжного доручення з оригінальною відміткою банку про сплату державного збору за видачу ліцензії в розмірі, установленому Кабінетом Міністрів України.

Ліцензія видається фізичній особі – суб’єкту підприємницької діяльності, керівнику суб’єкта зовнішньоекономічної діяльності за наявності документа, що посвідчує їх особу, або вповноваженому представникові суб’єкта зовнішньоекономічної діяльності за умови подання до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України або уповноваженого органу оригіналу довіреності, що засвідчує право на отримання ліцензії, та документа, що посвідчує особу представника.

7. Підстави для відмови: Рішення про відмову у видачі ліцензії може бути прийнято в разі:

- невідповідності поданих документів законодавству України;

- вичерпання встановленої квоти на відповідні товари;

- застосування до суб’єкта зовнішньоекономічної діяльності або його іноземного контрагента спеціальної санкції у вигляді тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності згідно зі ст. 37 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність” (959-12);

- дій суб’єкта зовнішньоекономічної діяльності, що призводять до порушення взятих Україною міжнародних зобов’язань;

- якщо суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності здійснює свою діяльність на умовах, які можуть спричинити ухвалення компетентними органами країни-імпортера антидемпінгових та інших захисних заходів до експорту продукції походженням з України;

- порушення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України або його іноземним контрагентом законодавства України у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

8. Порядок оскарження: Рішення може бути оскаржено у встановленому чинним законодавством України порядку.

Видача ліцензії на експорт товарів у одному примірнику. Оформлена ліцензія видається представнику суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності за умови наявності належним чином оформленого доручення на її отримання та документу, що посвідчує особу. При цьому отримувач розписується в журналі реєстрації документів.

Отже, процедура надання адміністративної послуги включає три стадії: 1) реєстрацію (оформлення) звернення суб'єкта звернення; 2) опрацювання звернення та оформлення (погодження) результату надання адміністративної послуги; 3) видачу результату надання адміністративної послуги та його реєстрацію.

Адміністративні послуги процедурно надаються трьома способами: 1) безпосередню (суб'єкт звернення напряму звертається до суб'єкта надання адміністративних послуг); 2) через центри надання адміністративних послуг (взаємодія між суб'єктом звернення та суб'єктом надання адміністративних послуг відбувається через адміністратора ЦНАП); 3) через Єдиний державний портал адміністративних послуг (взаємодія між суб'єктом звернення та суб'єктом надання адміністративних послуг здійснюється в електронній формі з використанням мережі Інтернет).

Список використаних джерел:

1. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.409.

2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 № 959-XII. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 29, ст. 377

3. Ліпенцев А. В. Адміністративні послуги в Україні: поняття та сутність. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 42. С. 140-149.

4. Про порядок ліцензування експорту товарів: Наказ Міністерства економіки України від 09.09.2009 № 991.

5. Про затвердження інформаційних карток деяких адміністративних послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що надаються Міністерством економічного розвитку і торгівлі України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 11.06.2013 № 621.

**ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ НАДАННЯ
БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ**

Лісова О. І., Жиляк В. Р.

Актуальність даної тематики обумовлена глобалізацією адміністративних процесів. Глобалізація – це не лише незворотний, але й необхідний процес, оскільки це свого роду певна культурна система, яка може посприяти обміну знаннями не тільки між поколіннями одного народу, але й між іншими народами. Нині досить багато громадян, осіб без громадянства, які стикаються у своєму повсякденному житті з проблемами незрозумілості та складності нормативної бази, правових норм, які регулюють суспільний аспект їхнього життя. Громадянам часто самотійно складно вирішити питання, які потребують звернення до фахового спеціаліста – юриста. Але як бути, якщо не вистачає коштів для звернення? Саме безоплатна вторинна правова допомога виступає тим самим джерелом, що допомагає особам розібратися в тому чи іншому питанні що виникає [1]. В умовах сьогодення вона є необхідною та дуже доречною, оскільки, саме основним законом України – Конституцією, нам гарантується дане право. Ст. 59 Конституції України тлумачить: “Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав” [2]. Фінансування безоплатної правової допомоги – це структурований процес, який включає в собі вивчення елементів за допомогою яких існує цілісний погляд на це явище. Важливим є з’ясування послідовності вчинення певних дій, спрямованих на отримання бажаного результату – оплату гарантованої державою правової допомоги. Фінансування витрат на ту чи іншу державну програму, в свою чергу, передбачає ряд дій та рішень, тобто структурні елементи даного процесу відповідним чином упорядковані, організовані. Сутність діяльності фінансування допомагає нам виділити такі етапи процесу:

- по-перше, це складання проекту програми фінансування видатків на безоплатну правову допомогу;
- по-друге, затвердження програми фінансування, розпорядником коштів;
- по-третє, безпосередній моніторинг витрат;
- по-четверте, звітування відповідальних осіб, щодо стану фінансування видатків.

У сукупності всі ці етапи формують та відображають механізм та порядок фінансування [3].

Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг:

- 1) захист;
- 2) представництво інтересів осіб у судах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) створення документів процесуального характеру.

Незважаючи на існуючу недовіру громадян до певних видів надання правової допомоги, за відповідними результатами щодо звернення до безоплатної вторинної правової допомоги є досить значущими. Проведений мною аналіз, надає змогу констатувати, що регіональні центри з надання такої допомоги та кількість звернень до таких центрів становить від загальної клієнтів по Україні за 2020 р. – 568 тис. осіб [4]. Суб'єкти, які надають безоплатну вторинну правову допомогу (не беручи до уваги центри з надання такої допомоги) – це звісно, адвокати, які мають право надавати правову консультацію та включені до Реєстру. Використання коштів на оплату праці адвокатів, врегульовані окремою постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2013 р. [5], якою зазначено та сформульовано механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті.

Проаналізувавши норми законів та підзаконні нормативно-правові акти, можна зробити висновок про те, що інститут безоплатної вторинної правової допомоги потребує розвитку, удосконаленню та наданню більших повноважень, оскільки питання щодо надання правової допомоги є широко пов'язані з різними сферами повсякденного життя пересічних громадян. Тому я вважаю, що через певний час інститут надання правової допомоги буде розвинутішим та ефективнішим, оскільки це механізм, який надає можливість громадянам вирішити свої юридичні питання, тим самим покращуючи не тільки правову систему в державі, але й соціальний рівень держави взагалі.

Список використаних джерел:

1. *Войтович Р. В.* Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз): монографія. За ред. В. М. Князева. Київ: Вид-во НАДУ, 2007. С. 8.
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)* від 01.01.2020 р. № 30. Ст. 59.
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)* від 18.07.2020 р. № 51. Ст. 29.
4. Результати моніторингу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/statistics>
5. Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу: Постанова Кабінету Міністрів України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)* від 06.02.2021 № 465.

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА: ЗМІСТ ТА ДИНАМІКА

Макушев П. В., Микитенко Є. М.

Президент України є головою держави під назвою Україна. Також Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Звання Президента України охороняється законом і

зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпичменту [1, с. 75]. Виходячи з цього розуміємо, що посада Президента є важливою для України в її політичному житті, як внутрішньому, так і в зовнішньому. Президент України є невід'ємною частиною політичної системи в Україні.

Досліджуючи проблему конституційно-правового статусу Президента України, варто згадати, що проблемі повноважень Президента України і динаміці цієї ролі присвячено багато праць авторитетних політологів, знаних фахівців. Серед них монографії таких вчених, як Ю. П. Битяк, О. Т. Волощук, В. В. Сухонос, Д. М. Белов, М. С. Кармазіна, О. І. Сушинський, В. А. Шатіло, І. О. Костицька, Ю. М. Тодика, В. М. Шаповал та ін. У цих дослідженнях автори детально вивчають проблематику повноважень Президента України і динаміку їх змін. Проводять детальний аналіз значення в політичній системі країни. Визначають основні моменти історії формування такої посади, як Президент України. Також важливими є роботи, які присвячені окремим елементам правового статусу глави держави. Саме ці праці детально і ілюстровано вивчають феномен президентської влади в Україні. Особливо виділяються роботи таких дослідників, як С. В. Задорожньої, У. І. Мовчана, В. І. Бака, В. В. Кравченка, В. В. Кохановського, О. О. Житник, О. В. Чернишевича та ін.

Законом, у якому передбачаються і яким регулюються повноваження Президента України, є Конституція України, а саме її розділ V “Президент України”. З цим твердженням також згодні ряд фахівців, серед яких Л. В. Бобрицький вказує, що “повноваження Президента України, на відміну від повноважень багатьох інших органів і посадових осіб держави, передбачаються виключно на рівні Конституції України. Це означає, що на рівні звичайних законів не допускається їх розширення” [2, с. 121].

Посада Президента зумовлена масовими суспільними проханнями і надіями на демократичний лад в країні. Це підтверджено на історичному досвіді, не задоволеність політичним правлінням 80–90-х рр. і глобальна політична криза змусили суспільство шукати нові шляхи контролю політичної системи в країні. Також хотілось би зазначити, що на даний момент в Україні встановлена форма правління – парламентсько-президентська республіка. Ця форма стала характерною для України з 1 січня 2006 р. після набуття закону на основі проекту Симоненка-Медведчука про зміни до Конституції (про політичну реформу) і хоча в 2010 р. була спроба повернути її на президентсько-парламентську форму правління, зараз вона повернулася до першочергового варіанту, за для зменшення можливості узурпації влади зі сторони Президента України [3].

Президент України має широкий список повноважень, які вказані у ст. 106 розділу V Конституції України. Аналізуючи їх можемо впевнено сказати, що основна частина повноважень президента спрямована на виконання внутрішньої політики. За для ефективного аналізу виділимо лише найбільш характерні й основні: призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України відповідно до ст. 156

Конституції, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою; призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені цією Конституцією; припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених Конституцією; вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до ст. 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції; вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України; призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України; призначає на посади та звільняє з посад половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення; вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України; зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності; скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим; приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації – з подальшим затвердженням цих рішень Верховною Радою України; присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини; створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби; підписує закони, прийняті Верховною Радою України; має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України; здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України [4].

З аналізу зазначених пунктів можемо зробити висновок, що Президент України не відноситься до жодної гілки влади, але має вплив на кожен з них. Він має суттєвий вплив на виконавчу і законодавчу гілки влади.

Також він має вплив на судову гілку у випадках, якщо він: призначає на посади третину складу Конституційного Суду України; приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні; здійснює помилування (ст. 106).

Крім того, Президент України має повноваження, які надають йому право вести зовнішню політику: забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави; звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України; представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво

зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України; приймає рішення про визнання іноземних держав; призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав; є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави (ст. 106).

Таким чином, посилаючись на проведений аналіз, можна стверджувати, що реформація повноважень Президента України буде продовжена. Сьогодні в Україні йде повним обертом розвинення реформи децентралізації і посилення місцевого самоврядування. Президент має суттєві важелі у здійсненні політики, як зовнішньої, так і внутрішньої. Маючи при цьому суттєвий вплив на кожну з гілок влади. Главу держави не можна віднести цілком і повністю до якоїсь із цих гілок. З іншого ж боку на даний момент Україна має складну епідеміологічну ситуацію у зв'язку з поширенням хвороби COVID-19 і всесвітньої пандемії. Саме ці проблеми потребують лідера, сильну політичну особу, яка зможе ефективно проводити державну політику, що може призвести до надмірної концентрації влади у руках президента і його допоміжних органів.

Список використаних джерел:

1. *Лесько Н. В.* Загальна характеристика правового статусу уповноваженого Президента України з прав дитини. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки.* 2015. № 827. С. 74–78.
2. *Бобрицький Л. В.* Контроль, що здійснюється Президентом України за сектором безпеки і оборони. *Менеджер.* 2020. № 1. С. 118–128.
3. *Головко О. С.* Місце та роль інституту Президента України в системі державного управління національною безпекою країни. *Державне будівництво.* 2019. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2019_1_20
4. Конституція України: Основний закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРАВОВИХ НОРМ, ЩО ЗАКРІПЛЮЮТЬ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Ліпінський В. В., Гелерт Л.

Забезпечуючи наукоємність та всебічність дослідження питань тлумачення адміністративно-деліктних правових норм, належну увагу слід приділити правовій основі провадження у справах про порушення фізичними особами та підприємствами правил митного контролю та митного оформлення, необхідність чого впливає, зокрема з того, що відповідні

заходи державного реагування та порядок вирішення питання про їх застосування встановлюються не базовим вітчизняним адміністративно-деліктним законодавством, а положеннями законодавства з питань митної справи. Крім того, притягнення до відповідальності за порушення митних правил нерідко супроводжується складними правозастосовними ситуаціями, пов'язаними зі специфікою митного адміністрування, значними наслідками для фінансового стану підприємств та фізичних осіб, а також недосконалістю відповідних матеріально-правових та процедурних положень митного законодавства. Зважаючи на це, значний інтерес представляє наукове опрацювання основних аспектів провадження у справах про порушення митних правил та передбачених за них адміністративних стягнень з урахуванням міжнародних стандартів, позитивного зарубіжного досвіду та найкращого доробку наукового співтовариства.

Митним кодексом України (далі – МК України) визначено, що порушенням митних правил є адміністративне правопорушення, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений актами митного законодавства порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим, і за які цим митним законодавством передбачена адміністративна відповідальність. При цьому, адміністративна відповідальність за порушення митних правил настає у разі, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність (ст. 458 МК України) [1].

У світлі вищевикладеного видається беззаперечним твердження Д. В. Приймаченка та І. В. Яромія щодо того, що адміністративно-юрисдикційна діяльність митниць порівняно з подібною діяльністю, що здійснюють інші органи, має ряд особливостей, з-поміж яких те, що: 1) по-перше, у реалізації державної митної політики діяльність митниць, спрямована на боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, є другорядною відносно інших видів діяльності; 2) по-друге, митниці здійснюють провадження лише з певної специфічної категорії справ про порушення митних правил; 3) по-третє, здійснення адміністративно-юрисдикційних повноважень митницями прямо впливає з їх діяльності, пов'язаної з функціями митного контролю та митного оформлення; 4) по-четверте, митниці виступають не лише як основний адміністративно-юрисдикційний орган у справах про порушення митних правил, але й сприяють забезпеченню розгляду таких справ органами, що мають статус правоохоронних, а також судами; 5) по-п'яте, існують спеціальні поняття, такі як “пред'явлення предметів та документів для впізнання”, “вилучення предметів для забезпечення стягнення за порушення митних правил”, які

підтверджують існування специфічного адміністративно-процесуального утворення, яким є провадження у справі про порушення митних правил, в межах якого здійснюється комплекс особливих процесуальних дій, що спрямовані на встановлення фактичних даних у справі [2, с. 108–109; 3]. Водночас адміністративним правопорушенням (проступком) та похідним від них митним порушенням, властиві загальні ознаки правопорушень – суспільна небезпека (антигромадська спрямованість або суспільна шкідливість), протиправність (подібні діяння завжди посягають на загальнообов'язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативно-правовим актом), винуватість (такі діяння, як прояв волі і свідомості особи, повинні бути завжди винним, тобто вчинено умисно або з необережності) та караність (подібні протиправні, винні діяння будуть визнані адміністративними проступками тільки тоді, коли за їх вчинення законодавством передбачено адміністративну відповідальність) [4, с. 80].

Аналізуючи порушення митних правил у розрізі його окремих елементів, насамперед, констатуємо, що суб'єктом відповідальності за порушення митних правил законом визначені фізичні особи, які на момент вчинення такого правопорушення досягли 16-річного віку, а при вчиненні порушень митних правил підприємствами – посадові особи цих підприємств (ч. 2 ст. 459 МК України) [1]. Водночас, Керівництвом щодо митних правопорушень до додатку Н до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (далі – Конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур) встановлюється, що за порушення митних правил, вчинене фізичними особами від імені юридичних осіб, відповідна юридична особа може нести наслідки цих порушень. Вказується на те, що оскільки учасниками експортно-імпортних операцій зазвичай є юридичні особи, митні правопорушення можуть бути пов'язані з ними, адже через розмір сучасних підприємств не завжди вдається встановити фізичну особу, яка може скористатися правопорушенням або бути єдиним суб'єктом, який визначає спрямованість рішень в юридичній особі. Зокрема, у випадку невиконання митних правил через недбалість правопорушення зазвичай не стільки результатом одноособового рішення, скільки усіх корпоративних структур. За спостереженнями укладачів керівництва ця економічна та соціальна реальність дедалі більше визнається законодавцями: хоча країни загального права та деякі окремі країни цивільного права давно прийняли концепцію про відповідальність юридичних осіб, інші правові системи лише нещодавно почали вирішувати це питання [5, с. 6].

Таким чином, перспективою вдосконалення адміністративно-деліктних положень митного законодавства та розширення можливостей щодо їх тлумачення та застосування є встановлення відповідальності юридичних осіб за порушення митних правил.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. Дата оновлення: 24 жовтня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Яромий І. В. Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2018. 197 с.
3. Приймаченко Д. В. Докази у провадженні в справах про порушення митних правил: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2002. 25 с.
4. Курінний Є. В. Особливості законодавчої регламентації адміністративної відповідальності за порушення митних правил в Україні. *Наукові записки. Серія: Право*. 2020. № 9. С. 78–83.
5. World Customs Organization (2000). Kyoto Convention – Guidelines to Specific Annex H – Chapter 1: Customs Offences. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/wto-atf/dev/rkc-guidlines-sa-h1.pdf>.

ІНДЕКСИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Літвінов В. В.

Протягом тривалого часу колектив нашої кафедри готував фахівців для боротьби з незаконним переміщенням через кордон культурних цінностей. Але вітчизняні реалії примушують лише рефлексувати про минуле [6; 7]. Тому кожна публікація тез або статті – це, щоб не втратити унікальний досвід, як правило, інструкція для виконання тієї чи іншої операції по ідентифікації та опису творів мистецтва в протоколі про порушенні митних правил або при заповненні науково-уніфікованого паспорту твору мистецтва. Досвід показує що в більшості установ, які підпорядковані Міністерству культури, опис твору мистецтва здійснюється у довільній формі, що ускладнює його розшук, на що автор неодноразово звертав увагу читачів, знайомлячи їх з правилами опису предметів зброї [1], фалеристики [2], нумізматики [3], боністики [4] та скульптури [5].

Але в наш час посадова особа митного органу, МВС, СБУ (сподіваємося, невдовзі і музейні співробітники) при виконанні своїх службових обов'язків вимушена заповнювати ще і електронні форми реєстрації за допомогою програмно-інформаційного комплексу “Переміщення культурних цінностей”. Непідготовленій особі стає некомільфо при погляди на таблицю з накопиченням цифр, при визначенні індексу культурної цінності. Наприклад далека від знання сучасних вимог оформлення документів людина навряд чи зрозуміє, що за цифровим набором “9701.01.201.1.0.03” міститься інформація про фрагмент ікони написаної фарбами. Тому Вашій увазі і пропонується механізм з **6 позицій** створення Індексу культурної цінності у відповідності до УКТЗЕД, “Іскри” та Регламенту Ради ЄС № 116/2009 від 18.12.2008 р.

Перша позиція визначає: **тип культурної цінності** з урахуванням коду товару за УКТЗЕД, як правило 97 групи.

Друга позиція визначає **вид культурної цінності**, який для кожного типу культурної цінності буде свій. Як правило, він розкриває дані УКТЗЕД. Так для товарів групи “9701”, якщо друга позиція “01” – це означає “картина”, а “02” – “рисунок”. Виняток становлять “9702.01” – твір друкованої графіки (гравюра), “9702.02” – печатна форма; і “9703.01” – кругла скульптура, “9703.02” – скульптурний рельєф.

Третя позиція визначає **функціональну приналежність** культурної цінності згідно з кодуванням у системі “Іскра”, яка складається з 28 позицій.

Четверта позиція визначає **приналежність до складових частин та фрагментів культурних пам’яток** (“0” – самостійна, “1” – фрагмент).

П’ята позиція визначає **належність до археологічних об’єктів**.

Шоста позиція визначає **Порядковий № за Додатком до Регламенту ЄС № 116/2009 від 18.12.2008 р.**, який складається з 15 позицій.

Таким чином, лякаючи цифри набувають своє значення. Наприклад, враховуючи, що наша конференція проходить після Пасхального тижня, в якості прикладу дозвольте навести декілька індексів ікон та хреста, які не є археологічними знахідками:

9701.01.201.0.0.03 – непошкоджена ікона, яка написана фарбами;

9702.01.201.1.0.06 – фрагмент друкованої ікони;

9703.02.201.1.0.07 – фрагмент різної ікони, яка не є археологічною знахідкою.

На завершення, хотілося б зазначити і нагадати, що УКТЗЕД базується на основі створеної у 1983 р. “Советом таможенного сотрудничества” “Гармонизированной системы”, яка згодом стала основою для діючого “ТН ВЭД ЕАЭС”. Урахування цієї обставини в поєднанні з використанням при створенні індексу критеріїв, які передбачені Регламентом ЄС № 116/2009 від 18.12.2008 р., дозволило нам досягти такого результату, що отриманий індекс культурних цінностей “читають” не тільки в країнах ЄС, а і на території Білорусії, Вірменії, Казахстану, Киргизії та Російської Федерації, що робить його не тільки більш інформаційним, але і конкурентоспроможним у професійному середовищі на фоні документів, які використовуються закордонними колегами без урахування досвіду своїх сусідів.

Сподіваюсь, що представлені Вашій увазі тези і доповідь будуть корисними при заповненні або перевірці відповідних документів під час виконання Вами службових обов’язків.

Список використаних джерел:

1. *Литвінов В. В.* Проблеми проведення митної експертизи холодної зброї. *Вісник Академії митної служби України.* 2005. № 3 (27). С. 123–127.

2. *Литвинов В. В.* Особенности описания предметов фалеристики в таможенных документах. *Культура народов Причерноморья.* 2013. № 258. С. 123–131.

3. *Литвінов В. В.* Методичні рекомендації для виконання лабораторної роботи “Опис предметів нумізматики в митній документації” у рамках курсу “Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної культурних цінностей”. Дніпропетровськ: АМСУ, 2013. 25 с.

4. *Литвинов В. В.* Особенности регистрации предметов бонистики. *Філософія. Культура. Життя.* 2016. № 43. С. 169–179.

5. *Литвинов В. В.* Возможности применения в таможенных документах метода подготовки паспорта для произведений скульптуры, хранящихся в государственных и частных коллекциях. *Таможенная политика России на Дальнем Востоке.* 2018. № 1. С. 15–28.

6. *Литвинов В. В.* Взгляд на рефлексии общества через произведения искусства. *Таможенная политика России на Дальнем Востоке.* 2018. № 3 (84). С. 77–93.

7. *Литвінов В. В.* Участь ЗМІ в процесі дегуманізації суспільства. *Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики:* матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2019. С. 170–172.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ

Легеза Є. О., Сушко С. В.

У сучасному суспільстві величезну роль відіграють публічні послуги та адміністративні процедури, особливо у зв'язку з тенденцією, спрямованою на розвиток громадянського суспільства. Коротко визначимо поняття даних термінів.

Адміністративна процедура – офіційно встановлений порядок розгляду та вирішення органами публічної адміністрації справ фізичних та юридичних осіб, спрямований на прийняття адміністративного акта або укладання адміністративного договору.

Публічні послуги – це послуги, що уособлюють позитивне державне управління, спрямоване на виконання функцій держави з обслуговування громадян.

Зі змісту наведених понять стає зрозуміло, що важливість адміністративних процедур та публічних послуг важко переоцінити, водночас слід зазначити, що Україна стала на шлях європейського розвитку, що передбачає створення умов для життя громадян згідно з європейськими умовами, що очевидно підвищує вимоги до організації та якості надання адміністративних послуг та публічних процедур.

Також глобалізація світу та світового ринку передбачає, зокрема і проникнення іноземного капіталу до території України, який щороку відіграє все більшу роль в економіці країни. Зрозумілим є те, що іноземні підприємці, які мають бажання вкласти власний капітал в інвестиції до України бажають отримувати якісні публічні послуги, надання яких має відбуватись за сучасними міжнародними стандартами адміністративних процедур.

Важливу роль в покращенні стандартів відіграють саме міжнародні норми. Це виникає у зв'язку з тим, що глобальні проблеми сучасності є об'єктивними й актуальними і вимагають пильної уваги з боку світової спільноти, мобілізації матеріальних та інтелектуальних ресурсів усіх держав.

З огляду на це поява та розвиток глобального адміністративного права не є випадковим, адже глобальні проблеми не можуть бути ефективно вирішені “обмеженими” державним органами, ізольованими національними регулятивно-адміністративними заходами. Іншими словами, виявлена нездатність національної держави контролювати глобальні проблеми зумовила “зсув” управлінської системи у бік її плюралізації, “міграцію” адміністративних та нормативно-регуляторних функцій за межі держави, а також необхідність уніфікації принаймні частини адміністративних процедур, за якими відбувається надання публічних послуг.

Отже, у загальному вигляді глобалізацію можна уявити як сукупність процесів становлення більш-менш єдиних загальносвітових ціннісних систем у всіх сферах людської життєдіяльності. Виконання цього завдання в Україні потребує формування публічної сфери, що базується на демократичних засадах, і як наслідок переформатування сучасної системи публічного управління в країні, надання публічних послуг та зміни стандартів адміністративних процедур.

Україна поступово інтегрується в міжнародні глобалізаційні процеси. Позитивний чи негативний вектор змін від глобалізації залежить від рівня розвитку національної політичної та економічної систем країни. Публічну політику та надання публічних послуг та порядок адміністративних процедур України слід формувати відповідно до факторів глобалізації, аби знешкодити можливі негативні наслідки та максимізувати вигоди.

Для України основною вимогою сьогодення є спрямування глобалізму не лише на осмислення світових проблем і процесів, а передусім на наукове забезпечення управління сучасним розвитком країни і відповідно на організацію надання публічних послуг.

Подальший розвиток процесу надання публічних послуг має зосереджуватись на пошуках такого механізму їх надання, який би задовольняв потребу як громадян так і іноземців в прозорих та зрозумілих публічних послугах.

Адміністративні процедури в свою чергу мають відповідати міжнародним стандартам та забезпечувати високий рівень захищеності держави від загроз і викликів глобалізації XXI ст., а також надавати можливість безперешкодно користуватися перевагами глобалізації в національних інтересах.

Таким чином, можна дійти до висновку про те, що пристосування стандартів надання публічних послуг та якості адміністративних процедур до міжнародних стандартів є вимогою часу, яка виникла через

глобалізацію світової економіки та світу в цілому. Україна має забезпечити розвиток процесу виконання адміністративних процедур та відповідного надання публічних послуг з урахуванням інтересу населення та забезпечуючи необхідний рівень безпеки від загроз глобалізації при наданні можливостей для використання особами переваг глобалізації.

Список використаних джерел:

1. *Тимошук В. П.* Адміністративна процедура. Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Адміністративна процедура](https://vue.gov.ua/Адміністративна_процедура)
2. *Абраменко Ю. А.* Публічні послуги та їх роль у забезпеченні якості управління. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11auzyyu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11auzyyu.pdf)
3. *Чаусовська С. І.* Поняття публічних послуг та їх класифікація. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2017/20.pdf
4. *Пугач В. Г.* Управлінська роль держави в умовах адміністративної глобалізації. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/tom_1/20.pdf
5. *Лещенко В. В., Дьяков А. А.* Вплив глобалізації на публічне управління: наслідки для України. URL: http://www.e-patr.academy.gov.ua/2015_1/5.pdf

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ Самонова В. В.

Стрімка інформатизація суспільства дає поштовх “йти в ногу” з динамікою розвитку новітніх інформаційних технологій як для окремого громадянина, так і для всіх державних інституцій. Судочинство, у тому числі адміністративне, має відповідати викликам сьогодення, аби максимально забезпечувати захист особи, її законних прав та інтересів.

Коронавірусна криза, карантин і світовий локдаун актуалізували питання дистанційної взаємодії. Практично всі сфери життя вимушено перейшли в онлайн, і суди не стали винятком.

Вагомі зміни до процесуальних кодексів України було прийнято 15 грудня 2017 р. Такі зміни передбачали зміну процесу доказування у судах України. Тому до вже наявних процесуальних кодексів долучили норми, які передбачили використання саме електронних доказів.

В адміністративному судочинстві електронними доказами є не тільки текстові документи, але і будь-яка інформація в електронній формі, що містить дані про обставини справи. Під час окреслення поняття “електронні докази” законодавець зосередився на формі подання інформації та значно розширив визначення електронних доказів порівняно з письмовими.

Зокрема, до переліку електронних доказів входять фотографії, відео- та звукозаписи, вебсайти (їх сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інша інформація, навіть якщо вона не може бути сприйнята людиною безпосередньо. Такі дані можуть

зберігатися на картах пам'яті, мобільних телефонах, а також серверах, системах резервного копіювання, флешках, дискетах тощо. Тобто отримання судом електронного доказу нерозривно пов'язано з носієм, хоча при цьому перелік таких носіїв не є вичерпним.

Необхідно зазначити що, носії є вже матеріальними доказами і повинні зберігатися судом у справі відповідним чином, на мою думку, як її додаток. Жодного копіювання, тобто зміни матеріального носія електронного доказу Кодексом адміністративного судочинства України не передбачено. Однак на сьогодні потребують чіткого законодавчого врегулювання ці та низка інших, не менш важливих, питань. Наприклад, стосовно переведення паперових документів в їх електронні версії в системі діловодства суду.

Власне, електронні, як і будь-які інші докази, є прийнятними в кожній без винятків категорії адміністративних справ. Суд не може надавати перевагу одним засобам доказування над іншими, тому використання електронних доказів, перш за все, є вибором сторони у справі.

КАС України визначає, що такі докази, як електронні можуть подаватися як в оригіналі, так і в копіях, які обов'язково посвідчуються електронним підписом. Такі докази прикріплюються до матеріалів справи і зберігаються у суді.

Якщо подається копія доказу, тоді учасник справи повинен вказати про наявність оригіналу в нього або в іншої особи. Крім того, КАС України передбачає, що кожен учасник справи може подати паперовий варіант електронного доказу, в такому випадку такий доказ буде вважатися не письмовим, а саме електронним.

Щоби встановити автора електронного документа, може використовуватися електронний підпис.

Електронний підпис – це підпис, який можна отримати шляхом криптографічного перетворення набору електронних даних. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа.

Накладенням електронного підпису завершується створення електронного документа (ч. 2 ст. 6 Закону України “Про електронні документи та електронний документообіг”).

Чинне законодавство не містить чіткого визначення про те, як повинні збиратися докази в електронній формі, про їх забезпечення, а також про методи їх дослідження, процедури ідентифікації особи, яка відповідальна за розміщення цієї інформації. Виникає багато непорозумінь щодо використання таких доказів, оскільки законодавець визначив лише загальні принципи їх застосування на практиці.

Можемо зробити висновок, що використання електронних доказів у адміністративному судочинстві є досить складним процесом. Налагодження процедурного механізму використання електронних доказів, їх дослідження у суді, збереження їх юридичних властивостей залишається питанням, яке потребує детального дослідження.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. База даних “Законодавство України”. ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

2. *Найченко А. М.* Електронні докази: реалії сьогодення. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. С. 72–85.

3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 15.12.2017. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436.

4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-15. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал*. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

5. *Толкач С. А.* Електронні докази як нова категорія адміністративного судочинства: проблеми визначення і правозастосування. *Верховенство права очима правників-початківців: матеріали Всеукр. наук. конф. студентів та аспірантів* (м. Одеса, 24 листоп. 2018 р.). / за ред. Г. О. Ульянової; уклад.: Ю. Д. Батан, А. Д. Шкільнюк [та ін.]. Одеса: Гельветика, 2018. С. 129–131.

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

Лебеза Є. О., Кас'яненко М. П.

Розвиток проблематики адміністративних процедур загалом та у діяльності митних органів зокрема зумовлює виникнення окремих невирішених теоретичних питань визначення сутності адміністративних процедур. Повноцінне розкриття змісту адміністративних повноважень у сфері державної митної справи є неможливим без здійснення відповідної класифікації.

Адміністративні процедури митного контролю є одними з різновидів адміністративних процедур державного контролю і нагляду як частини системи адміністративних процедур в цілому та мають усі їх ознаки. Адміністративні процедури митного контролю представляють собою порядок здійснення окремих адміністративно-правових дій митними органами, підконтрольними особами та іншими учасниками контрольно-наглядових відносин.

О. Миколенко пропонує розглядати адміністративну процедуру як врегульовану адміністративно-процедурними нормами послідовність дій суб'єктів нормотворчої і правозастосовної діяльності, структурованих відповідними процедурними відносинами, щодо прийняття нормативно-правових актів управління та вирішення адміністративних справ [1, с. 29].

Під час проведення процесуальних дій, зазначених у п. 2, 4–6, 8 ч. 2 ст. 508 МК України, складаються протоколи, форми яких встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. Приписами ч. 1 ст. 508 МК України процесуальним діям надано нове значення – вони проводяться з

метою отримання доказів, необхідних для правильного вирішення справи про порушення митних правил. Порядок виконання кожної з процесуальних дій, зазначених у ст. 508 МК України, детально регламентовано окремою нормою МК України та здійснюється шляхом реалізації відповідних повноважень посадових осіб митного органу [2].

Доведено, що адміністративно-процедурне право регламентує “особливості втілення адміністративних процедур” [3, с. 14]. Однак однозначного погляду на їх перелік або критерії розподілу на види у науковій та навчальній літературі немає. До адміністративних процедур в галузі митної справи відносяться:

1) контрольно-наглядові процедури: адміністративні процедури митного контролю; адміністративні процедури відомчого контролю; адміністративні процедури інших видів державного контролю, повноваження з проведення яких мають митні органи;

2) дозвільні процедури: адміністративні процедури випуску товарів; адміністративні процедури включення осіб до відповідних реєстрів; адміністративні процедури видачі атестатів фахівців з митних операцій тощо;

3) процедури з надання митних послуг: адміністративні процедури консультивання; адміністративні процедури інформування; адміністративні процедури прийняття попередніх рішень та ін.;

4) митні процедури: адміністративна процедура експорту; адміністративна процедура випуску для внутрішнього споживання; адміністративна процедура митного транзиту та ін.;

5) юрисдикційні процедури: адміністративні процедури оскарження рішень, дій (бездіяльності) митних органів та їх посадових осіб; адміністративні процедури дисциплінарного провадження; адміністративні процедури провадження у справах про адміністративні правопорушення тощо.

Водночас слід зазначити, що дана класифікація не завжди дозволяє чітко диференціювати різні категорії процедур в адміністративно-структурному відношенні. Це обумовлено нерозривним зв'язком між ними, накладенням одних адміністративних процедур на інші, перетином їх один з одним. Насамперед ідеться про адміністративні процедури митного контролю, які впроваджені в правову “тканину” митних, дозвільних і всіх інших адміністративних процедур в галузі митної справи.

Отже, можна зробити висновок, що адміністративні процедури митного контролю відображають позитивне правозастосування в діяльності митних органів і служать забезпеченню прав і законних інтересів підконтрольних осіб. Класифікація адміністративних процедур має широке розмаїття критеріїв їх поділу, що залежить від правової сфери, суб'єктів діяльності, мети виконання та функціональної спрямованості. Єдиних критеріїв для подібних класифікацій не існує, і, безперечно, важливою залишається проблема розмежування адміністративних процедур за сферами функціонування, оскільки це допоможе поліпшити гарантування виконання реалізаційних заходів із забезпечення врегулювання відносин між державою та громадянами.

Список використаних джерел:

1. Миколенко О. І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 40 с.
2. Митний кодекс України, поточна редакція. Редакція від 28.03.2021, підстава – 1294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
3. Школик А. М. Стан розвитку адміністративно-процедурного права в Україні та доцільність його зміни. *Адміністративна процедура: особливості формування української концепції*: матеріали доповідей учасників Круглого столу, м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків. 2017. С. 14–21.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Критенко О. О., Дубина А. П.

Інтеграція України у світову економіку передбачає вдосконалення системи контролю під час переміщення товарів через митний кордон. Актуальним питанням є здійснення контрольної діяльності державними органами в контексті виробничої моделі для забезпечення балансу між просуванням економічних операторів зовнішньої торгівлі та програмним забезпеченням митної безпеки. Вирішення саме цієї проблеми передбачає розробку заходів, спрямованих на суттєве спрощення митних формальностей, пов'язаних з переміщенням товарів через кордон та митними деклараціями, оптимізацію процедур контролю, що здійснюються митними органами в умовах максимального виявлення та нейтралізації загроз та небезпек зовнішньоекономічної діяльності. Автоматизована система аналізу та управління митними ризиками займає визначальне місце у цій системі відносин.

Після реформи Державної митної служби одним із головних її завдань залишається діджиталізація митних процедур. На разі триває курс на максимальну автоматизацію процесів митного контролю та митного оформлення. З метою виконання цих завдань було вжито певну кількість заходів. Наприклад, було розроблено і подано на оцінку громадськості проект “Смарт-митниця”. Цей проект позитивно оцінений суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та поєднує в собі всі інноваційні процеси, які вже існують на митниці і будуть впроваджені. Проект передбачає постійне інноваційне вдосконалення процедур митного оформлення та митного контролю і відкритий для пропозицій щодо його поліпшення. [2, с. 218].

Отже, діджиталізація методики здійснення митного контролю є пріоритетним аспектом митної реформи в країнах, що розвиваються. Незважаючи на позитивні аспекти електронного декларування в Україні, у митній галузі воно ще не зовсім ідеальне. Низку митних процесів досі засновано на паперових документах, що цілком не відповідає сучасному технічному прогресу й ефективним світовим практикам [3, с. 169].

Реформа митниці передбачає впровадження нових ІТ-рішень для модернізації сервісів та процесів її роботи – ІТ-трансформацію. ІТ-трансформація митниці передбачає 6 головних напрямів: “Єдине вікно”, “Митний контроль і оформлення”, “Публічна звітність і аналітика”, “Розумний пункт пропуску”, “Кібербезпека”, “Гармонізація з ЄС”. Ці напрямки є також складовими проекту “Е-митниця” – одного з проектів цифровізації, передбачених Постановою Кабінету Міністрів України [1]. Реалізувати їх передбачається до кінця 2022 р.

Введення в роботу систем АСУР 2.0 та АСМО 2.0 на зміну діючій автоматизованій системі митного оформлення “Інспектор” (АСМО) та інтегрованої в неї автоматизованій системі аналізу та управління ризиками (АСУР) було заплановано за напрямком “Митний контроль і оформлення”. В свою чергу напрямком “Гармонізація з ЄС” передбачає забезпечення застосування транзитної системи NCTS на національному та міжнародному рівні.

Процес автоматизації митних процедур і використання сучасних інформаційних технологій у митних органах дають змогу суттєво пришвидшити виробництво товарів, спростити контроль під час митного оформлення, зменшити роль “людського фактора” і мінімізувати можливості для корупції.

З цією метою планується запровадження наступних ключових процесів:

- автоматизація процедур оформлення митних декларацій;
- електронні перевірки внаслідок аналізу даних з облікових систем суб’єкта господарювання;
- отримання необхідних дозволів митного профілю в електронному вигляді;
- внесення коригувань до митних декларацій через механізми електронного декларування;
- автоматична ідентифікація кількості та обсягу митних процедур унаслідок аналізу і моніторингу ризиків;
- автоматичне завершення всіх процедур митного оформлення, а також безпосередньо випуск товарів.

Таким чином, пріоритетними завданнями для митного адміністрування в контексті здійснення митного контролю є вдосконалення процедур електронного декларування, діджиталізація механізмів митного оформлення, спрощення механізмів митного контролю, формування ефективної системи аналізу та управління митними ризиками і запровадження вищого рівня відповідальності за порушення норм митного законодавства як суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності, так і посадовими особами митних органів.

У контексті нашого дослідження вважаємо, що діджиталізація процедур митного контролю охоплює комплексний моніторинг безперервного потоку інформації від суб’єктів зовнішньоекономічної

діяльності, основними цілями якої насамперед є усунення паперових документів; боротьба із шахрайством, організованою злочинністю і тероризмом; поліпшення якості товарів і безпеки торгівлі; стандартизація функціонування митниці; захист прав інтелектуальної власності та національної культурної спадщини, що, своєю чергою, приведе до підвищення якості управління ризиками.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну митну політику: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 р. № 569-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2020-%D1%80#Text>

2. *Івашова Л. М., Кийда Л. І.* Діджиталізація митних процедур: сучасний стан та перспективи розвитку митної справи. *Публічне управління та адміністрування*. 2019. № 3 (22). С. 218–231.

3. *Угрин В. В.* Діджиталізація митного контролю в Україні. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. Вип. 47. С. 168–173.

БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ ЯК ОБ’ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Буга В. В.

Нині в Україні сформована достатньо розвинена система будівельного законодавства, яка охоплює ключові аспекти організації та здійснення даної діяльності. Разом з тим, за загальним визнанням науковців і практиків, сучасний стан правового регулювання будівельних відносин є далеким від досконалості. Багатьом рівням правового регулювання будівельних відносин властиві системні недоліки, серед яких: недостатня узгодженість регуляторних актів, “розпорошеність” нормативного матеріалу, нечітке формулювання законодавчих положень, наявність колізій, прогалин і дублювань. Вади законодавчої регламентації негативно відбиваються на всіх сферах організації та здійсненні будівельної діяльності, знижуючи їх продуктивність та гальмуючи їх розвиток [1, с. 58].

Наразі стан будівельної галузі як об’єкта державного регулювання обумовлено змінами в політичній, правовій та економічній сферах. Будівництво є сферою залучення державних і приватних інвестицій, що сприяють економічному росту країни та її розвитку. Окремим видам будівництва властива особлива значимість у вирішенні завдань соціальної політики держави, спрямованої на створення сприятливих умов життя і діяльності населення, насамперед, у формі забезпечення громадян житлом. Поєднання публічних і приватних інтересів у сфері будівництва визначає виникнення і функціонування різних правових регуляторів, основним з яких є адміністративно-правова регламентація суспільних відносин, спрямованих на створення об’єктів нерухомості [2, с. 3].

Науковці зазначають, що будівельна галузь посідає одне з основних місць в економіці держави. Вона створює основні фонди як виробничого, так і невиробничого характеру для функціонування всіх галузей національної економіки, забезпечує побутові, соціально-культурні потреби населення, сприяє створенню великої кількості нових робочих місць та реалізації продукції інших галузей народного господарства, які споживаються в процесі здійснення основної діяльності – будівництва. Однак ефективність функціонування будівельної галузі залежить від державної політики щодо її підтримки та регулювання, спрямованого на інформаційне забезпечення, створення та нормативно-правової бази оптимального податкового навантаження тощо [3, с. 5].

Однак М. Р. Гарат зазначає, що водночас, за загальним визнанням науковців і практиків, сучасний стан правового регулювання будівельних відносин є далеким від досконалості. Багатьом рівням правового регулювання будівельних відносин властиві системні недоліки, серед яких: недостатня узгодженість регуляторних актів, “розпорошеність” нормативного матеріалу, нечітке формулювання законодавчих положень, наявність колізій, прогалин і дублювань. Вади законодавчої регламентації негативно відбиваються на всіх сферах організації та здійсненні будівельної діяльності, знижуючи їх продуктивність та гальмуючи їх розвиток [4, с. 15].

К. Р. Резворович зазначає, що будівництво як об’єкт адміністративно-правового регулювання являє собою комплекс суспільних відносин, учасниками яких є фізичні та юридичні особи (у т. ч. органи державної влади та органи місцевого самоврядування) наділені цивільно-правовими й публічними правами, призначенням діяльності яких є досягнення високоякісних, позитивних змін життєдіяльності суспільства, створення об’єктів нерухомості різного призначення та застосування заходів адміністративного впливу (у тому числі адміністративного стягнення) до осіб, які порушують встановлений порядок здійснення будівельної діяльності [2, с.14].

Отже, слід зробити висновок, що не дивлячись на те, що поняття та правове регулювання будівельної галузі як об’єкта адміністративно-правового дослідження вже досліджувалась багатьма науковцями все ж таки, дане питання потребує подальшого вивчення та удосконалення.

Список використаних джерел:

1. *Гарат М. Р.* Сучасний стан науково-правових досліджень в галузі будівництва. *Пріоритетні напрями модернізації системи права*. Одеса, 17–18 травня 2019 р. С. 58–61.

2. *Резворович К. Р.* Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері будівництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. Київ. 2016. 21 с.

3. *Шутенко Л. М.* Будівельна галузь як об'єкт державного регулювання. *Синергетичні аспекти формування економічних параметрів будівельних структур в умовах ринку*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Харків. обл. держ. адм., Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2011. С. 5–6.

4. *Гарат М. Р.* Будівельна діяльність як об'єкт науково-правових досліджень. *Правова держава*. 2019. № 34. С. 15–22.

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Буга Г. С.

Небанківські фінансові установи (кредитні спілки, фінансові компанії, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, ломбарди, лізингові та факторингові компанії та інші) є важливим елементом фінансової інфраструктури будь-якої країни. Досвід розвинених країн свідчить, що при ефективному їх функціонуванні досягається значний економічний ефект. Це проявляється в спроможності ефективно впливати на зростання обсягів інвестиційних ресурсів в економіці країни, задовольняючи потреби суб'єктів у необхідному капіталі. Даний напрямок є особливо актуальним для України в сучасних умовах становлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку національної економіки та її фінансової системи [1].

Розвиток фінансового ринку, підприємництва та конкурентного середовища в Україні зумовлює перебудову усіх складових інвестиційного середовища. Важливого значення при цьому набуває діяльність небанківських фінансових установ, які задовольняють потреби учасників фінансового ринку через надання їм максимально широкого асортименту вузькоспеціалізованих фінансових послуг. Особливістю сучасного етапу розвитку небанківських фінансових установ є потреба у поліпшенні не тільки кількісних, а і якісних показників їх діяльності на фінансовому ринку. Підвищення ефективності системи функціонування небанківського фінансового посередництва стає найважливішим чинником, що здатний забезпечити розвиток вітчизняного фінансового ринку. Ринок небанківських фінансових послуг істотно впливає на функціонування різних сфер економіки держави, її інвестиційну привабливість, входження України до європейського фінансового простору, життєвий рівень громадян, збереження та відтворення їх заощаджень. Саме тому стан ринків небанківських фінансових послуг, перспективи розвитку, проблеми, що виникають у процесі їх діяльності, і шляхи подолання цих проблем повинні бути предметом постійного аналізу та відповідного реагування органів державної влади [2, с. 109].

Як свідчать дослідження, небанківські фінансові інститути у тій чи іншій формі почали виникати на території сучасної України ще у XVI ст. А вже до середини XIX ст. сформувалась окрема парабанківська система. Тобто “відбулася фінансово-кредитна інституціоналізація” [3, с. 24], саме

тоді були створені праобрази сучасних небанківських фінансових установ. Потрібно зауважити, що розвиток НБФУ в Україні того часу є складним і неоднорідним, з огляду на приналежність територій до різних імперій. Так, становлення фінансової системи відбувалося в умовах поділу України на частини, одна з яких (близько 80 %) належала до Російської, а решта земель – до Австрійської імперій. Це не могло не накласти відбиток на тодішній суспільно економічний лад [4, с. 261]. Отже, підґрунтя для теперішнього розвитку небанківських фінансових установ майже не було. Хоча й є всі передумови стверджувати, що ринок фінансових послуг за радянських часів був примітивним, однак потрібно пам'ятати, що більшість традицій, серед яких страхування життя, участь населення у діяльності ринку цінних паперів, кредитна кооперація, втрачені чи дискредитовані численними банкрутствами фінансових установ на початку 90-х рр. ХХ ст. [4, с. 263].

Таким чином, слід відмітити, що важливе місце у фінансових системах переважної більшості країн належить небанківським фінансово-кредитним установам, які в останні десятиліття набувають усе більшого розвитку. Спрямовуючи кошти від суб'єктів, які заощадили, до суб'єктів-позичальників, небанківські кредитно-фінансові установи мають велике значення в сучасній економіці. В розвиненому ринковому господарстві вони вступають у пряму конкуренцію з банками, оскільки здатні надавати своїм клієнтам такі самі послуги і забезпечувати при цьому більшу надійність вкладів [5, с. 57].

Отже, слід зробити висновок, що не дивлячись на те, що розвиток інституту небанківських фінансових установ в Україні вже досліджувалась багатьма науковцями все ж таки, дане питання потребує подальшого вивчення та удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Герасимова І. Ю. Становлення та розвиток небанківських фінансових посередників на ринку фінансових послуг. URL: http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/3080/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8F_%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9.pdf?sequence=1&isAll owed=y.

2. Дребот Н. П., Танчак Я. А., Миколишин М. М. Тенденції розвитку небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 30 (1). 109–114.

3. Картамишева О. Є. Адміністративно-правове регулювання небанківських фінансових установ: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 166 с.

4. Поліщук Є. А. Еволюція та передумови розвитку небанківських фінансових установ в Україні. *Бізнесінформ*. 2014. № 9. С. 260–265.

5. Харламова А. О. Особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 23. С. 57–59.

ЩОДО СПРОЩЕННЯ ВИМОГ ДО ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ НАМІР ЗДІЙСНЮВАТИ НОТАРІАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Лиля-Барська А. В.

Нотаріат, як інститут превентивного правосуддя, реалізує державну функцію з охорони та захисту прав і законних інтересів громадян, не допускаючи їх порушення, надаючи відносинам безспірного та законного характеру. Враховуючи важливу роль нотаріату в правовій державі, суб'єкти здійснення нотаріальної діяльності мають відповідати визначеним законодавством вимогам.

Відповідно до ст. 3 Закону України “Про нотаріат”, нотаріусом є уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності [1].

Чинним законодавством встановлено комплекс нормативно-правових вимог, яким має відповідати особа, яка має намір здійснювати нотаріальну діяльність.

Так, нотаріусом може бути громадянин України, якому присуджено ступінь вищої юридичної освіти не нижче магістра, який володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Законом України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш ніж три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю [1].

У Верховній Раді України 25 січня 2021 р. був зареєстрований законопроект № 4632 “Про внесення змін до Закону України “Про нотаріат” щодо спрощення доступу до нотаріальної діяльності” (далі – законопроект № 4632), яким пропонується зменшити вимоги до осіб, які мають намір здійснювати нотаріальну діяльність.

Так, законопроектом № 4632 пропонується внести зміни до ст. 3 Закону України “Про нотаріат” щодо осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю, а саме замість вимоги до стажу роботи у сфері права не менше шести років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори не менше трьох років – пропонується вимога до стажу роботи у сфері права не менше трьох років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори не менше півтора років. Також пропонується внести зміни до ст. 10 Закону України “Про нотаріат”, а саме замість існуючої норми про те, що “особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, допускається до наступного його складання не раніше ніж через рік”, пропонується встановити, що така особа може бути допущено до повторного складання іспиту не раніше, ніж через три місяці. Автори законопроекту № 4632,

ззначають, що внесення відповідних змін створить наступні позитивні наслідки, а саме спрощення доступу до нотаріальної діяльності для осіб, які мають намір займатися такою діяльністю; зменшення корупційних ризиків у сфері відбору кандидатів; збільшення конкуренції в сфері нотаріальної діяльності; підвищення рівня доступності нотаріальних послуг та зменшення їх вартості [3].

Також слід зазначити, що проведене авторами законопроекту № 4632 в пояснювальній записці порівняння між професіями нотаріуса, судді та адвоката, на нашу думку, є некоректним, адже згадані вище професії є різними за своєю суттю, компетенцією та повноваженнями. Так, наприклад, неможливо здійснювати порівняння вимог до стажу роботи у сфері права для посади судді та для професії нотаріуса, адже згідно зі ст. 69 Закону України “Про судоустрій та статус суддів” для посади судді встановлені вікові обмеження, а саме: “не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п’яти років” [2], натомість до нотаріуса такі обмеження не визначені законодавцем.

Стосовно порівняння порядку здачі кваліфікаційного іспиту, слід зауважити, що на посаду судді, законодавцем встановлені навіть більш суворі вимоги, адже відповідно до ст. 78 Закону України “Про судоустрій та статус суддів” особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, може бути допущена до складення такого іспиту повторно не раніше ніж через рік. Особа, яка не склала кваліфікаційний іспит повторно, може бути допущена до наступного іспиту не раніше як через два роки [2].

На нашу думку, внесення відповідних змін до порядку здачі повторного кваліфікаційного іспиту, створить додаткове навантаження на державний бюджет, адже кваліфікаційний іспит є безоплатним та відповідно до положень чинного законодавства матеріально-технічне та інформаційне забезпечення діяльності Комісії здійснює Міністерство юстиції України, крім відшкодування витрат, пов’язаних з відрядженням та проживанням приватних нотаріусів, які є членами Комісії.

Нотаріальна палата України на підставі проведеної експертизи законопроекту № 4632 про внесення змін до Закону “Про нотаріат” виступила проти цього законопроекту та керуючись необхідністю захисту права власності та правопорядку в державі, законних прав та інтересів громадян і бізнесу, закликала народних депутатів відхилити законопроект № 4632, обґрунтовуючи це тим, що чинні вимоги до осіб, які прагнуть отримати право на зайняття нотаріальною діяльністю, а також порядок проведення кваліфікаційного іспиту в повній мірі забезпечують чесну та об’єктивну оцінку знань кандидатів, поповнення рядів нотаріусів виключно висококваліфікованими, досвідченими професіоналами [4].

Погоджуючись із позицією Нотаріальної палати України та підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що вимоги до осіб, які мають намір здійснювати нотаріальну діяльність, є цілком обґрунтованими та не можуть бути заниженими та формальними, чинний Закон України “Про нотаріат” чітко визначає умови та порядок створення і функціонування суб’єктів нотаріальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 26.04.2021).

2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 26.04.2021).

3. Проект Закону Про внесення змін до Закону України “Про нотаріат” щодо спрощення доступу до нотаріальної діяльності № 4632 від 25.01.2021 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70886 (дата звернення: 26.04.2021).

4. Позиція нотаріальної палати щодо законопроекту № 4632. URL: <https://npu.ua/news/stop4632/> (дата звернення: 26.04.2021).

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Лісова О. І., Воронцова Д. О.

Інформаційне суспільство в Україні неможливо уявити без свободи думки, масової інформації, яка є необхідною складовою демократичного режиму. А саме, володіючи об’єктивною та достовірною інформацією, що відображає політичні, економічні, соціальні процеси розвитку держави та суспільства – народ здатен ефективно здійснювати свою владу. Необхідність правового регулювання полягає в тому, щоб встановити правові форми реалізації цієї свободи і заборонити будь-які зловживання [1]. Засоби масової інформації виступають “четвертою владою”, адже вони мають вплив на свідомість людей, завдяки пропаганді, використанню прихованої реклами та інших способів впливу. Ефективна робота ЗМІ, загалом може впливати на політичну свідомість в державі. Крім того, вони виступають інструментом в інформаційній війні, яка ведеться між державами, так як функцією кожної країни стає посилення контролю за діяльністю ЗМІ, керуючись адміністративно-правовим регулюванням. Якби існував дієвий механізм органів державної влади, що в свою чергу реалізовував державну політику у цій сфері, то він би здійснював необхідний контроль за інформаційними потоками в Україні [2].

Дане явище, пояснює те, що вивчення та аналіз адміністративно-правового регулювання діяльності ЗМІ з боку науковців є актуальне як в Україні, так за її межами. Найбільш поширеним є тлумачення адміністративно-правового регулювання як цілеспрямованого управлінського впливу держави на суспільні відносини.

Розглядаючи масову інформацію як сукупність призначених для невизначеного кола осіб відомостей, які відображають процеси суспільного буття та розповсюджуються через засоби масової інформації за допомогою спеціальних технічних систем і пристроїв, то можна припустити, що до

об'єкта адміністративно-правового регулювання належать і засоби масової інформації [3]. В Україні спостерігаються зміни в інформаційному просторі, які пов'язані з усвідомленням кола інформаційних певних процесів, які відбуваються в суспільстві. Інформація, як один із чинників таких змін, є визначальним засобом покращення взаємозв'язку між особистістю та державою. Адміністративно правове регулювання є частиною інформаційної політики держави в умовах становлення інформаційного суспільства та модернізації державного апарату, провідником будь яких законних рішень чи дій органів державної влади. В нашому законодавстві діє багато нормативно-правових актів, що регулюють саме сферу масової інформації, але головна проблема полягає в їх адаптації до нових умов реального суспільного розвитку, передусім пов'язаних із побудовою інформаційного суспільства, у відсутності ефективних механізмів впровадження та реалізації цих актів. При всьому розмаїтті підходів до розуміння національного інформаційного законодавства, можна констатувати, що воно потребує на ґрунтовного перегляду та суттєвого оновлення, пристосування до міжнародних стандартів [4].

Отже, адміністративно-правове регулювання у сфері масової інформації в Україні можна визначити як діяльність органів державної влади, яка спрямована на впорядкування, охорону та розвиток суспільних відносин. У національному законодавстві спостерігається невідповідність терміна “засоби масової інформації” його теоретико-семантичним характеристикам. Оскільки засоби масової інформації мають технічний та інституційний аспект, вони повинні включати: безпосередньо засоби поширення масової інформації (технічні прилади) та установи (органи) масової інформації (суб'єкти інформаційних правовідносин).

Список використаних джерел:

1. *Галуцько В. В.* Адміністративне право України: навчальний посібник. Херсон, 2015. С. 272.

2. *Арістова І. В.* Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади: автореф. дис. / Національний університет внутрішніх справ. Харків. 2002. С. 39.

3. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Від 23.09.1997. № 538. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97>

4. *Балытников В. В.* Административно-правовое регулирование в области массовой информации: дисс. ... канд. юрид. наук. 2001. С. 190.

**ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОВ'ЯЗАНЕ З КОРУПЦІЄЮ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 172-7 КОДЕКСУ УКРАЇНИ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Кувакін С. В.

Проблема адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, не нова в науці адміністративного права. Її дослідженню присвятила свої праці низка вітчизняних вчених, зокрема, В. Б. Авер'янов, Н. О. Армаш, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, Д. Г. Заброта, В. А. Завгородній, О. Г. Кальман, О. В. Клок, М. І. Мельник, В. Я. Настюк, С. В. Петков, А. О. Селіванов, В. М. Соловійов, В. Я. Тацій, О. В. Терещук, І. С. Чаукін та інші вчених-адміністративістів.

Одними з перших кроків держави було не оновлення антикорупційного законодавства, а прийняття нового, що повинно стати важливим інструментом у протидії корупції. Так, прийняття низки законодавчих актів, починаючи з 2014 р., спрямованих на боротьбу із корупцією, зумовило й появу в Кодексі про адміністративні правопорушення нової глави 13-А “Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією”, що нараховує на сьогодні 9 статей, які встановлюють адміністративну відповідальність за скоєння корупційних діянь.

Адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією, безумовно, завдають шкоди інтересам фізичних та юридичних осіб, державі, при цьому, вони створюють небезпечні тенденції, які дестабілізують нормальні суспільні відносини, порушують усталений порядок в державі. Зазначеному виду адміністративного правопорушення притаманні всі ознаки, що характеризують будь-яке адміністративне правопорушення, проте мають певні особливості.

У сучасних умовах питання протидії правопорушенням, що пов'язані з корупцією викликають підвищений інтерес не тільки з боку вчених-теоретиків, а й практичних працівників, які безпосередньо спрямовують свої зусилля на боротьбу з цими правопорушеннями. Суттєвим чинником у підвищенні ефективності в цьому напрямку правоохоронної діяльності є правильна, повна й обґрунтована кваліфікація правопорушень, тобто правова, юридична оцінка явищ, фактів та подій під час здійснення правозастосовчої діяльності.

Одним з варіантів формулювання поняття кваліфікації адміністративного проступку був запропонований І. Голосніченком, М. Стахурським, Н. Золотарьовою, які розглядають її як “встановлення відповідності конкретного діяння ознакам того чи іншого складу адміністративного проступку, передбаченого у Кодексі про адміністративні правопорушення” [1, с. 51].

У теорії адміністративно-деліктного права існують й інші теоретичні визначення поняття “кваліфікація адміністративних проступків”, проте

одним із проблемних питань щодо з'ясування термінологічного ряду та споріднених понять є співвідношення таких дефініцій як “кваліфікація адміністративного проступку” та “адміністративно-правова кваліфікація”. В цьому аспекті ми цілком погоджуємося з думкою Т. Гуржія, який висловив власну позицію щодо розмежування цих понять. У своїх працях, посилаючись на праці фахівців кримінального права пропонує розглядати названі поняття не як синоніми, а як самостійні класи (рід і вид). На його думку, подібна постановка питання обумовлена тим, що у процесі юридичної оцінки фактичного діяння можна дійти висновку про відсутність у скоєному ознак адміністративного проступку. Проте і таку оцінку слід вважати адміністративно-правовою, адже відповідний висновок був зроблений на підставі порівняння фактичних ознак діяння та норм адміністративного законодавства. Таким чином, кваліфікацію адміністративного делікту пропонується вважати окремим випадком адміністративно-правової кваліфікації, певним рівнем її конкретизації [2, с. 219].

Виходячи з вищенаведеного, можна визначити такі ознаки кваліфікації адміністративного проступку: це елемент правозастосовної діяльності; наявність обов'язкової та однозначної адміністративно-правової норми, яка виключає кваліфікацію діяння за іншою правовою нормою; результатом є остаточне визначення конкретної адміністративно-правової норми та офіційне її закріплення у документах процесуального характеру.

Кодекс України про адміністративні правопорушення та Закон України “Про запобігання корупції” визначає, що під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання вказаних повноважень. Приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях [3, 4].

Однак у Законі України “Про запобігання корупції” визначено ще поняття потенційний конфлікт інтересів, тобто наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень. На наш погляд, диспозиція цієї статті пов'язана тільки з реальним конфліктом інтересів, тому потенційні конфлікт не може визнаватися кваліфікуючою ознакою [3].

Часто в правозастосовній практиці виникають питання щодо виникнення конфліктів інтересів з необережною формою вини. Зазначені ситуації повинні вирішуватися виправдовувальним рішенням суду, оскільки немає юридичного складу правопорушення через відсутність об'єктивності або неупередженості прийняття рішень.

Крім того, ч. 3 цієї статті передбачає таку кваліфікуючу ознаку як повторність, оскільки дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення передбачає накладення більш суворого стягнення.

Список використаних джерел:

1. *Голосніченко І., Стахурський М., Золотарьова Н.* Попереднє адміністративне розслідування як стадія провадження у справах про адміністративні проступки. *Право України*. 2002. № 2. С. 25–29.

2. *Гуржій Т. О.* Логіко-методологічні засади визначення поняття адміністративно-правової кваліфікації. *Вісник Української академії державного управління при Президентові України*. 2002. № 4. С. 216–220.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

АДМІНІСТРАТИВНІ ТА МИТНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Перепьолкін С. М., Карлаш А. Г.

Обрання митного законодавства для ілюстрації даного процесу не є випадковим, адже протягом багатьох сторічь такі сфери державного управління (або публічного адміністрування) як зовнішня торгівля та мореплавство ніколи не були виключно внутрішньою справою і одними з найперших відчували вплив певних міжнародних узгоджень інтересів різних держав. Подібні узгодження можуть виникати в декількох випадках, коли:

– національні суб'єкти владних повноважень регулюють відносини, які виходять за межі однієї країни;

– національні суб'єкти владних повноважень безпосередньо здійснюють транскордонну взаємодію;

– міжнародні організації виконують певні адміністративні функції.

Зокрема, вже із середини XVIII ст. між європейськими країнами починають укладатися міждержавні угоди про торгівлю та навігацію, які передбачають надання режиму найбільшого сприяння, тим самим зв'язуючи держави у питаннях застосування оподаткування та адміністративних обмежень зовнішньої торгівлі, правил щодо допуску іноземних суден у порти тощо. Перший митний союз – Німецький митний союз (Zollverein) – було створено у 1834 р. Перша повноцінна міжнародна міждержавна організація з митного співробітництва – у 1891 р. згідно з Конвенцією щодо заснування міжнародного союзу з публікації митних тарифів (Брюссель, 5 червня 1890 р.).

Оскільки у сфері митного права міжнародний вплив на національні законодавства має порівняно більш давню історію, то не дивно, що цілий

ряд правил та принципів, які на сьогоднішній день вважаються звичайними для національних митних законодавств, насправді сформувалися на міждержавному рівні.

Так, перші приклади формування універсальних норм сягають ще 1923 р., коли була підписана Міжнародна конвенція щодо спрощення митних формальностей. Найважливішою особливістю Конвенції 1923 р. було те, що переважна більшість її норм була спрямована саме на встановлення єдиних правил та стандартів для внутрішнього законодавства країн-учасниць. При цьому, в її рамках можна виділити декілька основних груп інструментів впливу на національне митне законодавство:

1) встановлення галузевих принципів державного регулювання зовнішньої торгівлі. Зокрема, запроваджувалися такі принципи, як: відсутність перешкод через надмірні, непотрібні або довільні митні або інші подібні формальності (ст. 1); справедливе ставлення у застосуванні митних або інших подібних формальностей та утримання від несправедливої дискримінації торгівлі інших країн-учасниць (ст. 2);

2) рекомендаційні норми щодо порядку здійснення адміністративних процедур, пов'язаних з митним регулюванням: видача імпортерських та експортерських ліцензій (ст. 3), подання сертифікатів походження товарів (ст. 11), організація митного оформлення (оформлення у внутрішніх митницях, оформлення поза робочим часом) (ст. 14);

3) безпосереднє встановлення процедури тимчасового ввезення комерційних зразків, включаючи форми необхідних документів (ст. 10);

4) встановлення положень щодо взаємного визнання адміністративних актів, зокрема, заохочення укладання угод щодо взаємного визнання сертифікатів відповідності (ст. 13), внесення до внутрішнього законодавства положень щодо визнання печаток та пломб митних органів інших країн, накладених на товари у режимі транзиту та митного складу (ст. 14);

5) встановлення групи імперативних норм, спрямованих на захист прав суб'єктів ЗЕД: належна публікація актів митного законодавства заздалегідь або принаймні одночасно із набуттям ними чинності (ст. 4, 5, 6); відшкодування через адміністративну, судову або арбітражну процедуру збитків через неправильне застосування законодавства митною адміністрацією (ст. 7); надання можливості випуску товарів у обіг до вирішення спорів щодо сплати мита (ст. 8).

Глобалізовані правові режими можуть стати інструментом трансформації всієї галузі адміністративного права. Причому така трансформація повинна охоплювати не лише питання механічного запровадження окремих норм або інститутів у національне законодавство, а насамперед сприйняття тих ідей, принципів та концепцій на основі яких і сформувалися глобальні норми адміністративного права (верховенство права, належне урядування, ліберальна економічна ідея тощо). Так, наприклад, за останні роки у митному законодавстві, завдяки сприйняттю глобалізованих норм, вирішенню питань інтеграції до СОТ та утворення

асоціації з ЄС, з'явилася ціла низка нових засобів реалізації публічного адміністрування митної справи, до яких належать:

- нові форми взаємовідносин між суб'єктами та об'єктами управління у вигляді публічно-приватного партнерства (укладання угод між митною адміністрацією та асоціаціями імпортерів та експортерів, підприємствами-гарантами);

- нові категорії суб'єктів митних правовідносин (уповноважені економічні оператори);

- нові види адміністративних актів (індивідуальні консультації з питань застосування окремих норм митного законодавства, попередні рішення);

- нові прийоми та способи регулювання суспільних відносин (як широке застосування диспозитивного методу регулювання, що надає недержавним суб'єктам можливості обрання митних режимів (процедур), способів гарантування сплати мита, застосування компромісу у митних спорах);

- застосування інформаційно-комунікаційних технологій у публічному адмініструванні (електронне декларування, управління ризиками).

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПРИНЦИПІВ НА ФОРМУВАННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Кадала В. В.

Митна політика в Україні ґрунтується на принципах, які сприяють адаптуванню її ключових положень. Принципи супроводжують не лише митну політику, але й митне право та митну справу взагалі. Крім того, митна політика тісно пов'язана з зовнішньоекономічною діяльністю, котра також містить ряд принципів, які забезпечують можливість та здатність виконувати вимоги, що висунуті правовими актами.

Загальнотеоретичні аспекти поняття принципів митної політики, митного права та митної справи були предметом дослідження в працях І. Г. Бережнюка [1], П. В. Пашка [2], Д. В. Приймаченко [3], С. А. Дуженько, М. Г. Шульги [4], Д. С. Цаліна [5] та ін. Незважаючи на усю важливість внеску вчених у дослідження такої багатогранної проблеми, як вплив принципів на формування митної політики, митної справи та митного права, не можна не звернути увагу на те, що у цій сфері результати дослідження є спірними і зараз залишаються “відкритими” питання їхньої сутності. Ця проблема зумовлює виняткову актуальність та необхідність комплексного дослідження також з позицій того, що принципи виступають основоположним в розвитку всього митного права.

Перш ніж розглянути обраний предмет дослідження доцільно зупинитися на сутнісному змісті понятійної категорії “принцип”. Так, укладачі словника української мови пропонують розуміти категорію “принцип” як “... переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці” [6]. Своєю чергою, М. Й. Ахвердова [7] звертає увагу

на те, що принцип (лат. *principium* – “початок, основа”) являє собою твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане.

У своїй праці С. А. Дуженько та М. Г. Шульга [4] надають сутнісну характеристику понятійній категорії “митні принципи” та пропонують її розуміти як “... загальні закономірності, у рамках яких реалізуються зв’язки між різними об’єктами і суб’єктами митної політики, що виявляються під час реалізації практичних завдань функціонування митної системи”.

Проведенні дослідження показують, що і законодавець відводить пріоритетне місце принципам при формуванні митного права, митної політики та митної справи взагалі. Так, законодавець при формуванні державної митної політики та розробки положень Митного кодексу України включає до п. 1 ст. 5. тлумачення даного поняття, з врахуванням дефініції “принцип”. Законодавець запропонував тлумачити понятійну категорію “митна політика” як “... систему принципів і напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки” [8].

Крім того, законодавець звертає увагу та те, що митне право на положеннях якого забезпечується адаптація митної політики також має свої принципи, які розділено на загальні (законність, рівноправність, розподіл влад) та спеціальні.

Зокрема, принцип рівноправність виступає однією із характеристик демократичного суспільства. Саме цей принцип простежується в митній політиці у розрізі зовнішньоекономічної діяльності. Згідно зі ст. 2 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність” [9], зазначений принцип полягає у такому:

– рівності перед законом усіх суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

– забороні будь-яких, крім передбачених законами, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб’єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками;

– неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, крім випадків, передбачених законом.

Характерні риси митного права виражені й у його специфічних принципах, які законодавцем закріплені у ст. 8 Митного кодексу України [8], зокрема: виключної юрисдикції України на її митній території; виключних повноважень митних органів України щодо здійснення державної митної справи; законності та презумпції невинуватості; єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;

спрощення законної торгівлі; визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності; додержання прав та інтересів, що охороняються законом, осіб; заохочення добросовісності; гласності та прозорості та відповідальності всіх учасників відносин.

На погляд А. В. Зименко [10], у визначенні принципів митної справи треба виходити із положення, що важливі якісні характеристики митної політики завжди тісно пов'язані з принципами регулювання зовнішньої торговельної діяльності держави. Науковець вважає, що на визначення принципів митної справи впливають основні принципи зовнішньоторговельної політики держави, а саме зовнішньоторговельна діяльність як складова зовнішньої політики України; поєднання системи державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності та контролю за її здійсненням; єдність митної території України; рівність учасників зовнішньоторговельної діяльності та їх недискримінація; захист державою законних прав та інтересів учасників зовнішньоторговельної діяльності; недопустимість безпідставного втручання держави в особі її органів у зовнішньоторговельну діяльність юридичних осіб і спричинення їм шкоди.

Таким чином, принципи виступають базовою основою у формуванні змістовності митної політики, митного права та політики зовнішньоекономічної діяльності. Ми вважаємо сучасні позиції України в сфері митної політики мають зазнати змін з позиції адаптування принципів цифровізації, що сприятиме розширенню сфер її впливу на митні процеси у майбутньому. Такі дії законодавця матимуть позитивний вплив на митну політику за умови вдало проведеного адаптаційного періоду із урахуванням своєчасного узгодження змін на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. *Бережнюк І. Г.* Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.

2. Митна політика та митна безпека України: монографія; за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 338 с.

3. Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні: колект. монографія / [за заг. ред. Д. В. Приймаченка]; М-во освіти і науки України, Ун-т митної справи та фінансів. Дніпро: Гельветика, 2018. 272 с.

4. *Дуженко С. А.* Провадження у справах про порушення митних правил: монографія / за заг. ред. М. Г. Шульги. Харків: Оберіг, 2017. 170 с.

5. *Цаліна Д. С.* Порядок митного оформлення товарів при їх переміщенні через митний кордон України: монографія. Харків: Факт, 2010. 176 с.

6. Словник української мови: в 11 томах. Том 7. URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>

7. Короткий тлумачний словник термінів з УДК / [М. Й. Ахвердова та ін.]. Київ : Кн. палата України, 2011. 36 с.

8. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

10. *Зименко А. В.* Митне право: аспекти провадження у справах про порушення митних правил: навч. посіб. Харків: Право, 2010. 160 с.

ДЕРЖАВНА МИТНА ПОЛІТИКА ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДИСКУСІЙ ЩОДО СУТНІСНОГО ЗМІСТУ

Гузенко О. П.

В Україні відбуваються суттєві зміни в різних секторах розвитку. Це пов'язано з існуючими чисельними як на макроекономічному, так і мікроекономічному рівні. Більшість політиків, науковців, фахівців у сфері малого, середнього та великого бізнесу вважають, що негативні фактори впливу на фінансово-економічний та соціально – економічний розвиток країни породжує як регульована ринкова економіка, так і відсутність дієвої законодавчої платформи, котра би забезпечила їх уповільнення. Особливо це стосується митного та податкового секторів економіки так, як вони виступають одними з основних джерел бюджетного наповнення статей, що сприяє частковому вирішенню існуючих проблем.

Постає питання впровадження змін в законодавчу платформу, котра супроводжує як податковий так і митний сектор країни. Ми вважаємо особливу увагу варто приділити митному законодавству, котре регламентує процеси надходження до скарбниці країни суттєвих грошових потоків. Водночас при внесенні змін до законодавчих положень на першому етапі варто звернутися до перегляду сутнісного змісту тих понятійних категорій, котрі обрано за основу в правовому акті.

Ураховуючи обмеженість наукової розробки предметом дослідження обрано понятійну категорію “митна політика”. Як показують чисельні наукові розробки, кількість наукових дискусій питання змістовності зазначеного поняття залишається доволі сучасним та актуальним предметом вивчення. Серед науковців, котрі переймаються обраним напрямом дослідження варто згадати монографічні розробки К. О. Ващенко, П. В. Пашко, С. В. Онишко [1], І. Г. Бережнюка [2, 3], Л. М. Дорофієвої [4], К. М. Колеснікова, О. В. Морозова, Г. М. Виноградова [5] та інших. У своїх працях автори розкривають особливості митної політики, митного права, звертають увагу на сутнісну характеристику окремих понять митних процесів, разом з тим звертають увагу на доцільність періодичного уточнення змістовності окремих понять з огляду на зміни, які супроводжують сучасні митні процеси.

Повертаючись до предмету дослідження, слід зазначити, що законодавець надає власне бачення сутнісного змісту понятійної категорії “державна митна політика”. Зокрема, у ст. 5 у редакції Закону України “Про внесення змін до Митного кодексу України у зв’язку з проведенням адміністративної реформи” № 405-VII від 04.07.2013 [6] законодавець закріплює наступний зміст даної категорії “... система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики”. Однак на законодавчому рівні такі принципи не закріплені. Чинний Митний кодекс України оперує лише поняттям “принципи здійснення державної митної справи”, що не є тотожним поняттям принципів в контексті митної політики.

Своєю чергою, науковці також надавали власне бачення змістовності даної категорії, проте у більшості випадків з позиції обраної ними проблеми вивчення. Так, М. О. Липеха та А. Б. Ревунова [7] запропонували розглядати поняття “митна політика” як комплекс заходів, які здійснюються з метою забезпечення найбільш ефективного використання інструментів митного контролю та митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, спрямованих на підтримку позитивного торговельного балансу країни та розвитку національної економіки. Водночас К. О. Ващенко, П. В. Пашко та С. В. Онишко [1] схиляються до думки, що понятійну категорію “митна політика” доцільно розуміти як “... систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі”.

У своїх дослідженнях П. В. Пашка та І. Г. Бережнюк [2], досліджуючи проблеми митної політики та митної безпеки України, надають вузьке розуміння поняття “митна політика”. Науковці вважають, що змістовність даної категорії полягає в наступному: відображення завдань, які держава має на меті під час реалізації митної політики з урахуванням законодавчо закріплених принципів і функцій. На погляд О. І. Разумова [8], під митною політикою необхідно розуміти невід’ємну складову державної політики, яка формується державними інституціями та реалізується виключно державними органами, спрямована на забезпечення прав і законних інтересів громадян, суб’єктів господарювання, держави, розвивається в напрямку гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими міжнародними стандартами та охоплює процес свого формування та реалізації. При цьому науковець зауважує, що “... митна політика є важливим чинником формування митного законодавства, адже саме завдяки розробці фундаментальних засад і напрямів діяльності у сфері захисту митних інтересів і забезпечення митної безпеки України й визначаються шляхи вдосконалення митного законодавства нашої держави”.

Отже, на підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що під митною політикою необхідно розуміти сукупність принципів, функцій та стратегічних напрямків розвитку країни здатних забезпечити митну безпеку держави. Обґрунтуванням зазначеної позиції вважаємо: врахування існуючих принципів та функцій проведення митної політики в Україні, які закріплено на законодавчому рівні; включення до сутнісної характеристики понятійної категорії обов'язкове врахування вже визначених та закріплених законодавством стратегічних напрямків розвитку митної справи в Україні; встановлення кінцевої мети митної політики, а саме її направленості на розробку дієвого пакету заходів у сфері митної безпеки взагалі. Запропонована змістовність понятійної категорії “митна політика” матиме позитивний вплив на підвищення якісного рівня митного прав за умови визнання та затвердження правовими регуляторами.

Список використаних джерел:

1. Модернізація податкової та митної політики в інституціональному забезпеченні розвитку економіки України: монографія / [К. О. Ващенко, П. В. Пашко, С. В. Онишко та ін.]; за наук. ред. д.е.н. П. В. Пашка, д.е.н. С. В. Онишко. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 518 с.
2. Митна політика та митна безпека України: монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 338 с.
3. Актуальні питання теорії та практики митної справи: монографія / за заг. ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 428 с.
4. *Дорофієва Л. М.* Європейський вектор розвитку української митниці: монографія. Дніпро: УМСФ, 2019. 448 с.
5. Історія митної діяльності. Україна в європейському контексті: монографія / [К. М. Колесніков, О. В. Морозов, Г. М. Виноградова та ін.; за ред. В. В. Ченцова. Одеса: Пласке, 2010. 541 с.
6. Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 04.07.2013 № 405-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-18>
7. *Ленеха М. О., Ревунова А. Б.* Оцінка ефективності фіскальної функції в контексті розвитку митної політики України. НДІ фіскальної політики. *Рубрика: Наука оптимальних податкових рішень.* URL: <https://www.ndifp.com/1450>
8. *Разумов О. І.* Митна політика в контексті формування та реалізації митного законодавства України: *Право і суспільство.* 2019. Ч. 2. С. 121–125.

МИТНА БЕЗПЕКА ЯК БАГАТОАСПЕКТНЕ ПОНЯТТЯ ТА ЯВИЩЕ

Рябовол Л. Т.

Митна безпека є предметом досліджень фахівців різних галузей знань – юридичної та економічної наук, публічного управління та адміністрування, політології, соціології, філософії. Окреслена проблематика актуалізувалася у зв'язку з посиленням впливу глобалізаційних процесів на національну економіку, що виявляється у відкритті нових привабливих можливостей та

перспектив для розвитку України як суб'єкта міжнародних економічних відносин. Водночас не можна не погодитися із В. Даценко, що глобалізація має не лише позитивні, але й негативні наслідки для країн, залучених у ці процеси. На думку вченої, позитивними є: можливості економічного зростання, приплив інвестицій, зростання зайнятості та рівня життя населення, підвищення конкурентоспроможності національних суб'єктів господарювання; негативними – збільшення кількості суб'єктів, що вчиняють порушення митних правил, зростання обсягів контрабандних товарів, зменшення суми митних платежів, що стягуються митними органами тощо [2].

Митна безпека є важливою з огляду на необхідність захисту національних (економічних і безпосередньо митних) інтересів у сфері економічної, у тому числі зовнішньоекономічної, діяльності. У контексті здійснення останньої митна безпека має особливе значення, що проглядається у визначеннях мети митної безпеки як забезпечення стабільної та передбачуваної роботи митної служби, достатнього рівня сприяння зовнішньоекономічній діяльності в нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах, зниження ризиків та виявлення і нейтралізація ризик-чинників, які безпосередньо впливають на стан реалізації митної справи й опосередковано – на зовнішньоекономічну діяльність та її ефективність [5, с. 42].

За визначенням Н. Гавловської, О. Осадчук та Є. Рудніченко, митна безпека – це комплекс ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави із захисту інтересів народу та держави у митній сфері і як така митна безпека відіграє важливу роль в системі економічної безпеки держави в цілому та фінансової безпеки зокрема, оскільки орієнтована на гарантування економічних інтересів у зовнішньоекономічній та фінансовій сферах одночасно [1, с. 53].

Позаяк поняття “митна безпека”, “економічна безпека” та “зовнішньоекономічна безпека” – тісно пов'язані, нагальною є потреба в їх розмежуванні. Відмежовуючи поняття “митна безпека” від поняття “зовнішньоекономічна безпека”, П. Пашко та П. Пісной зазначають, що ці види безпеки спрямовані на захист економічних інтересів держави та є важливими складовими її економічної безпеки і, як відповідні поняття, вони пересікаються, але не поглинаються. Зокрема, це пояснюється тим, що у рамках реалізації митної політики для виконання своїх функцій держава утворює специфічний інститут – митну справу та застосовує визначені законодавством заходи впливу на відповідну групу суспільних відносин, що одночасно сприяє забезпеченню як безпосередньо митної, так і зовнішньоекономічної безпеки. Водночас митна справа має і внутрішньодержавну спрямованість, оскільки заходи митного регулювання і контролю та встановлений порядок переміщення товарів через митний кордон існують у рамках функціонування державного управління, безпосередньо пов'язані з територіальною юрисдикцією держави і можуть застосовуватися лише щодо суспільних відносин, які виникли у зв'язку з перетином товарами митного кордону України [6, с. 139]. Відтак у будь-

якій країні, як справедливо зазначає Л. Дорофєєва, митна справа – явище, органічно пов'язане з об'єктивними потребами політичного і соціально-економічного розвитку держави [3, с. 84].

Науковці, формулюючи визначення поняття “митна безпека”, виходять з положень ч. 2 ст. 6 Митного кодексу України, згідно з якою, митна безпека – це стан захищеності митних інтересів України [4]. Відштовхуючись від законодавчого визначення, митну безпеку тлумачать як стан захищеності митних інтересів від будь-яких загроз, що виникають у ході здійснення державної митної справи (Д. Пудрик; Т. Калінеску, О. Недобега, В. Альошкін та ін.). На наш погляд, митну безпеку варто тлумачити ширше – як стан захищеності митних інтересів не лише від загроз, але й від небезпек будь-якого характеру, що можуть виникати / виникають у процесі здійснення державної митної справи.

Загалом до визначення поняття митної безпеки можливо реалізовувати декілька підходів: статичний, згідно з яким, митна безпека – це стан захищеності митних інтересів; діяльнісний, з позицій якого, митна безпека – діяльність щодо забезпечення такого стану, готовність і здатність держави в особі уповноважених органів ефективно захистити митні інтереси; комплексний підхід, згідно з яким митна безпека як стан захищеності митних інтересів передбачає здійснення сукупності узгоджених заходів.

Список використаних джерел:

1. Гавловська Н. І., Осадчук О. В., Рудніченко Є. М. Вплив митних органів на економічну безпеку держави. *Митна безпека*. 2011. № 1–2. С. 52–56.
2. Даценко В. В. Митна безпека як складова економічної безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6209>
3. Дорофєєва Л. М. Адміністративно-правове регулювання організації та діяльності митних органів в контексті євроінтеграційного вибору України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 / ДВНЗ “Ужгородський національний університет”. Ужгород, 2019. 547 с.
4. Митний кодекс України: Закон, Кодекс від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 13.03.2020)
5. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України : у 3 т. / П. В. Пашко, В. Ю. Хомутич, Т. І. Єфименко та ін. Київ: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2012. Т. 1. 428 с.
6. Пашко П., Пісной П. Митна безпека України. *Вісник Національної Академії державного управління при Президентіві України*. 2006. № 2. С. 138–143.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ МИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

Хавара Г. О.

Митне регулювання як функція держави в умовах глобалізація зазнає внутрішніх трансформацій, факторами яких виступають як національні, так і наднаціональні процеси.

В умовах глобалізації чутливою сферою всіх пов'язаних із нею процесами є митна діяльність. Митна діяльність як безумовний інструмент інтеграції потребує формування єдиних принципів застосування митного законодавства, порядку та форм митного адміністрування, запровадження уніфікованих механізмів здійснення митних процедур, поглиблення співробітництва між національними податковими та митними органами, наближення та імплементації законодавства щодо зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Процеси конвергенції в митній сфері виявляються через гармонізацію та уніфікацію митного законодавства, вироблення єдиних правил проходження митних формальностей, створення єдиних умов переміщення товарів через митні кордони країни для сприяння законній торгівлі.

Особливості здійснення митного регулювання в глобальних мережах поставок залежать, в першу чергу, від ступеня інтеграції країн. Можливі три варіанти митного регулювання в рамках глобальних мережах поставок: за умов відсутності економічної інтеграції, в умовах дії зони вільної торгівлі, за умов створення єдиного митного простору. Так, при створенні зони вільної торгівлі та митного союзу митні процедури значно спрощуються.

Глобалізація висуває перед митними адміністраціями нові виклики та стимулює уряди країн світу до пошуку нових, ефективніших інструментів забезпечення митної безпеки та захисту економічних інтересів держави.

Економічна глобалізація створює необхідність певного коригування уявлень щодо маркетингу в діяльності митних інститутів.

Можна визначити такі напрями впливу:

– співробітництво країн у рамках угоди СОТ, у тому числі України, призводить до поступового зменшення рівня митних бар'єрів. Це впливає перш за все на умови надання митною службою такої послуги державі (суспільству), як фінансове забезпечення її функціонування;

– розвиток міжнародного співробітництва в митній сфері, зокрема в рамках Всесвітньої митної організації, приводить до формування загальних (глобальних) стандартів митної діяльності та їх імплементації в національні правила. Це вносить відповідні зміни, зокрема в ті сервіси, які митні органи надають суб'єктам ЗЕД;

– інтенсифікація конкуренції у світовій економіці, в боротьбі за ринки посилює значення митного сервісу для бізнесу, для суб'єктів ЗЕД. По суті рівень національного митного сервісу впливає насамперед на витрати часу та коштів суб'єктів бізнесу, й через це на собівартість товарів і прибутковість діяльності.

Діяльність держави у сфері митної безпеки покликана забезпечувати певне коло митних інтересів, серед яких найважливішими є: створення умов лібералізації зовнішньої торгівлі; недопущення контрабанди та порушення митних правил; удосконалення митного законодавства України відповідно до світових та європейських стандартів; прискорення товаро- та пасажиропотоку через митний кордон; забезпечення споживчого ринку якісними іноземними продуктами та недопущення ввезення небезпечних для здоров'я людей товарів.

Митні адміністрації формують та здійснюють політику ЄС майже в усіх галузях, пов'язаних з міжнародною торгівлею. Серед першочергових заходів – боротьба із шахрайством, тероризмом і організованою злочинністю. Місія митних органів країн ЄС стосується, перш за все, нагляду за міжнародною торгівлею ЄС, що сприятиме веденню справедливої і відкритої торгівлі, політики ЄС стосовно безпеки торгівлі та загальної безпеки ланцюга поставок.

Таким чином, процес глобалізації митного права має колосальний потенціал для підвищення якості національного адміністративного та митного законодавства та здатен сприяти модернізації всієї правової системи держави.

Список використаних джерел:

1. *Кормич Б. А.* Глобалізація адміністративного права та митне законодавство. *Lex Portus.* № 5 (7). 2017. С. 29.

2. *Квеляшвілі І. М.* Конвергенція митних принципів і стандартів в умовах євроінтеграції України: державно-управлінський аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика.* 2019. Вип. 1. С. 21.

3. *Петруня В. Ю.* Економічна глобалізація: вплив на бізнес та суб'єктів надання митних послуг у контексті маркетингового управління. *Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка.* 2011. № 1. С. 71–78.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ДО МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Ягодка В. А.

Імплементация законодавства України до міжнародних стандартів є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що, своєю чергою, є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики. На даному етапі розвитку України митне законодавство набуває нової функціональної ролі, основні акценти якої переміщуються від контрольних і фіскальних до регулятивних і правозахисних. У свою чергу міжнародні норми та принципи впевнено входять в українську правозахисну практику.

У науковій літературі зазначено, що імплементація – це фактичне здійснення державою міжнародних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні шляхом трансформації міжнародно-правових норм у національне законодавство [3, с. 40].

Відзначимо, що митне співробітництво з ЄС здійснюється також на основі Рамкової Стратегії митного співробітництва, що була ухвалена в травні 2012 р. Окремої уваги в Угоді про асоціацію приділено транзиту [4]. В тому числі встановлено, що сторони намагатимуться забезпечити взаємодію їхніх відповідних транзитних митних систем із метою майбутньої участі України в спільній транзитній системі відповідно до Конвенції про процедуру загального транзиту від 20 травня 1987 р.

В ній містяться наступні основні положення, що стосуються регулювання переміщення товарів і транспортних засобів: використання під час процедури загального транзиту основного документа – єдиного адміністративного документа; детальне регулювання гарантійної системи порядок здійснення процедури загального транзиту в різних митних органах на всіх етапах транзитного перевезення; види спрощених процедур; порядок стягнення митних платежів, що підлягають сплаті; передача необхідних даних в електронному вигляді [2].

Імплементация цієї Конвенції суттєво наближає митне законодавство України до законодавства Європейського Союзу в тій частині, що стосується переміщення транзитних вантажів та пов'язаних із цим інститутів, таких, як інститут гарантій.

Зокрема, ці зміни стосуватимуться фінансового супроводження транзитних переміщень. На відміну від чинних українських правил, за правилами Конвенції гарантуванню підлягають мито та інші платежі стосовно абсолютно всіх товарів. Наразі в Україні гарантія охоплює лише незначну частину товарів, що перевозяться. Значне розширення переліку товарів, транзитний рух яких повинен бути гарантований, може спричинити певне обтяження для учасників міжнародної торгівлі.

Потрібно зазначити, що у 2017 р. Державна фіскальна служба прийняла декілька підзаконних нормативних актів, затвердила Класифікатор ДФС, митниць ДФС та їх структурних підрозділів перелік кодів та форматів даних, які Україна повинна використовувати в межах NCTS [5]. Водночас далеко не всі довідники кодів приведені у відповідність з Конвенцією. Ті елементи Конвенції, що вже запроваджені Україною (коди, класифікатори), мають переважно технічний характер. Вони є недостатніми для початку роботи NCTS в Україні.

Окрім процедури спільного транзиту, відповідно до Конвенції, в Україні паралельно діятимуть й інші системи контролю за транзитом (національний “внутрішній” транзит, транзит за деякими іншими міжнародними угодами). Тому доцільно визначитися із концепцією співіснування таких систем.

Але у зв'язку із цими змінами Митний кодекс України та підзаконні нормативні акти потребують доопрацювання з метою приведення у відповідність до Конвенції, і тому першими законодавчими кроками, які є важливими для запровадження спільної транзитної процедури є:

– внесення змін до Митного кодексу, що регулюватимуть питання претензійної роботи між митними органами різних держав, обміну

інформації при розслідуваннях втрати вантажів, стягнення та повернення гарантій нерезидентам;

– доопрацювання нормативно-правових актів митного законодавства, що стосуються термінології, системи гарантій, що застосовуються до транзитного переміщення товарів та митних формальностей під час спільної транзитної процедури;

– розробка прикладного програмного забезпечення для національної підсистеми NCTS [1].

Зрозуміло, імплементація процедури спільного транзиту не передбачає відхилень від правил Конвенції.

Отже, нині Україна впроваджує цілу низку реформ, які спрямовані на забезпечення виконання зобов'язань у рамках міжнародного співробітництва. На даний момент найбільші проблеми пов'язані з упровадженням стандартів у сфері транзиту. Імплементація міжнародних стандартів до митного законодавства України виступає важливим фактором збільшення обсягів зовнішньої торгівлі держави, зростання законної міжнародної торгівлі та побудові ефективної митної системи. Тому імплементація міжнародних стандартів митних процедур в Україні – важливий фактор економічного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. *Акуленко Л., Зелді Р.* Граница на замке: почему Украина не присоединилась к европейской транзитной системе. Європейська правда. 2019. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2019/04/24/7095530> (дата звернення: 26.04.2021)

2. Конвенція про процедуру спільного транзиту від 20.05.1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87 (дата звернення: 26.04.2021).

3. *Плавич В. П.* Імплементація норм і принципів сучасного міжнародного права у внутрішнє право (порівняльно-правові аспекти). *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2017. Т. 16. Вип. 2. С. 39–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rectpu_2017_16_2_5 (дата звернення: 26.04.2021).

4. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова КМУ від 25 жовтня 2017 р. № 1106. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-p> (дата звернення: 26.04.2021).

5. Про затвердження Класифікатора ДФС, митниць ДФС та їх структурних підрозділів: наказ Державної фіскальної служби України від 19 січня 2017 р. № 26. URL : <http://www.sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/70989.html>. (дата звернення: 26.04.2021).

АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНА КОМПЕТЕНЦІЯ ВАКС ЯК СУМНІВНА СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ

Хамходера О. П.

05 листопада 2020 р. парламентом України було прийнято за основу Проект закону про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 рр., яким передбачається затвердити Антикорупційну стратегію на відповідний період (далі – Стратегія). Хоча названий документ поки-що не став програмним правовим актом, його положення вже потребують детального наукового аналізу, адже вони відображають актуальні ціннісні орієнтири відповідного сегменту правового буття, а виявлення полемічних позицій галузевого планування краще здійснювати на етапі проекту. У даній публікації приділимо увагу одному з презентованих у Стратегії способів удосконалення процедури притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, що пов'язані з корупцією або фінансуванням політичних партій чи їх фінансовою звітністю. Йдеться про забезпечення “розгляду цієї категорії справ щодо національних публічних діячів та суддів Вищим антикорупційним судом” (абз. 4 пп. 1 п. 4.2.2). У подібному стратегічному векторі вбачається незначна суб'єктна раціональність, адже національні публічні діячі та судді володіють чималою статусно-репутаційною значимістю та обумовленими нею широкими можливостями протиправного впливу на лідируючого суб'єкта; корпус же вищого спеціалізованого суду набагато більше (ніж місцевого загального) стійкий супроти подібних впливів. Водночас спірним видається основний зміст пропонованої зміни: передати розгляд частини справ про адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією чи фінансуванням партій, до компетенції Вищого антикорупційного суду (далі – ВАКС).

По-перше, це суперечить природі ВАКС, завданням якого є: “здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави *від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень* [тут і далі виділення автора – О. Х.] та судового контролю за досудовим розслідуванням *цих кримінальних правопорушень*, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також *вирішення питання про визнання необґрунтованими активів* та їх стягнення в дохід держави ...” (ст. 3 Закону України “Про Вищий антикорупційний суд”). Як бачимо, ВАКС покликаний розглядати окремий вид складних кримінальних справ та здійснювати процесуально (контроль за досудовим розслідуванням) чи предметно (розгляд позовів щодо необґрунтованих активів) суміжні заходи/форми правосуддя. Розгляд адміністративних деліктів не відповідатиме покликанню (і ключовим детермінантам створення) цього вищого суду, вимагатиме додаткового організаційно-

штатного забезпечення та (що найгірше) може обумовити “розмивання” ролі ВАКС у протидії високій корупції.

По-друге, аналізований крок суперечить природі відповідних девіацій. Адміністративні проступки характеризуються суспільною шкідливістю і лише їх сукупний негативний ефект (з огляду на значну чисельність) зіставляється окремими дослідниками із таким ефектом кримінальних деліктів. Одиначна ж адміністративна протиправність відносно більш легка (зазвичай) для прикладної кваліфікації, несе в собі менші загрози правому становищу порушника та супроводжується простішою процесуальною формою. Справи подібного характеру повністю відповідають кваліфікації і досвіду суддів місцевих загальних судів, існуючим апаратним та юрисдикційними гарантіями їх незалежності. Окрім єдиного винятку (ст. 185-3 КУпАП), судам вищих рівнів чи предметної спеціалізації взагалі не підвідомчі адміністративні делікти. Справи ж про пов’язані з корупцією адміністративні проступки національних публічних діячів та суддів не відзначаються якоюсь ситуативною чи процесуальною спорідненістю із ВАКС, їх кваліфікаційна складність, процесуальна форма чи вага санкційної загрози також не доводять необхідності переходу підвідомчості до вищого суду. Залишається тільки згадувана раніше ймовірність тиску з боку впливових порушників, яка після критичної оцінки видається доволі слабким аргументом “за”, оскільки: а) незалежність суддів (що ВАКС, що місцевого загального суду) забезпечується єдиною системою юридичних заходів/засобів; б) якщо й допустити більшу фактичну захищеність/стійкість корпусу вищого спеціалізованого суду, то це мотивуватиме лише суб’єктну диференціацію адміністративних справ. Іншими словами, названі оціночні фактори доводять позицію про передання на “вищий рівень” не пов’язаних з корупцією адміністративних проступків, вчинених національними публічними діячами та суддями, а будь-яких проступків цих посадовців; їх гіпотетична впливовість може перешкоджати притягненню до відповідальності за кожен адміністративний делікт (наприклад, за порушення ПДР). Змінювати підвідомчість всіх проступків розглядуваних осіб? Абсурд.

По-третє, аналізований крок суперечить змісту/спрямуванню інших заходів Стратегії, серед очікуваних результатів якої декларується *звуження предметної підсудності Вищого антикорупційного суду через збільшення порога розміру предмета злочину або завданої ним шкоди* (пп. 2 п. 4.3.4). Тобто з погляду розробників проекту: отримання неправомірної вигоди керівником Управління гірничого нагляду Державної служби України з питань праці у розмірі 1 135 000 грн. (початкова кількісна межа предмета злочину, який за цим критерієм належить до підсудності ВАКС станом на початок 2021 р. – 500 прожиткових мінімумів для працездатних громадян) не становить достатньо серйозного/небезпечного злочину, щоб і надалі залишатися в предметній компетенції відповідного суду; натомість,

несвоєчасне подання декларації головою Державної служби України з питань праці (який є прямим керівником попереднього посадовця та національним публічним діячем – як службовець категорії “А”) становить собою настільки соціально деструктивний і юрисдикційно значимий адміністративний делікт, що має бути (перспективно) переданий до компетенції ВАКС. У подібному співвідношенні цілей не можемо віднайти раціонального підґрунтя; як мінімум – еkleктичним буде їх одночасне утвердження. Враховуючи ж зазначене вище, ми виступаємо проти дослідженої адміністративно-деліктної “ідеї”, яка суперечить характеру порушень, спеціалізації вищого суду та універсальним антикорупційним тенденціям.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 30.04.2021).
2. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (дата звернення: 30.04.2021).
3. Проект Закону про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 рр. Додаток 1 від 18.09.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007 (дата звернення: 30.04.2021).

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Тищенко В. Ф., Чернова А. І.

Розвиток України як суверенної держави передбачає постійний захист національних інтересів. Сьогодні, в умовах загрози нової глобальної економічної кризи, спричиненої поширенням коронавірусної інфекції COVID-19, актуалізується необхідність розроблення відповідної державної стратегії з її деталізацією у вигляді планів, а також забезпечення високого рівня відповідальності за їх подальшу реалізацію на усіх рівнях. Здійснення державної митної політики, удосконалення існуючих процедур здійснення митного контролю, налагодження процесів інституціонального оновлення та розвитку функціональної спроможності виконання покладених завдань на митні органи, також вимагають стратегічного плану дій. Проте, на разі митна система свідомо чи неусвідомлено залишається недо-реформованою та розбалансованою, що актуалізує необхідність посилення саме цієї компоненти в контексті забезпечення економічної безпеки держави у глобалізаційному вимірі.

Життєво важливі національні інтереси України реалізуються у складному внутрішньому та зовнішньому середовищі, яке характеризується низкою викликів і загроз [5]. Природа митної політики обумовлює наявність крім національних інтересів і національної безпеки взагалі, існування певних принципів, які розкривають зміст національних інтересів

держави на даному етапі та якими керуються компетентні органи державної влади при розробці митної політики і проведенні її в життя [4]. Найважливішою складовою механізму реалізації митної політики є митна справа, яка спрямована на забезпечення митної безпеки України. Для організації системи управління митною справою необхідно визначити основні функції митної політики.

С. Гайдайчук у своїй публікації зазначив, що “неусвідомленість входить в число основних ризиків, що стоять перед світовою цивілізацією, поряд з екологічними проблемами, деградацією ґрунтів, кліматичними змінами, розповсюдженням ядерної зброї та загрозою війни, ризиками, пов’язаними з розвитком біогенетичних і цифрових технологій” [1]. Погоджуємося з думкою автора, що з усіх ризиків неусвідомленість, мабуть, найбільш небезпечна, оскільки, вона сама по собі є джерелом багатьох проблем.

Постійна боротьба за ресурси та доступ до них, яку можемо спостерігати останніми роками, лише посилюється під час глобальних викликів. Актуальність цього підтверджується в умовах загрози глобальної економічної кризи 2020 р. та поширення коронавірусної інфекції COVID-19, коли захищаючи національні інтереси держави та/або міждержавні об’єднання блискавично ухвалюють необхідні рішення.

Велика самоізоляція привели до більшого зростання рівня боргу і бюджетного дефіциту, ніж під час світової фінансової кризи. Очікується, що, коли в 2021 р. пандемія піде на спад і економіка відновиться, державний борг стабілізується на нових, більш високих рівнях. Якщо реалізується негативний сценарій, описаний в доповіді “Перспективи розвитку світової економіки”, рівні боргу будуть ще вищими, а динаміка показників боргу ще більш несприятливою [3].

Глави Всесвітньої митної організації (WCO) та Всесвітньої організації торгівлі (WTO) 6 квітня виступили із спільною заявою щодо тісної співпраці для сприяння торгівлі товарами першої необхідності, такими як медичні товари, продукти харчування та енергоносії, щоб мінімізувати зриви прикордонної торгівлі цими товарами. У межах відповідних мандатів запропоновано членам ЄС підвищити прозорість, обмінюючись інформацією про нові заходи торгівлі, запроваджені у відповідь на пандемію COVID-19 [2]. Відповідно WCO оперативно інформує своїх членів про прийняті рішення щодо подолання наслідків пандемії, зокрема відкрито публікує. Перелік національного законодавства окремих країн, які прийняли тимчасову підтримку імпорту (зниження або скасування прямих та непрямих мит та податків) на деякі категорії критичних медичних товарів у відповідь на COVID-19; Перелік національного законодавства окремих країн, які прийняли тимчасові обмеження на експорт деяких категорій критичного медичного призначення у відповідь на COVID-19; приклади найкращих практик країн-членів WCO у сфері реагування на пандемію COVID-19 тощо.

Вважаємо, що для забезпечення належного управління митної політики держава, яка обтяжується глобальними викликами та загрозами, повинна зробити:

- митна політика реалізується на основі науково обґрунтованої стратегії розвитку;
- структура митної системи є функціонально-орієнтованою;
- керівництво усіх рівнів не формальне, а компетентне, дієве та зрозуміле;
- кадровий ресурс не лише кваліфікований, а й достатньо захищений, у т. ч. соціальними гарантіями;
- інфраструктура відповідає потребам у належній реалізації завдань та функцій;
- митна система мобільна у впровадженні нових технологій тощо.

Список використаних джерел:

1. *Гайдайчук С.* Адрес прописки Украины – весь мир. Мы создаем идеи, которые меняют реальность. URL: <https://huxley.media/adres-propiski-ukrainy-ves-mir-my-sozdaem-idei-kotorye-menjajut-realnost-sergej-gajdachuk-osnovatel-seo-club/?fbclid=IwAR3vNy5oG0ZEDdSyEaYi1DGj35czrkWEgQU3QXb7iOo2giDbLTjKLQWqS64> (дата звернення: 15.04.2020).
2. WCO and WTO join forces to minimize disruptions to cross-border trade in goods. URL: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2020/april/wco-wto-joint-statement-on-covid-19-related-trade-measures.aspx> (дата звернення: 10.04.2020).
3. World Economic Outlook, April 2020: Chapter 1 / World Economic Outlook Reports. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020> (Last accessed: 12.04.2020).
4. *Дубініна А. А., Сорокіна С. В.* Основи митної справи в Україні: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2004. 360 с.
5. Про стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 12 лют. 2007 р. № 105/2007.

АВТОРИЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ОПЕРАТОР ЯК АТРИБУТ СИСТЕМИ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ

Острікова Т. Г.

Сучасні тенденції трансформації міжнародної торгівлі, викликані глобалізацією, інформатизацією, технологізацією та іншими процесами об'єктивним чином вимагають адаптації існуючого арсеналу інструментів забезпечення безпеки ланцюгу поставок з боку митної адміністрації. При чому, на передній план в світі ринкової економіки, окрім забезпечення внутрішньої безпеки, безперервного і плавного потоку товарів митницею вже вийшли питання надання національним суб'єктам господарювання додаткових переваг конкурентної боротьби. Безумовно, відповідні новели

повинні проходити в рамках та у відповідності із збереженням належного рівня митної безпеки. В цьому аспекті неабиякої актуальності набувають проблеми пов'язані із розвитком інституту авторизованого економічного оператора в контексті митної безпеки.

За нашим поглядом, інститут АЕО, виступаючи формою реалізації партнерських взаємовідносин між митними органами та підприємствами, з однієї сторони необхідно розглядати як окремий відносно самостійний структурний елемент забезпечення митної безпеки в якості інструменту поліпшення процедури ведення митної справи та захисту реалізації економічних інтересів підприємництва, так і одночасно сам порядок функціонування АЕО пов'язаний і реалізується (знаходить своє відображення) за допомогою інших засобів забезпечення митної безпеки, таких як державний контроль, організація діяльності митних органів та ін. Вищезазначене дозволяє стверджувати про доцільність розгляду ролі АЕО в механізмі державного забезпечення митної безпеки дуалістично: з боку реалізації політики режиму сприяння міжнародної торгівлі та підвищення конкурентоспроможності підприємств з високим ступенем довіри, що одночасно забезпечує безпеку ланцюга постачання товарів; з боку безпосередньої оптимізації процедур здійснення митної справи.

Відтак забезпечення комерційної конкурентоспроможності на міжнародній арені в межах інституту АЕО забезпечується шляхом надання суб'єктам господарювання із відповідним статусом спеціальних спрощень і переваг в ході здійсненні митних операцій. Тут необхідно зауважити, що самі спрощення і переваги, які надаються суб'єктам господарювання із статусом АЕО в аспекті забезпечення митної безпеки здебільшого мають непрямий характер. Сама ідея створення спеціального "пільгового порядку" участі підприємств з високим ступенем довіри в митних правовідносинах полягає в зміцненні рівня загальної економічної безпеки держави, ніж безпеки митної.

Про підходи порівняння митної та економічної безпеки держави ([1], [2]). Зв'язок із митною безпекою простежується при формуванні законодавчо-визначених умов і особливостей отримання статусу АЕО, порядку реалізації і характеру спеціальних спрощень і переваг. Зокрема, запровадження спеціальних спрощень і переваг, що передбачають зменшення обсягів контролю з боку митних органів по відношенню до АЕО, об'єктивним чином підвищують вірогідність загроз митної безпеки. За загальним правилом, там, де контроль є меншим – ризик порушень встановленого порядку збільшується. А отже, основним завданням АЕО, як інструменту забезпечення національної митної безпеки в контексті реалізації політики сприяння міжнародній торгівлі та підвищення конкурентоспроможності підприємств з високим ступенем довіри, що одночасно забезпечує безпеку ланцюга постачання товарів, виступає пошук оптимального балансу інтересів, при якому захист конкуренто-

спроможності суб'єктів господарювання є достатнім, із одночасним збереженням належного рівня митної безпеки. Результат такої збалансованості знаходить своє відображення у встановленні на законодавчому рівні чітких критеріїв та порядку отримання статусу АЕО. Фактично мінімізація контрольно-наглядових дій відносно суб'єктів, які в установленому порядку отримали авторизацію АЕО та набули статусу АЕО, компенсується (обґрунтовується) шляхом проведення центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику із залученням посадових осіб відповідних митниць, відносно таких суб'єктів оцінки відповідності підприємства критеріям АЕО за встановленою ст. 15 Митного кодексу України процедурою (фактично – перевірки) ([3]), яка передуює прийняттю рішення про надання авторизації АЕО, а також шляхом подальшого проведення митними органами моніторингу відповідності підприємства критеріям АЕО та повторної оцінки відповідності у визначених законом випадках.

Розглядаючи роль АЕО в контексті оптимізації процедур ведення митної справи, слід зауважити, що реалізація публічного інтересу в межах забезпечення безпеки ланцюга поставок товарів і полегшення потоку міжнародної торгівлі передбачає впровадження форм взаємного партнерства між митними органами і підприємництвом. Передбачається, що ризики, з якими стикаються митні служби, зменшується в тій мірі, в якій митні служби можуть покладатися на заходи, що вживаються їх партнерами – підприємствами з підтвердженим високим ступенем довіри, які залучені до міжнародної торгівлі, з метою оцінки і мінімізації загроз для забезпечення безпеки ланцюга постачання товарів. Тобто, митна безпека в цьому випадку забезпечуються шляхом часткового перенесення контролю на більш ранню стадію (на період оцінки відповідності підприємства встановленим критеріям набуття статусу АЕО), що дозволяє звільнити кадрові та організаційні ресурси митних органів для виконання їх завдань при здійсненні митної справи у “загальному порядку” (за участі суб'єктів митних правовідносин, які не мають статусу АЕО). Таким чином, контроль за суб'єктами, що отримали статус АЕО, здійснюється на основі підвищення його ефективності на більш ранній стадії та шляхом зменшення його об'єму в поточній діяльності. Крім зазначеного, як справедливо відмічає О. Годованець, підтверджена довіра держави до суб'єкта господарювання в одній із країн відкриває йому зелене світло в інших країнах, що приєдналися до співпраці УЕО та домовилися про взаємну акредитацію [4], що також виступає важливим атрибутом забезпечення митної безпеки.

Безумовно, з метою досягнення оптимального балансу між “довірою” і контролем в сфері функціонування АЕО управлінські процедури, пов'язані із оцінкою відповідності підприємств-претендентів на отримання авторизації АЕО потребують постійного коригування і вдосконалення. Як

головну тенденцію стандартизації таких процедур в системі інструментів забезпечення митної безпеки, ми бачимо забезпечення ефективного управління митною справою в Україні при створенні умов реального полегшення ведення зовнішньоекономічної діяльності та міжнародної торгівлі добросовісними суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел:

1. *Новосад І.* Роль митної безпеки в захисті національних інтересів держави. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини.* 2014. № 14. С. 20–25.

2. *Пашко П. В.* Митна безпека: монографія. Одеса : Пласке, 2009. 628 с.

3. Митний кодекс України: Закон України. Документ 4495-VI від 28.03.2021. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

4. *Годованець О. В.* Уповноважений економічний оператор: очікування та механізми контролю: *мат. науково-практичної Інтернет-конференції “Розвиток інститути уповноваженого економічного оператора в контексті імплементації Рамкових стандартів безпеки та полегшення міжнародної торгівлі ВМО”* (м. Хмельницький – м. Ірпінь, 15 вересня 2016 р.). Хмельницький: НДЦ митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2016. 60 с.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА МИТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Перепьолкін С. М., Мазнов Д. С.

Обрання митного законодавства для ілюстрації даного процесу не є випадковим, адже протягом багатьох сторіччь такі сфери державного управління (або публічного адміністрування) як зовнішня торгівля та мореплавство ніколи не були виключно внутрішньою справою і одними з найперших відчували вплив певних міжнародних узгоджень інтересів різних держав. Подібні узгодження можуть виникати в декількох випадках, коли:

- національні суб'єкти владних повноважень регулюють відносини, які виходять за межі однієї країни;
- національні суб'єкти владних повноважень безпосередньо здійснюють транскордонну взаємодію;
- міжнародні організації виконують певні адміністративні функції.

Можливість міжнародного впливу на адміністративне право багато у чому обумовлено такою специфікою даної галузі як значний рівень фрагментації. В цілому можна говорити про те, що вся сукупність норм адміністративного права складається з трьох основних груп:

1) те, що ми розуміємо під загальним адміністративним правом, або у західній доктрині “установче” адміністративне право, що визначає систему та повноваження органів виконавчої влади та основні принципи їх діяльності;

2) галузеве матеріальне адміністративне право, що формується в рамках публічного адміністрування в окремих напрямках державної політики;

3) процедурне адміністративне право, що визначає порядок прийняття рішень суб'єктами владних повноважень.

Традиційні адміністративне право та процес є багато у чому результатом діалектичної взаємодії та суперечностей між “вічними конституційними доктринами і раціональними адміністративними принципами, з одного боку, та потребами прагматичних урядових дій, обумовлених політикою у поточному історичному контексті – з іншого”.

Але з процесом глобалізації з'являється щонайменше три фактори, які “глибоко і міцно інтегрують адміністративне право у транснаціональний правовий простір”.

По-перше, це вплив на внутрішнє законодавство джерел права, які мають зовнішнє походження. Причому такий вплив може полягати не лише у класичному застосуванні положень міжнародних угод, замість національних нормативно-правових актів, але й у встановленні певних міжнародних стандартів щодо особливостей застосування національного законодавства (наприклад, однакове або недискримінаційне застосування).

По-друге, це розширення кола іноземних суб'єктів, які здійснюють функції публічного адміністрування. На міжнародному рівні це проявляється у виконанні міжнародними організаціями певних адміністративних функцій. На міждержавному – у підвищенні впливу актів іноземних адміністративних агенцій та необхідності врахування інтересів іноземних суб'єктів на формування горизонтальних зв'язків між національними правовими режимами.

По-третє, це поширення адміністративно-правового регулювання на ті види діяльності, що виникли завдяки розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (телекомунікації, електронний документообіг, електронні платежі тощо). Формування уніфікованих адміністративно-правових норм в таких сферах обумовлюється єдиними стандартами та технологіями.

Оскільки, як уже зазначалося, у сфері митного права міжнародний вплив на національні законодавства має порівняно більш давню історію, то не дивно, що цілий ряд правил та принципів, які на сьогоднішній день вважаються звичайними для національних митних законодавств, насправді сформувалися на міждержавному рівні.

Так, перші приклади формування універсальних норм сягають ще 1923 р., коли була підписана Міжнародна конвенція щодо спрощення митних формальностей. Найважливішою особливістю Конвенції 1923 р. було те, що переважна більшість її норм була спрямована саме на встановлення єдиних правил та стандартів для внутрішнього законодавства країн-учасниць. При цьому, в її рамках можна виділити декілька основних груп інструментів впливу на національне митне законодавство:

1) встановлення галузевих принципів державного регулювання зовнішньої торгівлі. Зокрема, запроваджувалися такі принципи, як: відсутність перешкод через надмірні, непотрібні або довільні митні або інші подібні формальності (ст. 1); справедливе ставлення у застосуванні

митних або інших подібних формальностей та утримання від несправедливої дискримінації торгівлі інших країн-учасниць (ст. 2);

2) рекомендаційні норми щодо порядку здійснення адміністративних процедур, пов'язаних з митним регулюванням: видача імпорتنих та експортних ліцензій (ст. 3), подання сертифікатів походження товарів (ст. 11), організація митного оформлення (оформлення у внутрішніх митницях, оформлення поза робочим часом) (ст. 14);

3) безпосереднє встановлення процедури тимчасового ввезення комерційних зразків, включаючи форми необхідних документів (ст. 10);

4) встановлення положень щодо взаємного визнання адміністративних актів, зокрема, заохочення укладання угод щодо взаємного визнання сертифікатів відповідності (ст. 13), внесення до внутрішнього законодавства положень щодо визнання печаток та пломб митних органів інших країн, накладених на товари у режимі транзиту та митного складу (ст. 14);

5) встановлення групи імперативних норм, спрямованих на захист прав суб'єктів ЗЕД: належна публікація актів митного законодавства заздалегідь або принаймні одночасно із набуттям ними чинності (ст. 4, 5, 6); відшкодування через адміністративну, судову або арбітражну процедуру збитків через неправильне застосування законодавства митною адміністрацією (ст. 7); надання можливості випуску товарів у обіг до вирішення спорів щодо сплати мита (ст. 8).

Як ми бачимо, багато із правил Конвенції 1923 р. були надзвичайно прогресивними на той час, а деякі із встановлених нею правил (наприклад, щодо відшкодування збитків, завданих митницею), в Україні не вирішені й до сьогодні. Але з іншого боку, діючий Митний кодекс України (далі – МКУ) [9] містить норми, які ґрунтуються на положеннях вищезазначеної Конвенції, причому такі норми вже є цілком автономними. Наприклад, це особливий порядок набрання чинності актами митного законодавства (ст. 2 МКУ) або випуск товарів до вирішення спорів про коригування митної вартості (ст. 55 МКУ).

Слід зазначити, що глобалізовані правові режими можуть стати інструментом трансформації всієї галузі адміністративного права. Причому така трансформація повинна охоплювати не лише питання механічного запровадження окремих норм або інститутів у національне законодавство, а насамперед сприйняття тих ідей, принципів та концепцій на основі яких і сформувалися глобальні норми адміністративного права (верховенство права, належне урядування, ліберальна економічна ідея тощо). Так, наприклад, за останні роки у митному законодавстві, завдяки сприйняттю глобалізованих норм, вирішенню питань інтеграції до СОТ та утворення асоціації з ЄС, з'явилася ціла низка нових засобів реалізації публічного адміністрування митної справи, до яких належать:

– нові форми взаємовідносин між суб'єктами та об'єктами управління у вигляді публічно-приватного партнерства (укладання угод між митною адміністрацією та асоціаціями імпортерів та експортерів, підприємствами-гарантами);

- нові категорії суб'єктів митних правовідносин (уповноважені економічні оператори);
- нові види адміністративних актів (індивідуальні консультації з питань застосування окремих норм митного законодавства, попередні рішення);
- нові прийоми та способи регулювання суспільних відносин (як широке застосування диспозитивного методу регулювання, що надає недержавним суб'єктам можливості обрання митних режимів (процедур), способів гарантування сплати мита, застосування компромісу у митних спорах);
- застосування інформаційно-комунікаційних технологій у публічному адмініструванні (електронне декларування, управління ризиками).

Таким чином, процес глобалізації адміністративного права має колосальний потенціал для підвищення якості національного адміністративного законодавства та здатен сприяти модернізації всієї правової системи держави.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України. *Офіційний вісник України*. 2012. № 32. Ст. 1175.
2. *Aman A. C. Jr. Administrative Law And Process*. 2-nd edition. *LexisNexis*. 2006. P. 6–7.
3. *International Convention Relating To The Simplification Of Customs Formalities*. Geneva, November 3, 1923. *League of Nations. Treaty Series*. Vol. 30. 1924–1925. P. 371.
4. *Schill, S. W. Transnational legal approaches to administrative law: Conceptualizing public contracts in globalization*. *Rivista Trimestrale di Diritto Pubblico*, 2014 (1). P. 2.

ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

Обушенко О. М.

З початком реформування правоохоронних органів, зокрема ліквідації підрозділів міліції та створення Національної поліції, питання забезпечення безпеки суддів не було зняте з порядку денного. Розділом XI Закону України “Про національну поліцію” передбачалося створення відомчої воєнізованої судової охорони.

Підрозділи відомчої воєнізованої охорони мали утворюватися Державною судовою адміністрацією України за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, працівники яких під час виконання службових обов'язків мали право користуватися вогнепальною зброєю та спеціальними засобами в порядку і відповідно до вимог, визначених законом.

Державна судова адміністрація за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України повинна була затверджувати положення про відомчу воєнізовану охорону та здійснювати контроль за діяльністю її підрозділів.

Планувалася передача спецпідрозділу “Трифон” до підпорядкування Державної судової адміністрації України.

Оскільки не було ні концепції ні плану створення Національної поліції, спецпідрозділ “Трифон” ліквідовано, його працівників переведено до інших підрозділів Національної поліції.

Щорічно на функціонування Служби судової охорони передбачалися бюджетні кошти, згідно бюджетної програми передбачалося 3788 працівників.

Для запуску і утримання судової охорони в 2017 р. необхідно було 877,3 млн грн. У наявності на той час були 350 млн грн. [1].

Розпочати роботу служби судової охорони планувалося в 2018 р., для чого було передбачено 1 млрд грн. У 2017 р. було призначено керівника служби судової охорони, але він так і не приступив до виконання обов’язків.

21 липня 2018 р. Верховна Рада України прийняла за основу внесений Президентом Проект Закону про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” у зв’язку з прийняттям Закону України “Про Вищий антикорупційний суд” № 7441 [2].

Законопроект ст. 160. “Забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах” Закону України “Про судоустрій і статус суддів” замінено Главою 4 Служба судової охорони.

Зміни, що стосувалися були дуже суттєвими. З’явилося розуміння, що укомплектувати службу працівниками буде досить складно, без соціального пакету і перспектив пенсійного забезпечення.

Також було виключено норму щодо узгодження діяльності з Міністерством внутрішніх справ.

Діяльності служби, в законі присвячено 6 статей:

Стаття 160. Забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

Стаття 161. Статус Служби судової охорони.

Стаття 162. Повноваження Служби судової охорони.

Стаття 163. Проходження служби у Службі судової охорони.

Стаття 164. Спеціальні звання співробітників Служби судової охорони.

Стаття 165. Соціальний захист співробітників Служби судової охорони.

Служба судової охорони визначена як державний орган у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. Служба судової охорони підзвітна Вищій раді правосуддя та підконтрольна Державній судовій адміністрації України.

Порядок проходження служби співробітниками Служби судової охорони визначено у відповідному положенні, яке затверджене рішенням Вищої ради правосуддя 4 квітня 2019 р. №1052/0/15-19.

Для співробітників передбачається присвоєння спеціальних звань молодшого, середнього та вищого складу Служби судової охорони.

В законі було закріплено основні положення щодо соціального захисту співробітників Служби судової охорони, зокрема їм гарантувався соціальний захист в обсягах та порядку, передбачених Законом України “Про Національну поліцію” для поліцейських.

З метою врегулювання питання грошового забезпечення, Кабінетом Міністрів України 03 квітня 2019 р. було прийнято Постанову № 289 “Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони”.

Однак низка питань, що стосуються реалізації Службою своїх повноважень та соціально захисту співробітників залишилась без уваги законодавця.

Частину з них, вирішено в змінах до закону “Про судоустрій і статус суддів”, що розглянутий в парламенті [3]. Однак ці зміни і доповнення не розв’язують проблему комплексно.

Оскільки предметом регулювання Закону України “Про судоустрій і статус суддів” є організація судової влади та здійснення правосуддя в Україні, то регулювання відносин щодо діяльності Служби судової охорони цим законом є не зовсім правильним. Більш правильним буде розроблення комплексного Закону України “Про службу судової охорони”.

Список використаних джерел:

1. Служба судебной охраны может появиться уже в этом году. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/105006-sluzhba-sudebnoy-okhrany-mozhet-poyavitsya-uzhe-v-etom-godu>

2. Проект Закону про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” у зв’язку з прийняттям Закону України “Про Вищий антикорупційний суд”: проект Закону України від 22 грудня 2017 р. № 7441. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63219.

3. Проект Закону про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо врегулювання окремих питань проходження служби у Службі судової охорони: проект Закону України від 24 липня 2020 р. № 3935. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69603#

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДІАЦІЇ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ ЯК ПРОЦЕДУРИ ВИРІШЕННЯ МИТНИХ СПОРІВ

Маслова А. Б.

Процедура медіації є альтернативним засобом вирішення спорів, який створює максимально сприятливе середовище для комунікації та інформаційного обміну між сторонами спору під керівництвом професійного посередника для досягнення взаєморозуміння, подолання упередженості та, як підсумок, узгодження сторонами шляху врегулювання спору на взаємоприйнятних умовах.

Перевагами та факторами ефективності медіації є конфіденційність змісту спілкування під час медіації та інформації, що стосується медіації, можливість якомога більш зручного та оперативного вирішення спору без необов’язкових судових процесуальних витрат, а також зменшення конфліктності та можливість відновлення та зміцнення довіри у стратегічних стосунках між сторонами спірних правовідносин.

В адміністративно-правовій науковій думці поступово утверджується позиція щодо того, що використання альтернативних засобів вирішення публічно-правових спорів у деяких випадках дозволяє підвищити ефективність публічного адміністрування у порівнянні з тою, яка була б досягнута за підсумками застосування адміністративних процедур, які ґрунтуються на субординації та підкоренні між учасниками адміністративно-правових відносин та нерідко вирізняються надмірним формалізмом, складністю, витратністю, неможливістю урахування всіх обставин справи, непередбачуваністю результатів та, як наслідок, меншим ступенем задоволення приватними особами якістю публічного адміністрування з точки зору сприяння належній реалізації їх прав та законних інтересів у адміністративно-правовій площині. Більш того, розширення можливостей для залучення медіатора до вирішення адміністративно-правових питань органічно узгоджується з тенденцією до більш широкого використання адміністративних договорів як інструментів адміністративно-правового регулювання.

Достатньо поширеними у науці адміністративного права є міркування щодо того, що застосування медіації під час виконання адміністративними органами їх владних управлінських функцій призведе до підвищення ефективності адміністративних процедур та адміністративного судочинства, що, зрештою, стане причиною зменшення кількості адміністративно-правових спорів. У адміністративно-правовій науковій думці висловлюється й бачення, згідно з яким можливість врегулювання публічно-правових спорів шляхом медіації впливає з обов'язку адміністративних органів досягати виважених консенсусних рішень, зважаючи на принцип про належну турботу. Цілком обґрунтованою є думка й про те, що процес прийняття адміністративних рішень може бути поліпшений за допомогою використання адміністративними органами технік медіації.

Маємо підстави стверджувати про те, що має місце значне схвалення з-поміж вчених-адміністративістів, що досліджують питання митного адміністрування, ідеї про запровадження медіації як засобу врегулювання митних спорів.

Разом з тим, широкою підтримкою користується позиція щодо того, що медіація є неприйнятним альтернативним способом вирішення публічно-правових спорів, у тому числі тих, що охоплюються адміністративною юрисдикцією.

Непридатність медіації для вирішення адміністративно-правових питань вчені обґрунтовують її несумісністю із фундаментальними засадами публічного адміністрування. По-перше, адміністративно-правові відносини характеризуються нерівністю сторін, які в них беруть участь. По-друге, використання медіації суперечить принципу адміністративного права, який полягає у матеріальній остаточності адміністративних рішень на виконання їх публічно-правових повноважень. По-третє, можливе використання медіації, яке було б запроваджено щодо адміністративних актів, виданих на підставі дискреційних повноважень, коли уповноважений

адміністративний орган має обрати одну з низки рівною мірою правильних за законом альтернатив, суперечить принципу законних очікувань, що є невід'ємною частиною доктрини належного урядування. По-четверте, конфіденційність як суттєва характеристика процесу медіації суперечить принципу прозорості діяльності державного управління. Поділяючи вищевикладене все ж маємо підстави вважати, що за умови дотримання публічності результатів врегулювання публічно-правових спорів шляхом медіації та послідовності у вирішенні аналогічних адміністративно-правових питань, сфера застосування медіації в адміністративно-правовому вимірі може не обмежуватись адміністративно-договірними правовідносинами, а може охоплювати й прийняття адміністративних актів, якщо немає виключних обставин, які унеможлиблювали б застосування будь-яких альтернативних способів врегулювання спорів у відповідних адміністративно-правових відносинах.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що класична приватно-правова модель медіації має бути скоригована для її застосування в адміністративно-правовій площині. Сфера застосування медіації для вирішення публічно-правових спорів може охоплювати лише ті з них, які пов'язані з реалізацією адміністративним органом покладених на нього дискреційних повноважень, якщо навіть за цих умов природа спору не є несумісною з можливістю його мирного врегулювання. Вкрай важливим також є дотримання публічності результатів врегулювання публічно-правових спорів шляхом медіації, послідовність адміністративних органів у вирішенні аналогічних адміністративно-правових питань та врахування ними інтересів тих осіб, які не беруть участь у спірних правовідносинах та медіації.

Список використаних джерел:

1. Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року з певних аспектів медіації у цивільних та комерційних справах. URL: https://mediacia.com/wp-content/uploads/2018/07/Directive_2008_rus.pdf.
2. Vučetić D. (2016). Is mediation viable in administrative matters? *Facta Universitatis. Series: Law and Politics*. 2016. Vol. 14. No 4. pp. 495-504. DOI: 10.22190/FULP1604495V

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ТЕСТУВАННЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНИХ ОРГАНІВ

Коломоєць Т. О., Приймаченко В. Д.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1] стало каталізатором багатьох процесів, про які говорилося роками. При цьому реалізація торговельної частини Угоди (Розділ 4) не лише передбачає лібералізацію зовнішньої торгівлі, а й повинна забезпечити функціонування національної економіки на основі вимог та стандартів ЄС, в т. ч. реформування української митної служби згідно з європейським зразком.

З метою реалізації Угоди Кабінетом Міністрів України було затверджено План заходів з реформування та розвитку системи органів, що реалізують митну політику [2], яким передбачається реформування національної митної служби за трьома напрямками:

- покращення якості взаємодії з підприємцями, максимальна прозорість і зрозумілість правил у відповідності з нормами ЄС та міжнародних організацій, надійні електронні сервіси для користувачів,

- мінімізація людського фактора у всіх процесах задля зменшення корупційних ризиків, максимальна автоматизація процесів, забезпечення ефективного контролю на всіх етапах діяльності митниці.

- професіоналізація митної служби через запровадження нових кваліфікаційних та мотиваційних стандартів, постійного моніторингу й оцінки навичок, здібностей, результативності й доброчесності, прозорої системи кар'єрного зростання та призначень на посаду.

Формування та реалізація кадрової політики є одним з ключових напрямків реформування національної системи митної служби. Вона передбачає поетапні кроки щодо перегляду підходів до системи добору кадрів в митні органи, запровадження комплексної системи мотивації; перегляду ключових показників результативності; побудови ефективної системи оплати праці з урахуванням результатів службової діяльності; підготовки й перепідготовки посадових осіб; впровадження комплексних антикорупційних заходів тощо.

Пункт 3 Плану заходів передбачає впровадження програми оцінки персоналу з кваліфікації та доброчесності. У межах виконання п. 3 Плану заходів, Урядом було затверджено Порядок реалізації експериментального проекту щодо тестування посадових осіб митних органів з питань кваліфікації та благонадійності [3] (далі – Порядок).

Експериментальний проект з тестування імплементується Мінфіном разом з Держмитслужбою, НАДС за сприяння Посольства США та Представництва Міжнародної Організації з Міграції в Україні, із залученням експертів, що мають міжнародний та український досвід кадрових реформ та оцінки професійності й доброчесності персоналу органів державної влади, за сприяння Консультативної місії Європейського Союзу, Команди підтримки реформ Держмитслужби (Reform Support Team, RST), Програми Євросоюзу з управління державними фінансами в Україні (EU4PFM).

Необхідність проведення тестування посадових осіб митних органів з питань кваліфікації та благонадійності з подальшим врахуванням результатів такого тестування виникла як складова переходу Держмитслужби до роботи у форматі єдиної юридичної особи.

Метою тестування та наступного запровадження системи нової кадрової політики передусім є підвищення ефективності діяльності митних органів, стимулювання і заохочення посадових осіб територіальних органів Держмитслужби до доброчесного та ініціативного виконання обов'язків,

забезпечення справедливих умов проходження та просування по службі; зниження корупціогенних факторів.

Порядок визначає процедуру реалізації експериментального проекту щодо тестування посадових осіб територіальних органів Держмитслужби, які фактично працюють та не стосується питань вступу на державну службу, а також не передбачає звільнення з державної служби з інших, ніж передбачено Законом України “Про державну службу” підстав.

Тестування посадових осіб відбуватиметься за 3-ма параметрами:

1) тестування рівня знань митного та антикорупційного законодавства;
2) тестування на загальні здібності (зокрема, абстрактне, числове, вербальне мислення);

3) тестування на благонадійність, яке є психологічним тестом, призначеним виявити посадових осіб із ризиками схильності до порушення встановлених правил та непродуктивної поведінки на робочому місці.

Таким чином, Порядок передбачає забезпечення суб'єкта призначення інформацією про результати тестування посадових осіб, яка враховуватиметься при визначенні посади для переведення відповідного державного службовця у встановленому законом порядку. Експериментальний проект за предметом правового регулювання не стосується основ державної служби.

Наразі, в Держмитслужбі триває організаційна підготовка до реалізації експериментального проекту щодо тестування посадових осіб митних органів. Зокрема, затверджено штатні розписи територіальних органів Держмитслужби, створюються персональні склади комісій, які проводитимуть оцінку кваліфікації та добросовісності, формуються переліки посадових осіб, які підлягають тестуванню, готуються плани-графіки тестувань, вирішуються технічні питання, пов'язані з проведенням тестувань, фіксацією результатів їх проведення, здійснюється нормотворча діяльність, пов'язана з імплементацією результатів тестування тощо.

Крім того, вирішуються питання методологічної підготовки тестувань: затверджено перелік питань для тестування на знання законодавства за напрямками роботи, формуються методичні рекомендації щодо підготовки посадових осіб митних органів до тестування тощо.

Очікуваний результат проекту – зарахування у єдину юридичну особу Держмитслужби посадових осіб, які мають достатній рівень загальних здібностей, умінь й навичок; достатній рівень знань митного, антикорупційного законодавства, а також виявили достатній рівень благонадійності для ефективного виконання покладених обов'язків. Результати тестування дадуть фактичну базу для подальшої розробки та впровадження системи моніторингу, контролю, заохочення й кар'єрного зростання персоналу Держмитслужби.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Текст]: ратифіковано Законом

від 16.09.2014 № 1678-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.

2. План заходів з реформування та розвитку системи органів, що реалізують митну політику: затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.05.2020 № 569-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2020-%D1%80#Text>

3. Порядок реалізації експериментального проєкту щодо тестування посадових осіб митних органів з питань кваліфікації та благонадійності: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 916. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-2020-%D0%BF#Text>

АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Приймаченко Д. В., Омелян В. О.

Вдосконалення механізму правового регулювання діяльності публічної адміністрації щодо застосування дискреційних повноважень має здійснюватись з урахуванням судової правозастосовчої практики, оскільки саме в ній відображені наявні в Україні реалії. Саме на рівні судової практики закріплені правові позиції щодо законності здійснення публічної адміністрації адміністративного розсуду в процесі реалізації покладених на них державою завдань та функцій. На наше переконання, саме судова практика відображає “живе право” в державі, тобто те, як воно фактично впроваджується в життя, а також те, як воно фактично функціонує в суспільстві.

В результаті попередньої наукової розвідки було проаналізуємо наявну в Україні судову правозастосовчу практику, в якій надано правову оцінку законності застосування дискреційних повноважень публічною адміністрацією [1, с. 191–212]. В процесі аналізу було окреслено ті ключові правові позиції, які, повинні стати підґрунтям для подальшого розвитку діяльності публічної адміністрації в Україні. Також було зосереджено увагу на конкретних прикладах діяльності публічної адміністрації, в яких чітко вираженим є застосування адміністративного розсуду. В цьому контексті науковий інтерес становив аналіз мотивувальної частини судових рішень, де закріплена логіка і правова позиція суду щодо порядку застосування дискреційних повноважень суб'єктами публічної адміністрації.

За результатами наукового дослідження варто констатувати, що станом на сьогодні відсутня єдина судова практика щодо застосування адміністративного розсуду в діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Безумовно Верховний Суд виклав свою позицію, що міститься в науковому висновку щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією [2], який

покликаний усунути суперечливу судову практику. Однак статус цього висновку не має нормативного характеру прецеденту, властивому англо-саксонській правій сім'ї, і українські суди не зобов'язані включати дані рекомендації Верховного Суду в основу своїх рішень. Слід також підкреслити, що з моменту прийняття означеного наукового висновку Верховного Суду дотепер пройшло занадто мало часу, щоб давати правову оцінку тому, чи рекомендації Верховного Суду фактично використовують судами першої та другої інстанцій у своїй практиці.

Також варто зазначити, що науково-практичний висновок Верховного Суду носить загальний характер і, переважно, має оціночний суб'єктивний характер. Так, в кожній конкретній судовій справі суд повинен виходити із фактичних обставин справи і керуватись принципом верховенства права. Останнє закономірно обумовлює різну судову практику навіть у схожих за фабулою судових справах. По цій причині вважаємо, що категорія спорів у сфері дискреційності повноважень суб'єктів публічної адміністрації залишиться однією із найбільш проблемних і неоднозначних.

Узагальнюючи проведений вище аналіз окреслимо алгоритм застосування тих ключових принципів, які повинні лежати в основі подальшої судової практики у сфері спорів щодо порядку застосування дискреційних повноважень суб'єктами публічної адміністрації.

1) По-перше, в кожному конкретному випадку суд повинен встановити, чи мають місце дискреційні повноваження суб'єкта публічної адміністрації. Наявність адміністративного розсуду є в тому випадку, коли законодавство передбачає декілька альтернативних і рівнозначних варіанти поведінки уповноваженого органу щодо одного і того ж питання.

2) По-друге, у разі наявності в уповноважених органів адміністративного розсуду, суд в жодному разі не може своїм рішенням підняти чи перебирати на себе функції суб'єктів публічної адміністрації у сфері адміністративного управління і надавати вказівки, які б свідчили про вирішення питань, які належать до компетенції таких суб'єктів владних повноважень, оскільки у такому випадку буде порушено принцип розподілу влади. В такому випадку суд повинен надати правову оцінку діям суб'єкта публічної адміністрації на предмет відповідності закону.

3) По-третє, у випадку, коли законодавство передбачає лише один правомірний варіант поведінки суб'єкта владних повноважень, то у такому випадку відсутній адміністративний розсуд. Відповідно, суд може зобов'язати суб'єкта публічної адміністрації вчинити конкретну дію, прямо передбачену законом, і це не буде вважатися втручанням в дискреційні повноваження.

4) По-четверте, суд повинен виходити з того, що у публічно-правових відносинах із приватними фізичними або юридичними особами суб'єкти публічної адміністрації завжди повинні діяти активно, незалежно від того, має місце адміністративний розсуд, чи ні. Тобто, у будь-якому випадку,

якщо приватна особа ініціює публічно-правові відносини, то суб'єкт публічної адміністрації повинен надати офіційну відповідь. Пасивна поведінка останнього є неприпустимою, оскільки ставить приватну особу у вразливе і незахищене становище.

5) По-п'яте, у публічно-правовій категорії спорів тягар доказування щодо наявності адміністративного розсуду або ж правомірності його застосування лежить на суб'єктах публічної адміністрації. Прийняття рішення суб'єкта публічної адміністрації повинна передувати визначена законом адміністративна процедура, яка повинна лежати у фокусі уваги суду.

Питання щодо визначення підстав та меж реалізації дискреційних повноважень суб'єктами публічної адміністрації та судового контролю за їх застосуванням залишається досить дискусійним. Проте, в будь-якому випадку, суб'єкт публічної адміністрації, використовуючи дискреційні повноваження, зобов'язаний повно і правильно оцінювати обставини, наявні у справі факти та правильно застосовувати до встановлених фактів чинні правові норми, не допускаючи при цьому зловживання владою у процесі прийняття відповідного рішення, в основі якого мають бути закладені конкретно визначені публічні інтереси. А завданням суду є належний та ефективний контроль відповідності таких дій закону й принципам права задля забезпечення дотримання таким органом прав особи, що звернулася за захистом.

Список використаних джерел:

1. Омелян В. О. Адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації: дис. ... доктора філософії: 081 Право / УМСФ. Дніпро, 2020. 266 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1KVwgomkvkGi7ZekMnBmR2VfcJG-TtEsu/view>

2. Верховний Суд. Науковий висновок щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/naukovi_visnovki/nauk_visnovok_01_03_2018

*Секція 3. Суверенність держави і людини в міжнародних відносинах:
теоретико-правова еволюція та історичні практики*

**ІСТОРИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
ВИНИКНЕННЯ КОНТРАБАНДИ**

Морозов О. В., Раковський М.

Уряд будь якої держави володіє монопольним правом збирати з власних підданих податки – на прибуток, на майно і тому подібне. Але регулярний бюджетний облік розпочинає складатися лише у мануфактурну добу. В той же час у підданих і в більш ранні історичні періоди виникало бажання не віддавати частку заробленого державній скарбниці.

Якщо сучасний контрабандний бізнес є продуктом міської цивілізації, то до ХІХ ст. економіка навіть розвинутих держав залишалась переважно аграрною, міський ринок був занадто малим, щоб забезпечити замовленнями напівлегальних виробників і торговців. Тому неформали на початковому етапі обслуговували у більшості випадків сільського споживача, а ні міського.

Контрольні функції держави до ХІХ ст. були більш вузькими а ніж сучасні. Об'єктом оподаткування виступав сам підданий, методи добування ним засобів для життя держава залишала на розгляд професійних корпорацій. Тому контрабандна діяльність доіндустріальних суспільств формувалась як сегмент ринкових відносин пов'язаних лише з тими галузями економіки, що були визначені як державні монополії.

Економічна історія знає два типи таких монополій: уряд закріплює за собою монопольне право виробляти чи реалізовувати дефіцитні товари, або передає чи продає як виключний привелеї колу наближених до уряду підприємців. Відповідно формуються два типи неформальної економічної діяльності, які спрямовані проти монополії самої держави і неформальність яка протидіє підприємцям – монополістам, що отримали від держави особливі привелеї. В першу чергу, з фіскальною метою уряди багатьох держав у ХVІ–ХVІІІ ст. оголошували виробництво чи реалізацію деяких видів товарів (сіль, залізо, алкогольні напої, чай, поташ, хутра) виключною монополією. Держава вимагала, щоб населення купувало так званий казенний товар, однак населення намагалось придбавати контрабанду, яка відрізнялась низькою ціною і в деяких випадках кращою якістю.

Саме в стародавньому Китаї був вперше застосований цей легкий на перший погляд спосіб отримання прибутків для скарбниці держави – монополізація відносно дефіцитних, але гостро необхідних товарів для населення. Так у 119 р. до н.е. запроваджується державна монополія на сіль. Одночасно з монополією на сіль були запроваджені подібні монополії на виробу з заліза, на чай, купорос, оцет, одяг, шовк.

“Казенна сіль брудна, хоч і занадто коштвна, а та що продається таємно – дешева й чиста. У селян та заможних міщан вона користується великим попитом, і контрабандисти ледве встигають забезпечувати споживачів”, з жалобою констатував відомий китайський мудрець ХІ ст.

Лі Гоу. Все більше і більше народ вживає контрабандну сіль і лише деякі вживають брудну сіль. Прибутки від цієї контрабанди переходять до злочинців, сама ж держава продає сіль по високим нормованим цінам все менше і менше солі, та все більше її залишається у коморах”. Подібні скарги можна було зустріти в історичних джерелах Китайської держави за часів правлячої династії Тан (VII–X ст.), при династії Сун (XI–XIII ст.), при династії Мін (XIV–XVII ст.).

Подібні процеси відбувалися і на Європейському континенті. У Франції з XIV ст. до часів Великої французької революції 1789 р. існував найбільш обтяжливий для французів – “габеле” – державне мито на сіль. Відповідно населення захищалося від колосальних апетитів корони, користуючись послугами контрабандистів. В деяких випадках діяльність контрабандистів носила характер соціального протесту. Так у історію Франції увійшов ватажок контрабандистів Луї Мандрена.

Бурхливі події Великої французької революції і політичний режим Наполеона I висунули на передові позиції національну буржуазію. Країна вступала в нову хвилю протекціоністського руху, ідеї якого стали популярними не лише серед промисловців, а і серед найманих робітників фабрик. Але реалізація митного протекціонізму у Франції крім зростання індустріальної потужності та зайнятості населення призвела до зростання контрабанди. Як ілюстрацію цієї тенденції можна навести цікавий факт. У першій половині XIX ст. серед контрабандистів на кордонах Франції стало популярним використовувати для переміщення контрабанди спеціально тренуваних собак. За даними французького митного відомства у період з 1826 по 1830 рр. митний кордон Франції перетнули 600000 собак, які перенесли контрабанди вагою 2 млн кілограмів, за ціною 720 млн франків. При цьому митники змогли перехопити лише 40 278 псів, за що отримали винагороду 121 834 франків.

В подальшому генезис капіталістичної системи господарства не привів до зменшення обсягів контрабанди, а навпаки до її збільшення. Справа в тому, що великий капітал нового часу зовсім не збирався рвати стосунки з економічним консерватизмом. Капітал XIX розвивався не в опозиції до держави, в союзі з нею, під її захистом. Таким чином державний монополізм трансформувався у монополістичний капіталізм, а як відомо, будь яка монополія породжує економічну опозицію, власне неформальну економіку.

Список використаних джерел:

1. *Лапина З. Г.* Учение об управлении государством в средневековом Китае. Москва : Наука, 1985.
2. *Стужина Э. П.* Китайский город XI–XIII вв. Москва : Наука, 1979.
3. *Свистунова Н. П.* Установления о соли и чае. Москва : Наука, 1975.
4. *Хуань Куань.* Спор о соли и железе (Янь те лунь). Т. 1. Санкт-Петербург : Центр “Петербургское Востоковедение”, 1997.
5. Хрестоматия по истории средних веков. В 3-х т. Под ред. С. Д. Сказкина. Т. 1. Раннее средневековье. Москва : Соцэкгиз, 1960.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Обушенко Н. М.

Принципи систематизації трудового законодавства, так само як і принципи будь-якої іншої діяльності чи певного інституту, є не поодинокими, розрізненими ідеями й вимогами, а являють собою цілісну систему, в межах якої вони взаємодіють, доповнюють, продовжують і розвивають один одного.

Принцип визначеності покликаний забезпечити точність та чіткість формулювання законодавчих положень, однозначність і зрозумілість їх змісту. Міжнародне співтовариство висуває доволі високі вимоги до якості законів, зрозумілості їх формулювання, правильного тлумачення та коректного застосування. Венеціанська комісія у своїй доповіді від 04.04.2011 р. “Верховенство права” вказала, що правова визначеність є елементом верховенства права та є дуже важливою для питання довіри до судової системи. Щоб досягти цієї довіри, держава повинна зробити текст закону легкодоступним, закон має бути сформульований з достатньою мірою чіткості, щоб особа мала можливість скерувати свою поведінку. Європейський Суд у рішенні за справою “Ольссон проти Швеції” зазначив, що норма національного закону не може розглядатися як право, якщо її не сформульовано з достатньою точністю, так, щоб громадянин мав змогу, якщо потрібно, з відповідними рекомендаціями, до певної міри передбачити наслідки своєї поведінки. Згідно з усталеною практикою Європейського суду поняття “якість закону” означає, що національне законодавство повинне бути доступним і передбачуваним, тобто визначати достатньо чіткі положення, щоб дати людям адекватну вказівку щодо обставин та умов, за яких державні органи мають право вживати заходів, що вплинуть на права осіб (рішення у справах “Олександр Волков проти України”, “С.Г. та інші проти Болгарії” тощо). Окрім того, Європейський суд зазначає, що відповідальність за подолання недоліків законодавства, правових колізій, прогалин та інтерпретаційних сумнівів лежить, у тому числі, і на судових органах, які застосовують і тлумачать закони (рішення у справах “Веренцов проти України”, “Кантоні проти Франції”) [1].

Принцип законності тісно пов’язаний із верховенством права, логічно впливає із нього та розвиває його. Законність – це комплексне (принцип, метод, режим) соціально-правове явище, що відображає організацію і функціонування суспільства на правових засадах, гармонійний зв’язок особи, влади, права і закону в конкретній державі. Термін “законність” є похідним від термінів “право” та “закон” і, будучи комплексним поняттям, охоплює всі сторони життя права – від його ролі у створенні закону й інших формальних джерел права до реалізації їх норм у юридичній практиці.

У доктринальних і наукових джерелах висловлюється ціла низка думок з приводу сутності та змісту законності. Так, наприклад,

В. В. Копейчиков підкреслює, що дотримання законності є найважливішим напрямком формування правової держави. Законність, на його думку – це такий режим державного і суспільного життя, за якого забезпечується повне й неухильне дотримання і виконання законів, під законних актів усіма без винятку органами держави, громадськими організаціями, посадовими особами і громадянами [2, с. 208]. Законність як принцип – це провідне загальноприйняте правило імперативного характеру, виражене у нормах-ідеях найвищого авторитету, що потребує від державних органів і їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань діяти правомірно, у межах правових норм, закріплених у приписах усіх чинних джерел (форм) права.

Розмаїття думок, крім іншого, пояснюється тим, що саме це явище є сильно політизованим та ідеологізованим, воно відображало і відображає прагнення різних правлячих еліт, які, змінюючи один друга, надавали категорії законності потрібні їм, нерідко кон'юнктурні, зміст і спрямованість, використовували в своїх цілях.

У спеціальній літературі незмінно підкреслюється багатоаспектність поняття законності. Однак, незважаючи на всю свою багатогранність, законність має досить просте і стисле визначення – під нею розуміється суворе і неухильне дотримання всіма суб'єктами права існуючих в країні законів і підзаконних нормативних актів, що на них ґрунтуються. Ключовим словом тут виступає “дотримання”. Саме в ньому – початковий сенс і суть цього явища в будь-якій його інтерпретації. Немає дотримання – немає і законності. Інакше кажучи, йдеться про відповідність дій і вчинків усіх учасників суспільних відносин вимогам юридичних норм.

З точки зору, яку висловлюють М. О. Багмет та В. М. Ємельянов, законність як принцип являє собою відправне положення, а об'єктивна властивість права в узагальненому вигляді являє собою загальну вимогу дотримання та виконання законів. Дослідники виділяють декілька концептуальних підходів до розуміння законності. Перший визначає її сутність за допомогою системи нормативних вимог, тобто розглядає законність як метод, головний принцип правового регулювання та управління державою і суспільством. Другий розглядає законність крізь призму процесу та кінцевого результату правомірної поведінки, тобто визначає її як режим (стан) діяльності всіх соціальних суб'єктів, який ґрунтується на точному та неухильному дотриманні існуючого законодавства [3, с. 152].

Отже, враховуючи вищевикладене, можемо зробити висновок про те, що законність як принцип систематизації трудового законодавства вимагає, щоб її здійснення відбувалося у межах та в порядку визначених законом і суб'єктами, які мають для цього відповідні повноваження. Слід зауважити, що в умовах розбудови правової держави та утвердження принципу верховенства права цінність має лише правова законність, тобто дотримання норм права, закріплених у приписах законів та інших джерел (форм) права відповідно до принципу верховенства права, реалізація якого

убезпечує людину від свавілля владних інституцій та їх посадових осіб (виражається через внутрішню, сутнісну, ознаку, що полягає у неухильній відповідності приписів гуманістичній сутності права), тоді як формальна законність передбачає офіційне дотримання будь-яких норм, закріплених у приписах законів (виражається через зовнішню ознаку, яка не залежить від змісту приписів, їх відповідності чи невідповідності сутності права).

Принцип демократизму та всебічної політичної підтримки. Систематизація трудового законодавства, особливо така його форма, як кодифікація, має здійснюватися на засадах активного політичного діалогу та широкого обговорення із залученням громадськості, зокрема організацій працівників і роботодавців. Такий підхід:

- по-перше, забезпечить врахування інтересів більшості під час систематизації трудового законодавства;

- по-друге, є запорукою того, що підсумковий кодифікований нормативно-правовий акт стане результатом взаємних поступок і погоджень як політичних сил, так і сторін відносин, врегульовувати які він покликаний.

Принципи об'єктивності та доцільності. У підґрунті цих принципів засад систематизації трудового законодавства лежать такі вимоги:

- по-перше, необхідність її проведення має бути обумовлена об'єктивно існуючим станом трудового законодавства та практики його застосування, а також суспільних відносин, які воно регулює;

- по-друге, її проведення має підвищити якість та дієвість регулятивного впливу чинного законодавства.

Принцип науковості вимагає, щоб систематизації законодавства передувала широка наукова дискусія з цього приводу з метою формування змістовного та якісного науково-теоретичного базису для її здійснення. Науковість є важливою умовою забезпечення відповідності результатів систематизації законодавства потребам і реаліям сьогодення у сфері найманої праці.

Принципи системності та плановості. Системність, пише В. П. Конецька, є онтологічною властивістю впорядкованості безлічі елементів, у підґрунті якої лежать взаємообумовлені принципи їх тотожності і відмінності. Пошуки вчених – філософів, логіків, фахівців у галузі суспільних, гуманітарних і точних наук – щодо виявлення можливих зв'язків і взаємозалежностей безлічі елементів, які репрезентують реалії дійсності й відображають уявлення про них, призвели до появи обґрунтування різних способів їх систематизації. У науковому побуті використовуються такі поняття, як система, класифікація, таксономія, стратифікація і типологія. Іноді ці поняття і терміни, що їх виражають, використовуються як синоніми, оскільки вони мають спільні ознаки. На думку В. П. Конецької, системності властиві:

- об'єктність – елементи якоїсь безлічі або сукупності;

- структура – мережа відносин і зв'язків між цими елементами;
- цілісність – властивість цієї сукупності елементів функціонувати як певна єдність, в якій ціле залежить від елементів, а елементи – від цілого [4, с. 68–84].

Системність права є його невід'ємною особливістю, а також специфічною закономірною рисою не лише самого права, але й правової нормативності, оскільки, визначаючи право у нормативному змісті, необхідно впорядкувати наявні у ньому правові приписи, інакше це порушить існуючий у юридичній науці порядок, що, як правило, призводить до хаосу правових норм, що унеможливить їх правильне застосування. У такому випадку право перестає бути для суспільства необхідністю, тому зникають об'єктивні потреби у його існуванні.

Отже, зміст категорії “системність” містить у собі цілу низку понять, що позначають порядок, послідовність, організованість, цілісність чогось. У контексті досліджуваного питання системність означає, що систематизація має відбуватися у вигляді не окремих розрізнених заходів, а логічно організованого, послідовного, цілеспрямованого, поетапного процесу, складові якого перебувають у відповідних структурних взаємозв'язках, доповнюють, розвивають та продовжують один одного для забезпечення досягнення коректного результату.

Складність, об'ємність і відповідальність процесу систематизації трудового законодавства обумовлює необхідність планування його проведення. Планування являє собою розробку загальної концепції розвитку певної системи діяльності, обґрунтування конкретних завдань, термінів і шляхів їх реалізації, тобто програми дій (заходів) на перспективний період. Планування є основною функцією управління, яка зв'язує всі управлінські функції. Без планування неможливо чітко визначити мету і напрямки діяльності. Планування – це вид управлінської діяльності, що визначає перспективу та майбутній стан організації чи діяльності, шляхи і способи його досягнення. У процесі планування виробляється план – це деталізована сукупність рішень, які підлягають реалізації, перелік конкретних заходів і їхніх виконавців.

Завдяки плануванню забезпечуються послідовність і планомірність систематизації, що є важливою умовою досягнення необхідного рівня ефективності та результативності цього процесу.

Отже, принципи є надзвичайно важливим аспектом систематизації трудового законодавства, вони формують її ідейну складову, визначають засадничі, відправні вимоги та пріоритети, з урахуванням яких має здійснюватися ця систематизація для того, щоб відповідати принципам організації і функціям правової, демократичної держави, ефективно та дієво вирішувати наявні проблеми й усувати недоліки у зазначеному законодавстві.

Список використаних джерел:

1. *Козюбра М. І.* Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог // Наукові записки. Т. 64: Юридичні науки. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6972/Kozyubra_Pry%60ncy%60py%60_verhovenstva.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін. ; за ред. В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2000. С. 208.
4. *Багмет М. О., Ємельянов В. М.* Історія та практика державного управління і місцевого самоврядування в Україні : Т. II. Миколаїв : Вид-во МДГУ, 2006. 292 с.
5. *Конецкая В. П.* Социология коммуникации : учебник. М. : Междунар. ун-т бизнеса и управления, 1997. С. 68–84.

ІНСТИТУТ ПРЕФЕРЕНЦІЙ ТА ПРИВІЛЕЇ У МІЖНАРОДНОМУ МИТНОМУ ПРАВІ

Переполюкін С. М., Кас'яненко М. П.

В умовах ринкових перетворень економіки України докорінні зміни відбуваються в усіх сферах суспільних відносин, в тому числі й у зовнішній торгівлі та зовнішньоекономічних зв'язках. Формування передумов, необхідних для рівноправної участі нашої держави у Світовій організації торгівлі, набуття реального статусу країни з ринковою економікою, асоційованого членства в Європейському Союзі з перспективою активної участі в цьому економіко політичному утворенні являється орієнтиром розвитку економічної царини. Дані процеси завжди супроводжуються активним використанням митних засобів державного регулювання. Тому важливе значення належить правовим дослідженням нової митної політики України, основних інструментів її реалізації – митно-тарифних і нетарифних заходів з відповідним набором методів митного регламентування.

У соціально-економічному розвитку держави митні преференції виступають одним з інструментів тарифного регулювання і є специфічним засобом митної політики, спрямованим на заохочення імпортування товарів, захищаючи, таким чином, інтереси споживачів. Також вони спрямовані на надання зустрічних поступок, захищаючи інтереси товаровиробників, що сприятливо впливає на підвищення конкурентоспроможності товарів національних товаровиробників. Неодмінним чинником, що впливає на результативність митної пільги, є відповідність мети рівню економічного й соціально-культурного розвитку суспільства. Ігнорування об'єктивних закономірностей призводить до зниження дієвості даного економічного засобу, його регулюючого впливу загалом у соціальній дійсності й у сфері митних відносин, зокрема.

Слово “преференції” етимологічно є тотожним терміну “пільги”. У перекладі з латини “*praeferentia*” воно означає “переваги, полегшення”. Ось

тому у пільг та преференцій є досить багато спільного. Але перш ніж порівнювати їх, потрібно визначитися з таким поняттям, як “тарифні преференції”. Проаналізувавши словосполучення “тарифні преференції”, бачимо, що преференції є тісно пов’язаними з поняттям “тариф” і виникнення їх спостерігається у сфері застосування митного тарифу. Тариф – це систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, які ввозяться на митний кордон України або вивозяться за його межі. Оскільки митом обкладаються товари та інші предмети, то надаються тарифні преференції саме щодо останніх. На основі визначення терміну “тариф”, є можливість зробити наступний висновок: тарифні преференції є спеціальними перевагами, які надаються однією країною іншій або групі країн у вигляді звільнення або знижки мита і, що є досить важливим, виступають засобом митно-тарифного регулювання. Митний кодекс України від 28.03.2021 р., на відміну від Митного кодексу України 2002 р., не дає визначення розглядуваного поняття. В цьому нормативному акті містяться лише способи надання тарифних преференцій. У ст. 281 Митного кодексу України вказано, що одним зі способів надання тарифних преференцій є встановлення тарифних квот. Тому преференцією буде вважатися не тільки перевага у сфері сплати митних платежів, а і квота щодо преференційного ввезення товарів.

Поширеною правовою формою міжнародного митного співробітництва є надання преференцій та привілеїв в митних відносинах між країнами світу. Започаткування даної правової форми співробітництва відбувалось з метою підтримки країн, які знаходяться на стадії розвитку, а становлення її як правової форми проходило у другій половині двадцятого сторіччя. Зазначимо, що на початку впровадження даної правової форми відношення до неї було неоднозначне. Багато країн світу, які на той період досягли значного рівня розвитку виступали проти таких заходів, вважаючи їх недоцільними. Проте більшість країн виступали за надання такої допомоги.

Впровадження преференцій в сфері митних відносин пов’язано зі сферою тарифного регулювання. Тобто митні преференції торкаються питання спрощення митних процедур, вони знаходяться у площині митно-тарифних засобів регулювання. Перш за все мова йде про застосування інституту митних пільг. Використання даних пільг здійснюється в межах чинного митного законодавства України, а також міжнародних угод України, які у встановленому порядку підписані та ратифіковані владою країни. Варто зазначити, що застосування митних привілеїв та преференцій сприяє встановленню партнерських відносин між країнами та стимулює подальший розвиток співробітництва між державами. Товари, які переміщуються через митні кордони держави, та у відношенні яких застосовуються правова форма кодування митних привілеїв та преференцій повинні відповідати певним вимогам, перелік яких є чітко фіксованим. У даному випадку головною умовою є те, що товар повинен бути вироблений в державі, яка користується преференціями в сфері митних відносин. На

нашу думку, дана вимога є необхідною та справедливою, бо дозволяє підтримати саме національного товаровиробника, що є запорукою розвитку вітчизняної економіки, а отже і держави в цілому.

На сучасному етапі надання митних преференцій та привілеїв є поширеною міжнародною практикою ефективність якої доведена часом. З 1996 року Україна також приєдналась до Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи 1949 р. та Протоколу до Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи 1952 р. прийняттям відповідного Закону України від 1 жовтня 1996 р. Говорячи про питання міжнародного митного співробітництва відзначимо, що даний вид діяльності держави необхідно розглядати в комплексі з економічною та політичною сферою життя країни. Дана необхідність обумовлена тим, що сфера митної діяльності дуже тісно пов'язана з іншими аспектами суспільного життя.

Таким чином, за сучасних умов великого значення набуває те, якою мірою митні пільги здійснюють внесок у формування й розвиток суспільних відносин, у зміцнення правових засад державного й суспільного життя, формування сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату. Важливого значення у зв'язку із цим набуває процес приведення митного законодавства України у відповідність до норм і стандартів митного права ЄС. Саме тому митне регулювання визнано одним з пріоритетних напрямів адаптації національного законодавства до законодавства євроспільноти, відправним пунктом якої має стати компаративний аналіз кодифікованих актів у галузі митної справи – Митного кодексу України та Митного кодексу ЄС. І в першому, і в другому питанням переваг стосовно митних процедур присвячено окремий розділ.

Список використаних джерел:

1. Вільна енциклопедія “Вікіпедія”. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki> .
2. Митний кодекс України від 28.03.2021 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст. 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> .

ПОНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Поліщук М. Г., Герасим Є. В.

Останнім часом все більше процесуалістів намагаються обґрунтувати єдність та відмінність видів цивілістичного процесу, а також інститутів і окремих норм галузей процесуального права. Одним із таких процесуальних інститутів є процесуальні строки, які відіграють важливу роль у механізмі судового захисту прав. Слід вказати, що на відміну від Цивільного кодексу України, де строк визначений як певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення, ЦПК України не містить визначення процесуальних строків.

Проте, М. Й. Штефан зазначає, що категорія “строк” у ЦПК України визначається як момент часу (*dies in quo, terminus*) – останній день триває до 24-ї години, і як проміжок часу (*dies intra quem, dilatio*) – обчислюється роками, місяцями та днями. Згідно з його визначенням, цивільно-процесуальні строки – це строки, встановлені ЦПК України для вчинення процесуальних дій судом та учасниками цивільного процесу.

О. В. Андрійчук більш детально пояснює цивільно-процесуальний строк через його владно-регулятивну правову природу як елемент регулювання поведінки учасників, встановлений нормами цивільного процесуального права або визначений судом і розрахований роками, місяцями або днями, проміжком часу, моментом у часі чи вказівкою на подію, і за допомогою якої ЦПК встановлює можливість або необхідність суду та учасників процесу конкретних процесуальних дій, а також настання певних процесуальних наслідків.

Згідно з визначенням, зазначеним В. І. Тертишниковим, процесуальний строк – це період часу, визначений для здійснення процесуальних дій учасниками процесу або іншими особами, як це передбачено законом або рішенням суду. Він також вказує, що законом не встановлені процесуальні строки для судді чи суду, насамперед з формальної точки зору, оскільки норми щодо них не містяться в главі про процесуальні строки. Тому було б точніше називати їх службовими строками. Вони також відрізняються від процесуальних строків наслідками їх пропуску, оскільки пропуск службових строків не звільняє суд чи суддю від обов'язку здійснити цю процесуальну дію чи сукупність дій [2, с. 221–222].

Також, варто зазначити, що покладаючи різні підстави в основу класифікації процесуальних строків, усі науковці в тій чи іншій мірі розглядають суд як суб'єкт, який або самостійно встановлює певний процесуальний строк, або виконує певну процесуальну дію у встановлений процесуальний строк як обов'язок. У теорії цивільного процесу найбільш поширеним є підхід за яким процесуальні строки поділяються на види за такими ознаками: 1) за способами визначення поділяються на встановлені законом та встановлені судом [1, ст. 120].

Встановлені законом за чіткістю визначення є абсолютно визначеними; відносно визначеними (встановлений судом строк для пред'явлення заявником до держателя втраченого цінного папера на пред'явника або векселя не може бути більшим двох місяців; 2) за суб'єктами вчинення процесуальних дій процесуальні строки поділяються на встановлені для суду та осіб, які беруть участь у розгляді справи; 3) за тривалістю вчинення процесуальної дії. Фактично, таких самих підходів у класифікації процесуальних строків дотримується С.С. Бичкова.

С. В. Васильєв крім зазначених вище пропонує в основу класифікації ще покласти таку ознаку, як характер здійснюваної процесуальної дії. За такою ознакою він пропонує виокремлювати загальні процесуальні строки та спеціальні процесуальні строки [3, с. 143]. Суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через шістьдесят днів з дня відкриття провадження у справі, а у випадку продовження строку підготовчого

провадження - не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку. Суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів з дня початку розгляду справи по суті [1, ст. 210].

Особливістю Цивільного процесуального кодексу України є визначення юрисдикції для вирішення питання про поновлення або продовження пропущеного строку. Це питання вирішує суд, в якому мали бути здійснені процесуальні дії або до якого потрібно було подати документ або докази. Також особливістю ЦПК України є норма про те, що одночасно із клопотанням про поновлення або продовження строку слід вчинити дії або подати документ чи докази, щодо якого подається клопотання. В господарському та адміністративному процесах такі норми не закріплені, а юрисдикція питання про поновлення або продовження пропущеного строку та необхідність подання заяви про поновлення (продовження) строку визначаються апріорі.

Крім того, не виключається застосування цих положень ЦПК України в господарському та адміністративному процесі за аналогією закону. Після вирішення суду питання про поновлення або продовження процесуальних строків, у разі відмови в продовженні чи поновленні строку, суди усіх спеціалізацій виносять ухвалу. В господарському процесі про відновлення пропущеного терміну також може бути зазначено в рішенні або постанові господарського суду. В усіх сферах цивільного процесу допускається апеляційне та касаційне оскарження лише ухвал про відмову поновити або продовжити пропущений процесуальний строк. У разі ж прийняття судового рішення про поновлення (продовження) процесуального строку заперечення на нього можуть бути викладені в апеляційній чи касаційній скарзі на рішення (постанову) суду [4, с. 11].

Отже, розгляд справи в суді складається з сукупності процесуальних дій, що виконуються судом і учасниками цивільного процесу у встановленому порядку, кожна процесуальна дія повинна мати свою тривалість, яку можна визначити як цивільно-процесуальний строк. В цивільному процесі строки не лише відіграють важливу роль у контексті своєчасних спорів з мінімальними втратами часу, але є також визначальними категоріями забезпечення гарантій реалізації суб'єктивних процесуальних прав суб'єктами цивільних процесуальних відносин та виконання цивільно-правових процесуальних зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV(*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 40–41, 42, ст. 492).

2. Білик Л. Д. Правові питання строків у цивільному судочинстві. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. Число 2. С. 221–224.

3. Захарова О. С. Процесуальні строки як гарантія своєчасного розгляду цивільної справи. *Форум права*. 2014. № 4. С. 142–146.

4. Бобрик В. І. Оптимізація інституту процесуальних строків у цивілістичному судочинстві України. *Юридична наука*. 2015. № 4. С. 7–13.

РОЛІ СУДУ В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ ГРОМАДЯН

Поліщук М. Г., Новікова А. Г.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що формування правової держави, розвиток засад гуманізму та демократизму в Україні, євроінтеграційні процеси сучасності наголошують на необхідності підвищення ролі суду у суспільному житті громадян. Необхідність покращення засад здійснення цивільного судочинства звертає увагу на необхідність висвітлення питання правового статусу суду як необхідного суб'єкта цивільно-процесуальних правовідносин.

Запровадження дійсно ефективних механізмів захисту прав, свобод та інтересів безпосередніх учасників цивільних правовідносин в Україні потребує доцільного наукового відпрацювання тематики цивільного процесуального судочинства.

Треба також враховувати те, що саме суд є органом, на який покладено функцію правосуддя у цивільних справах. Зазначений орган не тільки захищає права та інтереси учасників цивільних процесуальних правовідносин, а ще й забезпечує стабільність системи цивільно-процесуальних зв'язків в державі. Усі зазначені фактори демонструють важливість суду як незамінного елемента цивільних процесуальних відносин та необхідність детального аналізу аспектів його функціонування, посилаючись на чинне законодавство України.

Серед сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених особливої уваги потребують ті, чиї дослідження спрямовані на цивільне процесуальне право, суд в контексті цивільного процесу, його проблемні аспекти існування та вплив на національне право України в контексті Євроінтеграції. У цій сфері доцільно виділити Д. Притика, К. Гусарова, М. Шакарян, Д. Луспеника, М. Гарієвську, К. Паливоду, М. Глазкову, А. Давтян, М. Мирзояна, Д. Чечоту, Н. Козлову, О. Колісник, Г. Тимченко, Є. Чесовського, О. Чистякову, В. Калмацького, О. Черняк, М. Гарієвську, А. Радченка, Н. Лесь, В. Кучера, О. Ківалова та інших.

Під час здійснення правосуддя в цивільних справах, суд та інші учасники цивільного процесу здійснюють велику кількість процесуальних дій, вступаючи у відносини між собою.

Посилаючись на ст. 17 Закону України “Про судоустрій та статус суддів” система судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. В свою чергу, систему судів загальної юрисдикції складають:

- місцеві суди;
- апеляційні суди;
- вищі спеціалізовані суди;
- Верховний Суд України [1].

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд. Враховуючи зазначене, питання розуміння суду як

суб'єкта цивільних процесуальних відносин та функцій, що виконуються в процесі розгляду та вирішення цивільних справ є актуальним та важливим, бо суд наділений не лише процесуальними правами, а ще й обов'язками щодо інших учасників процесу.

Посилаючись на наведене вище, слід дійти таких висновків:

Цивільне судочинство є встановленим нормами цивільного процесуального законодавства порядок, відповідно до якого суд та учасники процесу беруть участь в розгляді та безпосередньому вирішенні справи [2].

Цивільний процес, в свою чергу, являє собою сукупність різних форм захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, який включає цивільне судочинство, а також альтернативне вирішення спорів, зокрема, третейськими судами, за участю медіатора тощо.

Цивільне судочинство є одним з видів судового захисту прав. Серед інших форм захисту прав є такі:

- адміністративний захист (ст. 17 ЦК України);
- захист нотаріусом (ст. 18 ЦК України);
- захист Європейським судом з прав людини.

Посилаючись на статтю 3 ЦПК України цивільне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, ЦПК України, Закону України “Про міжнародне приватне право”, законів України, що визначають особливості розгляду окремих категорій справ, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Серед інших законів України слід також назвати такі: “Про судовий збір”, “Про виконавче провадження” та інші. Окремі норми цивільного процесуального права, що регламентують усі відносини між суб'єктами, присутніми у справі, наділяють кожного учасника процесу самостійним комплексом процесуальних прав та обов'язків [3].

Загальна особливість цивільних процесуальних відносин полягає у тому, що згідно за законом суду відведено головну роль у виконанні завдань, поставлених перед цивільним судочинством. Також слід враховувати те, що цивільне процесуальне судочинство, в свою чергу, ґрунтується на таких засадах, як законність, рівність всіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін та свобода у наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, надання права на захист, гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом, обов'язковість рішень суду тощо.

Суд є основним та одночасно обов'язковим елементом цивільних процесуальних правовідносин, бо незалежно від присутності інших суб'єктів процесу суд є наявним завжди та виключно на нього покладено виконання основного завдання цивільного судочинства. Також суд

виступає як учасник процесуальних відносин та одночасно як владний орган, наділений повноваженням вирішувати окремі правові питання, які можуть виникнути у зв'язку з розглядом конкретної справи. Обсяг прав і обов'язків суду відносно кожного суб'єкта процесуальних відносин встановлено змістом норм цивільного процесуального права відповідно ізалежно від цілей участі особи в процесі.

Отже, під час перебудови судової системи України слід констатувати прикладну необхідність переосмислення ролі суду в цивільному процесі. Процесуальні права суду пов'язані з його компетенцією, тим самим вони є обов'язками перед державою і суспільством. Суд в своїй діяльності зобов'язаний створювати необхідні умови для всебічного і повного дослідження обставин справи.

Список використаних джерел:

1. Закон України про судоустрій і статус суддів № 1402-VIII від 02 червня 2016 р. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

2. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

3. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18 березня 2004 р. зі змінами та доповненнями <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print>.

УЧАСТЬ У КЛІНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ НАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

Карпушина М. Г.

Участь волонтерів та дослідників, інших учасників в проведенні клінічних досліджень, як і проведення медичних досліджень в цілому, є суттєвим показником розвитку громадянського суспільства та України як держави.

З розвитком інформаційної ери ХХІ століття, інформація, стосовна медичного права та галузі медицина стала більш доступною та відкритою для охочих бути обізнаними ситуацією, що відбувається в сфері медичних послуг.

Клінічні дослідження проводяться з врахуванням новацій в медичній галузі. Порядок проведення медичних (клінічних) досліджень регулюється правовими нормами на державному рівні та визнаними Україною нормами міжнародного права.

В Україні значна кількість медичних досліджень проводиться за підтримки та фінансування комерційних фармацевтичних організацій. Значна кількість таких організацій є іноземними інвесторами клінічних досліджень.

Звісно, держава зі свого боку, повністю контролює етапи, стадії та, безпосередньо, процес наукового дослідження. Проте, кінцевою зацікавленою особою в комерційному розумінні, виступає іноземний інвестор, який вкладає кошти в проведення наукового дослідження з метою зареєструвати в установленому міжнародними правилами порядку новий лікарський засіб, отримати на нього сертифікат якості, патент.

З метою заохочення пацієнтів - волонтерів у прийнятті участі в дослідженні основним спонсором та спонсорами готуються та розповсюджуються інформаційні матеріали: інструктажі, презентації про способи та види лікування, також про методи профілактики супутніх хвороб. В рамках одного дослідження можливий додаткове спостереження з боку не лише основного замовника клінічних випробувань, але й інших зацікавлених сторін.

Приклад по дослідженню. Під час проведення основного клінічного дослідження якості тестує мого медичного препарату було проведено супутню презентацію для лікарів – терапевтів та сімейних лікарів під час Конференції: “Цукровий діабет – мовчазна епідемія XXI століття”. Додаткові заходи не забороняються, а навіть вітаються. Подібне поєднання головного дослідження з додатковими конференціями можуть статися в нагоді, так як дозволяють приділяти більше уваги проблемі дослідження. Під час проведення дослідження можуть проводитися додаткові опитування, анкетування та паралельні програми. Приміром, під час проведення тестування двох паралельних тотожних за впливом на людський організм препаратів, що впливають на рівень цукру в крові пацієнтів з цукровим діабетом, та серцевою недостатністю з ризиком негативного впливу на нирки, волонтерам – учасникам було запропоновано паралельно прийняти участь в програмі іншого спонсора фармацевтичного іноземного центру. Програма включала в себе корекцію ваги з повним дослідженням організму хворого та поточного контролю стану учасника під час проведення заходу.

Мета подібних соціальних методів впливу – зрозуміти ступінь зацікавленості пацієнта по дослідженню, встановити рівень його розуміння поставлених завдань. Проте, ані хворий, ані лікар не зобов’язані терміново надати згоду на участь, часом у дещо розрекламованих, подібних “комерційних пропозиціях”. За результатами розгляду запропонованої інформації доктор – дослідник аналізує як позитивні так і негативні сторони запропонованих програм. Іноземні інвестори – комерційні медичні організації, які зацікавлені в співпраці з державними установами, розробляють та адоптують до рівня діючого національного та міжнародного і закордонного законодавства потрібну медичну правову актуальну інформацію. Розповсюджується потрібна та правильна правова інформація в різні способи. Фармацевтична компанія “Astra Zeneka” з метою пропонування участі в своєму дослідженні у 2018–2020 рр., надала ознайомчі лекції з інформаційним матеріалом про ступінь впливу та дії

тестованого препарату. Прикладом супутньої участі та підтримки програми основного випробування в межах діагностики супутніх хвороб, слугує звернення з навчальними матеріалами Клінічної лікарні “Феофанія” Державного управління справами (державна організація). Звернення було подано до акредитованого медичного дослідницького центру Клінічної лікарні “імені І. І. Мечникова” у 2019 р. та стосувалось методів діагностики та лікування остеопорозу, що частково проявляється в хворих на цукровий діабет.

Станом на зазначений час, означений дослідницький центр слугував науковою базою для тестування щонайменше двох медичних препаратів для хворих на цукровий діабет. Обов’язковими умовами для взяття участі в якості дослідника або іншого персоналу дослідницького центру в дослідницькій програмі для лікарів являється проходження тренінгів з наступною задачею іспитів для отримання сертифікатів для підтвердження необхідної кваліфікації. Основна кількість навчальних програм проходять в он-лайн режимі на Web-платформах різноманітних медичних комерційних центрів та організацій. Наведені умови передбачені законодавчою базою країн – резидентів окремих комерційних медичних організацій та адаптовані до міжнародних правил та національного українського законодавства. Не проходження навчальних тренінгів дослідницьким персоналом тягне за собою в якості наслідків зупинення або припинення участі в клінічному дослідженні.

Список використаних джерел:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]// URL: http://lib.znau.edu.ua/jirbis2/images/phocagallery/2017/Pryklady_DSTU_8302_2015.pdf (дата посилання 27.04.2021);

2. Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при цукровому діабеті 1 типу у молодих людей та дорослих: Наказ МОЗ України від 29.12.2014 р. № 1021 [Електронний ресурс] // URL:<https://ips.ligazakon.net/document/MOZ24121> (дата звернення 27.04.2021).

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN INTERNATIONAL RELATIONS; WITH THE INVOLVEMENT OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Babina Valentyna, Latova Mariya

The obligation of States to respect, protect and fulfil human rights is the primary. Undoubtedly, protection of human rights and compliance with agreements depends on the level of achievement of the country and the mechanisms, at the current national level. We all know examples of how people have had to go to regional and international organizations, in order to ensure that rights are violated at the national level. Cooperation of the regional or

international community can help restore rights in a given country when all domestic protection measures have already been used and exhausted.

One of the first special international instrument, concerning the observance of the rights of the individual, is the Universal Declaration of Human Rights of 10 December 1948. The Declaration proclaimed social, economic, cultural, political rights and civil rights.

International Covenant on Civil and Political Rights and International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights are the main legally binding instruments applicable worldwide.

European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 1984. It includes the concept of torture as the “infliction of severe pain or suffering, whether physical or mental” with the intention of obtaining information. However, in the case of lawful acts by officials, as arrest, investigation or execution of a sentence pain or suffering does not constitute torture.

What if the authorities of a particular country did not ensure adequate protection of human rights?

Consider bodies for monitoring the implementation of agreements of human rights and freedoms, so-called treaty bodies:

Council of Europe, playing a key role in supporting human rights in Europe. Its main human rights instrument is the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

The main international supervisory bodies are the courts, composed of independent members none of these bodies should consist only of one State representative. The International Court of Justice, European Court of Justice and European Court of Human Rights should not be confused, as their competences are different.

The International Court of Justice is the principal judicial organ of the United Nations. It's role is twofold: to settle legal disputes in accordance with international law, submitted by States for its consideration, and to give legal advice.

The European Court of Justice is an organ of the European Union. It was not based on human rights, but on Community law. It can't overturn a decision, issued by a public authority or a national court. The Court dealt only with specific complaints in order to establish violations of the requirements of the Convention.

European Court of Human Rights has jurisdiction over all States of the Council of Europe. The system has been extremely successful in implementing human rights guarantees, but its individual approach to each individual case of violation unable to respond to massive human rights violations such as taking place in Chechnya.

Many will say that human rights are poorly respected in the world, due to lack of adequate enforcement mechanisms. True, if legal provisions provide for a subjective right of citizens but not legally protected, such norms are not declarative. Establishment of a system to guarantee the personal rights of citizens – is a prerequisite for the establishment of a State governed by the rule of law.

In conclusion, it should be noted that: the main directions of development of state protection of human rights include not only new legislation, improvement of existing legislation, but also the reforming of all mechanisms, to implement this legislation.

References:

1. The Elimination of Racial Discrimination: Achievements and Challenges, United to Combat Racism, Selected Articles and Standard-Setting Documents, UNESCO, 2001, PP. 23–56

2. A Compilation of International Instruments. Human rights, UN United Nations <https://www.un.org/en>

3. Council of Europe : official website: <https://www.coe.int/de/web/portal>

СУВЕРЕНІТЕТ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРИНЦИП

Федорчук М. Д., Каправа Д. О.

Суверенітет держави – один з найфундаментальніших конституційних принципів. Суверенітет має досить велике значення, тому що вказує на ознаку держави як ту, яка відображає сутнісну характеристику влади держави. Явище суверенітету виступає основоположним фактором щодо інших державно-правових явищ, що ґрунтуються на його основі. За відсутності такого явища, як державний суверенітет втрачається будь-який сенс для роздумів, наприклад, про самостійність і самодостатність самої держави, незалежність державної влади, захищеність її народу та нації. Саме тому дослідження категорії “суверенітет” в конституційному праві має надзвичайно важливе значення

Принцип суверенітету втілюється в конституційно-правовому інституті державної влади, а саме: через закріплення територіального верховенства влади держави. Якщо країна є суверенною, то така країна є цілісною та недоторканою. Також принцип суверенітету втілюється через визначення народу носієм суверенітету і єдиним джерелом влади, чим закладається власне фундамент верховенства державної влади. Також через встановлення засад поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, що сприяє запобіганню концентрації основних функцій держави в одному державному органі і перетворенню публічної влади держави у залежну від якоїсь окремої корпорації чи політичної групи. Ідея суверенітету виступає як основний засадничий принцип демократичної держави і визначає, зміст, спрямованість і форми конституційно-правового регулювання. Але яке значення суверенітету держави в сучасних реаліях?

Сьогодні у зв'язку з шаленим темпом розвитку людства, бурхливо набирають розвитку і процеси глобалізації, у зв'язку з якими питання визначення статусу державного суверенітету набуває особливої актуальності. Подальша доля держави та державного суверенітету

залишається однією з найдискусійніших та центральних питань політики та права, проте єдиного підходу до розуміння державного суверенітету немає [1, с. 88].

Що ж таке глобалізація? На думку деяких дослідників, глобалізація – це створення єдиного, монопольного центру управління світом. Інші, на противагу їм стверджують, що глобалізація – це процес створення і зміцнення держав, в деякому розумінні, процес впорядкування світу, інструментом якого є сильні держави. Тому під впливом процесів глобалізації, безліч науковців, експертів та правників схиляються до видозмінення поняття “суверенітет”, або ж зовсім відмовитись від нього. Глобалізація підштовхує до твердження, що суверенітет відмирає, що він є шкідливим для збереження миру та стабільності. Йде мова навіть про зникнення самої національної держави, загибель інституту держави та його заміну регіональними чи наднаціональними структурами.

Щодо факторів, які впливають на процес зміни національного суверенітету можна виділити наступні: прагнення уникнути війн, прагнення до технологічних та соціальних змін наявність глобальних проблем, що об'єднують країни, необхідність спільними зусиллями вирішувати та врегульовувати суперечності, зростання чисельності демократичних режимів у світі тощо. На нашу думку, ключовим фактором, який впливає на звуження національного суверенітету є свідома воля держави, яка добровільно передає частину своїх повноважень у розпорядження наддержавним утворенням, або недержавним організаціям, наприклад як це відбувається у рамках Європейського союзу [2, с. 249].

Питання передачі суверенітету стає головною ідеєю в ході розвитку інтеграційного процесу в Європі. На думку С.В. Картунова, вже сьогодні можна говорити про те, що є країни, які володіють реальним суверенітетом, а є країни, які володіють суверенітетом тільки де-юре. Наприклад, практично всі держави, які входять в Організацію Об'єднаних Націй, мають суверенітет де-юре, який має відносний характер в силу прийнятих міжнародних зобов'язань. Або ж наприклад, як зауважує В.А. Ліпкан, умовою й обов'язковим наслідком формального приєднання до Європейського Союзу є відмова від частини суверенітету. Держави-члени звичайно зберігають контроль над окремими сферами, проте щодо багатьох сфер суспільних відносин повноваження Союзу вважаються максимальними.

Отже, глобалізація має наслідком взаємопов'язаний процес – десуверенізацію, тобто зміщення такого явища, як суверенність держави. Натомість, деякі повноваження суверенної держави беруть на себе різні міжнародні організації. Держава-учасник ділиться частиною свого суверенітету в обмін на усі переваги членства у таких організаціях, проте держава не втрачає суверенітет у повному обсязі, а зберігає певну “автономію”. Одночасно з цим, виникають нові держави з так званім “розмитим” суверенітетом, який відрізняється від раніше усталеного [3, с. 68].

Список використаних джерел:

1. Седляр, Ю., Савчак, Н. Державний суверенітет в умовах глобалізації. *Емінак*, 2007. №1. С. 88–93.

2. Маллік, Ю. О. Фактори та моделі зміни сутності суверенітету держав в умовах глобалізації. *Вісник ЛТЕУ. Юридичні науки*, 2018. № 6. С. 246–254.

3. Талдикін, О. В. Реальний суверенітет держави в умовах глобалізації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2018. № 3. С.65–69.

МІЖНАРОДНИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ТРИБУНАЛ ТА ПРАКТИКА ПОКАРАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНЦІВ В ІСТОРІЇ: СУМНИЙ КІНЕЦЬ НІКІЯ, СИНА НІКЕРАТА (бл. 475–413 рр. до н. е.)

Колесников К. М.

Міжнародний військовий трибунал було створено за підсумками лондонської конференції держав-переможниць Другої світової війни 26 червня – 8 серпня 1945 р. Статут трибуналу відобразив позицію усіх 23 країн-учасниць конференції. Принципи статуту затверджено щойно створеною Генеральною асамблеєю ООН. Трибунал мав розглянути справи вищого керівництва розгромленого III Рейху. 29 серпня опубліковано список перших 24 обвинувачених у військових злочинах нацистських політиків, військових, урядовців та пропагандистів й ідеологів. 18 жовтня від головних обвинувачів, що представляли чотири наймогутніші країни-переможниці – СРСР, США, Велику Британію та Францію, обвинувальний вирок було передано Міжнародному трибуналу та через його секретаріат – кожному обвинуваченому. Членами трибуналу були представники тих самих чотирьох держав-переможниць, що й висунули своїх прокурорів-обвинувачів. Судовий процес тривав у м. Нюрнберзі впродовж 216 засідань від листопада 1945 до жовтня 1946 року. Вище керівництво нацистської Німеччини було звинувачено в злочинах проти миру, людяності, військових злочинах, а також у підготовці та веденні агресивної війни.

Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу, утворений 19 січня 1946 року в результаті переговорів між союзними урядами, тривав у м. Токіо з травня 1946 по листопад 1948 року. Обвинувальний висновок у справі 28 головних японських воєнних злочинців було складено від імені 11 країн – США, Китаю, Великої Британії, СРСР, Австралії, Канади, Франції, Нової Зеландії, Нідерландів, Індії та Філіппін. В обвинувальному акті було сформульовано 55 пунктів, що містили загальні обвинувачення всіх підсудних і винність кожного окремо. Всі пункти обвинувачення були об'єднані у три групи: перша – злочини проти миру; друга – вбивства; третя – злочини проти звичаїв війни і злочини проти людяності. У ході

процесу було проведено 818 відкритих судових засідань і 131 засідання у суддівській кімнаті.

Чимало сучасних фахівців твердять, що проведення суду над міжнародними військовими злочинцями в 1945–1948 роках стала прикметою новітньої доби, адже ледь не вперше в історії людства керівництво країн, що розв'язали війну та скоїли жахливі злочини, було покарано внаслідок винесення незалежного судового вироку, а не стало результатом прийняття політично вмотивованого рішення з ліквідації переможеного ворога. Втім, це не зовсім так. По-перше, в європейській історії найдавніший відомий нам випадок покарання осіб, звинувачених через суд у військових злочинах, стався майже дві з половиною тисячі років тому. По-друге, Нюрнберзький і Токійський міжнародні трибунали неможливо вважати повною мірою незалежною міжнародною судовою інстанцією. Розглянемо, отже, по черзі обидві тези.

(Теза перша). Перенесімося на 2358 років назад від подій середини ХХ ст. до подій кінця V ст. до н. е. У 431–404 роках до н. е. тривала Пелопоннеська війна – виснажлива боротьба за гегемонію в Елладі між Афінами, що очолювали Делосський морський союз (т. зв. Афінську архе – морську державу), та Спартою, що була лідером Пелопоннеського союзу. Афіни мали найпотужніший у тодішньому Середземномор'ї військово-морський флот, а Спарта – найсильнішу сухопутну армію. На перших етапах війни (т. зв. Архідамова війна) спартанці спустошували афінську хору (сільську місцевість), тоді як афіняни, що сховалися за потужними фортифікаційними спорудами міста та головного порту держави Пірея, блокували узбережжя Пелопоннесу та час від часу вдавалися до локальних десантних операцій. Така стратегія нагадувала боротьбу лева з акулою за умови, що кожна тварина залишалась би в своїй “зоні комфорту”. Сучасникам здавалося, що така війна могла тривати роками і десятиліттями до повного взаємного виснаження. За таких умов дефіцит продовольства, що об'єктивно виникав у двох таборах, усувався за рахунок налагодження зовнішніх поставок. Афіни отримували дефіцитний хліб із Північного Причорномор'я, зокрема з Боспору, а Спарта – із Сицилії, зокрема з Сіракуз. Щоб нарешті нанести Спарті стратегічну поразку, афінський демагог Алквіад запропонував не просто перерізати морські комунікації, що єднають Сицилію з Пелопоннесом, а напасти безпосередньо на Сіракузи. Опонент Алквіада Нікій, ініціатор названого його іменем миру, що тривав від 421 року до н. е. між Афінською архе і Пелопоннеським союзом, виступав проти такої авантюри. На народних зборах, утім, було прийнято схвальне рішення щодо початку війни, а Нікій, Алквіад і Ламах були обрані на посади стратегів для керівництва експедицією. Втім, Алквіад через звинувачення в святотатстві невдовзі змушений був емігрувати, а Ламах через рік загинув. Так Нікій, син Нікерата, противник Сицилійської експедиції, опинився на її чолі. Сицилійська авантюра, що тривала впродовж 415–413 років до н. е., була дипломатично прикрита наданням

допомоги Сегесті проти Сіракуз та Селінунта. Спарта, хоч і залишалася офіційно зв'язаною Нікієвим миром, відрядила в Сіракузи невеликий допоміжний загін “відставників” на чолі з Гіліппом.

Не дивлячись на перші успіхи, у серпні 413 року до н. е. афінський флот у гавані Сіракуз та сухопутне військо біля Асінару зазнають нищівної поразки. Тисячі афінян потрапляють у полон, серед них стратег Нікій і наварх Демосфен. Полонених рядових афінських вояків було обернено на рабів та примушено тяжко працювати в сіракузьких каменоломнях. Інакше склалася доля полководців. Спартанський кондотьєр Гіліпп, який розбив і полонив афінян, прагнув зберегти їм життя й відвезти до Спарти для подальших дипломатичних торгів. Іншої думки були сіракузяни, які витримали дворічну війну та втратили тисячі громадян. У Сіракузах відбувся трибунал, що виніс смертний вирок Нікію і Демосфену як військовим злочинцям, що винуваті в неспровокованому нападі на мирну країну та веденні агресивної війни проти нейтральної держави.

Як бачимо, 413 року до н. е. афінські стратеги Нікій і Демосфен були засуджені за військові злочини не міжнародним трибуналом, а сіракузьким полісним (“національним”) судом. Проте, страта ворожих полководців не виглядала як зведення політичних рахунків, вона стала наслідком винесення правового рішення. Формулювання судового вироку стало досить показовим, навіть у наш час це формулювання звучить дуже по-сучасному.

(Теза друга). Повернемося до середини ХХ ст. Міжнародні трибунали, створені для проведення суду над обвинуваченими у військових злочинах німецькими нацистами та японськими мілітаристами, не скидалися повною мірою на неупереджені сторонні інституції, що мали б творити міжнародне правосуддя. На Нюрнберзькому і Токійському процесах різні процесуальні суб'єкти (жертва, обвинувач і суддя) представляли одну сторону – країни-переможниці. В цьому разі годі казати про дотримання справжньої змагальності судового процесу. Крім того, була проігнорована навіть ймовірність покарання військових злочинців з боку представників союзників. Питання ролі вищого керівництва СРСР у розв'язуванні Другої світової війни (хоч і були обнародовані секретні протоколи Пакту Молотова – Ріббентропа) не афішувалося; факти варварського бомбардування союзницькою авіацією німецьких міст, приміром Дрездена, де скупчувалися мільйони мирних біженців, не розглядалися; трагедія знищення американською атомною зброєю японських міст Хіросіми і Нагасакі не зачіпалася. Адже все це могло призвести до конфлікту.

Таким чином, Нюрнберзький і Токійський процеси були зорганізовані за калькою національного правосуддя. Сторону державного обвинувачення прийняли на себе чотири держави-переможниці, їхні ж представники були призначені обвинувачами, їхні ж громадяни в більшості засідань суду були потерпілою стороною. Міжнародний військовий трибунал та Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу не стали повноцінними міжнародними судами над військовими злочинцями з обох воюючих сторін.

Влітку 1945 р. учасникам лондонської конференції навіть на думку не спало запросити на роль суддів, а той прокурорів, представників нейтральних країн, наприклад, Швейцарії та Швеції, а то й Ірландії, Португалії, Іспанії, Андорри, Ліхтенштейну, Ватикану, Афганістану, Тибету, Ємену. Обидва трибунали залишалися в старій парадигмі покарання переможених (*vae victis!* – горе переможеним!). Втім, було гучно декларовано, що покарання військових злочинців проведене на принципово новій платформі міжнародного гуманітарного права, яке формувалося на основі старої галузі міжнародного права – законів та звичаїв війни. Отже, вже у витоків міжнародного військового судочинства мав місце дисонанс між проголошуваними гуманітарними принципами та наявною процесуальною практикою: свідоме змішування сторін процесу та небажання карати військових злочинців з табору переможців.

РЕЦЕПЦІЯ ІСЛАМУ УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ У КОНТЕКСТІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТУ

Філянін Є. П.

XXI століття – час інтенсивних глобалістичних процесів. У сучасному світі активна співпраця різних регіонів планети у політичній, культурній економічній, військовій сферах є його невід’ємною частиною. Населення планети відзначається більшою мобільністю ніж в будь яку із попередніх історичних епох. Обмін інформацією набуває все більших масштабів. Дані процеси створюють сприятливі умови для активізації міжкультурних зв’язків. Культурне різноманіття суспільства постає темою як суто наукового, так і суспільного дискурсів.

Сьогодні пересічна особа має високі шанси вступити у контакт із представниками інших культур. Це стосується багатьох аспектів життєдіяльності: від професійної діяльності, що може супроводжуватися спільною працею із репрезентаторами інших культурних груп, так і відпочинку й дозвілля. Останні можуть виражатися у знайомстві із творчими надбаннями інших народів, соціальних чи релігійних елементів тощо. Проте, різним культурам нерідко притаманні розбіжності в поглядах на проблеми політичного, релігійного, економічного, соціального характерів. Також вони можуть відрізнятися за своїми традиціями та звичаями. Однак, головною відмінністю здебільшого виступає саме система цінностей – уявлення про те, що є “добре”, а що “погано”. Як наслідок, при інтенсивних міжкультурних контактах постає потреба у пошуках способів досягнення порозуміння, кооперації та співіснування різних культур заради взаємозбереження та подолання спільних проблем. Разом з тим, тенденція тяжіння до ліберальних цінностей зумовлює необхідність задоволення цієї потреби шляхом, що здатний забезпечити повагу до особистості та її прав. Таким чином, в суспільно-політичному діалозі актуалізується обговорення питання толерантності.

Толерантність постає важливим елементом у системі міжкультурної взаємодії. Це стосується багатьох аспектів, в тому числі й релігійного. Для початку, зосередимо увагу на визначенні цього поняття. Розглянемо дефініції наведені у словниках сучасності. Oxford Dictionaries трактують толерантність як здатність чи готовність терпіти існування думок чи поведінки, котрі не подобаються чи з якими не погоджуються [1]. Cambridge Dictionary визначає термін як готовність прийняти поведінку та переконання, що відрізняються від власних, навіть якщо особа не погоджується чи не схвалює їх [2]. Merriam-Webster Dictionary пояснює толерантність як симпатію чи поблажливість щодо переконань та практик, відмінних або конфліктних із власними [3]. Таким чином, толерантність – це спроможність визнавати за іншою особою її право на власні переконання, погляди, спосіб життя.

Легітимізація толерантності суспільством як цінності спостерігається на міжнародному рівні у ст. 9 та ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [4] та внутрішньодержавному – ст. 35 Конституції України [5].

Постановку питання про характер міжконфесійних зв'язків на території України, а саме рецепції суспільною більшістю мусульманського населення та відображення толерантності у цьому сприйнятті, необхідно розпочати з історичного контексту. Перші мусульмани з'явилися на території України у IX столітті [6]. Відтоді, спостерігалася інтенсивна взаємодія християнських та мусульманських елементів, що втілилась у часткове взаємопроникнення ряду культурних рис. В історії України XV-XVIII століть мусульманська присутність була значною, особливо у південноукраїнських регіонах. Мова йде про історію Кримського ханства на теренах Північного Причорномор'я – сюжети, які активно вивчаються українськими істориками та поступово включаються до загального наративу історії України.

У сучасній Україні налічується приблизно один мільйон мусульман. Переважна більшість із них належить до корінного населення. На території країни проживає 26 тюркських народів. Також за останні роки спостерігається зростання чисельності новонавернених. Таким чином, українські мусульмани є не чужорідним елементом, а інтегрованою частиною українського суспільства [6]. Так, наприклад, 2 грудня 2013 року Духовне управління мусульман України “Умма” засудило застосування сили проти протестувальників на Євромайдані. Наступного дня муфтії мусульман Криму Еміралі Аблаєв зробив заяву про підтримку євроінтеграційного курсу України [6].

На думку українського дослідника ісламу Олега Яроша, в Україні присутня слабо артикульована ісламофобія консервативного типу, при якій мусульмани сприймаються як носії іншої цивілізаційної парадигми, котра, в свою чергу, суперечить традиційному для більшості устрою. Вчений вважає, що українці достатньо релігійно терпимі, хоча й не позбавлені певних упередженостей і забобонів на побутовому рівні [7]. Схожу думку має й муфтії Духовного управління мусульман України “Умма” Саїд

Ісмагілов. Він зазначає, що попри певні випадки вступу норм ісламу у невідповідність із нормами світської держави, Україна достатньо толерантна країна, а фобії щодо мусульман не притаманні суспільству [6].

Таким чином, толерантність може виконувати конструктивну роль у міжкультурній взаємодії в умовах інтенсифікації глобалістичних процесів. Є підстави вважати, що концепція толерантного ставлення знаходить своє відображення в рецепції ісламу українським суспільством, що в свою чергу здатне сприяти досягненню взаємопорозуміння в багатокультурному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. English Oxford Living Dictionaries URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/tolerance> (дата звернення 29.04.2021)
2. Cambridge Dictionary URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/tolerance> (дата звернення 29.04.2021)
3. Merriam-Webster URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/tolerance> (дата звернення 29.04.2021)
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 29.04.2021)
5. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 29.04.2021)
6. Чим є іслам для українців і що таке іслам в Україні? URL: <https://islam.in.ua/ua/tochka-zoru/chym-ye-islam-dlya-ukrayinciv-i-shcho-take-islam-v-ukrayini> (дата звернення 29.04.2021)
7. Олег Ярош. В Украине присутствует консервативная исламофобия. URL: <https://for-ua.com/article/1097751> (дата звернення 29.04.2021)

ВНЕШНЕРЕГИОНАЛЬНОЕ РАВНОВЕСИЕ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Усекеев Э. Ж., Иманбеков У. Т.

Модель региональной геополитической безопасности “Внешне-региональное равновесие” в целом позволяет Центральной Азии сохранять достигнутую стабильность. Однако, следует учитывать, что всегда существует вероятность трансформации настоящей модели как в «Баланс угроз», так и в “Региональный концерт”. Очевидно, что государствам региона целесообразно стремиться к формированию в Центральной Азии модели “Регионального концерта” с дальнейшим прицелом на модель “Интеграции”, не допуская ее перерастания в “Баланс угроз” и в “Нулевой баланс”. В связи с этим можно сделать следующие предложения по проведению политики геополитической безопасности для государств Центральной Азии.

В целом состояние безопасности региона будет определяться в зависимости от соотношения геополитических действий внешне-региональных центров силы. Однако, в значительной степени безопасность региона будет определяться и политикой, проводимой центрально-

азиатскими странами, а также ключевыми факторами формирования и поддержания моделей региональной безопасности.

В отношении такого фактора поддержания и формирования геополитической безопасности как состояние глобальной системы международных отношений следует отметить, что государства региона не способны в значительной мере повлиять на мировой и региональный геополитический расклад. Им важно адаптироваться таким образом, чтобы извлекать из данного расклада максимальные выгоды.

В принятой в 2002 г. Стратегии национальной безопасности США сказано, что Соединенные Штаты намерены “не допустить того, чтобы наши враги угрожали нам, нашим союзникам и дружественным нам странам оружием массового уничтожения” [1]. Такого рода утверждения свидетельствуют о намерении США играть роль мирового полицейского. Поэтому в настоящий исторический момент построение любой модели региональной безопасности в мире должно исходить из политики многополярной позиций. Государствам региона, прежде всего, необходимо стремиться всячески способствовать улучшению или сохранению на имеющемся уровне отношений с другими акторами мировой политики. Вместе с тем, поскольку в качестве наиболее выигрышной модели социального управления приняты стандарты западных обществ, важно перенимать у них наиболее эффективные технологии социальных, экономических и политических отношений. В этом плане необходимо поддерживать активные контакты с другими странами Запада – государствами Европы и Азии (Японией, азиатскими тиграми). Важно перенимать корпоративную культуру и ценности.

Примеры ряда стран (Иран, Афганистан, некоторые государства Африки) свидетельствуют о том, что резкая трансформация обществ способна привести к обратным результатам. Могут возникнуть угрозы прихода к власти представителей любых форм радикализма, возможны революции и гражданские столкновения. В условиях полиэтничности и поликонфессиональности Центральной Азии следует обратить особое внимание на это. В связи с этим рекомендуется проводить реформы поэтапно и адаптируя их к социальной ткани обществ. Необходимо учитывать сложившуюся культуру и традиции, экономический уровень и факт того, что регион расположен на стыке ряда различных цивилизаций. Поскольку создается мировое многополярное необходимо соотносить с каждым конкретным региональным геополитическим раскладом. Перейдем ко второму фактору региональной геополитической безопасности положение Центральной Азии в рамках международных систем следует учитывать, что регион представляет собой многополярную зону геополитического состязания между Россией, США, КНР, Турцией, ЕС, Индией, Пакистаном, Ираном, арабскими странами и рядом других. В их числе – негосударственные игроки: транснациональные корпорации, мировые СМИ, международные правительственные и неправительственные организации, религиозные организации, трансграничная преступность. Однако, наиболее влиятельными остаются первые три. Поэтому целесообразно рассмотреть

возможность такого расклада, когда все государства региона продолжают собственную многовекторную политику.

По мнению известного казахстанского ученого К.Л. Сыроежкина, многовекторность – отнюдь не отсутствие интересов и приоритетов. Многовекторность предполагает отсутствие жесткой зависимости внешнеполитического курса от поведения того или иного партнера, от непредсказуемости развития ситуации в том или ином регионе, от изменения конъюнктуры мирового рынка [2].

При прогнозировании стратегических игр необходимо учитывать специфику каждого внешнерегионального центра и осуществлять дифференцированное сотрудничество в каждой сфере. К примеру, в экономике с Россией важно налаживать таможенное, транспортное, тарифное, торговое и т.п. сотрудничество, совместно регулировать цены на основные сырьевые позиции (нефть, газ, металлы, уголь и т.п.). С Западом важно расширять сотрудничество в сфере инвестиций, защиты авторских прав, нефте- и газодобычи, покупки технологий и ноу-хау, развития финансовой и банковской сферы, вести переговоры о вступлении стран региона в ВТО и другие крупные международные экономические организации. С КНР необходимо расширять сотрудничество в сфере формирования евразийской транспортной инфраструктуры: железнодорожного, автомобильного, авиа-, трубопроводного транспорта, развития оптико-волоконных линий связи и т.п.

В общественно-политической сфере с Россией важно сотрудничество по снижению межэтнической напряженности, борьбе с ксенофобией, улучшению психологического климата между гражданами регионов, активизировать межрегиональное сотрудничество. Целесообразно поддерживать движение побратимства городов Центральной Азии и РФ. Возможны посреднические услуги в решении чеченской проблемы, сотрудничество на уровне отношений в сфере политики занятости, развития профсоюзов, межпартийных связей. Важной осью сближения с Россией может стать борьба с наркоманией и наркобизнесом. В общественно-политическом сотрудничестве с США особого внимания заслуживает активизация антитеррористического направления. Целесообразно поддерживать антитеррористическую коалицию в решении проблем гражданского мира в Афганистане. С Китаем необходимо усилить совместную борьбу с исламским экстремизмом. Важно в максимальной степени учитывать опыт КНР в реформировании социалистической экономики.

Список использованной литературы:

1. Артыкбаев М. Т. Институционализация политических систем суверенных государств Центральной Азии. Автореф. дисс. на соис. уч. ст. д.п.н. – Бишкек, 2006.

2. Сыроежкин К. Л. Внешняя политика Казахстана: успехи и проблемы. *Отан тарыхы*. 2001. № 3.

**Секція 4. Верховенство права у кримінальному провадженні
та оперативно-розшуковій діяльності:
національна доктрина в умовах глобалізації**

**ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ – ЦЕ РІШЕННЯ
ЧИ АКТ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ УПОВНОВАЖЕНОЇ ОСОБИ?**

Шульга А. О., Каширіна Д. Є.

Відповідно до чинного Кримінально-процесуального кодексу України, стадія притягнення до кримінальної відповідальності починається з повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК).

Отже, повідомлення про підозру є одним з визначальних етапів стадії досудового розслідування, що повинен обумовлюватися формуванням законної та обґрунтованої підозри, а також забезпеченням підозрюваній особі можливості захищатися усіма дозволеними законом засобами і способами. Проте виникає запитання, чи можна вважати цей процесуальний акт тільки повідомленням, чи він все ж таки є обґрунтованим процесуальним рішенням?

Порушення органами досудового розслідування та прокурором процесуальної форми, визначеної кримінальним процесуальним законом при реалізації процедури повідомлення особі про підозру з підстав, визначених ч. 1 ст. 276 КПК, призводять не тільки до протизаконного та безпідставного обмеження прав учасників кримінального провадження, але й у подальшому ставлять під сумнів можливість досягнення завдань кримінального провадження у цілому.

Фактично зміст письмового повідомлення особі про підозру відповідає вимогам, що висувались у КПК 1960 р. до постанови про притягнення як обвинуваченого [1].

Зокрема, повідомлення особі про підозру полягає у тому, що:

1) на цьому етапі формулюється підозра, тобто перше офіційне обґрунтоване припущення, попередній висновок про причетність конкретної особи до вчинення кримінального правопорушення;

2) з моменту повідомлення особі про підозру починається притягнення її до кримінальної відповідальності (кримінальна відповідальність настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду);

3) з дня повідомлення особі про підозру починають відраховуватися строки досудового розслідування (ст. 219 КПК);

4) після складання повідомлення про підозру визначаються загальні напрями подальшого розслідування, відповідно до яких підозра має бути перевірена та спростована або трансформована в обвинувачення – твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого Законом України про кримінальну відповідальність;

5) у кримінальному провадженні з моменту повідомлення про підозру між державними органами, які ведуть кримінальне провадження, та особою, якій повідомлено про підозру, виникають кримінальні процесуальні правовідносини, з'являється центральна процесуальна фігура досудового розслідування, новий учасник – підозрюваний, який є суб'єктом права на захист, з чим пов'язується виникнення функції захисту, набуває процесуальних прав, передбачених у законі (ст. 42 КПК), та втілює сторону захисту;

6) розширюються повноваження слідчого для застосування щодо підозрюваного заходів забезпечення кримінального провадження (наприклад, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (ст. 148 КПК); відсторонення від посади (ст. 154 КПК), арешт майна (ст. 170 КПК) та ін.);

7) з моменту повідомлення особи про підозру можуть ініціюватися укладення угод про примирення або про визнання винуватості (ст. 468, 469 КПК) [2].

З аналізу КПК можна зробити висновок про те, що повідомлення про підозру можна розглядати як документ, у якому формулюється підозра, і як дію (процедуру) – повідомлення про підозру.

У випадку неналежного здійснення повідомлення особі про підозру і не набуття нею процесуального статусу підозрюваного у кримінальному провадженні така особа, враховуючи викладені обставини, не може набути статусу обвинуваченого і підсудного навіть за умов складення щодо неї обвинувального акта.

Тому ми вважаємо, що повідомлення про підозру не є рішенням, а є актом повідомлення власного внутрішнього переконання уповноваженої особи за яке вона несе особисту відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальний кодекс УРСР. *Відомості Верховної Ради України*. 1961. № 2. Ст. 15. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=1001-05>

2. Капліна О. В. Підозра у кримінальному провадженні: поняття, ознаки, сутність. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 238 – 242.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Назаров В. В.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 КПК України, кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Зазначене свідчить, що верховенство права є важливим принципом кримінального

провадження. Водночас на практиці реалізація відповідного принципу є однією з найглобальніших проблем, оскільки він не сприймається, не усвідомлюється, не використовується під час практичної діяльності органів розслідування.

Останніми роками ми спостерігаємо, що незважаючи на визначений державою курс на демократизацію суспільного життя, правоохоронні органи продовжують виконувати функцію захисту влади від злочинних посягань, а не захисту конкретної людини. Правове забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина в основному лише декларується.

Наглядним прикладом незабезпечення верховенства права є високий рівень злочинності в державі, який свідчить про дезорганізацію правоохоронних органів, низьку ефективність діяльності слідчих і оперативних підрозділів, відсутність узгодженості в їх діях. Прикладом, у 2020 р. всіма правоохоронними органами було зареєстровано 784 096 кримінальних правопорушень, при цьому нерозкритими за минулий рік залишились, як мінімум, від 50 до 80 % різних категорій злочинів. Україна як держава посідала 148-ме місце зі 163 за Міжнародним рейтингом найбезпечніших для життя країн (Global Peace Index). Для порівняння у 2014 р. у цьому ж рейтингу Україна посідала 144-те місце, з 2010 до 2013 рр. – 120-те, а у 2009 – 118-те.

Значна частина порушень проявляється у небажанні та ухиленні органів розслідування від реєстрації всіх заяв і повідомлень про вчинення злочинів. У 2020 р. до судів надійшло значно більше скарг, чим у попередні роки, на бездіяльність слідчого та прокурора стосовно не внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а саме 37 826, що становило майже 50 % від загальної кількості одержаних скарг, з яких судом розглянуто та задоволено – 22 853 (60,4 %). Для порівняння у 2019 р. ці цифри становили 21 832 (або 53 %).

У слідчій практиці простежується суперечлива й неоднозначна практика застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Так, під час застосування тимчасового вилучення майна досить часто допускаються порушення права власності, пов'язані з тим, що слідчий не звертається з клопотанням про його арешт до слідчого судді, але й при цьому не повертає його. Неможливо залишити поза увагою й неоднозначну практику застосування тимчасового доступу до речей і документів, яка вкрай незадовільно використовується в кримінальному провадженні та впливає на забезпечення права власності осіб, до яких застосовується цей захід. Прикладом, у положеннях КПК України відсутнє регулювання правового статусу вилучених речей і документів, а саме щодо можливості їх зараховувати до тимчасово вилученого майна та щодо строків перебування цих речей і документів в особи, яка проводила цю процесуальну дію та процесуального механізму їх повернення; не визначено процесуального статусу особи, в якій перебувають речі й

документи; немає правового регулювання порядку відновлення майнових прав та інтересів третіх осіб, які не є ні стороною кримінального провадження, ні володільцями речей чи документів.

У забезпеченні верховенства права важлива роль належить суду, юрисдикція якого поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У ситуації, за якої на судові органи покладається велика відповідальність, виникають збої через зниження ефективності функціонування всього державного апарату. Масштабні реформи, які провадяться в державі, супроводжується корупційними скандалами. Зазначене є свідченням недотримання всіх стандартів правосуддя, постійного порушення конституційного права на судовий захист, передбаченого ст. 55 Конституції України.

Індикатором нездорової ситуації щодо захисту прав людини в кримінальному провадженні є кількість справ, розглянутих Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) проти України, що катастрофічно збільшується. Протягом останніх років Україна є одним з лідерів щодо кількості справ, які знаходяться на розгляді ЄСПЛ. Прикладом, у 2019 р. на розгляді ЄСПЛ перебувало 8833 заяви проти України. Це 14,5 % від загальної кількості зареєстрованих ЄСПЛ справ щодо 47 держав – членів Ради Європи.

Отже, для недопущення порушень конституційних прав і свобод людини проблема боротьби зі злочинністю та захисту прав людини має вирішуватися шляхом трьох взаємопов'язаних компонентів: законодавчого встановлення допустимого обмеження прав людини; створення механізму контролю за вжиттям заходів, які передбачають обмеження прав людини; діяльності інститутів, які забезпечують захист та відновлення порушених прав.

Список використаних джерел:

1. *Баганець О.* Загальний стан злочинності та протидії їй на території України за 2020 рік (порівняно зі статистичними даними за 2013–2019 роки) URL: <https://resonance.ua/zagalniy-stan-zlochinnosti-ta-protid>

2. *Смалюк Т. В.* Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 212 с.

3. Україна виплатила 1 мільярд за поразки в ЄСПЛ. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/10/novyna/polityka/ukrayina-vyplatyla-1-milyard-porazky-yespl>

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Коваленко А. В.

Актуальність окресленої автором тематики, перш за все підкреслюється сучасними державницькими процесами, що орієнтовані на демократизацію суспільства, на становлення принципів правової державності, одним із числа яких є принцип верховенства права.

Право пронизує суспільство та всю соціальну площину наскрізь, формуючи сприятливі умови для взаємного проживання всіх членів соціуму, а органи правопорядку, своєю чергою, здійснюючи свої повноваження в межах чинного законодавства, забезпечують непорушність інституту прав і свобод людини і громадянина.

Поряд із цим адміністративна діяльність Національної поліції України, виходячи із сутності адміністративного права, як галузі права, полягає у взаємовідносинах фізичних і юридичних осіб із державою, що відбуваються не завжди через порушення прав і свобод, а також у межах здійснення превентивної функції, профілактики правопорушення чи реалізації обов'язків держави.

Так, нами пропонується коротко охарактеризувати сутність поняття верховенства права, а також надати подібну характеристику адміністративній діяльності Національної поліції України з метою встановлення взаємозв'язку між ними, що при застосуванні на практиці, може сприяти утвердженню інституту прав і свобод людини і громадянина.

Б. Танамага стверджує, що принцип верховенства сформувався у XVII–XIX ст. в умовах європейського культурно-правового простору, в лоні доктрини природного права [1, с. 11].

Водночас А. Дайсі стверджував, що цей принцип ґрунтується на визнанні та беззастережному сприйнятті найвищої цінності людської особи, її невідчужуваних прав і свобод, які, є основою, а не результатом права країни, а правила, що лежать в основі конституційного кодексу, є не джерелом, а наслідком прав осіб [2, с. 527]. Дані судження, що були висловлені в часи формування концептуального розуміння прав людини, визначення змістовного наповнення поняття права загалом, а також похідних від нього формують незрушний базис, що спрямовує та визначає зміст принципу верховенства права сьогодення, як один із основоположних і непорушних.

На думку А. Зайця, принцип верховенства права конкретизується в таких складових: принцип мінімальної достатності правового регулювання суспільних відносин і всезагальності права, принцип зв'язаності держави правами і свободами громадян, принцип позапартійності права, його відносної самостійності щодо політичних сил; верховенство Конституції та законів України [3, с. 3]. Наведене дозволяє концептуально поглянути на поняття та зміст принципу верховенства права крізь призму сьогодення, що й дозволило уособити його в декількох ознаках та в подальшому інтерпретувати до різних галузей права.

В. Тацій запевняє, що розгляд принципу верховенства права поза верховенством Конституції та законів України – це шлях до беззаконня й уседозволеності, а визнання тільки верховенства закону поза системним розумінням принципу верховенства права є шляхом до прийняття несправедливих, негуманних законів та інших нормативно-правових актів [4, с. 16].

Водночас ширша категорія, адміністративної діяльності загалом й адміністративної діяльності Національної поліції України, зокрема, також поставала предметом дослідження багатьох учених.

Вітчизняні вчені підкреслюють, що адміністративна діяльність – це діяльність працівників апарату управління, яка здійснюється в межах визначеної посади і є предметом дослідження адміністративного менеджменту. Відповідно до поділу управлінської праці, вона зазначає, що первинною структурно-функціональною одиницею в системі управлінської праці є посадова діяльність індивіда, тобто вона розглядає адміністративну діяльність з позиції аналізу системи “посада – працівник” [5].

Водночас, на думку С. Кирія, адміністративно-державницька діяльність є ніщо інше, як адміністративна діяльність органів чи посадових осіб у сфері державного управління [6].

Зазначені позиції характеризують адміністративну діяльність як юридичну площину взаємовідносин особи та держави, проте з урахуванням предмета нашого дослідження, потребує поглиблене вивчення питання саме адміністративної діяльності поліції. Водночас слід зазначити, що всі наведені позиції, сутнісно та структурно формують поняття адміністративної діяльності, а також підкреслюють її особливість серед галузей права.

Так, найбільш повно та детально, у своїх працях відображають поняття адміністративної діяльності Національної поліції України автори навчального підручника “Адміністративна діяльність органів поліції України” за загальною редакцією В. Сокурєнка, котрі вказують, що адміністративна діяльність органів поліції України – це врегульована нормами адміністративного права державно-владна, підзаконна, організаційно-розпорядча діяльність, спрямована: а) на надання поліцейських послуг у сферах охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинам та іншим правопорушенням, надання послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги; б) на впорядкування внутрішньо системних поліцейських відносин і забезпечення чіткої організації та функціонування всієї системи підрозділів і служб Національної поліції України [7].

Отже, проаналізовані підходи до розуміння базових в контексті дослідження понять, дається підстави стверджувати, що взаємопов’язаність принципу верховенства права та адміністративної діяльності Національної поліції України не викликає сумнівів.

Реалізувати механізм надання поліцейських послуг у всіх передбачених законом сферах прав і свобод людини і громадянина без дотримання принципу верховенства права, що є визначальним при формуванні та спрямуванні державної політики є неможливим.

Водночас впорядкування та систематизація поліцейських відносин і забезпечення їх чіткої організації та функціонування без дотримання принципу верховенства права, а також без використання відповідного принципу в процесі законотворчості, що безпосередньо і впливає на означені процеси є неможливим.

Список використаних джерел:

1. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія / пер. з англ. А. Іщенка. Київ: Києво-Могилян. акад., 2007. 208 с.
2. Дайсі А. Вступ до вчення про право Конституції. Анатомія лібералізму. *Політико-правничі вчення та верховенство права*. 2008. 678 с.
3. Заєць А. Принцип верховенства права (теоретико-методологічне обґрунтування). *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 1. С. 3–13.
4. Теорія держави і права: Академічний курс / за ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчука. Київ: Юрінком Інтер, 2006. С. 178–179.
5. Конопльов В. Поняття, зміст та основні напрями сучасної адміністративної діяльності органів внутрішніх справ. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 135–150.
6. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. / редкол.: С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2009. Вип. 1 (35). 320 с.
7. Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін.; передм. В. В. Сокурєнка]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПОМИЛОК СЛІДЧОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Колода А. А.

Ст. 8 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) законодавцем закріплено те, що кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [1].

Вищезазначена норма процесуального законодавства є основоположною та дає гарантію забезпечення реалізації і дотримання законних прав та інтересів, одночасно є юридичним орієнтиром для всіх учасників кримінального провадження, в тому числі для органів досудового розслідування незалежно від підслідності.

Наявність цілої низки міжнародних та національних засад кримінального провадження, на жаль, не дають абсолютної гарантії успішної реалізації останніх, що спричиняє значні порушення процесуальних прав учасників кримінального провадження і допущення відповідних помилок.

Окремий щабель дослідження посідає юридична природа помилок слідчого, які не можна досліджувати відокремлено від причин їх виникнення.

Так, до причин слідчих помилок Н. Н. Вопленко зараховує: 1) неясність, суперечливість законодавства; 2) відсутність стабільної юридичної практики; 3) недостатність юридичних знань особи правозастосування; 4) протидію зацікавлених осіб; 5) несприятливі умови діяльності; 6) недоліки в доборі та розстановці кадрів; 7) однобічність і неповноту доказів; 8) складність процесуальних вимог; 9) велику службову завантаженість; 10) відсутність спеціалізації в роботі [2, с. 104].

Такі науковці, як А. П. Пацкевич і С. Н. Стороженко до причин слідчих помилок відносять: недоліки планування, не висунення потрібних для розслідування обставин справи версій і недостатня перевірка вже висунутих версій; звуження меж доказування – не проведення або неякісне проведення необхідних слідчих дій; пасивність при перевірці доказів (невжиття заходів до усунення суперечностей у доказах, невміння сформулювати надійний комплекс непрямих доказів, формальне проведення очної ставки, перевірки показань на місці, пред'явлення для впізнання та інших перевірочних дій); неправильна оцінка доказів (переоцінка таких доказів, як висновок експерта, показання потерпілого, визнання обвинуваченого і недооцінка заперечення провини обвинуваченим) [3, с. 107].

До причин, які сприяють виникненню помилок, слідчим необхідно зарахувати:

- перевантаженість діяльності слідчих підрозділів органів досудового розслідування;

- несприятливі умови матеріально-технічного забезпечення (часткова або повна відсутність забезпечення канцелярським приладдям, проблеми із забезпеченням житла та відсутність компенсації за користування транспортом в інтересах служби);

- недостатній рівень компетенції, знань та навичок службових осіб органів досудового розслідування;

- неналежну морально-психологічну атмосферу всередині колективу органу досудового розслідування;

- професійну деформацію;

- формування слідчими в кінці місяця, кварталу, року статистичних даних, наприклад, про кількість кримінальних проваджень, які слідчим було направлено до суду, кількість кримінальних проваджень, які було закрито з підстав, які передбачені КПК України;

- відсутність у слідчого повної та достовірної інформації щодо фактичних обставин кримінального правопорушення;
- недостатній контроль з боку керівника органу досудового розслідування, процесуального керівника і/або слідчого судді;
- критично низький рівень довіри до службових осіб органів досудового розслідування зі сторони суб'єктів суспільства та ЗМІ;
- наявність суперечностей, “мертвонароджених” норм права, колізій у законодавстві;
- зміни свідчень, коли потерпілий, підозрюваний, обвинувачений, свідок змінюють з певних причин власні покази, що спричиняє не вчинення запланованих процесуальних дій, або вчинення необхідних процесуальних дій не в повному обсязі.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 12.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення 21.04.2021).
2. *Вопленко Н. Н.* Причини ошибок в правоприменении. Опыт конкретно-социологического изучения. *Советское государство и право.* 1982. № 4. С. 103–108.
3. *Пацкевич А. П., Стороженко С. Н.* Криминалистические проблемы следственных ошибок. *Актуальные проблемы современной криминалистики и судебной экспертизы:* материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 35-летию со дня образования кафедры криминалистики Акад. МВД Респ. Беларусь (г. Минск, 3 июня 2011 г.). Минск: Акад. МВД, 2011. С. 104–107

ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Батраченко Т. С.

Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя.

Відповідальність за вчинення правопорушення є одним із важливих питань, які розглядає теорія права. Дотримуючись думки, що юридична відповідальність – це застосування заходів державного примусу до особи, яка вчинила правопорушення, слід зауважити, що цей підхід застосовується і до галузі, яка розглядається, а саме охорони здоров'я громадян.

Правовий захист пацієнтів регламентується низкою нормативно-правових актів, зокрема кримінальним законодавством. Так, медичні працівники відповідальні за вчинення злочинів на загальних засадах, до того ж у ККУ є ряд складів злочинів, які мають відношення саме до професійної діяльності лікарів, що передбачені у ККУ “Злочини проти життя і здоров’я особи”, зокрема, їх можна поділити на: злочини проти життя і здоров’я особи (пацієнта); злочини проти прав особи (пацієнта); злочини у сфері господарської діяльності з медичної практики; злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; інші злочини, вчинені медичними працівниками у зв’язку з їхньою професійною діяльністю.

Однак останнім часом саме медичний працівник все частіше стикається із ситуацією, коли пацієнт дозволяє собі як мінімум неадекватне висловлення своєї думки щодо лікування та лікуючого лікаря в досить грубій формі, допускаючи лайку, образи, погрози, крик, та як максимум – застосування фізичної сили шляхом завдання поштовхів, ударів, побоїв, використання спеціальних засобів (кййки, сльозоточивий балончик тощо) та, навіть, зброї. Так, в Україні за рік стається близько 150 нападів на медичних працівників. У такому разі діюче законодавство України передбачає настання відповідальності на загальних підставах, тобто законодавець не виділяє медичного працівника до окремої категорії потерпілого, як наприклад, працівників суду або журналістів. Хоча іноді індикатор суспільної небезпеки у професії медика є навіть вищим порівняно з зазначеними професіями.

Чинне законодавство передбачає досить м’які покарання за такі дії, і тому, задля підвищення гарантій захисту медпрацівників, вважаємо за необхідне виділити медичних працівників до окремої категорії потерпілих та передбачити спеціальну кримінально-правову норму згідно якої напад на медика буде прирівняний до нападу на журналіста чи державного службовця. Крім того, доцільним є передбачення кримінальної відповідальності за посягання на життя і здоров’я, захоплення як заручника, погрозу або насильство щодо медичних та фармацевтичних працівників при виконанні ними службових обов’язків.

Пропонується за захоплення медиків як заручників покарання у вигляді позбавлення волі строком від восьми до п’ятнадцяти років. Погроза або насильство щодо медичних працівників каратиметься арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років. За вбивство або замах на вбивство медика передбачається позбавлення волі на строк від дев’яти до п’ятнадцяти років або довічне позбавлення волі.

Вважаємо, що введення такої кримінально-правової норми поліпшить гарантії захисту прав медичних працівників в аспекті охорони життя та здоров’я при виконанні їх посадових обов’язків.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print>
2. Безпека медперсоналу: юридичні аспекти самозахисту. URL: <https://www.medsprava.com.ua/article/149-bezpeka-medpersonalu-yuridichn-aspekti>
3. “Неадекватність” пацієнта і самооборона медичного працівника: кримінально-правова оцінка. URL: <https://z-1.com.ua/ua/zl81>

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО НА ЗАМОВЛЕННЯ

Пересада О. М.

Згідно зі статистичними даними, офіційно оприлюдненими на сайті Генеральної прокуратури України, протягом 2020 р. Національна поліція України здійснювала досудове розслідування за 18 фактами скоєння умисного убивства на замовлення. Станом на початок квітня, у 2021 р., правоохоронцям стало відомо про ще 3 випадки такого злочину. Одній особі вручена підозра.

Умисне вбивство, вчинене на замовлення, передбачено п. 11 ч. 2 ст. 115 Кримінального кодексу України 2001 р. [1]. Виокремлення його в якості самостійної кваліфікуючої ознаки нормами КК 2001 р. стало новацією порівняно з положеннями Кримінального кодексу УРСР 1960 р., в якому подібні вбивства кваліфікувалися як вчинені з корисливим мотивом [2]. Попри доповнення ст. 93 КК УРСР 1960 р. відповідним пунктом, залишалось гострим питання щодо визначення правової природи і змісту нової кваліфікуючої вбивство ознаки та зміни підходів до особливостей кваліфікації умисних вбивств, вчинених за декількох обтяжуючих обставин. Насамперед виникла необхідність визначитись з поняттями “замовлення” і “замовник” у кримінально-правовому значенні, оскільки дійсне на той час законодавство не розкривало змісту такої обтяжуючої вбивство обставини, як вчинення його на замовлення [3].

Поява у кримінальному законодавстві такої кваліфікуючої ознаки умисного вбивства, як вчинене на замовлення, частково полегшила роботу органам досудового розслідування і судам, проте остаточно не вирішило проблему. Під умисним вбивством, вчиненим на замовлення, у кримінально-правовій доктрині розуміють умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Проте ст. 27 Кримінального кодексу не передбачає такого виду співучасників, як “замовник”. Слід зазначити, що саме доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов’язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити або не вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру [4, с. 47]. Водночас в юридичній конструкції

вбивства на замовлення можуть окремо бути присутні такі фігуранти, як організатор та підбурювач, особа яких може не співпадати з особою замовника чи виконавця, а водночас одна і та сама особа може виступати одночасно в ролі замовника та співвиконавця, а виконавець – ще й у ролі підбурювача.

При цьому важливо звернути увагу на те, що організатору належить ініціатива умисного вбивства, вчиненого на замовлення, проте бажання стати виконавцем в особи може виникнути і під впливом підбурювача. У цьому випадку організатор досліджуваного злочину перебирає на себе ініціативу і зосереджує у своїх руках основні ланцюги в готуванні цього злочину і навіть відіграє основну роль у процесі його вчинення. Проте простого суміщення цих функцій ще недостатньо для визнання винної особи організатором. Щоб стати організатором умисного вбивства, вчиненого на замовлення, особа повинна об'єднати хоча б двох учасників злочину, спланувати їх діяльність або координувати її. Якщо є тільки один виконавець умисного вбивства, вчиненого на замовлення, то функція організатора цього злочину буде дещо вужчою – він повинен схилити особу до вчинення злочину і, в доповнення до цього, виконати умови угоди (стосовно зобов'язання організатора).

Дія у вбивствах на замовлення передбачає активну поведінку, направлену на порушення функцій чи анатомічної цілісності життєво важливих органів іншої людини. Так, до фізичного впливу при вчиненні вбивств на замовлення шляхом дії, як свідчить аналіз кримінальних справ, є: 1) вогнепальні ушкодження (найбільш поширені) та удари ножем у життєво важливі органи, нанесення тілесних ушкоджень не сумісних з життям потерпілого, утримання під водою, удавлення ший, скидання з висоти, отруєння тощо; 2) дія низької чи високої температур, електричного струму, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів тощо.

Бездіяльність у цьому злочині як пасивний елемент діяння проявляється в наявності у винного: 1) спеціально покладеного на безпосереднього виконавця вбивства обов'язку з охорони життя законом, професією чи договором; 2) наявністю в особи реальної можливості запобігти настанню смерті.

Типовим прикладом може бути, зокрема, такий, коли медичний працівник, виконуючи замовлення організатора вбивства, з метою позбавити життя потерпілого, не виконує покладені на нього професійні обов'язки щодо лікування хворого. У даному випадку правоохоронним органам необхідно доказувати існування обов'язку діяти (наприклад, обов'язок лікаря оперувати).

Оскільки цей злочин є за конструкцією з матеріальним складом, тому при встановленні причинно-наслідкового зв'язку в справах цієї категорії потрібно, щоб: по-перше, діяння (дія, бездіяльність) суб'єкта, які передували настанню смерті, можуть бути визнані її причиною тільки в тому випадку, якщо в момент їх вчинення, вони стали необхідною умовою

її настання, тобто такою умовою без якої, смерть не настала б; по-друге, ці діяння (дія, бездіяльність) в момент їх вчинення створили реальну можливість настання смерті, тобто стали наслідком (кінцевим результатом) такого діяння.

Отже, як можна побачити, встановлення цих обов'язкових ознак об'єктивної сторони замовного вбивства має важливе не тільки наукове, але й практичне значення [5, с. 137–138]. Та підсумувавши вищезгадане, можна також звернути увагу на проблемний аспект визначення виду співучасті замовника умисного вбивства для остаточної, правильної кваліфікації злочину та призначення судом необхідного та достатнього покарання.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

2. Кримінальний кодекс УРСР від 28 грудня 1960 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1961. № 2. Ст. 14.

3. Проблеми кваліфікації умисного вбивства, вчиненого на замовлення. *Українське юридичне товариство*. URL: <http://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/problemi-kvalifikatsiji-umisnogo-vbivstva-vchinenogo-na-zamovlennya> (дата звернення 22.04.2021).

4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. У 2 ч. Ч. 2. Особлива частина. Київ: Форум, 2001. 944 с.

5. Албул С. В., Холостенко А. В. Корислива злочинність: сучасні кримінологічні та кримінально-правові проблеми. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/271/1/%D0%90%D0%BB%D0%B1%D1%83%D0%BB-%20%D0%9F%D0%A3%D0%9F%D0%A7-4-15.pdf> (дата звернення: 22.04.2021).

6. Лопашук Д. І. Убивство, вчинене на замовлення: кримінально-правова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 299 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА УМОВ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Максимова А. Я.

Реалізація демократичних перетворень у будь-якій сфері потребує дотримання принципу верховенства права, у тому числі під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.

За умов демократичного транзиту принцип верховенства права під час здійснення оперативно-розшукової діяльності має залишатися та бути фундаментальним правовим принципом і правовою доктриною, яка

передбачає, що жодна людина не є вище закону, що ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і що ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом.

Існує консенсус щодо стрижневих елементів поняття *the Rule of Law* (правовладдя). Такими стрижневими елементами є: законність – включно з прозорою, підзвітною та демократичною процедурою запровадження приписів права; юридична визначеність; заборона свавільності; доступ до правосуддя в незалежних і безсторонніх судах – включно із судовим контролем щодо адміністративних актів; поважання людських прав; недискримінація та рівність перед законом.

В Україні принцип верховенства права закріплений у ч. 1 ст. 8 Конституції. Так, відповідно до Розділу II “Принципи діяльності поліції” Закону України “Про Національну поліцію” верховенство права визначено одним з фундаментальних принципів діяльності поліції [3, ст. 6].

Нормами зазначеного Закону закріплено, що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. При цьому, принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Законом передбачено, що під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування [1, с. 11].

Нині загострилась ситуація щодо забезпечення прав громадян у сфері оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ, що обумовлена демократичними процесами та розвитком інформаційних технологій. Незважаючи на вжиті Міністерством внутрішніх справ України заходи, в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ мають місце: недотримання умов проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують права і свободи громадян; неправомірне застосування спеціальної техніки; несанкціоноване використання оперативно-технічних засобів, безпідставне заведення оперативно-розшукових справ тощо. Це пояснюється наявністю окремих прогалин у чинному законодавстві України, а також недостатністю наукових розробок щодо питань забезпечення прав і свобод громадян саме в теорії оперативно-розшукової діяльності.

Водночас проблема взаємодії з населенням та використання допомоги громадян в ОРД за умов демократичного транзиту – одна із найскладніших і актуальна для оперативних підрозділів органів внутрішніх справ. Вона включає в себе систему взаємообумовлених питань теоретичного, правового та прикладного характеру. Взаємодія з громадянами є елементом діяльності оперативних підрозділів, оскільки вони виконують свої функції саме в середовищі громадян. Взаємодія оперативних підрозділів ОВС з громадянами – це такий безперервний стан взаємозв'язків, який суттєво впливає на результати функціонування оперативних підрозділів ОВС (як позитивно, так і негативно). [3, с. 111]

Реалізація прав, якими наділені працівники оперативних підрозділів, іноді передбачає втручання в сферу гарантованих законом прав і свобод громадян, державних і громадських організацій, інших юридичних осіб, тож велике значення має дотримання принципу законності в їхній оперативно-службовій діяльності. Додержання принципу законності передбачає не лише неухильне виконання вимог,

Таким чином, за умов демократичного транзиту дотримання принципу верховенства права працівниками оперативних підрозділів при використанні допомоги громадян в ОРД є визначальним принципом побудови якісно нових відносин з населенням у боротьбі зі злочинністю. Забезпечення прав людини в ОРД за умов демократичного транзиту – це діяльність відповідних органів щодо створення умов для реалізації, охорони, захисту та відновлення порушених прав людини в умовах застосування спеціальних сил і засобів з метою протидії злочинності під час здійснення демократичних перетворень. За умов демократичних перетворень з метою дотримання верховенства права

Список використаних джерел:

1. Албул С. В. Принципи оперативно-розшукової діяльності. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2020. 60 с.
2. Круглий В. Забезпечення прав і свобод громадян при використанні їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 110–117.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 12.02.2021 № 1231-IX. Ст 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 25.04.2021).

ПИТАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ МИТНИХ ОРГАНІВ

Варава В. В., Кашубський М.

Питання щодо здійснення митними органами правоохоронної функції виникло з прийняттям Закону України № 3781-ХІІ від 23 грудня 1993 р. “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів”. Ст. 2 цього Закону, до змін, внесених у 2013 р. зі створенням органів доходів і зборів, безпосередньо зараховувала митні органи та органи державної податкової служби до числа правоохоронних, як і всі інші органи, “які здійснюють првозастосовні або правоохоронні функції” [1].

За Постановою Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. № 846 “Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України”, функції з реалізації державної політики щодо боротьби з правопорушеннями, вчиненими під час застосування податкового законодавства та законодавства з питань сплати єдиного внеску виконують підрозділи податкової міліції у складі Державної фіскальної служби [2]. Таким чином, сучасна Державна податкова служба є сервісною і не здійснює правоохоронну функцію.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 р. № 1217-р “Питання Державної митної служби” Держмитслужба з 08 грудня 2019 р. розпочала здійснення функцій і повноважень Державної фіскальної служби з реалізації державної митної політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, тобто правоохоронну функцію [3].

У зв'язку із цим питання щодо правоохоронної функції митних органів знов набуло актуальності.

У минулі роки ця проблематика активно досліджувалась у публікаціях фахівців з митної справи: Є. В. Додіна, П. В. Пашка, Д. В. Приймаченка [4] та інших дослідників.

Насамперед зазначимо, що законодавство України не містить визначення поняття “правоохоронна функція”, що призвело до різного тлумачення його змісту в юридичній літературі та наукових джерелах.

На думку О. Л. Соколенко, правоохоронна функція держави – це комплексний цілісний пріоритетний напрямок державної політики, спрямований на забезпечення відповідно до засад верховенства права та пріоритету прав людини охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку [5, с. 851].

При цьому багатьма авторами висловлювалося застереження, що правоохоронна функція держави не повинна ототожнюватись з правоохоронною функцією окремих органів.

Так, О. С. Дмитренко пропонує більш широке розуміння змісту цієї функції, яке включає не лише власне правоохоронну (правозахисну) діяльність, але й діяльність, спрямовану на створення умов для оптимальної дії правових інститутів, ефективного здійснення прав і свобод особистості та інших суб'єктів права і виконання ними юридичних обов'язків [6, с. 79].

П. В. Пашко визначив її як третю базову функцію митної політики, однак під назвою “захисної”, зауваживши, що цю функцію ще називають “правоохоронною”, але вона як функція державної політики має дещо ширше значення ніж просто правоохоронна діяльність держави [7, с. 18]

Зазначена позиція на даний час превалює серед фахівців з державної митної справи, які замість терміна “правоохоронна функція” переважно використовують термін “захисна функція”.

Вважаємо, що термін “захисна функція” абсолютно коректний щодо змісту митної політики держави. Водночас сучасна Держмитслужба є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, та виконує відповідні завдання, зазначені у Положенні, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227 [8].

У зв'язку із цим пропонується визначення змісту правоохоронної функції митних органів, як складового елементу їх діяльності щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил.

Список використаних джерел:

1. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України № 3781-ХІІ від 23 грудня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3781-12>

2. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. № 846. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/846-2019-%D0%BF>

3. Питання Державної митної служби: розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 р. № 1217-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pitannya-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-i041219>

4. Додін Є. В. Зміст правоохоронної функції митних органів України. *Наукові праці Національного університету “Одеська юридична академія”*. 2010. Т. 9. С. 148–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nronyua_2010_9_17

5. Соколенко О. Л. Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності. *Форум права*. 2012. № 4. С. 847–852. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_4_140

6. Дмитренко С. О. Правоохоронна функція держави у сфері оподаткування: змістовний пошук та оновлення доктринального розуміння. *Актуальні питання юридичної науки та практики: тези доп. учасників І Наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23 квіт. 2020 р.)*. С. 77–80. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20200423/article/view/dmytrenko

7. Пашко П. В. Функції митної політики. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка*. 2009. № 1. С. 16–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2009_1_7

8. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/postanovi-km-ukraini/74059.htm>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ЛІКАРСЬКУ ТАЄМНИЦЮ, ЯК ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ

Курман О. В.

Нині одним з напрямів масового впровадження цифрових технологій в Україні є система охорони здоров'я. На жаль, можливості цифрових технологій використовуються не тільки з метою створення нових благ. Недосконала технічна захищеність цифрових систем та баз даних, неналежний стан професійної підготовки їх користувачів, корумпованість та низький рівень правової свідомості можуть призвести до того, що конфіденційна інформація, яка зберігається в електронному вигляді, потрапить до рук злочинців та буде використана з протиправної метою. Враховуючи те, що певна частина цієї інформації відноситься до лікарської таємниці, її потрапляння до таких осіб може призвести, через шантаж, до прийняття незаконного рішення суддею, прокурором, слідчим, посадовою особою державного органу влади чи місцевого самоврядування тощо.

Чинне кримінальне законодавство містить декілька норм, які передбачають відповідальність за незаконні дії з інформацією, що становить лікарську таємницю. Так, зокрема, в ст. 145 КК України передбачено відповідальність за умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки. Водночас законодавець не визначив, що належить до "тяжких наслідків". А якщо така інформація зберігалася в електронному вигляді, її оприлюднено особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків (наприклад, системним адміністратором лікарні) і, на думку слідчого, прокурора, це не призвело до тяжких наслідків, то чи взагалі можливе притягнення до кримінальної відповідальності?

У ст. 361-2 КК України встановлено відповідальність за несанкціонований збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в комп'ютерах, автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації, створеної та захищеної відповідно до чинного законодавства. Виникає питання, а чи відноситься лікарська таємниця до інформації з обмеженим доступом та чи є вона предметом злочинного посягання у контексті зазначеної статті?

Законом України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" лікарська таємниця визначається як відомості щодо хвороби, медичного обстеження, огляду та їх результатів, інтимну і сімейну сторони життя громадянина. Обов'язковою умовою зарахування відомостей до лікарської таємниці є те, що вони повинні бути отримані медичним працівником або іншою особою під час виконання професійних чи службових обов'язків.

Відповідно до Закону України “Про інформацію”, інформацією визначаються будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Своєю чергою, за порядком доступу інформація поділяється на відкриту й інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація вважається відкритою, крім тієї, що зарахована законом до інформації з обмеженим доступом.

Інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну, таємну та службову. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, її персональні дані, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб’єктів владних повноважень. Персональними даними відповідно до Закону України “Про захист персональних даних” є, в тому числі, відомості, що стосуються здоров’я, статевого життя, біометричних або генетичних даних. Виходячи з аналізу вказаних вище норм можна дійти попереднього висновку, що відомості про стан здоров’я, статеve життя, генетичні дані належать до конфіденційної інформації з обмеженим доступом. Виникає питання: інформація про стан здоров’я, яка в цілому є інформацією з обмеженим доступом, виступає конфіденційною чи таємною? Однак у ст. 40 Закону України “Основи законодавства України про охорону здоров’я” йдеться саме про лікарську таємницю, тобто про таємну інформацію, а не конфіденційну. Якщо такі дані є конфіденційними й обмеженими у доступі, то чи можна їх розглядати як лікарську таємницю в контексті предмету злочинного посягання за ст. 361-2 КК України?

Відповідно до ст. 162 КПК України, відомості, що становлять лікарську таємницю, зараховані до охоронюваної законом таємниці, яка міститься в документах, а відповідно встановлено спеціальний порядок доступу до неї, передбачений ст. 159–166 КПК України.

Аналогічними ознаками наділена конфіденційна інформація (персональні дані в частині медичних відомостей) щодо наслідків розголошення та порядку доступу до неї. Таким чином, у контексті предмету злочинного посягання, передбаченого ст. 362-2 КК України, конфіденційну інформацію стосовно здоров’я та лікарську таємницю можна розглядати як категорії-синоніми. Конфіденційна інформація про стан здоров’я трансформується в таємну (лікарську таємницю) у випадках її збирання, обробки, використання, зберігання на законних підставах у передбачений законом спосіб медичними працівниками або іншими уповноваженими службовими особами за згодою конкретної людини.

Обов’язковою умовою визнання лікарської таємниці предметом злочинного посягання за ст. 362-2 КК України є те, що вона (як інформація з обмеженим доступом) повинна зберігатися в комп’ютерах, автоматизованих системах, комп’ютерних мережах або на носіях такої інформації, бути створеної та захищеної відповідно до чинного законодавства. Тобто тільки ті відомості, що збираються, реєструються, накопичуються, оброблюються і захищаються у визначений законом спосіб.

СУДОВА ПРАВОТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стрежнев Г. Д.

Значення практичної реалізації принципу верховенства права у кримінальному провадженні зростає у геометричній прогресії, зважаючи на значну увагу суспільства до правозастосовної діяльності та виклики сучасності, що постають перед національною правовою системою. Його забезпечення визначалося в якості мети численних реформ, врешті-решт, верховенство права “витіснило” законність з кола конституційних засад судочинства й призвело до кількісного зростання посилань на верховенство права та його складові у практиці судів загальної юрисдикції. [1, с. 37]. Зазначений принцип можна розглядати у якості універсального механізму правового регулювання, що виконує практично невичерпний перелік завдань, починаючи з гуманізації кримінального законодавства та закінчуючи забезпеченням ефективної діяльності органів судової влади під час розгляду кримінальних проваджень.

Сам принцип верховенства права являє собою комплексну, динамічну структуру, чітко розуміння якої ускладнене відсутністю її єдиного визначення у правовій площині. На відсутності згоди щодо єдиного розуміння верховенства права у наукових колах акцентував увагу П. А. Комар, зазначаючи, що розв’язання даної проблеми призвело до узгодження різних поглядів завдяки обранню інтегративного підходу, який полягає у відмові від пошуку єдиного вірного визначення верховенства права та визнанні “ситуативності змістовної інтерпретації поняття верховенства права, традиційно уникаючи такого його дефінування, яке можна було б поширити на всі без винятку життєві обставини” [1, с. 37]. Ураховуючи складнощі, що виникають у процесі визначення верховенства права, можна цілком погодитися з такою позицією.

На думку П. А. Комара, інтегративний або інтегральний у різних джерелах, є сьогодні найбільш поширеним. Сам Європейський суд з прав людини пішов шляхом виявлення тих важливих елементів, які становлять саму сутність верховенства права, а не шляхом спроби сформулювати конкретне і вичерпне визначення цього поняття. Такий практичний результат діяльності суду слід сприймати не як ваду, а радше як перевагу – не тільки з погляду самого розуміння верховенства права, але й з погляду можливостей його реального утвердження як в окремому суспільстві, так і в рамках європейської спільноти загалом. Практика Європейського суду переконливо доводить, що принцип верховенства права лежить в основі всієї Конвенції, яка є “живим документом”, і з огляду на це її слід тлумачити у світлі сучасних умов та у світлі ідей, що переважають у демократичному суспільстві сьогодні [1, с. 37]. Зазначена позиція узгоджується зі складною структурою принципу верховенства права, що включає у себе значний обсяг елементів. Наприклад, до одного з основних

елементів принципу верховенства права вчені зараховують верховенство конституції [2, с. 54]. У контексті ж кримінального провадження важливим елементом зазначеної структури виступають права людини, порушення яких у рамках судового чи досудового розслідування призводять до значної шкоди.

У таких умовах можна прийти до думки, що практична реалізація принципу верховенства права можлива лише за наявності засобів, що відповідають природі та самій сутності зазначеного принципу. До таких засобів можливо віднести судову правотворчість. Однією з основних причин, які обумовлюють необхідність суддівської правотворчості, є потреба у конкретизації норм законів та інших нормативних актів, прийнятих офіційними суб'єктами нормотворчості, або ж точніше – їх актуалізації, тобто пристосування до конкретних ситуацій, що є предметом розгляду суду, з урахуванням безлічі чинників, які впливають на ухвалення судового рішення, про які згадувалося вище. Без елементів правотворчості не може обійтися також процес судового тлумачення конституції, законів та інших нормативних актів, яке є такою ж невід'ємною властивістю правосуддя, як і правотворчість (по суті – її складовою) [3, с. 41]. В умовах національної правової системи під зазначений термін варто підводити прийняті судом рішення у широкому розумінні, необхідні для забезпечення правосуддя. Рішення по суті конкретної справи чи тлумачення правових норм судом буде містити у собі актуальну та об'єктивну позицію суду щодо застосування принципу верховенства права. Прийняття до уваги такої позиції на практиці дозволить досягнути позитивного результату у реалізації верховенства права.

Судова правотворчість за наявності відповідних умов максимально сприяє застосуванню принципу верховенства права. Дискреційні повноваження судових органів, що активно застосовуються під час правотворчої діяльності та значна швидкість правотворчого процесу судової влади тільки підкріплюють наведений вище аргумент.

Рішення ЄСПЛ з певної точки зору також можна зарахувати до категорії судової правотворчості, що підлягає застосуванню в умовах національного законодавства. Використання зарубіжного досвіду та урахування особливого правового погляду на процедуру застосування принципу верховенства права є запорукою вирішення більшої частини проблем, що можуть виникнути у процесі правозастосовної діяльності.

Підбиваючи підсумки варто зазначити, що досліджуваному питанню притаманний неоднозначний характер. Плюралізм думок щодо верховенства права, існування протягом десятиліть активної наукової дискусії стосовно зазначеного принципу свідчать про його складність та комплексність. Судова правотворчість виступає достатньо ефективним засобом розкриття верховенства права, але далеко не універсальним чи домінуючим, оскільки забезпечення практичної реалізації будь-якого

правового принципу залежить не тільки від діяльності окремих осіб, якості функціонування правових інститутів чи рівня правосвідомості. Ключовою запорукою та основною умовою реалізації цього завдання є домінування дієвого правового режиму, складовою якого можна вважати і судову правотворчість.

Список використаних джерел:

1. *Комар П.* Верховенство права та судова правотворчість: знову про сутність конституційного принципу у світлі пошуку ефективних шляхів його реалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право"*. 2020. Вип. 62. С. 36–41. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1175301.pdf>
2. *Бориславська О.* Верховенство конституції чи верховенство права: деякі питання відновлення дії окремих положень Конституції України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 6. С. 48–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2015_6_14
3. *Козюбра М. І.* Судова правотворчість: аномалія чи іманентна властивість правосуддя. *Право України*. 2016. № 10. С. 38–48.

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Ченцов В. В., Тертишник В. М.

Міжнародні процеси та суспільно-політичні параметри сучасного буття України обумовлюють необхідність вжиття усіх заходів для забезпечення фінансової стабільності держави, подолання бідності та корупції, запровадження механізмів самоінвестиційного і гуманітарного розвитку суспільства, дієвої протидії фінансово-економічній злочинності.

Проблема протидії фінансово-економічній злочинності взагалі та так званій “white-collar crime” зокрема має розв’язуватись системно в комплексі інтегративних заходів, першочерговими з яких є *демонополізація, деолігархізація, деофшоризація, одержавлення об’єктів енергетичної безпеки, розмежування бізнесу і влади та усунення корупційних ризиків, забезпечення ефективної фіскальної та митної політики.*

Цивілізаційне державотворення обумовлює необхідність дієвого розмежування влади і бізнесу, розробки комплексної програми протидії економічній та іншій корисливій злочинності як на національному рівні держав, так на рівні міжнародних організацій, включаючи ООН. Повинні бути розроблені та задіяні інтегративні програми “Планета без офшорів”, “Планета без корупції”. У контексті цілісної системи протидії фінансово-економічній злочинності мають бути удосконалені механізми міжнародного співробітництва держав у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

У реаліях слідчої практики різні джерела доказової інформації – незамінні докази у відкритих згодом кримінальних провадженнях – можуть бути знайдені під час проведення перевірних дій, які здійснюються податковою адміністрацією та банком, митних оглядів, а також інших дій, передбачених окремими законодавчими актами. Але, згідно з проблематичним приписом ч. 1 ст. 84 КПК України, “доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку ...”. Тобто процесуальний закон буквально без будь-яких доктринальних обґрунтувань формально звужує обсяг доказів, допустимих до використання в кримінальних провадженнях лише тих доказів, які отримані із застосуванням винятково кримінально-процесуальних процедур.

Крім уточнення приписів норм доказового права в КПК України, в окремому підрозділі мають бути закріплені правові механізми виявлення, попередження та запобігання злочинів, а в нормах доказового права визначені правила процесуальної реалізації отриманих при цьому фактичних даних, щоб, врешті-решт, такі дані могли стати допустимими та достовірними доказами в кримінальному судочинстві. Кримінально-процесуальне законодавство має закріпити юридичні засади концептуальної моделі безпосереднього виявлення злочину.

Бюро економічної безпеки України, згідно новоприйнятого закону про його статус, має компетенцію – здійснення слідчої, оперативно-розшукової та аналітичної діяльності у сфері протидії економічним злочинам, а відповідно до покладених на нього завдань новоприйнятим законом, має здійснювати як слідчу, так і інформаційно-пошукову та аналітично-інформаційну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень.

Відтак важливо на законодавчому рівні в цілому закласти універсальні правові процедури такої діяльності та закріпити положення про те, що фактичні дані, отримані при безпосередньому виявленні, запобіганні чи попередженні злочинів шляхом здійснення антикорупційних заходів, митних процедур чи інших непроцесуальних дій можуть використовуватися в кримінально-процесуальному доказуванні за умови, що з’ясовано й може бути перевірено джерело і спосіб їх здобуття, ці дані здобуті відповідно до вимог закону без порушення чи недопустимого обмеження прав і свобод громадян, і становлять достовірну інформацію.

На нашу думку, законотворчий процес наблизився до необхідності прийняття єдиного для усіх форм судових проваджень доктринально нового закону – “Кодексу доказового права”, в якому мають бути викладені міжгалузевого характеру норми, якими визначатимуться поняття і види доказів та критерії їх допустимості, порядок реалізації в кримінальному процесі доказових матеріалів, здобутих митними, фіскальними, антикорупційними та іншими правничими інституціями і міжнародними установами в процесі здійсненні ними своїх функцій.

Список використаних джерел:

1. Міжнародне співробітництво у сфері правосуддя: підручник. / Тертишник В. М. та ін.; за заг. ред. д.ю.н. проф. В. М. Тертишника та докт. наук з держ. упр., проф. В. В. Ченцова. Київ: Алерта, 2021. 276 с.
2. Протидія white-collar crime (інтегративний аналіз, коментар законодавства та пошук шляхів його удосконалення). / Тертишник В. М., Каменський Д. В., Кошовий О. Г. та ін.; за заг. ред. доктора юридичних наук, професора В. М. Тертишника. Київ: Алерта, 2021. 345 с.
3. *Тертишник В. М.* Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 18-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2021. 1110 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕКСПЕРТИЗУ МІКРООБ'ЄКТІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сухацька І. Ю., Єфімова І. В.

Проведення судових експертиз є одним з головних складових процесу доказування у кримінальних провадженнях та в ході здійснення оперативно-розшукової діяльності. Висновки, надані судовим експертом, стають основою доказової бази при розслідуванні всіх видів кримінальних правопорушень. Але для одержання достовірних висновків експертизи, необхідний ретельний підхід до огляду місця події. Саме при виявленні та вилученні об'єктів розпочинається їх доекспертна оцінка та фактична підготовка до подальшої експертизи. Кожний окремий об'єкт потребує специфічних засобів та способів вилучення, а в подальшому і методів пакування та зберігання (транспортування). Всі перелічені етапи можуть впливати, як на загальну цілісність об'єкта, так і на зміни його фізичного стану та хімічного складу.

З урахуванням властивостей об'єктів, підбирається тара та матеріали, які дозволять, залишити його незмінним.

Важливим фактором впливу на якості та індивідуальні властивості об'єктів являється термін, протягом якого вони зберігаються. Також треба пам'ятати про залежність цього фактору від температури та вологості. В усіх випадках неможливе допущення контакту об'єкта з активними хімічними речовинами.

У теперішній час все більш рідкісним фактом є виявлення на місці події (місці вчинення кримінального правопорушення), об'єктів, робота з якими не потребують використання спеціальних приладів та пристосувань. Основними свідками стають мікрооб'єкти. Ці об'єкти неможливо знайти без оптичного та іншого спеціального обладнання. Однак інформація, яка в них міститься, може бути досить ємною.

Питання, які найчастіше ставлять перед експертом, при дослідженні мікрооб'єктів, належать до діагностичних. Це:

- встановлення факту наявності мікрооб'єктів;
- встановлення природи та ознак властивостей мікрооб'єктів;

- належність мікрооб'єкта до конкретного об'єкта-носія;
- можливість належності мікрооб'єкта як частки до конкретного матеріального об'єкта.

У випадках, коли мікрооб'єкти вилучені з одного об'єкта-носія, можливим є вирішення питання про єдність їх походження (їх належність до загального об'єкта).

Залежно від виду та способу вчинення кримінального правопорушення виникає необхідність вирішення ситуаційних питань:

- встановлення механізму виникнення мікрооб'єктів на місці їх вилучення;

- можливість встановлення змін об'єкта, якому належали вилучені мікрочастинки.

Вирішення таких питань потребує звернути увагу на маркування мікрооб'єктів при їх вилученні. Написи на пакувальних бирках повинні містити максимально можливу інформацію. В супровідних документах експерту надаються: дані про місце, спосіб та характерні ознаки вчинення кримінального правопорушення. Також додаються фото таблиці, на яких вказані місця вилучення мікрооб'єктів.

Характер та обсягвихідних даних визначає можливість експертизи мікрооб'єктів. Ще при вилученні, треба детально осмислити мету вилучення та бажаний результат. Такий аналіз зробить можливим надання експерту повного уявлення механізму виникнення мікрооб'єктів на місці події.

Найважливішими та дуже складними є ідентифікаційні дослідження мікрооб'єктів – встановлення належності мікрооб'єкта конкретному об'єкту (фактично, це встановлення факту того, що наданий мікрооб'єкт є його часткою). У цьому випадку важливим є вилучення та збереження усіх об'єктів порівняння.

Мікрооб'єкти залежно від їхньої природи та завдань можуть бути досліджені багатьма видами експертиз: криміналістичними, спеціальними (експертиза матеріалів, речовин та виробів), вибухотехнічними, медичними та ін. Однак, найчастіше виникає необхідність призначення комплексної експертизи. В цьому випадку необхідно встановити порядок, в якому будуть досліджуватися мікрооб'єкти. Насамперед дослідженню підлягають найменш стабільні з них. В останню чергу досліджують ті, що можуть бути повністю знищені в процесі роботи з ними.

Окрему увагу треба приділити формулюванню питань, які виносять на вирішення експертизи. Дослідження мікрооб'єктів – це саме той випадок, коли необхідна консультація експерта за напрямом досліджень.

Як бачимо, ефективність результатів дослідження мікрооб'єктів залежить від кожного етапу роботи з ними: від їх збирання до формування висновків експерта.

Вивчення наукових робіт, особистий науковий пошук дозволяють стверджувати, що інформація, яку можна отримати шляхом всебічного дослідження мікрооб'єктів, дає змогу слідчому та оперативному

працівникові виконувати цілу низку завдань. Крім цього, криміналістична і процесуальна важливість будь-якого речового доказу полягає в тому, що на підставі вивчення його властивостей або локалізації можна з'ясувати обставини, які мають істотне значення для розслідування кримінального правопорушення.

Таким чином, широке впровадження в практику сучасних методів використання мікрооб'єктів у розслідуванні кримінальних правопорушень потребує спеціального навчання слідчих та оперативних працівників, які повинні бути озброєні певними знаннями в галузі судової мікрології, володіти основними криміналістичними методами роботи з мікрооб'єктами, технічними прийомами й методами роботи з мікрооб'єктами, розуміти можливість їх дослідження й доказове значення в розслідуванні кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Редакція від 14.01.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Про судову експертизу: Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-ХІІ. *ВВР України*. 1994. № 28. Редакція від 01.01.2021, підстава – 1082-ІХ / Верховна Рада України: офіц. веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/4038-12>

3. Постанова ККС ВС від 05.08.2020 № 753/10028/18 (51-121км20). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90906049>. 32

4. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: затверджено наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1339. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>

5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. Редакція від 06.04.2021, підстава – z0452-21.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОНТРАБАНДУ В США ТА УКРАЇНІ

Варава В. В., Варакута А. В., Коваленко К. В.

Під контрабандою, тобто діями, за які особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності розуміють переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації. [1].

Кримінальний кодекс в США має назву 18-й Звід законів, був прийнятий Конгресом, та визначає відповідальність за злочини та, водночас, встановлює систему кримінальної процедури в межах федеральної території Сполучених Штатів. У главі 27 цього акта зазначені всі статті, які стосуються митних правопорушень.

Проводячи паралель між законодавством України та Сполучених Штатів, що стосуються контрабанди можна помітити дві суттєві різниці:

1) Гіпотеза та диспозиція. В українському законодавстві більше зосереджуються на предметі злочину контрабанді, тобто в самій гіпотезі перелічені майже всі її види: наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів передбачена ст. 305 КК (розділ XIII Особливої частини – злочини проти здоров'я населення). а за культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації – ст. 201 КК. [2].

З іншого боку, в американському кримінальному законодавстві наголос робиться на способах та засобах вчинення злочину: здійснювати контрабанду або підпільно ввозити або намагатися ввезти до США будь-які товари, на які потрібно було виставити рахунок, або оформляти, або пропускати, або намагатися пройти через будь-які фальшиві, підроблені або шахрайські рахунки-фактури або інші документи чи папери.

2) В американському законодавстві зазначено дві статті, які саме зазначають відповідальність за контрабанду, між ними є одна суттєва різниця, одна стосується вивезення, а інша ввезення, та міра покарання відповідно різна.

Тобто за ввезення в США контрабанди карається позбавлять волі не більше 20 років, а вивезення – не більше 10 років. В українському законодавстві таке розмежування покарання відсутнє. [3].

Поданий Президентом України на розгляд Верховної Ради України проект Закону № 5420 від 23.04.2021 р. передбачає внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України.

Так, Кримінальний кодекс України пропонується доповнити новими статтями 201-2 “Контрабанда товарів”, 201-3 “Контрабанда підакцизних товарів”, 201-4 “Недостовірне декларування товарів”.

Законопроектом також пропонується коригуючі зміни до ст. 201 “Контрабанда”, ст. 201-1 “Переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України)” та ст. 305 “Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів” Кримінального кодексу України. [5].

Тобто в Україні контрабанду і надалі пропонується визначати як предметний злочин.

У висновку можемо зазначити, що питання боротьби з контрабандою, тобто запобігання та протидії незаконним переміщенням товарів чи предметів через митний кордон України, та взаємопов'язаними з нею корупцією, відмиванням злочинних доходів і тіньовою економікою залишаються надзвичайно актуальними для влади і суспільства в цілому.

Виходячи з цього, також впливає, що законодавство в Україні та США, яке стосується контрабанди є досить різним. Це виражається як у формулюванні відповідних статей законів про кримінальну відповідальність, а точніше на що законодавець в них більше наголошував увагу, так і у відмінностях щодо покарання.

Враховання зазначених відмінностей має значення насамперед для процедури надання міжнародної правової допомоги у конкретних кримінальних провадженнях, розробки міждержавних договорів та угод з питань взаємодії між Україною і США у митній сфері, а також подальшого удосконалення вітчизняного кримінального законодавства.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від № 2052-VIII від 18.05.2017. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. Ст. 201.

2. Коментар до статті 201. Контрабанда. URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/198.php>

3. *Разумова О. О.* Забезпечення митної безпеки України з урахуванням зарубіжного досвіду. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5.

4. Офіційний сайт митної служби Сполучених Штатів Америки. URL: www.usrteas.org/sustoms

5. Проект Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71756

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Северінова О. Б.

Вагомою частиною кримінального провадження є досудове розслідування. Даний інститут завжди знаходиться у центрі уваги науковців, йому присвячують свої праці О. В. Капліна, М. А. Погорецький, С. М. Стахівський, В.М. Тертишник та ін.

Принцип верховенства права є базовим, адже він визначає умови та спосіб побудови і діяльності правової системи взагалі, а також її окремих складових – галузей права, у тому числі кримінально-процесуального права.

Після закріплення принципу верховенства права в кримінальному провадженні почали виникати нові питання та проблеми, які потребують осмислення та наукового обґрунтування в призмі дотримання усіх прав людини під час проведення слідчих (розшукових) дій. А саме визначення чинників, які виступають запобіжними засобами порушення та обмеження прав людини і виступають критеріями реалізації верховенства права при проведенні слідчих (розшукових) дій. Таким чином проблеми реалізації верховенства права під час проведення слідчих (розшукових) дій існують як в науковому обґрунтуванні так і в реалізації на практиці.

Аналізуючи норми Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) можна дійти висновку, що принцип верховенства права при проведенні слідчих (розшукових) дій реалізується на декількох рівнях, а саме: засади верховенства права було законодавчо закріплено у ст. 8 КПК України; висунуті загальні вимоги, відповідно до яких повинні проводитись слідчі (розшукові) дії (ст. 223 КПК України); зазначені положення, які направлені на дотримання прав і свобод людини при проведенні певних видів слідчих (розшукових) дій [1].

Зауважимо, що під час проведення слідчих (розшукових) дій не діють гласність, відкритість судового провадження, має більш вузький зміст принцип диспозитивності. Проте принцип верховенства права повинен діяти при проведенні абсолютно всіх слідчих (розшукових) дій. Саме ця засада є рушійною силою захисних, контрольних та обмежуючих механізмів.

Як приклад можна привести огляд, виїмку та арешт кореспонденції, невтручання у приватне життя та таємницю спілкування. Навіть при певних обмеженнях прав людини зміст ст. 13–15 КПК України продовжує діяти. Зміст цих статей виокремлює межу правомірного втручання у реалізацію певних прав. Так, лише на підставі судового рішення і лише у випадках, передбачених КПК України, можливе втручання у таємницю спілкування.

Так як слідчий, прокурор чи суд визначають необхідність слідчих (розшукових) дій, їх спосіб та інтенсивність обмеження прав людини в кримінальному провадженні, через цей фактор виникає оціночне поняття досягнення поставленої мети. У цей час саме базис принципу верховенства права визначає характер обмеження прав людини та встановлює рівність інтересів у кримінальному провадженні [2, с. 92].

Неможливість регламентування певного переліку випадків проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій викликає ще одну проблему реалізації верховенства права. У КПК України немає вичерпного тлумачення поняття “невідкладні слідчі (розшукові) дії”. Проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій відповідатимуть принципу

верховенства права лише в тому випадку, коли надалі вони підпадуть під судовий контроль, відповідно до якого буде доведено, що дані заходи мали об'єктивну необхідність застосування у конкретному випадку.

Також проблемою реалізації принципу верховенства права виступає підміна одних способів отримання доказової інформації іншими з метою спрощення процедури. Наприклад, існують непоодинокі випадки, коли інформація з мобільного телефону, власник якого відомий, в тому числі контакти абонента, зміст повідомлень отримують процесуальну природу доказів шляхом огляду, оформлюються відповідним протоколом огляду і приєднуються до матеріалів кримінального провадження.

Засадам верховенства права не відповідає й звуження прав потерпілого щодо впливу на процес шляхом пропонування слідчих (розшукових) дій ще під час судового розгляду. Через це слід звернути увагу на те, що відсутня законодавчо закріплена мета пред'явлення для впізнання та регламентації розмежування випадків, коли особа повинна пред'являтися для впізнання особисто, а коли це можливо за фотознімками чи матеріалами відеозапису.

Таким чином, для реалізації принципу верховенства права під час проведення слідчих (розшукових) дій потрібно не лише розуміння його, як засобу отримання доказів, але й як засобу запобігання порушення і необґрунтованого обмеження прав людини під час досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення: 17.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 25.04.2020).

2. Михайленко В. В. Реалізація верховенства права при провадженні слідчих (розшукових) дій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки.* 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 89–97.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Карнаухов О. В., Наумук О. В.

У реаліях сучасного українського суспільства наркоманія і наркобізнес утворюють одну з основних сучасних транснаціональних проблем, яка на національному і міжнародному рівнях досягла тривожних масштабів. Така ситуація стає можливою, у тому числі, завдяки вчиненню контрабандних поставок в Україну наркотичних засобів, кількість яких з кожним роком збільшуються. Такі злочини набувають все більш витончених та організованих форм, адже на фоні збільшення кількості осіб, які вживають наркотичні засоби, автоматично зростає попит на різні їх види.

Розкриття та розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів пов'язане зі значними труднощами, які обумовлені специфікою боротьби з вказаним видом злочину, його груповим характером, багатоманітністю способів, механізмів вчинення та приховування, багатоепізодичністю злочинної поведінки. Тому не дивно, що особливо актуальним є дослідження проблемних питань протидії наркозлочинності в Україні та вироблення спеціальних методів які покликані допомагати в розкритті та розслідуванні зазначеної категорії справ.

Виконання завдань і реалізація функцій щодо виявлення і припинення такої контрабанди наркотичних засобів, досягаються через діяльність оперативних підрозділів митних органів ДФСУ та СБУ і базується на знанні основних способів їхнього вчинення. Для удосконалення цієї діяльності є необхідність дослідити основні способи контрабанди наркотичних засобів, що їх вчиняють організовані злочинні групи.

Важливим етапом у розкритті та розслідуванні злочинів є оперативно-розшукова діяльність, що здійснюється до внесення відомостей до Єдиного реєстру державних розслідувань, яка полягає у пошуку інформації про готування особи до вчинення кримінального правопорушення. На сьогоднішній день реальний стан організації оперативно-розшукової діяльності не відповідає особливостям криміногенної ситуації сучасності. У її організації відстежуються систематичні помилки та прорахунки, які спричиняють різке погіршення якісного складу співробітників, втрату належних оперативних позицій в кримінальному середовищі, неефективне застосування форм та методів оперативної роботи.

Найперше, на що слід звертати увагу при здійсненні митного контролю, це можливі місця приховування злочину, оскільки найчастіше факти контрабанди виявляються митними службами при проведенні особистого огляду особи, митного огляду речей чи транспортного засобу. Також було б доцільним звертати увагу і на продукцію, речі чи товар, що не є забороненими в обігу і перевозяться транспортним засобом. Зважаючи на порівняно невеликі розміри наркотичних засобів, їх не складно сховати всередині будь-якого предмета.

Другою особливістю виявлення митних злочинів, пов'язаних із контрабандою наркотичних засобів, є спостереження за загальним емоційним станом та проявами окремих емоцій на обличчі чи у характерних рухах особи, особисте майно якої обшукується. Це пояснюється тим, що можна спланувати до дрібниць способи та місця переховування або навіть завчити певні фрази та слова, однак дуже складно приховати свої емоції. Найвдалішим варіантом є обшук, коли одна службова особа безпосередньо проводить його, а інша спостерігає за зміною емоцій під час наближення прикордонника до певних речей, товарів або окремих частин транспортного засобу. Така зміна може проявлятися у безпідставному нервуванні, тремтінні рук чи характерній міміці.

Третім методом викриття злочинів, пов'язаних із контрабандою наркотичних засобів, є провокація, який вважається нетрадиційним методом. На сьогоднішній день провокація не передбачена чинним Кримінальним кодексом України як слідча дія. Також важливу роль відіграє застосування у митній справі кінологічної команди – інспектор-кінолог і його собака. Методи виявлення злочинів, пов'язаних із порушенням законного обігу наркотичних засобів за допомогою службових собак, характеризуються можливістю використання у важкодоступних місцях та поруч із сучасними технічними та спеціальними засобами митного контролю. Однак ефективне використання службових собак, організація їх догляду та утримання потребують від інспекторів-кінологів наявності спеціальних знань.

Отже, проблема розслідування контрабанди наркотичних засобів залишається актуальною і на сьогоднішній день. З кожним днем все більше людей страждають від залежності. Кошти, які отримують від продажу наркотиків, ідуть на фінансування тероризму. Загалом із перелічених спеціальних методів протидії наркотрафіку не можна виокремити один універсальний і дієвий. Усі перелічені методи повинні використовуватися у сукупності: і огляд, і спостереження, і використання собаки з інспектором-кінологом. Задля покращення рівня викриття злочинів, пов'язаних із наркотрафіком, необхідно вказані методи використовувати, підбираючи найбільш ефективний у залежності від ситуації, пам'ятаючи про високий рівень небезпечності, винахідливість здійснення та поширеність наркотрафіку. Результату можна досягти, поєднуючи ці методи та не втрачаючи пильності у роботі.

ОРГАНИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА “ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА”: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Коросташова І. М.

Відповідно до Конституції України [1, ч. 1 ст. 8], принцип “верховенства права” є базовим у взаємовідносинах людини і держави. Однак незнання та/або несприйняття сутності й змісту, а також неправильне розуміння основного принципу держави є серйозною перешкодою на шляху до його втілення в життя та розбудови України як демократичної правової держави.

Європейською комісією “За демократію через право” (Венеційська комісія) у 2011 р., на 86-му пленарному засіданні схвалено доповідь № 512/2009 “Верховенство права”. В доповіді зазначено, що: “... верховенство права насправді становить основоположний і спільний європейський стандарт за змістом – скеровувати та стримувати здійснення демократичної влади” [2, с. 182]. Однак принцип “верховенства права” є не тільки комплексним (багатоскладовим), а й досить гнучким за своїм

змістом, оскільки поняття і зміст його складових елементів на міжнародному рівні щоденно знаходять своє тлумачення у рішеннях Європейського суду з прав людини.

Венеційською комісією визначено прогрес у досягненні консенсусу стосовно обов'язкових елементів поняття “верховенство права”, якими є: “а) законність, включаючи прозорий, підзвітний та демократичний процес уведення в дію приписів права; b) юридична визначеність; c) заборона свавілля; d) доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю; e) дотримання прав людини; f) заборона дискримінації й рівність перед законом” [2, с. 177].

У певних випадках права людини задля забезпечення суспільного інтересу, у випадках та в порядку передбаченому законодавством, можуть і повинні обмежуватися. Серед органів публічної влади, правоохоронні органи, що є органами досудового розслідування, а також органи, що уповноважені на здійснення оперативно-розшукової діяльності, наділені державою достатньо широкими повноваженнями, що безпосередньо пов'язані з обмеженням прав і свобод людини у випадках передбачених законодавством. Водночас діяльність правоохоронних органів та їх працівників далеко не завжди відповідає принципу “верховенства права”. Зазначене не сприяє довірі до правоохоронних органів зокрема та публічної влади в цілому.

У національному законодавстві зміст принципу “верховенства права”, визначений у ряді законів, що зокрема регулюють організацію та діяльність низки органів досудового розслідування (КПК України, ЗУ “Про Національну поліцію”, ЗУ “Про Державне бюро розслідувань”), а також згадується у ЗУ “Про прокуратуру” (що згідно з п. 2 ч. 1 ст.131-1 Конституції України має повноваження з організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку), ЗУ “Про бюро економічної безпеки”, ЗУ “Про Національне антикорупційне бюро”. Винятком нині є лише чинний ЗУ “Про Службу безпеки України”, в якому цей принцип безпосередньо не вказаний, однак зазначений правоохоронний орган має керуватися ним відповідно до норм Основного закону.

До того ж у національному законодавстві, принцип “верховенства права” має досить обмежене визначення, що не відображує його складний і багатогранний зміст. Наприклад, у ст. 8 КПК України, визначено, що: “Кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини” [3].

Визначення змісту окремих складових елементів принципу верховенства права, також знайшло своє відображення, наприклад, у нормах КПК України як окремих принципів (стандартів) діяльності правоохоронних та судових органів. Зокрема, це стосується таких складових елементів, як: законність (ст. 9 КПК України), рівність перед законом (ст. 10 КПК України), доступ до правосуддя (ст. 21 КПК України), дотримання низки прав людини, що знайшло своє відображення в різних окремих нормах КПК України (ст. 11 “Повага до людської гідності”, ст. 12 “Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність”, ст. 13 “Недоторканність житла чи іншого володіння особи”, ст. 14 “Таємниця спілкування”, ст. 15 “Невтручання у приватне життя”, ст. 16 “Недоторканність права власності”, ст. 17 “Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини” та ін.).

Однак у нормах КПК України не згадуються й відповідно не визначено зміст таких складових принципів верховенства права, як: юридична визначеність; заборона свавілля, заборона дискримінації.

Тому в контексті реалізації принципу верховенства права відповідно до Конституції України та чіткого встановлення стандартів діяльності правоохоронних органів, зокрема органів уповноважених на здійснення досудового розслідування і оперативно-розшукової діяльності, сьогодні вкрай важливим є чітке визначення у національному законодавстві поняття та основних елементів принципу “верховенства права” з врахуванням рішень Європейського суду з прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Конституція, Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Венеційська комісія. Доповідь № 512/2009 “Верховенство права”, схвалена на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 р.). *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю – НОВА ФІЛОСОФІЯ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стояцька Г. М.

Активним впровадженням в стандарти досудового розслідування такої процесуальної форми як інтерв'ю (на противагу класичному допиту) в Україні займають правозахисні організації, представники Офісу Генерального прокурора, науковці, представники громадськості. Йдеться про якісно новий підхід до опитування підозрюваних, жертв та свідків. Виділення інтерв'ю як окремої самостійної форми опитування учасників провадження спричинене багато в чому високими ризиками отримання

хибних зізнань та ненадійної інформації в ході класичного допиту. Різні формулювання самої назви даної процедури (investigative interviewing, police interview) покликані дистанціювати і відмежувати її від розуміння допиту (interrogation) з його класичними тактиками та методиками.

Фахівці та науковці прямо зазначають, що національна практика проведення допитів органами досудового розслідування в Україні не повною мірою відповідає стандартам процесуального інтерв'ю та має риси, більш притаманні обвинувальному підходу до отримання інформації від підозрюваної особи, орієнтованому на отримання її зізнання у вчиненому злочині та повідомлення підозрюваним усіх обставин його вчинення. Натомість елементами процесуального інтерв'ю є пряма заборона використання закритих та навідних питань, а також будь-яких маніпуляцій, що вводять в оману підозрювану особу під час опитування (зокрема і демонстрація фальшивих доказів).

Як правило, коли говорять про започаткування практики процесуального інтерв'ю, згадують відомого аргентинського правознавця Хуана Мендеса, якій особисто пережив події аргентинської диктатури та став спеціальним доповідачем ООН з питань порушення прав затриманих та ув'язнених, катувань, жорстокого поводження, поліцейського свавілля та безкарності. Ці порушення є сукупною прецедентною базою недотримання міжнародних правових стандартів, що унеможлиблює розвиток державної безпеки та правової системи загалом.

У своїй спеціальній доповіді 2016 р. щодо тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видах поводження і покарання, Х. Мендес зазначає, що в певних юрисдикціях слово “допит” використовується для позначення опитування в ході кримінальних розслідувань та застосовується в нейтральному значенні, що не обов'язково має на увазі примус. Але використання терміна “опитування” охоплює розпитування як підозрюваних, так і свідків та жертв. Крім того, це поняття підкреслює неворожий, довірчий характер опитування підозрюваного, який орієнтований на спробу забезпечити дотримання принципу презумпції невинуватості і передбачає застосування більш ефективної моделі кримінального розслідування в плані попередження будь-яких форм примусу, а також розкриття злочинів.

Процесуальне інтерв'ю передбачає також роз'яснення затриманим всієї повноти їх прав, вимог, можливості клопотань, поданих на таких процесуальних підставах як відсутність конкретності, відсутність заяви про позов та інші процесуальні обмеження. Сам Х. Мендес у своїй книзі звертає увагу на те, що часто процедура затримання супроводжується процесуальними порушеннями на кшталт відсутності можливості опитувати свідків, збирати записи або досліджувати фактичні питання, неналежну юридичну підготовку захисників та неефективності самої процедури захисту, яка часто перетворюється на поради визнати провину та сплатити штраф або погодитись на умовні терміни. Все це призводить до

неякісного розслідування обставин справи, перетворення правоохоронної функції на конвеєр з неналежною увагою до деталей справи, ігнорування окремих обставин і, зрештою, до знецінення однієї з найголовніших функцій правоохоронної та правозахисної системи – превенції.

Основною метою процесуального інтерв'ю є отримання якісного контенту через застосування принципово інших методів розслідування, що базуються на семи основних принципах: 1) принципі точності та достовірності отриманих відомостей; 2) справедливості та неупередженості; 3) обґрунтованості та перевірюваності отриманих даних; 4) вільного і широкого спектру питань для отримання допоміжних матеріалів без здійснення владних повноважень чи влади обтяжливим, жорстким або протиправним чином; 5) раннього реагування (особливо у контексті системи кримінальної юстиції); 6) необов'язковості прийняття першої отриманої відповіді; 7) проведення опитування у формі інтерв'ю навіть за умови реалізації підозрюваним права на мовчання.

Загалом дослідники зазначають, що мета процесуального інтерв'ю полягає в отриманні максимально об'єктивної інформації про обставини події, тоді як допит переважно спрямований на отримання зізнання підозрюваної особи у вчиненому кримінальному правопорушенні. Тому вдосконалення практики всебічної підготовки фахівців з процесуального інтерв'ю в Україні та впровадження цієї практики в діяльність вітчизняних органів досудового розслідування вбачається процесами, що є на часі.

Список використаних джерел:

1. Розкажи мені що сталося, або зізнайся. Дослідження про процесуальне інтерв'ю / Белоусов Ю., Броневицька О., Деркач С. та ін. *Процесуальне інтерв'ю в Україні*. 2020. 232 с.

2. *Méndez Juan E.* Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment: note / by the Secretary-General. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/839995?%20ln=en>

3. *Juan E. Méndez, Marjory Wentworth.* Taking a stand: the evolution of human rights. New York, Palgrave Macmillan, 2011. 246 с.

4. Investigative interviewing. Reference material – National policing position papers. URL: <https://www.app.college.police.uk/app-content/investigations/investigative-interviewing/#principles-and-ethics>

RULE OF LAW IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Kashyrina I. O., Pokhyl A. V.

The rule of law contains a number of formal and procedural principles relating to the way the community is governed. Formal principles concern the generality, clarity, publicity, stability and prospects of the norms that govern society. Procedural principles apply to the processes by which these rules are applied and to institutions such as the courts and the independent judiciary required by their administration. In some respects, the rule of law also contains

certain basic ideals, such as the presumption of liberty and respect for private property rights. But this is much more controversial. Indeed, as we shall see, there is much controversy as to what the rule of law requires.

The most important requirement of the rule of law is that people in power should exercise their power within the restrictive framework of established social norms, and not in an arbitrary, special or purely discretionary manner based on their own preferences or ideology. He insists that the government must act within the law in everything it does, and that it must be held accountable under the law when there is a presumption of unauthorized action by the authorities.

However, the rule of law is not just about the government. It also requires citizens to respect and abide by the rule of law, even when they disagree with it. When their interests conflict with others, they must accept legal determinations of their rights and responsibilities. In addition, the law must be the same for all, so that no one is above the law and everyone has access to the protection of the law. The requirement of access is particularly important in two ways. First, the law must be epistemically accessible: it must be a set of norms made public so that people can study it, summarize it, understand what it requires of them, and use it as a basis for their plans and expectations and to address their own disputes with others. Second, legal institutions and their procedures must be accessible to ordinary people to uphold their rights, settle disputes and protect them from abuse by public and private authorities. All this, in turn, requires the independence of the judiciary, the accountability of civil servants, the transparency of public business and the integrity of legal procedures.

Criminal creation is executed in compliance with the principle of the rule of law, in accordance with which a person, his rights and freedoms are agreed by the highest values and determine the table of contents and direction of the country's work.

The principle of the rule of law has been strengthened both in a number of international legal acts and at the state level.

By its nature, this principle is multifaceted and includes a number of components that form its content. The essence of the rule of law is disclosed in the report "On the rule of law" adopted at the 86th plenary meeting of the Venice Commission on March 25–26, 2011 According to the approaches of the Venice Commission, the following components of the rule of law are distinguished:

- access with the law;
- the conclusion of questions about legal rights should, as a rule, be realized on the basis of the law, and not at the discretion;
- equality before the law;
- the administration is obliged to implement itself in accordance with the legislation, correctly and reasonably;
- human rights must be protected;
- there must be ways to settle disputes without unjustified costs and delays;

- the presence of a faithful court;
- the government should keep its own promises within the framework of both international law, for example, state.
- based on this alignment and international legal documents, it follows in the footsteps to highlight the indispensable components of the rule of law:
 - legality, in what amount a colorless, accountable and democratic process of passing legislation;
 - legal certainty;
 - prohibition to arbitrariness;
 - access to justice, provided with autonomous and objective courts;
 - observance of human rights;
 - non-discrimination and equality before the law.

The principle of the rule of law in criminal proceedings is used taking into account the practice of the Euro Court of Human Rights. In the field of criminal production, a similar nuance of the rule of law, as the priority of human rights, buys a special meaning, because it is in this area of legal relations that they have every chance of being significantly limited. Criminal creation is executed in compliance with the principle of the rule of law, in accordance with which a person, his rights and freedoms are agreed by the highest values and determine the table of contents and direction of the country's work. This state is straightforwardly poured out of Art. 3 of the Constitution of Ukraine, in accordance with which human rights and freedoms and their guarantees determine the table of contents and direction of the country's work.

The supremacy of law means, in fact, that the tribunal is not obliged to use the provisions of a legal act, to the extent of the law, if its use contradicts the constitutional foundations of law, or does not respect the rights and freedoms of man and the master. The tribunal is not yet obliged to allow an explanation of the law that would unfairly restrict these rights and freedoms.

The key to the implementation of the rule of law is to strengthen the precise rules and procedures for the implementation of criminal proceedings in normative acts. Violation of the procedural form of work in criminal proceedings entails negative results for officials – adherents of the country and conditions the use of punishments of a restorative nature.

- Criminal proceedings are conducted in compliance with the principle of the rule of law, according to which a person, his rights and freedoms are recognized as the highest values and determine the content and direction of the state.

- The principle of the rule of law in criminal proceedings is applied taking into account the case law of the European Court of Human Rights.

References:

1. URL: <https://lektsii.com/3-26444.html>
2. URL: https://pidru4niki.com/1319042049178/pravo/verhovenstvo_prava
3. URL: <https://kodeksy.com.ua/kpku-2012/8.htm>

*Секція 5. Міжнародне право ХХІ ст. та його вплив
на правову систему України*

**ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ХХІ СТОЛІТТІ**

Хоббі Ю. С.

Сучасні процеси глобалізації та інтеграції призвели до посилення примату міжнародного права, як універсального. Як відомо, в доктрині міжнародного права виділяють дві концепції його взаємодії з внутрішньодержавним: моністичну, яка виходить з примату міжнародного права або національного, та дуалістичну, яка розглядає їх як окремі системи.

На нашу думку дуалістична теорія як така відходить на другий план, оскільки в глобалізованому світі держави не можуть існувати без використання міжнародних норм. Дуалісти стверджують, що без трансформації міжнародного права в національне, перше не буде існувати як право. З цим важко погодитися, оскільки міжнародне право створюється самими державами та міжнародними міжурядовими організаціями шляхом узгодження воель всіх акторів міжнародних відносин. Виходячи з цього міжнародне право в будь-якому випадку базується на внутрішньодержавному, в свою чергу поширюючи його та вдосконалюючи, утворюючи єдину систему регулювання міждержавних відносин.

Навіть за своєю структурою ці дві системи права схожі, що проявляється у поділі на дві підсистеми – приватну і публічну, наявністю галузей права тощо. Це також свідчить про вплив національного права на міжнародне право. А міжнародне право виступає одним із юридичних джерел національного права. Тут слід зауважити, що такими джерелами виступають лише міжнародні договори, у випадку України – ратифіковані Верховною Радою України. Саме такі договори підлягають імплементації до національного законодавства шляхом трансформації, рецепції або відсилання. Що стосується інших джерел міжнародного права, як загальновизнані принципи, міжнародні звичаї, рішення ММУО, то вони не проходять такої процедури, але в умовах глобалізації та посилення взаємозалежності держав на підставі загальних цінностей, також є невід'ємною складовою внутрішньодержавного прав демократичних держав, оскільки враховуються правотворцями під час розробки національних актів. Зі свого боку, юристи-міжнародники розробляють міжнародно-правові акти, враховуючи особливості національних законодавств.

Звісно питання співвідношення норм міжнародного та національного права вирішується в кожній державі по різному. В США, наприклад, змішаний підхід, за яким договори є частиною вищого права країни, однак деякі договори не є “самовиконуваними”. Такі договори мають

імплементуватися через закон, перш ніж їх норми можуть визнаватися національними та субнаціональними судами такими, що мають юридичну силу. Також, міжнародне право не застосовуватиметься, якщо є акт законодавчої, виконавчої чи судової влади, який йому суперечить та має пріоритетне значення [1]. Тобто, з одного боку, ці дві системи розділяються, а з іншого – встановлено пріоритет національних норм.

Слід зазначити, що зазвичай пряма сила надається нормам звичаєвого міжнародного права, в той час, коли для договірних норм передбачена певна процедура.

О. М. Іванченко звертає увагу, що для вирішення багатьох проблем співвідношення норм національного та міжнародного права важливою є гармонізація теорій монізму та дуалізму, запропонована англійським професором Дж. Фіцморісом у 1957 р., відома також як “компроміс Фіцморіса”. Дж. Фіцморіс здійснив спробу вирішити суперечку між монізмом і дуалізмом, вказавши на відсутність предмета спору, оскільки суперечка між моністами і дуалістами йде не про факти, а про теоретичні передумови. Дж. Фіцморіс звернув увагу на те, що більш-менш подібним до застосування міжнародного права в національній правовій системі є застосування іноземного законодавства відповідно до колізійного права, коли іноземне законодавство застосовується тією мірою, в якій воно не суперечить національному законодавству держави [2].

Можна погодитися з цією думкою, оскільки інтеграція, як невід’ємна частина глобалізації, будується на засадах гармонізації національних правових систем та міжнародного права. В будь-якому випадку, незалежно від теорій, застосуванню підлягають лише норми тих міжнародних договорів, які пройшли певний механізм імплементації до національного законодавства, а не самі по собі, хоча і таке можливо, що простежується на прикладі принципу прямої дії деяких актів Європейського Союзу. І хоча національний суверенітет в таких умовах модифікується, але саме він лежить в основі прийняття чи ні певних рішень, зокрема вступати в міжнародні організації, підписувати міжнародні договори чи ні.

Таким чином, в умовах універсалізації правових норм міжнародне та національне право утворюють єдину неподільну систему, в якій всі елементи тісно взаємопов’язані через механізми імплементації, узгодження та взаємовпливу. І все це відбувається природнім шляхом і сприяє ефективному співробітництву суб’єктів міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Монізм та дуалізм у міжнародному праві. https://uk.wikipedia.org/wiki/Монізм_та_дуалізм_у_міжнародному_праві
2. Іванченко О. М. Теорія гармонізації монізму і дуалізму у співвідношенні норм національного та норм міжнародного права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. URL : <http://www.apdp.in.ua/v52/65.pdf>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Васильєв С. В.

Імплементация європейського законодавства, яке регулює різні галузі економіки, є однією з умов Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 року (далі – Угода про асоціацію). Однією з галузей економіки є фармацевтична промисловість. Отже, імплементации підлягає законодавство Європейського Союзу, яке регулює обіг лікарських засобів. Створення інноваційних лікарських засобів може суттєво підвищити рівень конкурентоздатності фармацевтичної галузі економіки України. Таким чином, актуальним є дослідження правових засад європейського законодавства, яке регулює створення інноваційних лікарських засобів.

Інноваційним визнається лікарський засіб, який був уперше в світі зареєстрований на основі повного реєстраційного досьє та має патентний захист активних компонентів на певний період часу. Ключовою ознакою інноваційності є реєстрація конкретного лікарського засобу вперше у світі.

Відповідно до ст. 474 Угоди про асоціацію закріплено обов'язок України здійснювати поступове наближення свого законодавства до права ЄС відповідно до Додатків I-XLIV до цієї Угоди на основі зобов'язань, визначених у Розділах IV, V та VI цієї Угоди, а також відповідно до положень цих Додатків. Дана норма стосується українського законодавства в цілому, в тому числі і законодавства, яке регулює обіг лікарських засобів.

Згідно з ч. 3 ст. 222 Угоди про асоціацію, Україна зобов'язується привести своє законодавство стосовно захисту даних про лікарські засоби із законодавством ЄС в дату, яку визначить Комітет з питань торгівлі. Вказана норма стосується виключно законодавства, яке регулює захист даних про лікарські засоби. Таким чином, українське законодавство, яке регулює створення, виробництво і реалізацію лікарських засобів повинно бути гармонізоване із нормами права Європейського Союзу.

Завдання з адаптації українського фармацевтичного законодавства до правових актів Європейського Союзу задекларовані в декількох нормативно-правових актах. Зокрема, Концепція розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 роки встановлює одне з пріоритетних програмних завдань у сфері забезпечення якості лікарських засобів – приведення у відповідність з директивами ЄС нормативно-правових актів щодо державної реєстрації лікарських засобів. Окрім того, Концепція визначає, що одним із основних завдань для забезпечення безпеки лікарських засобів є гармонізація нормативної бази з питань регулювання створення, виробництва, якості та реалізації лікарських засобів відповідно до нормативної бази ЄС. Таким чином, ще до підписання Угоди про асоціацію МОЗ України визначило одним із пріоритетів розвитку фармацевтичного сектору економіки України

гармонізацію українського законодавства, яке регулює обіг лікарських засобів, із нормами законодавства європейського союзу.

Конкретні заходи з адаптації українського законодавства до норм права Європейського Союзу передбачені у Плані заходів з виконання Угоди про асоціацію, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 (далі – План заходів). Відповідно до п. 1388 Плану заходів одним із кроків на шляху до євроінтеграції визначено формування дорожньої карти адаптації законодавства України до права ЄС у сфері реєстрації та обігу лікарських засобів. Отже, на виконання вказаного Плану заходів, українське законодавство, яке регулює створення інноваційних лікарських засобів, повинно бути приведено у відповідність до чинного законодавства Європейського Союзу.

Серед правових актів Європейського Союзу, які регулюють створення інноваційних лікарських засобів, необхідно назвати Директиву 2001/83/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС “Про звіт законів Співтовариства стосовно лікарських засобів для людини” від 6 листопада 2001 р. та Постанову № 726/2004 Європейського парламенту і Ради ЄС “Про встановлення процедур Спільноти для отримання торгової ліцензії та нагляду за обігом лікарських засобів, призначених для людей і застосування у ветеринарії, а також створення Європейського агентства з лікарських засобів” від 31 березня 2004 року.

Отже, окремі норми Угоди про асоціацію, українських законодавчих та підзаконних актів становлять правову основу для імплементації європейського законодавства, яке регулює створення інноваційних лікарських засобів.

Список використаних джерел:

1. Вороніна І. С. Правова характеристика інноваційних лікарських засобів. *Право та інновації*. 2015. № 2 (10). С. 49–54.
2. Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 роки : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13 вересня 2010 року № 769. *Законодавство України. Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0769282-10> (дата звернення: 16 квітня 2021 року).
3. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106. *Законодавство України. Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017> (дата звернення: 16 квітня 2021 року).
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. *Законодавство України. Верховна Рада України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 16 квітня 2021 року).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Хрідочкін А. В.

Міжнародне гуманітарне право у ХХ ст. зазнало найбільш стрімкого розвитку. Дві світові війни, побудова міжнародних взаємовідносин на їх тлі, та необхідність забезпечити права населення кожної з держав, що були учасниками збройних конфліктів – саме ці фактори вимагали від міжнародних організацій рішучих дій щодо регламентації актуальних питань гуманітарного права. При цьому актуальність міжнародного гуманітарного права є беззаперечною. Будучи юридичною дисципліною тією ж мірою, що й інші галузі міжнародного права, право збройних конфліктів потребує особливої логічності, чіткості та неупередженості міркування, що властиво будь-якому юридичному аналізу. Фактично, з точки зору пацифізму, право збройних конфліктів - це право посягати на найголовніше, що є у людини – її свободу, фізичну недоторканність і життя. Водночас, аналіз розвитку гуманітарних норм дає уявлення і про трансформації світогляду нашої цивілізації загалом. Система міжнародного гуманітарного права дозволяє відстежити конкретні етапи розвитку загальнолюдських і духовних цінностей. Тільки безпрецедентні людські втрати внаслідок воєнних кампаній, починаючи з середини ХІХ ст., стали поштовхом для нормотворчої діяльності в цій сфері [1, с. 199].

Очевидною існує і проблема, що полягає у дуалізмі та так званих “подвійних стандартах” по відношенню до правового регулювання питань війни. Відповідно до п. 3 ст. 2 Статуту ООН всі її члени “вирішують свої міжнародні суперечки мирними засобами таким чином, щоб не піддавати загрози міжнародний мир, безпеку та справедливість”. Незважаючи на заборону використання військової сили у міжнародних відносинах, держави, на жаль, досить часто звертаються до неї для вирішення суперечок та конфліктних ситуацій, що виникають між ними.

Якщо аналізувати дане питання глибше, знов таки з точки зору пацифізму, то навіть безпосереднє існування галузі міжнародного гуманітарного права суперечить загальноновизнаним нормам та принципам мирного співіснування держав. Безперечно, враховуючи масштабність і значення регульованих міжнародним гуманітарним правом відносин, можна не сумніватися, що це є однією з найважливіших проблем людства на сьогодні. Суб'єкти, що порушують норми права збройних конфліктів та інші загальноприйняті норми міжнародного права мають нести відповідальність за свої протиправні діяння. Не складно прийти до цілком логічного висновку, що будь-який збройний конфлікт між суб'єктами міжнародного права спричинює певні негативні наслідки, насамперед, у вигляді порушення прав людини. З метою захисту цих прав на міжнародній правовій арені створені спеціальні органи, такі як Європейський суд з прав людини у Страсбурзі, Міжнародний суд – головний судовий орган ООН, що знаходиться у Гаазі.

Так чи інакше, звернення міжнародних судових установ з питань захисту прав людини до проблематики міжнародного гуманітарного права беззаперечно стало важливою складовою їх діяльності. Незмінним залишається те, що діяльність таких установ робить великий внесок у зусилля світового співтовариства, що спрямовані на забезпечення прав людини, як у мирний час, так і в умовах збройних конфліктів [2, с. 12].

Одним із найпоширеніших видів порушення прав людини під час проведення бойових дій є позбавлення життя людини. Не викликає сумнівів, що право на життя є одним з основоположних або фундаментальних прав людини. Обов'язок держави охороняти це право є першочерговим. Право на життя також визнається як основоположне право людини, відповідно до звичаєвого міжнародного права, та має природу імперативної норми загального міжнародного права. Відповідно до цього, дана норма має бути непорушною, що також має закріплюватися у міжнародно-правових актах. З метою розширення даного твердження необхідно навести певні приклади: одні з найбільш розповсюджених у застосуванні міжнародних організацій документи, а саме Європейська конвенція з прав людини (ч. 2 ст. 15) [3] та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ст. 4) [4] визначають, що право на життя належить до числа тих, відхилення (дерогація) від якого неприпустимі навіть за надзвичайних ситуацій. Без сумніву, найважливішим підсумком остаточного формування міжнародного гуманітарного права було прийняття Женевських конвенцій у 1949 р. про захист жертв війни та Додаткових протоколів до них у 1977 р. Відповідно сфера юрисдикції зазначеної галузі почала відображати інтереси міжнародного співробітництва, а не лише інтереси конкретних держав та їх громадян в цілому.

Існуюча тенденція виходу сучасного міжнародного права на наступний етап розвитку найбільше виявляється в ідеї міжнародного права прав людини. Необхідно при цьому зазначити, що саме міжнародне визнання прав людини є вагомим відступом від існуючих недоліків у кодифікації міжнародного гуманітарного права. Традиційна ж концепція міжнародного права за своєю суттю виступає підґрунтям для поставленого завдання - захисту прав людини та основоположних свобод, на виконання якого направлена існуюча система ООН та ціла низка міжнародно-правових актів які були прийняті за її ініціативою. Однак, в певний період цього виявилось недостатньо в якості правової основи для притягнення до індивідуальної кримінальної відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права. В той час, як для запобігання міждержавних збройних конфліктів функціонували відповідні запобіжні міжнародні механізми, такі як Рада Безпеки ООН, ОБСЄ, аналогічних юридичних механізмів для притягнення до відповідальності осіб за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права не існувало. В подальшому це призвело до створення вже постійного Міжнародного кримінального суду.

Починаючи з чотирьох Женевських конвенцій 1949 р., міжнародні договори з гуманітарного права почали включати норми прямої дії щодо притягнення до індивідуальної кримінальної відповідальності. Задля цього кожен із цих договорів передбачає особливу категорію – “серйозні порушення” і зобов’язує держав-членів ввести в дію законодавство, необхідне для забезпечення ефективності кримінальних покарань щодо осіб, які вчинили або наказали вчинити будь-яке з цих серйозних порушень [5, с. 32–33]. Виділення міжнародного збройного конфлікту, як різновиду збройного протистояння, передбачає, що у питанні щодо захисту жертв збройного конфлікту міжнародного характеру, до них в повній мірі мають застосовуватись норми міжнародного гуманітарного права які закріплені у Женевських конвенціях.

За сучасних умов, розвиток міжнародного гуманітарного права має бути зорієнтовано на врахування положень галузі міжнародного права прав людини. В першу чергу зазначена тенденція має бути виражена у принципах права збройних конфліктів, таких як: принцип гуманності, захисту цивільного населення та жертв війни, обмеження засобів та методів ведення війни, принцип поваги прав людини, неспричинення зайвих страждань, та насамперед у принципі відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Таким чином, на фоні подій, що відбуваються на світових політичній, правовій, економічній та соціальній аренах, не є доцільним зайва деталізація та розподіл норм міжнародного гуманітарного права. Наразі, коли в будь-який момент ситуація у зазначених міждержавних стосунках може не очікувано перейти у критичний стан, більш необхідним та доцільним є виокремлення найбільш значимих, визначених та актуальних за сучасних умов положень. Враховувати це твердження та підтримувати його на практиці необхідно з метою одного – забезпечення та захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Здоровко С.Ф. Сутність і зміст міжнародного гуманітарного права в сучасному міжнародному праві. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Право. 2015. Вип. 20. С. 198-201.
2. Жаровська І.М. Історія виникнення й розвитку міжнародного гуманітарного права. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 1(1). С. 12-14.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL.: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. URL.: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
5. Пайда Ю.Ю. Права людини й релігійна свобода в системі міжнародних гуманітарних стандартів. Правовий часопис Донбасу. 2019. № 2. С. 30–37.

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ

Макушев П. В.

Сучасний етап розвитку міжнародних публічних відносин вимагає від держав, які бажають вступати у міжнародні зносини, будувати свою внутрішню та зовнішню політику спираючись на принцип верховенства права. Національне законодавство держав зазвичай закріплює цей принцип у основному законі, надаючи йому таким чином особливого значення і вагомості. Необхідно зазначити, що цей принцип держави не завжди прямо окреслюють у своєму основному законі, а й інколи визначають, що будуть (або побудували) правову державу. І тому інколи саме через призму поняття правової держави необхідно розуміти, що держава дотримується і принципу верховенства права також. Так, сам термін “правова держава” вперше з'явився в юридичній літературі в першій половині XIX ст. Однак народження ідеї про праву державу відбулося у античності, коли було поставлено питання про співвідношення держави та права. Повернення до подальшої розробки цього питання відбулося під час буржуазних революцій.

В історію людства щодо розвитку розуміння таких понять, як правова держава та верховенство права назавжди увійшли імена видатних філософів, як: Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, І. Кант та ін. Цим вченим-філософам ми завдячуємо тим, що нині сприймається як належне, а саме: всі закони, акти й дії держави є вторинними щодо права та мають бути узгоджені із правом; у правовій державі не може існувати жодного виключення щодо поширення сфери дії права, ані до жодної людини, або органів державної влади, тобто всі є рівними перед законом. Серед українських вчених, представників науки теорії права та конституційного права, які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняних уявлень про зміст принципу верховенства права та його значення для розвитку доктринальних положень юридичної науки з урахуванням досвіду зарубіжних держав, слід назвати В. Б. Авер'янова, С. П. Головатого, В. О. Зайчука, В. М. Кампо, М. І. Козюбру, А. М. Колодія, В. В. Копейчікова, Д. М. Лук'янця, В. Ф. Погорілка, П. М. Рабіновича, А. О. Селіванова, В. Ф. Сірека, Ю. М. Тодику, В. М. Шаповала, Ю. С. Шемшученка та ін. Так, принцип верховенства права не виник раптово та не є надбанням сучасного світу. Зміст та сенс цього явища (використання терміну “поняття” обмежує сприйняття) вивчався, аналізувався та обговорювався протягом багатьох століть. Так, ще Платон у відомому творі “Закони” писав: “Я бачу скору загибель тієї держави, де закон не має сили та перебуває під чисюнь владою. Однак там, де закон – повелитель над правителями, а вони – його раби, я бачу спасіння держави” [1].

При цьому, однак, не потрібно забувати про те, що для Давньої Греції само поняття демократії було синонімом поняття верховенство права. І це пов'язується з тим, що у Стародавній Греції не існувало органу, який би монополізував процес прийняття законів. Так, закон був продуктом активності громадян.

Щодо сучасних концепцій принципу верховенства права, то вважаємо за необхідне зупинитися на праці британського юриста, спеціаліста з конституційного права, професора А. В. Дайсі “Вступ до англійської Конституції” [2, с. 350]. Так, А. В. Дайсі вважає, що Вестмінстерська (британська) модель конституціоналізму побудована на таких принципах, як суверенітет або верховенство парламенту, а саме представницький характер правління, який є основою демократичної держави. І другий принцип – це верховенство права. При цьому А. В. Дайсі розглядав верховенство права як обмеження (а не як повний контроль) теоретично необмеженої влади (в умовах Великобританії) держави щодо індивідуума. На його думку, верховенство права має три основні риси: по-перше, ніхто не може бути покараний інакше, ніж за порушення закону, і при цьому сам закон повинен бути визначеним і орієнтованим на майбутнє, для того щоб направляти дії і людей і не дозволяти карати їх шляхом застосування закону зі зворотною дією. Він вважав, що влада, заснована на свободі розсуду, призводитиме до свавілля. По-друге, жодна людина не повинна бути вище закону, і всі класи суспільства повинні підкорятися закону в рівній мірі. По-третє, верховенство права повинно виникати не з якої-небудь писаної Конституції (або іншого нормативного акту), а з “прецедентного (на підставі судових рішень) права”. При цьому необхідно враховувати, що остання риса не є загальнопоширеною і пов’язана, перш за все, зі специфікою британської правової системи.

Починаючи з 2008 р., в рамках ООН активно триває робота щодо вдосконалення розуміння принципу верховенства права. Тому тут піддамо аналізу документи та позиції ООН з цього приводу, які було прийнято на 65-тій та 66-тій сесіях ООН. Так, на 65-й сесії Генеральної асамблеї ООН було прийнято Резолюцію Генерального секретаря ООН “Укріплення та координація діяльності ООН в сфері верховенства права” та Резолюцію, основу на докладі Шостого комітету ООН, присвячену Верховенству права на національному та міжнародному рівнях. 8 червня 2011 р. на 66-й сесії Генеральної асамблеї ООН було прийнято Резолюцію Генерального секретаря ООН “Укріплення та координація діяльності ООН в сфері верховенства права” [3]. А 13 січня 2012 р. було прийнято Резолюцію, основу на докладі Шостого комітету ООН, присвячену Верховенству права на національному та міжнародному рівнях [4].

Аналізуючи зазначені документи, можна виокремити декілька основних напрямків діяльності у формуванні принципу верховенства права на рівні міжнародного права. Так, основним серед них є кодифікація та прогресивний розвиток міжнародного права, здійснення і дотримання міжнародно-правових зобов’язань, що випливають як з договорів, так і з міжнародного звичаєвого права.

Верховенство права має ґрунтуватися на принципі, згідно з яким всі фізичні та юридичні особи, включаючи держави, відповідальні перед законом. Таким чином, невід’ємним елементом будь-якої концепції верховенства права на міжнародному рівні є відповідальність усіх суб’єктів

міжнародного права за виконання своїх зобов'язань. Не слід забувати, що основною метою створення ООН і міжнародного права в цілому був і залишається захист прав людини. Саме тому всеохоплюючий та дієвий захист прав людини є безумовною складовою частиною принципу верховенства права на рівні міжнародного права.

І останнє, на чому обов'язково робиться акцент - це дотримання принципу примата права, рівності перед законом, відповідальності перед законом, неупередженого застосування законів, поділу влади, участі у прийнятті рішень, правової визначеності та недопущення свавілля, процесуальної і правової транспарентності. Підсумовуючи все зазначене вище, верховенство права, у розумінні міжнародного права, передбачає дотримання принципу правління, відповідно до якого всі особи, установи і структури, державні і приватні, в тому числі сама держава, функціонують відповідно до законів, які були публічно прийняті, в рівній мірі виконуються і незалежно реалізуються судовими органами і які сумісні з міжнародними нормами та стандартами в області прав людини. З 2007 р. відповідальність за забезпечення загальної ефективності, координації та злагодженості діяльності у сфері верховенства права в рамках системи Організації Об'єднаних Націй покладено на Координаційно-консультативну групу з питань верховенства права [5], що діє за підтримки Підрозділу з питань верховенства права під керівництвом першого заступника Генерального секретаря. Okремо треба зазначити, що розвиток принципу верховенства права на міжнародному рівні обумовлений принципом верховенства міжнародного права над національним правом конкретної держави.

Таким чином, ця схема працює не тільки в одному напрямку, але й у зворотному також. І обидві системи (і національна, і міжнародна), використовуючи принцип верховенства права, продовжують не лише існувати, але й розвиватися, взаємодоповнюючи одна одну.

Список використаних джерел:

1. Платон. Законы: Кн. IV. URL : <http://www.philosophy.ru/library/plato/02/4.html>.
2. Дайси А. В. Основы государственного права Англии: Введение в изучение английской конституции; перевод, дополи. по 6-му англ. изд. 2-е изд. Москва : Тип. т-ва И. Д. Сытина, 1907. 707 с.
3. Доклад о верховенстве права, утвержденный Венецианской комиссией на 86-й пленарной сессии (Венеция, 25-26 марта 2011 г.), Страсбург, 4 апреля 2011 г., Исследование № 512/2009, Or. Engl. URL : [http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD\(2011\)003revrus.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD(2011)003revrus.asp).
4. Second Annual Report on strengthening and coordinating United Nations rule of law activities: Report of the Secretary-General (A/65/318). URL : <http://www.daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/491/01/PDF/N1049101>.
5. Мірошніченко О. А. Принцип верховенства права у міжнародному публічному праві. *Форум права*. 2012. № 1. С. 644–647.

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МАСОВОГО ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ ГРОМАДЯН РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ З КРИМУ

Чвалюк А. М., Плотніков О. В.

Прийнята нещодавно Стратегія деокупації та реінтеграції Криму оминула своєю увагою масу питань, зокрема щодо видворення з Криму сотень тисяч російських нелегалів. Як зазначав міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Олексій Резніков, “Громадяни Росії, які незаконним способом прибули на тимчасово окуповані території, повинні будуть покинути Україну”. Але навряд чи вони зроблять це добровільно.

Функції по видворенню з України нелегалів покладено на Державну міграційну службу України, однак у нас є сумніви, щодо реальної здатності цієї служби здійснити примусове видворення осіб, які з 2014 року нелегально проникли на територію Криму та продовжують там перебувати. Раніше ми вже надавали міжнародно-правову оцінку дій країни-агресора, щодо масового переміщення цивільного населення на окуповану територію, всупереч нормам Четвертої женеvської конвенції 1949 року [1]. Прийшов час здійснити прогноз видатків, які може понести Державний бюджет України, у випадку масового видворення з Криму громадян Російської Федерації (далі – РФ).

Загальна цифра переселенців невідома. Заступниця міністра закордонних справ України Еміне Джапарова в 2020 році озвучила цифру в пів мільйона [2]. Й хоча є підстави та можливість масового примусового видворення з Криму всіх цих громадян РФ, існують непоодинокі прецеденти, коли Європейський суд з прав людини виносив рішення виплатити депортованим особам компенсацію, суми якої доходили до 5000 євро (165 876 грн – *конвертовано авт.*) на кожну депортовану особу. Раніше ми відкидали можливість масового примусового видворення роблячи упор на можливості скористатися механізмом відступу Україною від зобов’язань за Конвенцією (дерогація), бо колективне вислання росіян з Криму призведе або до міждержавної скарги від РФ проти України, або до лавини індивідуальних скарг від окремих осіб. В обох випадках шанси України на виграш будуть мінімальними, а розміри компенсацій, що їх постановить сплатити Європейський суд – дуже значними” [2]. Але чи настільки не вигідні для держави подібні заходи? Розглянемо чинну зараз процедуру одиничного примусового видворення.

Одразу слід зазначити, що лише суд може ухвалити рішення про примусове видворення особи з України. В разі ухвалення рішення про примусове видворення, особу розміщують в пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, доки в Державної міграційної служби не з’явиться можливість здійснити примусове видворення. За законом у такому пункті особа може перебувати до 18 місяців. За цей час нелегальний мігрант може оскаржити рішення про своє видворення в апеляційному та касаційному суді. Причому протягом всього

процесу оскарження, нелегальний мігрант продовжує перебувати в Україні, і завершити процедуру можна лише після остаточного рішення суду.

Немає сумнівів, що військові, силовики та члени їх родин, самотійно покинуть Крим при деокупації, тому оперувати цифрою у пів мільйона не слід. З тих що залишаться, також не усі скористаються можливістю подати скаргу до ЄСПЧ. Також слід припустити що кількість задоволених позовів буде незначною, й виплати за ними розтягнуться на роки, у той час як тримання особи у таборі для осіб, які очікують на примусове видворення або у таборі для інтернованих (якщо Проект Закону “Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими та інтернованими особами в особливий період” [3] буде прийнято) потребуватиме значних постійних витрат вже одразу.

Наприклад, тільки на годування однієї особи у такому пункті (таборі), мають виділятися кошти на рівні не нижче прожиткового мінімуму. За 18 місяців вийде щонайменше 44 658 грн. на кожну особу (показник на кінець 2021 р.). Окрім продуктів, очікуються видатки на дотримання базових санітарних вимог, надання медичних, юридичних, поштових тощо послуг, психологічної підтримки, організації дозвілля, навчання дітей, охорони громадського порядку й багато іншого відповідно до норм міжнародного гуманітарного права. Не слід забувати й про транспортні витрати на доставку особи до пункту (табору) та повернення її назад у випадку самовільного залишення нею місця розміщення (інтернування). А також про те, що у пункті (таборі) у утримуваних там осіб можуть народитися діти, які, по-перше, будуть потребувати особливого догляду й відповідно додаткових витрат для нашої держави, по-друге, за правилом “грунту” набудуть право отримати українське громадянство – що не бажано, у розрізі національної безпеки.

Таким чином потенційні втрати від позовів вже не виглядають такими значними. А це означає, що механізм масового примусового видворення з Криму громадян РФ слід розглядати як робочий, до тих пір поки не буде створено нових правових механізмів, які б забезпечили більш простий та дешевий спосіб видворення таких нелегальних мігрантів до країни походження.

Список використаних джерел:

1. Плотніков Олексій. Видворення з Криму сотень тисяч нелегалів: політичні заяви та правові вимоги. URL : https://arc.construction/13208?lang=uk&fbclid=IwAR2JY56pQAI26RqsEaFX0EYx3Cj-4BhLKkCy4teqAs3rKE_ajPOiK-pWQAE

2. Окупанти переселили в Крим пів мільйона росіян – МЗС. URL : <https://www.pravda.com.ua/news/2020/10/20/7270585/>

3. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими та інтернованими особами в особливий період від 05.11.2020 р. №4327. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70352

КОЛЕКТИВНА БЕЗПЕКА ТА КОЛЕКТИВНИЙ ЗАХИСТ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Філянiна Л. А.

Статут Органiзацiї Об'єднаних Нацiй вважає збереження мiжнародного миру i безпеки своєю найважлившою метою. У ст. 1 Статуту ООН визначається, що головним прiоритетом Органiзацiї є приймати ефективнi колективнi заходи для попередження i усунення загрози миру в придушення актiв агресiї чи iнших порушень миру [1]. Словосполучення “Мiжнародний мир i безпека” у Статутi вжито 32 рази.

У Главі VII “Дiї щодо загрози миру, порушень миру й актiв агресiї” Статуту ООН закладена система колективної безпеки. Положення даної глави спрямованi на забезпечення системи колективної безпеки i збереження миру. Головним органом Органiзацiї на який покладена вiдповiдальнiсть це Рада Безпеки ООН. В її повноваження входить iнiцiювати дiї по забезпеченнi колективної безпеки шляхом протидiї будь-якiй загрози мiжнародному миру з боку вiйни чи актiв агресiї.

Колективна безпека – система закрiплених у Статутi ООН норм мiжнародного права, що регулює порядок колективного прийняття на державному рiвнi рiшень щодо застосування сили з метою пiдтримання або вiдновлення мiжнародного миру та безпеки [2].

Колективна оборона вiдноситься до органiзацiї колективного механiзму для вiдбиття будь-якої агресiї ворога проти будь-якого члена системи колективного захисту. Домовленiсть про колективну оборону створюється групою держав, котрi однаково сприймають загрози своїй безпецi з боку загального ворога.

У залежностi вiд системи взаємодiї: колективний захист – це iндивiдуальна або групова система, тому що у нiй приймають участь лише деякi держави, котрi виступають разом проти спiльного ворога. Натомiсть, колективна безпека – це глобальна система у якiй задiянi всi держави свiту.

Загроза колективнiй безпецi виникає раптово, а при колективному захистi загроза вiдома заздалегiдь. Будь-яка вiйна чи акт агресiї однiєї держави проти iншої держави пiдпадає пiд систему колективної безпеки. Отже, ворог при колективнiй безпецi це будь-який агресор, що виступив проти держави/держав, а колективний захист вiдбувається щодо наперед добре вiдомого ворога.

Разом з тим, враховуючи те, що ворог вiдомий, колективний захист дозволяє проводити попередню ретельну пiдготовку i планування вiдповiдних дiй, що можуть бути гiпотетично застосованi. Колективна безпека вступає у дiю з моменту акту агресiї однiєї держави/держав проти будь якого iншого учасника мiжнародного спiвтовариства.

Отже, вiдмiнностi мiж колективною безпекою та колективною захистом в мiжнароднiй системi полягає в тому, що зазвичай система колективного захисту органiзована як союз, що включає рiгiональну

систему захисту. Вона поширюється тільки на учасників системи колективного захисту. На відміну від цього, колективна безпека являє собою універсальну систему, в якій всі держави світу без будь-якої дискримінації зобов'язуються протистояти будь-якій агресії незалежно від місця її проведення і держави, що стала жертвою такого акту. Колективна безпека призначена для стримування будь-яких актів агресії проти будь-якої нації.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1945 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення 22.04.2021)

2. Різник С. В.. Колективна безпека. Енциклопедія Сучасної України. URL : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=5527 (дата звернення 22.04.2021)

МИРНЕ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Бережна К. В.

Практика мирного врегулювання міждержавних спорів потребує комплексного і системного дослідження теоретичних та практичних аспектів використання мирних засобів під час вирішення міжнародних спорів в контексті інтенсивного і прогресивного розвитку міжнародного права, з урахуванням прагнення до мирного співіснування та співробітництва України з міжнародними партнерами.

Необхідно відзначити, що наша держава активно використовує норми міжнародного права, що визначають порядок застосування мирних засобів вирішення міжнародних спорів. При цьому у різних конфліктах Україна виступає і як сторона спору, і в якості суб'єкта, що використовує інші засоби мирного врегулювання: добрі послуги, посередництво, звернення до органів міжнародних організацій тощо. Даний практичний досвід має стати предметом наукового аналізу.

Дослідження компонентів одного з основних принципів міжнародного права – принципу мирного вирішення міжнародних спорів дозволяє визначити його як найважливішу властивість сучасного міжнародного права, що безпосередньо і концентровано виражає його сутність як права мирного співіснування держав незалежно від їх соціальних систем і проявляється в заснованій на міжнародно-правовій забороні застосування в міжнародних відносинах сили або погрози нею та загальному обов'язкові суб'єктів міжнародного права вирішувати спори або ситуації, що виникають між ними, виключно мирними засобами, з правом вільного вибору конкретних засобів із урахуванням взаємних інтересів, у відповідності з принципом справедливості і основними принципами міжнародного права.

Значимість досліджуваного принципу підкреслює його закріплення у широкому колі універсальних та регіональних міжнародних договорів. Визнання Організацією Об'єднаних Націй принципу мирного вирішення міжнародних спорів відображено в главі VI Статуту ООН. Серед регіональних джерел права мирного вирішення слід відзначити Міжамериканський договір про мирне вирішення спорів 1948 року, Європейську конвенцію про мирне вирішення спорів, прийнятую Радою Європи в 1957 році, Конвенцію з примирення і арбітражу в рамках НБСЄ 1992 року, а також такі документи, як Декларація про принципи міжнародного права 1970 року та Гельсінський Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року.

Держави не можуть залишати свої міжнародні спори невирішеними. Це означає, по-перше, вимогу про якнайшвидше вирішення міжнародного спору, по-друге, необхідність продовження врегулювання, якщо спосіб врегулювання, взаємно погоджений сторонами, що сперечаються, не дав позитивних результатів. Під якнайшвидшим вирішенням міжнародних спорів треба розуміти чітке дотримання взаємно погоджених умов врегулювання.

Сферу дії розглянутого принципу становлять об'єктивно чи суб'єктивно обумовлені міжнародні розбіжності, конфлікти, котрі відрізняються за джерелами виникнення, за своєю природою, типами, змістом, структурою і формами прояву. Їх численність обумовлена різноманіттям міжнародних протиріч, що виникають в сучасному світі.

Розрізняються спори юридичні і політичні. Це розходження є відносним, іноді його важко провести. Статут ООН використовує термін “спори юридичного характеру”, котрі, за загальним правилом, повинні передаватися державами, що сперечаються, у Міжнародний суд ООН. Згідно ст. 36 його Статуту, до “правових спорів” відносяться, насамперед, суперечки, що стосуються тлумачення міжнародних договорів, будь-якого іншого питання міжнародного права, наявності факту порушення міжнародних зобов'язань, відшкодування за порушення таких зобов'язань. До політичних спорів прираховують територіальні суперечки щодо державних кордонів. Вони є найбільш небезпечними спорами і вирішуватися повинні також мирними засобами.

На наш погляд, найбільш правильним буде відносити до категорії спору найширше коло неврегульованих питань. Це буде зобов'язувати держави звертатися до винятково мирних способів врегулювання протиріч між ними.

Фактично усі засоби мирного врегулювання мають безпосередній зв'язок з переговорами: двосторонні і багатосторонні переговори застосовуються на міжнародних конференціях за участі третьої сторони (добрі послуги, посередництво). Використання консультаційних органів (погоджувальних та слідчих комісій), судовий розгляд – міжнародний та третейський суди – також не є можливими без безпосередніх переговорів.

Перевага переговорів перед іншими способами мирного врегулювання полягає, перш за все, в тому, що в процесі безпосереднього, прямого спілкування сторони мають можливість ближче ознайомитися з позиціями одна одної, взаємними претензіями і, проявляючи добру волю, дійти до взаємоприйняттого вирішення всіх спірних питань.

Підсумовуючи, підкреслимо, що формування правової системи України відбувається з урахуванням світових стандартів регулювання міжнародних правовідносин. При цьому успішність міжнародного співробітництва нашої держави з іншими країнами світу багато в чому залежить від найважливішого фактора – міжнародної безпеки, що має бути гарантована завдяки втіленню у життя таких базових принципів міжнародного права, як суверенна рівність держав, незастосування сили або погрози силою та розв'язання міжнародних спорів мирними засобами.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26 червня 1945 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 22.04.2021).
2. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика : монографія. Київ–Одеса: Фенікс, 2018. 438 с.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО ПРАВА СУДОВИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ

Перепьолкін С. М.

Проблематика імплементації принципів, норм і стандартів міжнародного митного права в цілому є однією з малодосліджених у вітчизняній доктрині міжнародного митного права. При цьому слід зазначити, що переважною більшістю українських учених імплементація трактується як діяльність, пов'язана із введенням загальнообов'язкових (договірних) норм міжнародного митного права до внутрішнього правопорядку виключно Верховною Радою України, тобто як “законодавча імплементація”. З огляду на це, практика національних судових органів з питань імплементації принципів, норм і стандартів міжнародного митного права залишається донині майже не дослідженою. Водночас прикладів посилання судовими органами України на принципи, норми і стандарти міжнародного митного права у судових рішеннях з кожним днем стає все більше.

Найчастіше у текстах рішень іменем України суди посилаються на положення: Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р.; Митної конвенції про міжнародні перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП від 14 листопада 1975 р.; Конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14 червня 1983 р.; Конвенції про тимчасове ввезення від 26 червня 1990 р.; Генеральної угоди з тарифів і торгівлі від 15 квітня 1994 р.; Угоди

про застосування ст. VII ГАТТ від 15 квітня 1994 р.; офіційних правил тлумачення торговельних правил Інкотермс (у редакції 2010 р.); Комбінованої номенклатури Європейського Союзу.

Поширеною практикою при цьому є: встановлення співвідношення приписів статей Митного кодексу України з відповідними принципами і положеннями міжнародних договорів, наприклад Генеральної угоди з тарифів і торгівлі; визнання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надавалась не Верховною Радою України, частиною національного законодавства, наприклад Міжнародної конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14 червня 1983 р.; констатація факту побудови окремих інститутів національного митного права на основі загальних принципів, прийнятих у міжнародній практиці, наприклад національної системи визначення митної вартості товарів; згадування про міжнародно-правові стандарти, на які зорієнтоване українське митне законодавство, наприклад Угоду про застосування ст. VII ГАТТ від 15 квітня 1994 р. Зокрема, відповідні приклади можна побачити у таких рішеннях судів України: Рішенні Харківського окружного адміністративного суду від 14 червня 2018 р. № 820/2557/18 у справі за адміністративним позовом Приватного підприємства “Торговий дім “Золота миля” до Харківської митниці ДФС про визнання протиправними та скасування актів; Рішенні Львівського окружного адміністративного суду від 7 травня 2019 р. № 1.380.2019.001416 по справі за позовом до Львівської митниці ДФС про визнання протиправним та скасування рішення та картки відмови; Рішенні Харківського окружного адміністративного суду від 18 листопада 2019 р. № 520/8424/19 у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю “АРОМАРОС-У” до Головного управління ДФС у Харківській області про скасування податкових повідомлень-рішень; Рішенні Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 23 грудня 2019 р. у справі № 160/9312/19 за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю “Інженерні світлотехнічні технології” до Київської міської митниці ДФС про визнання протиправними та скасування рішень; Рішенні Полтавського окружного адміністративного суду від 2 січня 2020 р. № 440/4426/19 у справі за позовом до Полтавської митниці ДФС про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії тощо.

Список використаних джерел:

1. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду за адміністративним позовом товариства з обмеженою відповідальністю “Інженерні світлотехнічні технології” до Київської міської митниці ДФС про визнання протиправними та скасування рішень від 23 груд. 2019 р. у справі № 160/9312/19. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87611255> (дата звернення : 30.04.2020).

2. Рішення Львівського окружного адміністративного суду у справі за позовом до Львівської митниці ДФС про визнання протиправним та скасування рішення та картки відмови від 7 трав. 2019 р. № 1.380.2019.001416. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81687285> (дата звернення : 30.04.2020).

3. Рішення Полтавського окружного адміністративного суду у справі за позовом до Полтавської митниці ДФС про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії від 2 січ. 2020 р. № 440/4426/19. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86743630> (дата звернення : 30.04.2020).

4. Рішення Харківського окружного адміністративного суду у справі за адміністративним позовом Приватного підприємства “Торговий дім “Золота миля” до Харківської митниці ДФС про визнання протиправними та скасування актів від 14 черв. 2018 р. № 820/2557/18. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74727851> (дата звернення : 30.04.2020).

5. Рішення Харківського окружного адміністративного суду у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю “АРОМАРОС-У” до Головного управління ДФС у Харківській області про скасування податкових повідомлень-рішень від 18 листоп. 2019 р. № 520/8424/19. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85801128> (дата звернення : 30.04.2020).

ТЕОРІЯ “ОБМЕЖЕНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ” У ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ США

Калашников В. М.

Практично всі сучасні держави стикнулися з погрозами міжнародного тероризму, неконтрольованої міграції, поширення ядерної зброї і цілим рядом інших глобальних дестабілізуючих факторів. У результаті світ стає свідком безпрецедентного зростання міжнародної напруженості, поглиблення глобального геополітичного дисбалансу і фактичної деконструкції сформованого світового політико-правового порядку, що базується, в першу чергу, на великому корпусі взаємопов'язаних багатосторонніх і двосторонніх міжнародних угод, конвенцій, договорів і інших нормативно-правових актів.

Фактично мова йде про очевидну кризу Вестфальської системи міжнародних відносин, яка юридично закріпила в 1648 році підсумки Тридцятилітньої війни в Європі, у тому числі – стосовно державного суверенітету учасників цієї конференції.

Класичне визначення суверенітету як незалежності державної влади від будь-яких інших влад всередині держави і за її межами було розроблено досить давно і довгий час демонструвало певну стійкість.

Важливою іманентною властивістю державного суверенітету є його прагнення завжди бути абсолютним, тобто необмеженим. Однак в реальному житті державний суверенітет може бути обмежений різними

способами, що обумовлено, як правило, факторами об'єктивного або суб'єктивного характеру (нормами міжнародного права, силовими діями інших держав та ін.). Стан абсолютного суверенітету ніколи не було досягнуто жодною державою світу (і не може бути досягнуто в принципі).

Світове співтовариство все частіше стало стикатися з неправовими формами таких обмежень, що впливають з бажання окремих суб'єктів міжнародних відносин отримати вигоду з ситуації тимчасового геополітичного панування. З цією метою політичні еліти різних країн на глобальному і навіть регіональному рівні дають санкцію на використання т.зв. “права сильного” для вирішення нагальних геополітичних завдань.

Саме це відображене у науці світової геополітики, передусім американської. Засновником американської школи геополітики став Н. Спайкмен, професор Єльського університету, геополітик нідерландського походження. Протягом тривалого часу Н. Спайкмен брав участь в розвідувальній діяльності в країнах Євразії під прикриттям репортера відомих засобів масової інформації англосаксонського світу. Н. Спайкмен вважав, що саме євразійський простір має вирішальне стратегічне значення для контролю за світом, що засновникам Британської імперії слід боротися за панування у світі не лише в океані, а й на суші.

Наведені вище ідеї Н. Спайкмена мали великий вплив на розвиток сучасної міжнародної політики англосаксонських країн. У США ця політика згодом була розвинута завдяки доктрині реалізму Г. Моргентау (1891–1967), який був міністром фінансів США в 1934–1945 рр.

Наприкінці другої світової війни Моргентау висунув план післявоєнного розчленування і децентралізації Німеччини. Обґрунтуванням такого плану служили традиційні уявлення політичної еліти та науковців США про те, що всі міжнародні суперечки слід вирішувати згідно з досвідом Британської імперії, до складу якої свого часу входила рання Америка. При цьому малося на увазі те, що в імперській історії англосаксів сила, передусім – морська, була ключем до успіху в боротьбі за світове панування, шляхом до панування над іншими країнами і народами, до скасування їхнього суверенітету.

Теорія “обмеженого суверенітету” посідає центральне місце у політико-правовій доктрині США і є у наш час одним з традиційних засобів розширення сфер впливу Сполучених Штатів, які претендують на світове лідерство. Уряд цієї країни, як і раніше, слідує Н. Спайкмену, який у роботах “Американська стратегія у світовій політиці” і “Географія світу” позначив десять критеріїв, на підставі яких слід визначати геополітичну могутність держави, спроможну обмежити чужий державний суверенітет. До їх числа відносяться: 1) територія держави; 2) природа кордонів; 3) населення; 4) наявність корисних копалин; 5) економічний і технологічний розвиток; 6) фінансова міць; 7) етнічна однорідність; 8) рівень соціальної інтеграції; 9) політична стабільність; 10) національний дух. На думку Н. Спайкмена, якщо держава за цими критеріями оцінюється

невисоко, вона має поступитися частиною свого державного суверенітету заради геополітичного порядку.

Водночас обмеження державних суверенітетів призвело до негативних наслідків у сфері міжнародних відносин. Принизливі для Німеччини умови Версальського мирного договору стали однією з причин Другої світової війни. Мюнхенська конференція 1938 р., на якій представникам Чехословаччини не було дозволено обговорювати прийняті в результаті рішення, привела до знищення Чехословацької держави. Показові гуманітарні бомбардування Югославії в 1999 р. спричинили вигнання понад 200 тисяч сербів з провінції Косово–Метохія. Гуманітарна окупація Іраку під приводом пошуку зброї масового ураження викликала сплеск безперервного насильства і тероризму.

Сьогодні зрозумілим є те, що сучасна система міжнародної безпеки і практика міждержавних відносин повинні базуватися не на конфронтаційних підходах “холодної війни”, а на принципах поваги суверенітету, незалежності і взаємовигідних відносин держав у міжнародних справах.

Україна прагне йти саме таким шляхом: ще 16.07.1990 р. у Декларації про державний суверенітет України було закріплено принципи верховенства, самостійності, повноти і неподільності влади республіки в межах її території, незалежності і рівноправності у зовнішніх відносинах. На жаль, недостатня збалансованість зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного курсу України заважає повному використанню можливостей реалізації суверенітету нашої держави.

УНІТАРНА ДЕРЖАВА. ВИМОГИ ЧАСУ

Марков К. А.

Вже не раз було доведено, що держава створюється елітою. Еліта створює державу в першу чергу для себе. Спочатку це військова еліта, потім приймає участь торгова, фінансова, промислова, потім ідейно – політична, потім владно – політична і, наприкінці вони приймають участь всі разом. Головну роль грає, звичайно, ідейно – політична і владно – політична еліта, яка повинна бути державотворча, оскільки саме вона бачить перспективу розвитку держави, висуває дальні цілі, бачить місце своєї держави серед інших держав і акумулює народ в свою підтримку. Державотворча еліта намагається створити таку державу, в якій її буде комфортно робити бізнес, а держава, в свою чергу, буде її захищати від загроз ззовні і внутрішніх. В свою чергу соціальна політика держави повинна утримувати незадоволення населення на невисокому рівні. На першій погляд все дуже просто. Еліта створює форму держави, в тому числі форму державного устрою. Еліта намагається створити державне управління таким чином, щоб воно бажано концентрувалося в її руках, з мінімальним допуском до нього населення. Коли на місце феодальної роздробленості прийшли перші централізовані держави, вони, звичайно

були побудовані з унітарного принципу. Унітаризм прийшов на зміну феодалної роздробленості і зіграв, безумовно, прогресивну роль в розвитку державності. Більшість держав в світі обрало на сьогодні саме цю форму державного устрою (близько 85 %). Ця форма найбільш ефективна задля реалізації основних функцій держави і тому вважається в науковій літературі найбільш оптимальною.

Унітарна форма має багато переваг перед іншою класичною формою – федеративною. А саме:

Загальні для всієї країни вищі представницькі, виконавчі та судові органи, які в свою чергу здійснюють керівництво місцевими органами.

Діє одна конституція, одна система законодавства, одна грошова система, одне громадянство, загальна фінансова і кредитна політика. Складові частини держави державного суверенітету не мають. Але вони можуть отримати іноді значну самостійність під впливом ряду об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Унітарна держава широко допускає існування в своєму складі національні і законодавчі автономії для малих національностей.

Унітарна держава має військові сили, які керуються з одного центру, на міжнародній арені вона представлена тільки центральними державними органами.

Іншими словами, єдність, цілісність території, концентрація влади центром, швидкість прийняття і застосування державних програм і ряд інших ознак безумовно, є плюси унітарної держави.

Але в останні десятиріччя в світі відбуваються колосальні геополітичні здвиги, котрі становлять великі іспити для деяких унітарних держав. Перехід від двополярного до однополярного світу, а зараз до багатополярного, різкий ріст боротьби за права меншин, від національних до ЛГБТ, боротьба за джерела сировини по всьому світу і т.п., а головне - використання малих а також і середніх держав як жупелів в боротьбі між крупними державами, втручання в справи цих держав – є вимоги часу для них. Де можуть проявитися проблеми в унітарній державі, у яких випадках.

Якщо є різні історії, мови, релігії, культури, менталітет. Якщо регіони відчують невідповідність існування в державі з економічних причин.

Також сюди можна віднести і неприродне з'єднання з територіями іншої держави, що було зроблено виходячи з політичних причин.

Велику роль грає, особливо останнім часом, незадоволення населенням свого економічного становища. З'являється віра в те, що можна вирішити цю проблему, якщо відокремитися і створити свій економічний оазис.

Особливо тривожна низька політична культура населення. Невміння розбиратися в не тільки в геополітичних процесах, але і в звичайній політичній обстановці, перетворює народ в натовп, який становиться цілком для всілякого роду і виду політиканів в їх власних інтересах.

Виникає питання – хто в змозі очолити процес зберігання унітарної держави з її перевагами. Тільки державотворча еліта. Якщо її немає, а на її місці існує сукупність територіальних еліт, для яких власні інтереси вище за все, то вимоги часу для такої унітарної держави будуть питаннями існування.

Список використаних джерел:

1. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран. М. 2005.
2. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав. Львів. 2018.
3. Конституційне право зарубіжних країн. Підручник. Херсон. 2019.
4. Конституційне право зарубіжних країн. За заг. ред. В. О. Ріяки. Київ. 2006.
5. Грин О. Конституційне право зарубіжних країн. Ужгород. 2015.

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ: ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Легка О. В.

Питання захисту інформації, зокрема персональних даних, наразі перебуває на етапі становлення як в національному, так і міжнародному політичному, правовому та науковому дискурсі. “Джерелом” системи захисту персональних даних вважається Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 8 якої передбачено, що органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, ... у тому числі для захисту прав і свобод інших осіб [1]. Європейський суд з прав людини у своєму рішенні у справі “Леандер проти Швеції” вперше зазначив, що зберігання державними органами інформації про особу є втручанням у її право на повагу до приватного життя, а відтак таке втручання повинне відповідати вимогам, викладеним у ч. 2 ст. 8 Конвенції [2]. Існують дві діаметрально різні позиції стосовно поняття приватності: відповідно до першої приватність, зважаючи на обсяги персональних даних, з часом зникне, інша ж наголошує на абсолютній цінності права на повагу до приватного життя, потреба в якій зростає в еру технологій, коли є можливість заробити на витоку персональних даних, а отже, політика держави щодо підвищення безпеки даних набуває першочергового значення [3].

У 2012 р. Європейською комісією було запропоновано законодавчий пакет щодо модернізації правил захисту даних (у ньому зокрема було передбачено право на видалення інформації “право на забуття”, яке гарантує особам право вимагати від контролера видалення незаконно оброблених чи застарілих, недоречних, неповних, неточних або надлишкових даних чи інформації, законні підстави для зберігання якої

зникли з плином часу), який включав два законодавчі інструменти – загальні правила захисту даних (призначені для заміни Директиви 95/46/ЄС 1995 року) та Директиви захисту даних у галузі правоохоронної діяльності (призначеної замінити Рішення Ради в межах захисту персональних даних, що обробляються в рамках поліцейської та судової співпраці у кримінальних справах 2008/977/ІНА 2008 року [4]). Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у 2014 році виніс рішення, яким право бути забутим було затверджене. Справа розглядалася на підставі звернення іспанського громадянина Маріо Костехи Гонсалеса, який поскаржився на оголошення у газеті (електронна версія видання містилася на сайті), що були опубліковані в 1998 році, але все ще були доступні в Інтернеті. Вони стосувалися банкрутства та аукціону нерухомості щодо продажу його будинку за борги. Пошуки Google за його іменем приводили до посилань на ці сторінки. Маріо Костехи хотів, щоб їх було видалено, оскільки його борги давно були погашені, і ця інформація була неактуальною і не відображала той стан справ, яким він є сьогодні, що шкодило його репутації [5]. ЄСПЛ постановив, що з метою забезпечення прав, передбачених у згаданих положеннях Директиви, “... оператор пошукової системи, посилання на веб-сторінки, розміщені третіми особами, що містять інформацію про цю особу, також і у випадку, коли ім'я або інформація не видалена перед тим або у той самий час з самих веб-сторінок системи, зобов'язаний видалити зі списку результати, видані у відповідь на пошуковий запит на основі імені особи, і навіть тоді, коли публікація на цих сторінках розміщена на законних підставах” [5; 6, с. 94]. Слід зазначити, що лише за останні 5 років Google отримав понад 800 тис. звернень подібного характеру, у 45 % він їх прийняв, хоча це не завжди обходилося без втручання суду.

Загальним регламентом із захисту персональних даних “право бути забутим” передбачено ст. 17 “Right to erasure (right to be forgotten)” (“Право на стирання (право бути забутим)”, яку доповнює ст. 21 “Right to object” (“Право подавати заперечення”) [7]. Згідно з нормами цих статей, суб'єкт даних має право вимагати стирання персональних даних, які його стосуються, і відповідний обов'язок стирати ці дані з боку контролера даних у випадку, якщо суб'єкт даних заперечує проти обробки даних і відсутні легітимні підстави для такої обробки, які переважають інтереси, права та свободи суб'єкта даних. Разом з цим п. 3 ст. 17 GDPR обмежує можливість вимагати стирання даних, коли мова йде про реалізацію права на свободу вираження та інформації, виконання завдань, пов'язаних з публічними інтересами, науковими, історичними, статистичними дослідженнями тощо [6, с. 95]. Що стосується національного законодавства, то відповідно до Закону України “Про захист персональних даних”, суб'єкт персональних даних має право “пред'являти вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким власником та розпорядником персональних даних, якщо ці дані обробляються незаконно чи є недостовірними” [8].

Список використаних джерел:

1 Концепція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 (ратифікована 17.07.1997 № 475/97-ВР). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2 Бем М. В., Городиський І. М. Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. Київ: К.І.С., 2015. 220 с.

3 Вчимося на помилках: найбільші штрафи за порушення норм GDPR*Юридична газета онлайн*.2020. №10 (716). URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciune-pravo>.

4 Council framework decision 2008/977/JHA on the protection of personal data processed in the framework of police and judicial cooperation in criminal matters of 27 November 2008. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0977&from=EN>.

5 Google Spain SL Google Inc. V Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) Mario Costeja González Judgment of the Court (Grand Chamber) in Case C–131/12, 13 May 2014. URL : <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=152065&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=794833>.

6 Сухорольський П. Право бути забутим у правовій системі Європейського союзу: реалії, проблеми та перспективи. Наука міжнародного права на рубежі століть. Тенденції розвитку та трансформації: спеціальне видання наукових статей. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 90–101.

7 Загальний регламент із захисту персональних даних Європейського Союзу (GDPR) № 2018/1725. URL : <http://aphd.ua/gdpr-ofitsiinyi-ukranskyi-pereklad>.

8 Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

9. Міжнародний Пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 № 995_043. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

ПОНЯТТЯ ТА СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО ПРАВА

Перепьолкін С. М., Левченко В. О.

На сьогоднішній день термін “міжнародне митне право” визнано як в рамках юридичної науки в різних країнах світу, так і на рівні міжнародних міжурядових організацій з митних питань та питань міжнародної торгівлі. Серед вітчизняних фахівців одними з перших, хто обґрунтував існування міжнародного митного права, були К. К. Сандровський та К. Г. Борисов, які пов'язували формування цієї галузі із розвитком міждержавного співробітництва в митній сфері. Так, на думку К. Г. Борисова, міжнародне митне право – це особлива система норм міжнародного права, які регулюють відносини, що виникають в процесі співробітництва держав та

інших суб'єктів міжнародного права з митних та інших, пов'язаних з перетином митних кордонів питань міжнародних економічних, торгівельних, транспортних зв'язків та туризму. Міжнародне митне право є невід'ємною складовою міжнародного публічного права, предметом якого виступають міждержавні відносини в цілому. Разом з тим, починаючи з другої половини ХХ ст. відбулося істотне зростання кількості та якості міждержавних відносин, що виникають з питань митного співробітництва та регулювання міжнародної торгівлі товарами. Цей процес багато в чому був обумовлений волею держав – суб'єктів міжнародних відносин, які ставили за мету спрощення порядку переміщення товарів через митні кордони та зниження рівня тарифних та нетарифних бар'єрів, для чого наприкінці 40-х – початку 50-х рр. ХХ століття було підписано низку міжнародних угод. Слід зазначити, що однією з основних особливостей міжнародних митних відносин став їх розвиток в рамках міжнародних міждержавних організацій, і саме право цих організацій багато в чому вплинуло на сучасний стан міждержавного митного співробітництва. Такі обставини, навіть, стали підставою для ряду дослідників розглядати міжнародне митне право в якості підгалузі міжнародного адміністративного права, тобто внутрішнього права міжнародних організацій

Але на мою думку, міжнародне митне право є значно ширшим ніж внутрішнє право міжнародних організацій з питань митного співробітництва, про що, зокрема, свідчить той факт, що створення відповідних організацій стало логічним результатом розвитку міждержавних митних відносин, а не їх початком. Так, створення Всесвітньої Митної Організації (Ради Митного Співробітництва) було побічним “продуктом” переговорів 1947–1949 рр. щодо гармонізації митного законодавства ряду європейських країн з метою створення митного союзу, про що є пряма вказівка у пункті (d) ст. 3 Конвенції про створення РМС. Згідно ст. 3 Конвенції про заснування РМС, до завдань цієї організації, зокрема, віднесено: вивчення різних аспектів митного співробітництва та технічних аспектів митних систем, пропонування засобів досягнення якомога вищого рівня погодженості та однаковості, підготовка проектів конвенцій та розробка рекомендації щодо єдиного їх застосування, обмін інформацією тощо. Частина 1 ст. 2 Угоди про заснування СОТ передбачає, що ця організація повинна забезпечити “загальну інституціональну основу для здійснення торгівельних відносин між її членами з питань, що відносяться до угод та пов'язаних з ними юридичних документів, включених до додатків до цієї Угоди”. Згідно класичної концепції суб'єктами будь-якої галузі міжнародного публічного права є “актори, які в силу юридичних норм можуть виступати в якості носіїв юридичних прав та обов'язків. Такими є держави, міжнародні організації, нації, що борються за незалежність, державоподібні утворення та в обмеженому обсязі фізичні особи (індивіди)” [5]. При цьому для окреслення відмінностей у правовому статусі прийнято виділяти загальну,

галузеви та спеціальну правосуб'єктність. Загальна правосуб'єктність є властивістю первинних суб'єктів міжнародного права – суверенних держав, які у всіх випадках виступають повноправними суб'єктами міжнародного митного права. Міжнародна правосуб'єктність держав обумовлюється такою їх політико-юридичною властивістю, як державний суверенітет. Правосуб'єктність держав в сфері митного співробітництва, зокрема, визначена у ст. 4 “Хартії економічних прав та обов'язків держав” та полягає у тому, що кожна держава має право приймати участь у міжнародній торгівлі та інших формах економічного співробітництва і при цьому має право “вільно обирати форми організації своїх зовнішньоекономічних відносин та заключати двосторонні та багатосторонні угоди міжнародного економічного співробітництва, які відповідають його міжнародним зобов'язанням та потребам”. Однією з особливостей міжнародного митного права є наявність у ньому такого державо подібного суб'єкту, як “окрема митна територія”. Такі території, за згоди держав, відповідальних за їх міжнародні зносини, можуть виступати сторонами угод, бути членами міжнародних міжурядових організацій з митних питань. Зобов'язання в сфері міжнародного митного співробітництва на національному рівні реалізуються саме через застосування тих або інших інструментів регулювання зовнішньої торгівлі. В деяких випадках міжнародними актами регулюється навіть документація, що використовується при митному оформленні. Для всіх подібних випадків національне митне законодавство прямо передбачає примат міжнародного митного права, зокрема, норма ч. 2 ст. 7 Митного кодексу України встановлює, що “якщо міжнародним договором України, укладеним в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Кодексом, то застосовуються правила міжнародного договору”. Аналогічні норми містяться і в Законах України “Про Єдиний митний тариф”, “Про митний тариф” тощо. Таким чином, ми можемо констатувати, що міжнародне митне право відрізняється своєю власною специфікою як щодо предмету регулювання сукупності міждержавних відносин з питань митного співробітництва, так і щодо певних особливостей правового статусу його суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Борисов К. Г. Международное таможенное право. Москва, 1997. С. 17
2. Лукашук И. И. Международное право. Особенная часть: учебник. Москва, 1997. С. 89–90.
3. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р. Офіційний вісник України. 2005. № 12. Ст. 648.
4. Маракеська угода про заснування Світової організації торгівлі. Україна і Світова організація торгівлі. Збірник офіційних документів. Київ, 2002.
5. Международное публичное право: учебник / отв. ред. К. А. Бекяшев. Москва: Проспект, 2005. С. 120.

6. Хартия экономических прав и обязанностей государств. 12 декабря 1974 года /A RES. 3281 (XXIX).

7. Конвенція про тимчасове ввезення. Стамбул, 26 червня 1990 р. Офіційний вісник України. 2004. № 36. Ст. 2445.

8. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 38–39. Ст. 288.

НАУКОВИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН Степаненко К. В.

Після набуття Україною у 1991 р. незалежності та міжнародної суб'єктності, у вітчизняних закладах освіти розпочалися спроби пошуку нової методики викладання дисципліни “Міжнародне право”, орієнтуючись на динаміку розвитку сучасних міжнародних відносин. Водночас державно-центристська модель світу, що залишилася у спадок від радянської науки, продовжує домінувати у викладанні цієї дисципліни, як і у багатьох напрямках державного управління, незважаючи на повільне, проте впевнене орієнтування українського суспільства на демократичні стандарти існування.

Міжнародне публічне право – одна із важливих та провідних галузей сучасної науки, що пояснює логіку взаємовідносин держав світу та накопичує досвід міжнародних відносин початку ХХІ ст. Дослідники, що працюють в рамках цієї галузі, виходять з того, що політичний світ останніх декількох десятиліть став набагато складнішим за багатьма параметрами, тому міжнародне право видозмінюється, а його класичні основи підлягають суттєвому перегляду.

Дослідженню питань, які становлять сучасний зміст міжнародних відносин присвячено чимало цікавих та аналітичних праць вітчизняних та зарубіжних авторів, що працюють у галузі міжнародного права, політології, інших наук. В цьому світлі хотілось би відзначити роботи І. Валлерстайна, Б. Зажигаєва, С. Іноземцева, М. Лебедевої, В. Наконечного, М. Сенченка, О. Тоффлера, Ф. Фукуями, С. Хантингтона, П. Циганкова та ін. Сучасні тенденції міжнародних відносин на високому науковому та аналітичному рівні висвітлюються у збірниках наукових праць, які систематично готуються під егідою Київського міжнародного університету [1]. Однак зважаючи на бурхливий розвиток міжнародних відносин, в тому числі зумовлений підвищеною увагою міжнародної спільноти до України, визначення напрямків наукових досліджень сучасних міжнародних відносин на сьогодні є вкрай актуальною та своєчасною задачею.

У вітчизняній науці чимало цікавих досліджень, ідей і підходів до нових проблем і тенденцій розвитку міжнародного права в сучасному світі. Тим не менше, більшість з них опубліковано у вигляді окремих статей та матеріалів. На сьогодні назріла нагальна потреба поглянути на сучасні міжнародні відносини комплексно, тобто через низку тих проблем, з якими стикається сучасний політичний світ. Початок такого “нового” погляду неможливо уявити без застосування наукових методів аналізу міжнародної

інформації та виокремлення перспективних напрямів наукових досліджень сучасних міжнародних відносин.

Кінець ХХ століття збігся з кардинальними політичними змінами на світовій арені. А вже на початку ХХІ століття світова наука накопичила чимало цікавих праць, що пропонують концепції й підходи зі спробами осмислення характеристик політичної структури сучасного світу та тенденцій його перебудови. В одних уявленнях сучасний світ бачиться більш гомогенним, переважно внаслідок розвитку процесів глобалізації, що охоплюють нові території та сфери (економічні, соціальні, політичні, культурні тощо). В інших теоретичних схемах світ виглядає поділеним або розколотим. Але незалежно від того, якої саме позиції дотримуються дослідники, більшість з них підкреслюють, що на початку ХХІ століття світ переживає певний критичний період, який визначають як “точку біфуркації”, “перехідний вік”, епоха невизначеності тощо [2, с. 162].

Названі проблеми, зрозуміло, інтенсивно обговорюються в сучасній науці. Більшою мірою в США і Західній Європі, в меншій – у вітчизняній науці, де все ж домінує державно-центристська модель світу, тобто та, згідно з якою будувалися класичні міжнародні відносини. Серед найбільш значущих *тенденцій* розвитку сучасних міжнародних відносин, які все частіше стають об’єктом прискіпливої уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників, можна виділити такі: 1) глобалізація сучасного світу; 2) збільшення кількості та ролі неурядових і міжурядових суб’єктів міжнародних відносин та 3) міжнародна безпека.

Отже, міжнародні відносини в їх класичному розумінні залишилися в минулому, і сьогодні спостерігається явне зближення досліджень світової політики і міжнародних відносин. Проте проблеми класичних досліджень з міжнародних відносин, які стосуються дії міжнародних угод, зовнішньої політики окремих держав, захисту прав людини та міжнародної безпеки не втрачають своєї актуальності. Традиційні дослідження повинні бути “вписані” у більш широкий контекст світового розвитку. Такі інтелектуальні процеси неможливо уявити без застосування наукових методів аналізу міжнародної інформації та виокремлення перспективних напрямів наукових досліджень сучасних міжнародних відносин. Найбільш важливими та перспективними напрямками наукових досліджень у галузі сучасного міжнародного права є: 1) трансформація навчальних дисциплін міжнародного спрямування; 2) визначення “архітектури” нового світопорядку та 3) створення сучасних міжнародних механізмів протидії агресії.

Список використаних джерел:

1. Самойлов О. Ф. Місце України у світових глобальних процесах. Проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. праць ; наук. ред. Канцелярук Б. та ін.]. Київ : КиМУ, 2011. Вип. 3. 369 с.

2. Степаненко К. В. Перспективні напрями наукових досліджень сучасних міжнародних відносин. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2015. №2 (2). С. 160–165.

SOME ISSUES OF INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF ENVIRONMENTAL HUMAN RIGHTS

Voievodin I. S.

The issue of the impact of the environment on the observance of human rights guaranteed by the provisions of international agreements of a universal and regional nature is in the constant field of view of the international community, as the proper protection of fundamental human rights and freedoms is inextricably linked to the safe and healthy environment. However, international legal acts do not contain a common definition of the term “environmental human rights” and the provisions of international legal acts in the field of human rights and environmental law regulate only particular issues of environmental human rights protection.

The provisions of the Universal Declaration of Human Rights of 1948, the International Covenant on Political and Civil Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 1966 and their optional protocols did not address the issue of environmental human rights. Only Article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 1966 stipulates that the States parties to the Covenant recognize the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health and that measures taken by the States to fully exercise this right include, in particular, the improvement of all aspects of environmental hygiene and occupational health in industry. This includes, in particular, measures to ensure an adequate supply of safe drinking water and basic sanitation; prevention and reduction of exposure to harmful substances, such as radiation and hazardous chemicals, or other harmful environmental conditions that directly or indirectly affect human health.

Human rights and the environment are inextricably linked, because respect for human rights is impossible without safe, clean and healthy environment, and sustainable environmental management cannot exist without respect for human rights. All people depend on the environment which they live in. Safe, clean, healthy and sustainable environment is an integral part of the full realization of a wide range of human rights, including the right to life, health, food, water and sanitation.

If we consider the right to a favorable environment in the context of concept of human rights generations, it can be attributed to the scope of the right to life, which belongs to the first generation of human rights, formed during the bourgeois revolutions in Europe and America. At the same time, environmental rights fall under the definition of the third generation of human rights, which are carried primarily by peoples and nations.

It should be noted that the separation of environmental human rights into a stand-alone set of norms began in 1972 within the United Nations Stockholm Conference on the Human Environment, during which environmental issues were considered through the prism of human rights. The Declaration states that the existence of a quality environment (both natural and man-made) is an

essential component for the realization of fundamental human rights, including the right to life, favorable working conditions, and for the socio-economic well-being and development of all nations and peoples. In particular, Principle 1 states that man has the fundamental right to liberty, equality and favorable living conditions in the environment and has the primary responsibility for the protection and improvement of the environment.

Since then, the global community has adopted a number of international legal acts of a binding and recommendatory nature in the field of environmental protection, which enshrined various environmental human rights. These include international legal acts such as the Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter 1972, the World Charter for Nature 1982, the Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer 1985, The Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal 1989, the United Nations Framework Convention on Climate Change 1992, the Rio Declaration 1992, the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (the Aarhus Convention) 1998, a Protocol on Water and Health of 1999 to the Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes 1992, Johannesburg Declaration on Sustainable Development 2002, Paris Agreement of 2015, the UN General Assembly Resolution “Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development” of 2015 etc.

However, these acts do not enshrine an exhaustive list of environmental human rights, which include the following: the right to a favorable environment, favorable working and living conditions, the right to socio-economic well-being and development of all states and peoples, the right to clean and safe water, the right to free access to information on the condition of the environment, etc. Such a list is in the process of its formation due to the relative “youth” and the gradual formation of this area of international legal relations. Respect for environmental rights and their realization is an essential condition for ensuring other human rights and freedoms, such as the right to life, the right to a decent standard of living, including food, clothing, housing, medical care and necessary social services. At the same time, it should be noted that the lack of a single international legal act that would regulate environmental rights complicates their proper protection. In view of this, it is necessary to develop and adopt an appropriate binding act at the international universal level and to include the environmental component into future human rights agreements.

References:

1. Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights A/HRC/43/3 <https://undocs.org/ru/A/HRC/43/3>
2. The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. URL: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Environment/SREnvironment/Pages/AboutHRandEnvironment.aspx>

3. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights URL : <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>

4. What are environmental rights? URL : <https://www.unenvironment.org/explore-topics/environmental-rights-and-governance/what-we-do/advancing-environmental-rights/what>

5. Declaration of the United Nations conference on the human environment (Stockholm declaration), 1972 and the Rio declaration on environment and development, 1992. URL : https://legal.un.org/avl/pdf/ha/dunche/dunche_e.pdf

СУЧАСНА СИСТЕМА МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Сліпченко М. Є.

Одним із актуальних питань у сфері здійснення державної митної справи в Україні є наближення митного законодавства до положень міжнародних конвенцій та угод, а також в умовах реалізації подальших євро інтеграційних прагнень гармонізація вітчизняного інструментарію здійснення митного контролю із європейським.

Загалом результатом імплементації законодавства до європейського має стати якісне поліпшення діяльності митниць, підвищення ефективності здійснення митних процедур і як наслідок – влиття української митної законодавчої бази до стандартів норм ЄС.

Якщо аналізувати практику розвитку митного законодавства, то можна прослідкувати, що воно прямує за тенденціями формування на основі міжнародних принципів митного права. Подальші нормотворчі зусилля мають бути зосереджені на усуненні недоліків нормотворчої діяльності, вирішенні внутрішніх протиріч та колізій, а також на розвитку окремих митних інститутів [3, с. 68].

Особливості роботи з удосконалення митного законодавства:

– під час нормотворчої діяльності залучати міжнародні вимоги та стандарти в митній сфері;

– урахувувати залежність митного регулювання в Україні від регулювання інших держав у цій сфері [1].

Тому дуже важливо при вдосконаленні законодавства з питань митної справи звіряти нормотворчі задуми із стандартами, які закріплені в Загальному додатку до Кіотської конвенції. Зважаючи на позитивний досвід застосування норм Кіотської конвенції та її провідну роль у регламентації митних правовідносин, її положення доцільно використати таким чином, щоб вони посіли належне місце у новому митному законодавстві, оскільки міжнародні стандарти переважають над нормами національного законодавства і мають бути інтегровані у внутрішньодержавні правові системи [4, с. 198].

До позитивних змін в митній політиці слід також додати і реформування ДФС. У березні 2017 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію реформування ДФС, яка охоплює і митну політику

України. Ця Концепція отримала рекомендації від Європейської Комісії та Митно-прикордонної служби США. Під час створення Концепції, Міністерство фінансів України взяло до уваги митні стандарти ЄС (Customs Blueprints). Відповідно до положень цього нормативного акту, передбачається впровадження єдиних стандартів визначення митної вартості та класифікації товарів, мають бути створені певні автоматизовані рішення, основним завданням яких є блокування сумнівних митних операцій, встановлення балансу в часі під час здійснення митного оформлення тощо. Тобто, дана Концепція за допомогою таких кроків має забезпечити митну політику України на тому рівні, який від нас вимагає Європейський Союз [2].

Отже, можна зробити висновок, що в умовах інтеграції виконання вимог щодо здійснення трансформацій у державній митній справі є одним із першочергових завдань держави. Проведення ефективної митної політики України сприятиме: спрощенню доступу до ринку збуту українських товарів у ЄС; припливу іноземних інвестицій; покращенню економічного іміджу України у світі; швидкому реформуванню економіки; можливості знижувати свої імпорتنі ввізні мита терміном до 10 років; можливості уникнення антидемпінгових мит тощо.

Список використаних джерел:

1. Акуленко Л., Бровко О., Микуляк В. Початок режиму вільної торгівлі з ЄС. Які зміни чекають на український бізнес. Європейська правда. 2015. URL : <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/11/26/7041241/>
2. Концепція реформування системи органів, що реалізують державну податкову і митну політику. URL : www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249858653
3. Несторишен І. В., Туржанський В. А., Бережнюк І. Г. Новації у митному законодавстві України. Митна безпека: науковий журнал. 2020. Випуск 4. 66–76 с.
4. Олійник Д. С. Управління ризиками митного контролю в контексті вимог кіотської конвенції. Вісник Хмельницького національного університету, 2011. № 2. Т. 1. С. 197–201.

КАНОНИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ АДВОКАТІВ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ

Черняк О. О.

Мета: проаналізувати існуючі міжнародні канони в сфері регулювання взаємодії адвокатів під час міжнародного співробітництва та окреслити основні напрямки їх розвитку. Стаття буде корисна при вирішенні питань, що постають перед практикуючими адвокатами при здійсненні міжнародної діяльності. Питання є актуальним у зв'язку із усталеною

глобалізацією юридичного ринку у XXI сторіччі та збільшення кількості міжнародних контактів.

Канон (від грецької κανών – правило, припис) – у широкому розумінні слова означає твердо усталене, традиційне, загальноприйняте [9]. Показово, що саме цей термін обраний для іменування Канонів професійної етики США 1908 року де він замінює собою термін “основний принцип”. Пізніше і в США набув застосування термін “типові правила поведінки”. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства 01.10.1988 також обрав близький за значенням термін “правила” [10].

Станом на сьогодні термін “канон” нерідко вживається вченими та адвокатами з різних країн у сенсі основні принципи, правила професійної діяльності. Слід зауважити, що ряд вчених розглядає правила як приписи недопустимої поведінки, тобто через заборони. Так, Заборовський В. В. дійшов висновку, що розкриття сутності принципів на яких побудована взаємодія адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження відбувається у переліку дій, які заборонено здійснювати адвокату під час судового розгляду справи [6]. Такий підхід залишає поза межами регулювання питання того що саме і, головне, – як саме слід робити, адже формальний перелік діянь, що підлягають забороні не надає відповіді на всі багатогранні питання практичної адвокатської діяльності.

“Необхідність вимог, встановлених правилами професійної етики, є об’єктивною: лише особі з високою моральною репутацією можливо довіряти брати участь у процесі здійснення правосуддя. Дозвіл будь-якій особі брати участь у цьому процесі незалежно від його або її поведінки дискредитує ідею здійснення правосуддя”, – визначено ЄСПЛ у Рішенні по справі *Lekavičienė v. Lithuania*, 27 червня 2017 року, № 48427/09, ECHR 2017 – цитуючи в своїй праці вказане рішення ЄСПЛ, Н. М. Бакаянова ілюструє важливість тлумачення Правил адвокатської етики [2]. Те, що в Україні не вважатиметься порушенням вимог високої моральної репутації може засуджуватися в державі з іншими критеріями визначення відповідності цим вимогам. Тож партнерство з адвокатами з інших держав накладає на осіб, що вступають на цей шлях додаткові обов’язки, що найменше – бути обізнаними з відмінностями в етичних традиціях адвокатур.

Станом на сьогодні взаємні відносини адвокатів між собою не обмежуються адвокатами однієї держави – все частіше українські захисники співпрацюють із колегами з інших країн, оскільки, навіть в умовах протидії пандемії, глобальний обмін ресурсами, інформацією та працею людей призводить до об’єктивної необхідності такої співпраці.

Міжнародні аспекти адвокатської діяльності заслуговували на увагу науковців і раніше, наприклад, А. М. Бірюкова докладно аналізує адвокатуру України саме крізь призму глобалізаційних процесів [3], Святоцька В. О. досліджувала (деонтологічні) засади професійної діяльності адвокатів в Україні та країнах ЄС [7].

Регулюванню поведінки адвокатів стосовно один до одного завжди приділялося менше уваги, ніж регулюванню взаємовідносин з клієнтами та судом. Наприклад, “Правила адвокатської професії у Франції” Метра Молло відводить їм пункти з 109 по 126 включно (на протигагу пунктам з 58 по 108 включно що відведені обов’язкам адвоката перед клієнтами) [8]. Вивчаючи “Регламент адвокатської діяльності” Франції С. Бородін відзначив, що “В настоящее время не все канонические для французской адвокатуры принципы ведения уголовной защиты стали общеевропейскими стандартами ... Однако следует заметить, что глобальные тенденции к международной унификации правил ведения трансграничных видов деятельности с неизбежностью приведут ... к нормативной унификации в области адвокатской деятельности на международном уровне.” [4].

Культурно-історичні умови, різноманітність правових систем, сила впливу релігії навіть у світських державах, – все це створює складнощі на шляху міжнародного співробітництва адвокатів. Саме тому систематизація та узагальнення етичних правил та твердих усталених норм адвокатської етики є логічним етапом розвитку. Будь-які суперечності мають долатися з повагою до всіх учасників таких відносин, а за висловом відомого адвоката Г. П. Падви: “когда в одном деле участвуют несколько адвокатов и между ними появляются разногласия – это ситуация совершенно недопустимая, этого нужно избегать всеми возможными способами”. [1]. Якість адвокатської допомоги, що генерується при міжнародній взаємодії декількох адвокатів, залежить від застосування ними всіх канонів адвокатської діяльності при збереженні поваги до відмінностей в етичних традиціях адвокатур всіх держав, і не гарантується відсутністю порушень прямих заборон правил адвокатської етики кожним із учасників.

Список використаних джерел:

1. Анісімов С. Каноны адвокатской профессии (интервью Г. П. Падвы). Адвокатская газета. 10 декабря 2014. URL : <https://www.advgazeta.ru/novosti/kanony-advokatskoy-professii/> 29.04.2021
2. Бакаянова Н. М. Новели Правил адвокатської етики: зміст, значення та тлумачення. URL : <https://unba.org.ua/publications/4275-noveli-pravil-advokats-koj-etiki-zmist-znachennya-ta-tlumachennya.html>
3. Бірюкова А. М. Адвокатура України в умовах глобалізації: монографія. Київ : Алерта, 2018. 424 с.
4. Бородін С. Этика французских адвокатов. Адвокатская газета. 16 мая 2015. URL : <https://www.advgazeta.ru/mneniya/etika-frantsuzskikh-advokatov/> 29.04.2021
5. Варфоломеева Т. В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. Вісник академії адвокатури. 2009. №1(14). С. 7–20.
6. Заборовский В. В. Сущность принципов, на которых построены взаимоотношения адвоката с судом и другими участниками судебного производства. Евразийская адвокатура. 2015. № 4(17). С. 29–34.

7. Святоцька В. О. Етичні (деонтологічні) засади професійної діяльності адвокатів в Україні та країнах ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 3. С. 174–177.

8. Франсуа Этьен Молло. По изданию: Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции / пер. с фр. Москва: Издание Н. П. Шубинского, 1894. – Киев: Прецедент, 2016. 113 с.

9. Философская Энциклопедия. В 5-х т. Москва : Советская энциклопедия. Под редакцией Ф. В. Константинова. 1960–1970.

10. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства 01.10.1988. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Хоббі Ю. С., Іванова В. Г.

Існує безліч правових систем, які прийнято класифікувати стосовно тієї чи іншої правової сім'ї. Найпоширенішими на Європейському регіоні є англо-американська та романо-германська правові сім'ї.

Англо-американську правову сім'ю також називають англосаксонською чи сім'єю загального права. Її визначною рисою стало домінування суддівського права, тобто основним джерелом є судовий прецедент, а також поділ на загальне право і право справедливості. До її складу входять такі держави, як Великобританія, Канада, США, Північна Ірландія та багато інших. Романо-германська сім'я правових систем має джерела континентального права, яке відрізняє від інших сімей сучасності. Відмінними рисами є пріоритет закону в системі джерел права, системний й абстрактний характер норм права, поділ права на приватне та публічне, пріоритет норм матеріального над нормами процесуального права. Але романо-германське право є неоднорідним, тому його можна розподілити на окремі правові групи:

1) Романська правова група : Франція, Бельгія, Голландія, Італія, Іспанія, Люксембург, Португалія.

2) Германська правова група : Німеччина, Греція, Туреччина, Австрія, Швейцарія.

Україна відноситься саме до романо-германської сім'ї, тому що головним джерелом права виступає закон.

Закон — нормативно-правовий акт представницького вищого органу державної влади (або громадянського суспільства (безпосередньо народу), який регулює найважливіші питання суспільного життя, установлює права та обов'язки громадян, має вищу юридичну чинність і приймається з дотриманням особливої законодавчої процедури [1].

Договір, який набрав юридичної сили, також можна розглядати в якості закону, іноді держави навіть імплементують міжнародні договори до свого законодавства шляхом інкорпорації. Інкорпорація є такою формою систематизації, яка полягає у зовнішньому упорядкуванні (чи розташовані в

іншому порядку) вже чинних нормативних актів без зміни змісту. При інкорпорації нормативно-правових актів вилучаються положення, що втратили юридичну силу, включаються внесені в них зміни та доповнення, виключаються положення, що не містять норм права [2].

Згідно зі ст. 2 Закону України від 29.06.2004 № 1906-IV “Про міжнародні договори України” міжнародний договір України визначається, як укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [3].

Міжнародні договори здійснюють вагомий вплив на українське законодавство. За допомогою них регулюються внутрішньо державні відносини та удосконалюється зміст законодавства. Значна кількість міжнародно-правових норм включаються у національні нормативно-правові акти нашої держави, з метою приведенням законодавства у відповідність до сучасних вимог. Відповідно до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [4].

Міністерство юстиції України включає чинні для України міжнародні договори до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів, де вже є включено понад 4 000 багатосторонніх, міждержавних, міжурядових та міжвідомчих міжнародних договорів, а також здійснює їх опублікування в бюлетені “Офіційний вісник України”. Згідно зі статтею 21 Закону України від 29 червня 2004 року № 1906-IV “Про міжнародні договори України” чинні міжнародні договори України публікуються українською мовою в “Зібранні діючих міжнародних договорів України” та інших офіційних друкованих виданнях України [3].

Таким чином, міжнародні договори виступають джерелом національного права України, а також сприяють його покращенню, оновленню та модернізації. Зближення українського законодавства з нормами міжнародних договорів залежить від ефективного співробітництва із зарубіжними державами та міжнародними організаціями, а також дотриманням і виконанням Україною зобов'язань за підписаними нею міжнародними договорами.

Список використаних джерел:

1. Поняття та види законів: конституції, конституційні, звичайні, оперативні закони. 2010. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9864/>
2. Поняття та форми систематизації нормативно-правових актів. URL : https://pidru4niki.com/17910211/pravo/ponyattya_formi_sistematizatsiyi_normativno-pravovih_aktiv
3. Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV “Про міжнародні договори України”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ У СИСТЕМІ ЧИННИКІВ СПАДКОЄМНОСТІ У ПРАВІ

Мороз С. П.

Спадкоємність у праві виявляється під час використання правових елементів минулого (*норм і принципів права, елементів правової системи, правової термінології та ін.*), у сфері правотворчості, особливо законотворчості (*законодавча техніка, кодифікація законодавства*), сфері правозастосування (*тлумачення права, форми функціонування процесуальних інститутів та ін.*). Сучасна спадкоємність у праві (*правовій системі*) висуває як мінімум дві ключові проблеми: 1) яка міра вибірності старого в новому; 2) яка міра вибірності з зовнішнього, міжнародного середовища.

Правова система спирається на правовий досвід – власний попередній (*діахронна спадкоємність*) і той, що існує у сучасних держав (*синхронна спадкоємність*). У вузькому значенні (*спадкоємність по вертикалі*) – це збереження і відтворення елементів (*норм, інститутів, принципи, форми, змісту та ін.*) у процесі розвитку права однієї країни. В широкому (*спадкоємність по горизонталі*) – крім указаної по вертикалі, включає в себе сприйняття і засвоєння правових цінностей, створених в інших одночасно існуючих державах: а) з подібною правовою дійсністю (наприклад, Росія, Казахстан, Білорусь та ін.); б) з різним рівнем розвитку правових систем (наприклад, Німеччина, Голландія, Канада та ін.). Так, при підготовці проекту Цивільного кодексу України бралися до уваги нові цивільні кодекси Голландії і Квебека, а при розробці Конституції – досвід конституційної творчості держав країн СНД, Західної Європи й Америки.

Спадкоємність у праві – сприйняття (*збереження, перенесення, використання, засвоєння*) певною державою, її правовою системою елементів минулих або сучасних правових систем, а також міжнародно-правових актів, спрямованих на утвердження реального панування права в суспільних відносинах.

“Міжнародним аспектом” ми позначаємо основи міжнародної взаємодії національних правових систем, в результаті якої відбувається спадкоємність як у міжнародному праві, так і у внутрішньому праві держав. При цьому не ставимо знак рівності між міжнародною взаємодією національних правових систем і спадкоємністю у праві в широкому смислі слова. У світі існує більше 200 національних правових систем, і усі вони включені у міжнародну взаємодію: кожна з них наділяє норми іноземного права юридичним значенням; у свою чергу, норми кожної національної правової системи здобувають юридичне значення в усіх інших правових системах.

У наші дні, коли світ прагне до інтеграції, гармонізація національного законодавства з міжнародним правом стає реальністю. Така гармонізація вимагає певної спадкоємності у праві – переміщення на свій ґрунт і використання кращих досягнень цивілізованих країн у правовій сфері, які

відповідають національним інтересам держави і відносинам, що виникають у громадянському суспільстві. Більш значна інтенсивність спадкоємності спостерігається у цивільному і сімейному праві, у так званій “цивілістичній ділянці”. На спадкоємність у праві на цій ділянці впливає міжнародне приватне право. Невипадково, що однією з перших була пропозиція західних вчених створити в недалекому майбутньому єдине наднаціональне цивільне право. Внутрішні аспекти уніфікації міжнародного приватного права мають два джерела: міжнародний договір і внутрішнє законодавство. Проте, прийняття внутрішнього правового акту нерідко відбувається на основі прийнятого міжнародного договору, що передбачає певну спадкоємність у праві.

В літературі термін “спадкоємність”, як правило, вживали для пояснення внутрішнього зв'язку правового розвитку держави. Щодо зовнішнього впливу правових систем і міжнародного права, то тут використовується ряд інших термінів: юридична аккультурація, трансформація, відсилка, імплементація, інкорпорація, рецепція.

Отже, загально-світові та регіональні інтеграційні процеси обумовлюють тісний зв'язок національного і міжнародного права. Перші нібито відкривають шлях міжнародно-правовим актам у національні правові системи. Проте міжнародні акти не можна вважати лише елементом міжнародного чинника спадкоємності у праві. Вони є важливим об'єктом спадкоємності національною правовою системою. Адже міжнародне право, пізнаючи на собі матеріальний і процесуальний вплив національного права (*через зміст норм і процес їх створення*), в свою чергу, приводить в дію свої норми з допомогою внутрішнього права держав.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Перепьолкін С. М., Величенко Д. О.

Сучасне міжнародне право можна охарактеризувати рядом позитивних рис. По-перше, міжнародне право має за мету обмежити право держави на ведення війни і перетворити координацію дій суверенних держав на систем співробітництва та досягнення спільної вигоди. По-друге, відбувся перехід від співіснування держав до співробітництва між ними – з метою не лише досягнення міжнародного миру та безпеки, а й сприяння здійсненню соціальних та політичних ідей, що виражається в поширенні міжнародних всесвітніх і регіональних організацій. По-третє, підвищення правового статусу окремого індивіда в міжнародному праві, що проявляється у створенні міжнародно-правового механізму захисту прав людини.

Проте, незважаючи на очевидний поступ міжнародна практика виявила деякі проблеми.

1. Принцип суверенної рівності держав, великих і малих, закріплений у Статуті ООН, цим же Статутом був і порушений, оскільки п'ять великих

держав було наділено правами, яких не мали будь-які інші члени ООН. Йдеться про постійних членів Ради Безпеки, які мають право вето і тим самим наділені правом істотно впливати на розвиток світових подій. Такими правами не володіють інші держави – члени ООН. Якщо в період створення ООН це пояснювалось внеском великих держав у розгром фашизму, то згодом цей фактор втратив свою актуальність. Слід наділити ФРН і Японію статусом постійних членів Ради Безпеки, але цього дотепер не відбулося, хоча обидві ці країни набули статусу великих західних держав, увійшли до числа найбільш 26 демократичних держав світу, покінчили з фашизмом і милітаризмом, роблять внесок у зміцнення миру, надають істотну допомогу і сприяння слаборозвиненим країнам, на ділі реалізуючи ідеї ООН.

2. Для сучасного міжнародного права залишаються незмінними основні принципи, серед яких принцип непорушності кордонів, недоторканності державної території, невтручання у внутрішні справи та ін. Ці принципи вважаються основою міжнародного права. Саме вважаються. Але з мовчазної згоди чи навіть схвалення світового співтовариства вони все частіше ігноруються. Це виявляється й у дрібних, і у великих діяннях. Згадаємо: у 1974 р. ізраїльські командос вторглися на територію Уганди й в аеропорту Ентебе звільнили захоплених терористами заручників. Тоді лише СРСР, “друг всіх африканських народів”, у тому числі й диктаторських режимів, висловив протест з приводу порушення суверенітету Уганди. Усе інше співтовариство схвалило дії, спрямовані на звільнення заручників, хоча порушення суверенітету Уганди дійсно було.

3. На XV сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято “Декларацію про надання незалежності колоніальним і залежним народам”, що проголошувала необхідність негайно і беззастережно покласти край колоніалізму у всіх його формах і проявах. У вітчизняній літературі тих років зазначалося, що “колоніалізм несумісний із міжнародним правом”. Виявляється, сумісний.

Отже, сьогодні погляд на міжнародне право лише як на систему норм явно недостатній і застарілий. Воно не обмежується системою норм і не завершується створенням норми. Таке розуміння норми характерне для гіпертрофовано статичного погляду на право, коли держава формулює й застосовує норми права. Право в таких випадках більше є засобом утримання в покорі інших, ніж засобом регулювання відносини і визначення прав і обов’язків. І сучасна міжнародна спільнота відходить від такого розуміння права, про що свідчить численні наміри держав, виражені у їхніх Конституціях, про побудову правової, демократичної держави, розвитку громадянського суспільства тощо.

4. Водночас визначати міжнародне право лише як процес прийняття рішень небезпечно зведенням права до застосування сили, відривом процесуальних компонентів міжнародного права від матеріальних (головною з яких на будь-якій стадії розвитку залишається система норм),

невиправданою ревізією чинного нормативного комплексу (а можливо, і його нехтуванням), ототожненням міжнародного права з програмою його розвитку.

5. Звичайно, сучасні міжнародні відносини настільки ускладнилися, що без їх належного наукового аналізу неможливо сформулювати відповідні норми міжнародно-правового регулювання. Досвід провідних науковців світу широко використовується в діяльності Комісії міжнародного права ООН. Саме через Комісію вчені мають можливість впливати на правосвідомість і практику держав, а через них і на формування та розвиток міжнародного права. Але проекти Комісії, як і доктрини міжнародного права, не є джерелами міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Дмитрієв А. І., Дмитрієва Ю. А., Задорожній О. В. Історія міжнародного права: Монографія. Київ : Промінь, 2008. 384 с.
2. Макаренко А. В. Митна реформа: пошук оптимальної концепції. *Lex Portus*. № 2. 2017. С. 26.
3. Тимченко Л. Д. Международное право. Вводный курс. Одесса, 2014.

РЕЗУЛЬТАТИ 14 КОНГРЕСУ ООН З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ: ПЕРСПЕКТИВИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Титаренко О. О.

7 березня 2021 р., із затримкою в один рік, відбувся 14-й конгрес ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя в японському місті Кіото (далі – 14-й Конгрес). Фактично це перший міжнародний захід, який був організований Японією з початку спалаху епідемії COVID-19. Роль таких конгресів ООН є надзвичайно важливою для країн-членів адже за їх результатами визначаються перспективні напрями попередження злочинності в світі, поводження з правопорушниками та вдосконалення правосуддя.

14-й Конгрес з попередження злочинності, проведений під загальною темою “Сприяння попередження злочинності, кримінального правосуддя і верховенства закону: до досягнення Порядку денного на період до 2030 року”, зібрав понад 5000 учасників з усього світу. На Конгресі були представлені рекордні 152 країни-члена, а також 114 неурядових організацій, 37 міжурядових організацій, 600 індивідуальних експертів і кілька структур та інститутів ООН. Більшість учасників приєдналися онлайн через спеціальну платформу для заходів, в той час як обмежена кількість учасників особисто була присутня в Міжнародному конференц-центрі Кіото. Зокрема від України в якості експерта взяв участь д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрНУ В’ячеслав Туляков. На платформі

міжнародного заходу було проведено 13 спеціальних заходів та значна кількість додаткових зустрічей. Проте, головним надбанням 14-го Конгресу стало прийняття *Київської декларації “Активізація заходів попередження злочинності, кримінального судочинства та забезпечення верховенства права: назустріч реалізації Порядку денного в сфері сталого розвитку на період до 2030 року”* (далі – Київська декларація).

В даній декларації представники країн-учасниць 14-го Конгресу фактично деталізували виклики та цілі, що стоять сьогодні перед міжнародним співтовариством, конкретні шляхи, яких необхідно вжити для вирішення питань забезпечення верховенства права, міжнародного співробітництва у сфері попередження злочинності, а також кримінального судочинства.

Ознайомлення з Київською декларацією показує логічне продовження необхідності реалізації окремих положень попередньої, Дохинської декларації (2015). Є актуальним, що в положеннях Київської декларації наголошено на необхідності реалізації низькі невідкладних завдань, зокрема: укріплення міжнародного співробітництва в сфері попередження злочинності в умовах поширення пандемії COVID-19; своєчасне виявлення нових форм злочинної діяльності в умовах поширення пандемії COVID-19, яка відкрила нові можливості для організованої злочинності; зміцнення потенціалу (в т.ч. технічної складової – використання новітніх технологій) правоохоронних органів та органів кримінального судочинства; визначення країнами державної стратегії та політики в сфері попередження злочинності; надання допомоги особам, які відбули покарання у виді позбавлення волі, і впершу чергу, в частині їх соціальної інтеграції; забезпечення здоров'я засуджених в умовах поширення пандемії; забезпечення на належному рівні ефективності та прозорості кримінального правосуддя; дотримання верховенства права під час відправлення правосуддя та під час діяльності з попередження злочинності тощо.

Здебільшого основні заходи з попередження злочинності та кримінального правосуддя в Київській декларації згруповані за чотирма основними блоками. У I блоці *“Активізація заходів з попередження злочинності”* закріплені заходи за сьома напрямками: 1) усунення причин злочинності; 2) попередження злочинності на фактичній основі (збір, аналіз та обмін статистичною інформацією); 3) вжиття заходів відносно економічною складовою злочинності (ліквідація економічного підґрунтя); 4) стратегії попередження злочинності, які враховують реальні обставини; 5) врахування гендерних аспектів в діяльності з попередження злочинності; 6) врахування потреб дітей та молоді в діяльності з попередження злочинності; 7) розширення прав та можливостей молоді в попередженні злочинності. У II блоці *“Розвиток системи кримінального правосуддя”* закріплені заходи за шістьма напрямками: 1) гарантування прав потерпілих та захист свідків, та викривачів; 2) покращення умов тримання засуджених; 3) зниження рецидиву через реабілітацію та

інтеграцію; 4) запровадження гендерного підходу у роботі системи кримінального правосуддя; 5) вирішення проблеми уразливості дітей та молоді, які потрапили під дію системи кримінального правосуддя; 6) удосконалення процедур кримінальних розслідувань. У III блоці *“Утвердження верховенства права”* закріплені заходи також за шістьма напрямками: 1) доступ до правосуддя та рівність перед законом; 2) забезпечення можливості надання юридичної допомоги; 3) національна практика призначення покарань; 4) дійові, підзвітні, безпристрасні та інклюзивні установи (правоохоронні та судові органи); 5) ефективна антикорупційна діяльність; 6) соціальні, освітні та інші заходи. У IV блоці *“Сприяння міжнародному співробітництву та технічній допомозі у попередженні всіх форм злочинності та боротьби з ними”* закріплені заходи за трьома напрямками: 1) міжнародне співробітництво, в тому числі нарощування потенціалу та технічної допомоги; 2) тероризм у всіх його формах та проявах; 3) нові (або видозмінні, або ті що проявляються) форми злочинності (боротьба з транскордонною злочинністю, комп’ютерною злочинністю, товарною контрабандою, погрозами, пов’язаними з технічними досягненнями і зміною методів незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, незаконним обігом об’єктів дикої природи, незаконним обігом деревиною, небезпечними відходами, протидія злочинам на ґрунті ненависті тощо).

Більш ґрунтовне вивчення окремих груп заходів за відповідними напрямками та їх врахування в удосконаленні національної системи протидії злочинності в сучасних умовах потребує окремих кримінологічних досліджень. Проте деякі перспективи для України в сфері протидії злочинності можемо визначити. Так, зокрема, що стосується розробки актуальних державних стратегій в сфері протидії злочинності, то сьогодні все ще залишається невирішеним питання щодо розробки та затвердження державної стратегії протидії злочинності, стратегії забезпечення громадської безпеки та цивільного захисту. Щодо останньої то вона повинна була бути розроблена МВС України одразу після затвердження 14 вересня 2020 р. Стратегії національної безпеки України. Проте минуло вже сім місяців, а дана стратегія МВС України ще не розроблена. В той же час рішенням РНБОУ *“Про результати проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту”* від 29 грудня 2020 року МВС України визначено тримісячний термін проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту в Україні та надання відповідного звіту, після якого буде визначено доля такої стратегії.

Також з огляду на положення Кіотської декларації перспективним є формування окремих державних програмних документів з ширшого залучення молоді до профілактики правопорушень; забезпечення належного захисту потерпілих від злочинів; забезпечення прозорого, безпечного доступу громадян до правосуддя (останнє на наш погляд включатиме в себе подальше формування та розвиток такого нового суб’єкту з правоохоронними функціями як Служба судової охорони).

Список використаних джерел:

1. Fourteenth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice Kyoto, Japan, 7–12 March 2021. URL : <https://www.unodc.org/unodc/en/crimecongress/about.html> (дата звернення: 26.04.2021).
2. Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию : [сб. материалов] : в 3 кн. (Кн. 3). Нац. акад. правовых наук Украины ; НИИ изуч. пробл. им. Акад. В. В. Сташиса ; кол. Сост. : В. В. Голина, М.Г. Колодяжный ; под. общ. ред.. В. В. Голины. К. Ред. журн. “Право Украины” X. : Право, 2013. 168 с.
3. Туляков В.О. Шляхи Кіото: XIV-й конгрес ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя та перспективні завдання сучасної кримінології (22.04.2021). URL : <https://lexinform.com.ua/podii/shlyahy-kioto-xiv-j-kongres-oon-z-poperedzhennya-zlochynnosti-ta-kryminalnogo-pravosuddya-ta-perspektyvni-zavdannya-suchasnoyi-kryminologiyi/> (дата звернення: 26.04.2021).
4. Draft Kyoto declaration on advancing crime prevention, criminal justice and the rule of law: towards the achievement of the 2030 Agenda for Sustainable Development (17 February 2021). Fourteenth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice Kyoto, Japan, 7–12 March 2021. URL : <https://undocs.org/A/CONF.234/L.6>
5. Проект Киотской декларации “Активизация мер предупреждения преступности, уголовного правосудия и обеспечения верховенства права: навстречу осуществлению Повестки дня в области устойчивого развития на период до 2030 года”. 17 февраля 2021. URL : <https://undocs.org/ru/A/CONF.234/L.6> (дата звернення: 26.04.2021).
6. Вклад тринадцатого Конгресса Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию в обсуждение повестки дня в области развития на период после 2015 года. ООН. A/CONF.222/5. 25 с. URL : https://www.unodc.org/documents/congress/Documentation/A-CONF.222-5-Post2015/222_5_r_V1500038.pdf (дата звернення: 01.04.2021).
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України” : указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 26.04.2021).
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2020 року “Про результати проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту”: указ Президента України від 29 грудня 2020 №597/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0009525-20#Text> (дата звернення: 26.04.2021).

ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТА МИТНОЇ ТЕРИТОРІЇ В УМОВАХ МИТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Бадак М. С.

У сучасних умовах держави дедалі частіше формують спільний митний простір та провадять спільну митну політику, тому питання митної інтеграції є актуальним.

Сутність митної інтеграції полягає у тому, що держави у договірному порядку визначають засади митної політики, які є спільними для них, зокрема країни здійснюють гармонізацію законодавства, ліквідують митні бар'єри у сфері торгівлі між собою, запроваджують єдиний митний тариф щодо держав, які не є учасниками відносин митної інтеграції тощо. Відповідні процеси безпосередньо впливають і на митні території держав, як різновид їх державної території.

Для правильного співвідношення державної та митної території необхідно визначити їх дефініцію. Чинним законодавством не передбачено визначення поняття “державна територія”. Є різні підходи до тлумачення цього терміну, спільним у цих підходах є те, що територія держави – це обмежена кордонами частина земної кулі, що знаходиться під суверенітетом певної держави.

Г. Кельзен визначає територію держави як простір, у межах якого лише одна держава, а саме та, якій належить ця територія, уповноважується видавати загальнообов'язкові акти. Водночас схожа діяльність інших держав на цій території повністю виключається.

В свою чергу, статтею 9 Митного кодексу України визначено, що територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, становлять митну територію України.

Митна інтеграція може відбуватися шляхом створення зони вільної торгівлі, де кожна її держава-член, зберігаючи свій власний митний тариф та інші види регуляції торгівлі з третіми країнами, має дотримуватися єдиних правил походження так і створенням митного союзу.

Відповідно до положень ГАТТ під митним союзом треба розуміти заміну однією митною територією двох або кількох митних територій, унаслідок чого:

1) мита й інші заходи, що обмежують регулювання торгівлі, було би скасовано щодо практично всієї торгівлі між складовими територіями союзу або принаймні щодо практично всієї торгівлі товарами, що походять із цих територій;

2) кожним членом союзу щодо торгівлі з територіями, які не входять у союз, повинні застосовуватися, по суті, одні й ті ж мита й інші заходи з регулювання торгівлі.

В умовах митного союзу країни залишаються незалежними та суверенними, їх державний кордон і територія недоторканні. Проте держави добровільно передають частину повноважень щодо здійснення влади на своїй території створеному органу, зокрема у сфері митної політики. Тому, митна територія для таких держав стає єдиною, митні кордони між ними зникають. Митний кордон для цих держав проходить по кордону митного союзу з третіми державами (переноситиметься зовнішній митний кордон без зміни державної території).

Існування сучасних поглиблених та розширених митних союзів полегшує умови товарообміну між країнами та є стимулом для посилення координації всіх аспектів діяльності країн-учасниць.

На сьогоднішній день як приклад митної інтеграції можна назвати митний союз держав – членів ЄС. Європейський Союз – це єдиний митний союз, який складається з держав-членів ЄС, а також Монако і Сан-Марино, що утворюють єдину митну територію відповідно з Францією та Італією.

Спільна митна політика Європейського Союзу спирається на митний союз, який полягає у ліквідації всіх митних зборів та інших бар'єрів на шляху торговельних потоків між членами Союзу (такі як кількісні обмеження, зборів, податків у митній сфері тощо), створення загальної (однакової для всіх членів союзу) тарифної та митної політики між державами-членами Союзу та третіми країнами, що не входять у митний союз.

Отже, юридична природа державної та митної території в умовах митної інтеграції полягає у тому, що країни залишаються на геополітичній карті світу в межах своїх державних кордонів, проте митна територія держав замінюється митною територією митного союзу. Тобто, утворюється митна територія нового суб'єкта – митного союзу, ліквідується митна територія окремої держави-члена цього союзу, але державна територія залишається незмінною.

Список використаних джерел:

1. Зайцев В.Є. Митна політика України в контексті євроінтеграційних відносин. Вісник економічної науки України. 2017. Вип. 2. С. 43–47.
2. Кістанова Я.М. Спільна митна політика Європейського Союзу та співробітництво з Україною. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 5. С. 332–334.
3. Митний кодекс України від 11 лип. 2002 р. // Відом. Верхов. Ради України. 2002. № 38–39. Ст. 9.
4. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав: дис. канд. юр. наук : 12.00.11. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2008.
5. Риндзак О. Т. Міжнародна економічна інтеграція у системі чинників державної міграційної політики. Глобальні та національні аспекти економіки. 2015. Вип. 5. С. 655–660.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК СКЛАДОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Текут'єв М. Є.

Стрімке поширення нового вірусу Covid-19, запровадження карантинних заходів, закриття кордонів, обмеження на в'їзд до країн, окремих міст, областей, штатів, зміни порядку та термінів знаходження у них, процесу перетину кордонів помітно позначилось на міжнародній міграції як туристичній, так і трудовій чи “медичній”.

На сайті Економічної і соціальної Ради ООН повідомляється, що пандемія зменшила глобальну міграцію на 30 % у порівнянні з прогнозами на 2019 рік. За даними ООН, кількість мігрантів у світі в 2020 р. досягла відмітки у 281 000 000. Наразі в світі нараховується 274 000 000 мігрантів.

У середньому по країнам-учасницям Організації економічного співробітництва і розвитку, станом на 2020 р. частка мігрантів серед лікарів становить 24 відсотка, а серед інших медпрацівників – 16 відсотків, що можна пов'язати із боротьбою з Covid-19, вони ж потрапляють в групу ризику. Через це і недостатнє забезпечення житловими умовами частка хворих коронавірусом серед мігрантів виявилася непропорційно високою – перевищувала більше, ніж у 2 рази кількість хворих серед корінного населення.

Це призвело до необхідності додаткового соціально-економічного захисту та правових гарантій для медичних працівників.

Також, у той час, коли кордони майже всіх країн світу були закриті, ряд країн дозволили, так звану, трудову міграцію для уникнення економічної, аграрної кризи чи інших проблем, зокрема Німеччина, Польща, Чехія. Недостатній соціально-економічний рівень життя, зокрема брак власного житла, постійні перельоти або переїзди, безпосередньо робота у пандемії – все це ставило під загрозу здоров'я трудових мігрантів та членів їх сімей.

Мігранти є основою економіки України: грошові перекази в Україну становлять більше за 10 % у відношенні до ВВП. Сім'ї трудових мігрантів в Україні використовують відправлені гроші для забезпечення своїх основних потреб, у тому числі в харчуванні, оренді, освіті та медицині. Як наслідок, Covid-19 та пов'язані з ним обмеження пересування ставлять під загрозу домогосподарства, основним джерелом доходу яких є грошові перекази. Зменшення обсягів грошових переказів може мати значні побічні наслідки для місцевих економік і громад загалом, що призведе до скорочення обсягів продуктивних інвестицій, споживчих витрат та доступу до освітніх і медичних послуг. Уряд України дотримується обережного підходу задля збалансування потреб своїх громадян, які шукають роботу за кордоном, та відповідних аспектів переміщення на глобальному рівні, пов'язаних із громадським здоров'ям.

Нарешті, звичайні туристи. Ті, хто наважився у пандемію купити тур з ризиком втратити гроші через динамічні зміни в країні вильоту або прильоту, захворіти на Covid-19, просидіти відпустку в готелі а інше – ті, хто має

правовий статус – найсміливіші. Кількість поїздок заради туризму у світі знизилась на 74 % за даними Всесвітньої туристської організації при ООН.

У звітах ООН також зазначається і те, що серед мігрантів(ок) найбільше жінок. У 74 % випадків жінки мігрують із ціллю роботи у сфері надання послуг, в тому числі піклувальниць, гувернанток.

Епідемія вплинула і на дотримання прав людини, а точніше на обмеження в їх реалізації. Серед найчастіших обмежень: обмеження права на повагу до приватного життя; обмеження права на свободу та особисту недоторканність – примусове поміщення громадян в обсервації, ізоляції; обмеження права громадян на свободу пересування: заборона для певних категорій переміщуватись через державний кордон та контрольні пункти пропуску, скасування транспортного сполучення; обмеження права на свободу мирних зібрань – заборона збиратись більш ніж певна кількість осіб або повна заборона зібрань; обмеження права на освіту – заборона відвідувати навчальні заклади; обмеження права на свободу релігії – заборона проведення релігійних заходів; обмеження права доступу до медичної допомоги – тимчасове припинення проведення планових заходів з госпіталізації та планових операцій, крім термінових та невідкладних.

Натомість, деякі країни не просто відкрили кордони, а і пропонують спрощену систему отримання громадянства у разі приїзду для дистанційної роботи в цій країні. Наприклад, такою країною виявилась Мальта. А для того, щоб стати громадянином Чорногорії за спрощеною системою під час пандемії, необхідно зробити інвестиції в цій країні не менше, ніж на 250 тисяч доларів.

Тож, зробити остаточний висновок яким чином – позитивно чи негативно – вплинула пандемія Covid-19 на міграційні процеси наразі не можливо. Однак, вплив точно є, він за собою несе і зміни і у світовій економіці, і у соціально-політичному житті. Наприклад, економіка туристичних країн зазнала труднощів, так, як і трудові мігранти України. А наразі світу і кожній країні важливо звернути увагу на дотримання прав людини під час пандемії та соціально-економічне забезпечення населення.

Список використаних джерел:

1. “Вплив пандемії COVID-19 на трудову міграцію громадян України та можливі напрями державного реагування”. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/vpliv-pandemii-sovid-19-na-trudovu-migraciyu-gromadyan-ukraini-ta> “Guidance note: Addressing the impacts of the COVID-19 pandemic on women migrant workers”. UNDP women. URL : <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/guidance-note-addressing-the-impacts-of-the-covid-19-pandemic-on-women-migrant-workers>
2. “Подолання наслідків впливу COVID-19 на мобільність населення”. Презентація дослідження – Міжнародна організація міграції. URL : https://iom.org.ua/sites/default/files/iom_ukraine_covid19_migration_messages_ukr.pdf

ПРИВИЛЕГИИ И ИММУНИТЕТЫ ВСЕМИРНОЙ ТАМОЖЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Шахбазов Д. Д.

Привилегии и иммунитеты Всемирной таможенной организации (далее – ВТО) являются одной из наиболее важных составляющих ее правового статуса.

Как и в случае с другими международными организациями, привилегии и иммунитеты ВТО, ее должностных лиц и представителей ее членов имеют функциональный характер. То есть они предоставляются для выполнения определенных для организации целей и задач, а также для устранения препятствий во время выполнения ее должностными лицами и представителями ее членов определенных для них функций, которые могут создаваться властью государства-пребывания штаб-квартиры международной организации.

К привилегиям и иммунитетам ВТО относятся: неприкосновенность штаб-квартиры организации, ее архивов и в целом всех документов, принадлежащих ей или находящихся в распоряжении; иммунитет от юрисдикции в отношении собственности и активов организации, где бы и у кого они не находились, за исключением случаев, если организация прямо откажется от него; собственность и активы организации, где бы и у кого они не находились, обладают иммунитетом от обыска, реквизиции, конфискации, экспроприации и от любой другой формы вмешательства исполнительной, административной, судебной или законодательной власти; ее средства, доходы и другая собственность освобождаются от всех прямых налогов, кроме налогов, размер которых фактически не превышает платы за коммунальные услуги; печатные материалы и предметы, которые ввозятся или вывозятся организацией для официальных целей, освобождаются от пошлины; организация не может быть ограничена в осуществлении финансовых операций в любой валюте как в пределах одной страны, так и международных переводах; официальная корреспонденция ВТО и другие ее официальные сообщения не подлежат цензуре; организация может рассчитывать на освобождение от акциза, пошлины и налогов, включенных в

цену, подлежащей уплате на продажу движимого имущества; с целью официальной связи ВТО пользуется на территории каждого из своих членов режимом, не менее благоприятным, чем тот, который может быть предоставлен этим членом организации любому другому правительству, в том числе его дипломатическому представительству, относительно первоочередности, тарифов и сборов на почтовые отправления, различного рода телеграммы, радиogramмы, телексную, телефонную и другие виды связи, а также тарифов на сообщение информации в печати и по радио.

Представители членов ВТО наделяются такими привилегиями и иммунитетами: иммунитетом от ареста или задержания и обыска личного багажа, а также относительно слов, высказанных или написанных, и любых действий, совершенных ими в своем официальном качестве, иммунитетом от различного рода судебного преследования; неприкосновенностью личного багажа и всех материалов и документов; освобождением в отношении себя и супруги (супруга) от иммиграционных ограничений или регистрации в государстве, в которое или через которое они направляются при осуществлении своих функций; правом использования шифров и получения материалов и корреспонденции курьером или в опечатанных чемоданах; тем самым режимом в отношении валюты или обменных ограничений, который предоставляется представителям иностранных правительств, выполняющих временные официальные поручения.

Важно отметить, что привилегии и иммунитеты должностных лиц ВТО не являются одинаковыми для всего ее персонала. К привилегиям и иммунитетам, которыми наделены штатные должностные лица ВТО можно отнести следующие из них: беспошлинный ввоз мебели и вещей при первичном вступлении в должность в стране назначения и правом беспошлинного вывоза этой мебели при возвращении в страну постоянного проживания по окончании срока осуществления своих функций; иммунитет от судебного преследования за слова, высказанные или написанные, и за любые действия, совершенные ими в своем официальном качестве и в пределах своих полномочий; освобождение от налогообложения заработной платы и вознаграждения, выплачиваемые им ВТО; иммунитет для них вместе с супругами и родственниками от иммиграционных ограничений и регистрации; привилегии в отношении обменных операций; привилегия пользоваться вместе с супругами и родственниками, находящимися на их иждивении, той самой возможностью репатриации в период международных кризисов, как и должностные лица дипломатических миссий аналогичного ранга. По сравнению со штатными должностными лицами более широкими возможностями для осуществления собственных функций наделяются Генеральный секретарь ВТО и его заместитель. В частности, наряду с приведенными выше привилегиями и иммунитетами Генеральный секретарь ВТО пользуется по отношению к себе, своей жены и детей в возрасте до 21 года привилегиями и иммунитетами, льготами и правами, предоставляемыми в соответствии с международным правом главам дипломатических миссий. Со своей стороны, заместитель Генерального секретаря пользуется привилегиями, иммунитетами, льготами и правами, предоставляемыми дипломатическим представителям аналогичного ранга.

Относительно экспертов, выполняющих поручения ВТО, то на соответствующий период, с целью обеспечения для них надлежащих условий для независимого осуществления ими своих функций во время выполнения

поручения, включая время служебных поездок в связи с этими поручениями, они наделяются такими привилегиями и иммунитетами: иммунитет от ареста или задержания и обыска личного багажа; не привлечение к ответственности за слова, высказанные или написанные, или действия, совершенные во время выполнения своих поручений и в пределах своих полномочий; иммунитет от различного рода судебных преследований; неприкосновенность всех материалов и документов.

СОВЕТ ТАМОЖЕННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА: ОСНОВНЫЕ ОРГАНЫ

Ализаде Ш. Г.

Долгое время учеными из разных стран изучались вопросы, связанные с организационной деятельностью Совета таможенного сотрудничества (далее – СТС). Но в большинстве случаев в рамках комплексных исследований без внимания оставалась характеристика институциональной структуры СТС, всеобщий интерес вызывают его главные органы. Однако крайне редко они раскрывают имеющиеся в таких органах полномочия.

Так, высшим и самым главным из представительных органов организации является Совет, который принимает окончательные решения, касающиеся его работы, и которому подотчетны все остальные органы. Он состоит из представителей государств-участников и должен созываться не менее двух раз в год. Совет определяет шкалу расходов государств-участников, и в случае неуплаты взноса в течение трех месяцев после получения уведомления о его размерах вправе забрать право голоса у государства-участника.

Отдельного внимания заслуживают представительные органы Совета, создание и функционирование которых прямо не предусмотрено Конвенцией, а именно Генеральная политическая комиссия и Финансовый комитет, работа которых в целом направлена на обеспечение функционирования СТС. Генеральная политическая комиссия основана в 1978 г. Состоит из 24 представителей, 17 из которых избираются по принципу регионального представительства из наиболее активных государств-участников, а места других 7 членом занимают Председатель Совета и его заместители. Свои заседания Генеральная политическая комиссия проводит не менее двух раз в год. В ее полномочия входит обсуждение важных вопросов функционирования и развития мировой таможенной системы, которые в дальнейшем выносятся на рассмотрение Совета: разработка, внедрение и обновления международных конвенций и других правовых инструментов в области таможенного дела; применение резолюций СТС по безопасности и упрощения международной торговли; стратегия повышения потенциала таможенных служб; вопросы гармонизированной системы.

В отличие от Генеральной политической комиссии, Финансовый комитет является выборным органом, который формируется общим голосованием членом ВТО на ее сессиях в составе 17 участников. Перед

Комитетом ставятся следующие задачи: осуществлять контроль за правильностью финансовых затрат средств ВТО ее Генеральным секретарем и лицами, которым предоставляет право подписывать финансовые расходные документы Секретариата ВТО; готовить финансовые документы (в приходных и расходных частях) для заседания сессии ВТО о размерах финансовых ежегодных взносов в ВТО от государств-участников и о расходах по направлениям деятельности ВТО на следующий год.

Главным исполнительным органом СТС является Постоянный технический комитет, который образуется из представителей всех государств – участников Организации. Каждое из них может назначить в Комитет своих представителей: одного делегата и одного или нескольких заместителей. Согласно ст. X Конвенции о создании СТС, представители должны быть должностными лицами со специальными знаниями по вопросам таможенной практики. Постоянный технический комитет созывается не менее четырех раз в год. Данный Комитет разрабатывает методы упрощения и гармонизации таможенного законодательства и процедур.

К функциям Постоянного технического комитета относятся: проведение работы по повышению, развитию и управлению инструментов и механизмов по упрощению процедур торговли в соответствии со Стратегическим планом ВТО; содействие укреплению сотрудничества между таможенными органами и правительственными и неправительственными организациями в области упрощения процедур торговли; внедрение и поощрение инициатив, направленных на повышение эффективности применения таможенными информационными технологиями, таможенного сотрудничества и установления различных правовых инструментов; развитие различных инструментов, предназначенных для повышения эффективности торговли (в частности, Руководство для определения времени, необходимого для выпуска товаров), а также содействие их использованию государствами-участниками; участие в развитии средств и методов для облегчения, упрощения и гармонизации таможенных формальностей; предоставление стратегической поддержки в программах ВТО по наращиванию потенциала для своих участников.

Постоянно действующим административным органом СТС является Генеральный Секретариат. Основная его функция – это координация действий Совета Таможенного Сотрудничества. Секретариат обеспечивает выполнение первоочередной миссии по оказанию помощи и содействия государствам-участникам в их сотрудничестве, содействие имплементации решений Совета. Данный орган занимается подготовкой документов и отчетов, организацией встреч, проведением различного рода мероприятий, координирует оказание технической помощи и учебных мероприятий. Генеральный секретариат имеет свою структуру во главе с Генеральным Секретарем СТС, который имеет заместителя.

Все остальные органы Совета Таможенного Сотрудничества, которые непосредственно упоминаются в Конвенции о создании СТС, а так же те, что фактически обеспечивают выполнение его целей и задач, являются

исполнительными органами этой организации. С этой целью Совет создает комитеты, что, в свою очередь, могут иметь подкомитеты, а также образовывать для своих нужд передсессионные или постоянно действующие рабочие группы.

Итак, к основным органам, относящимся к внутриорганизационному механизму СТС, можно отнести те органы, создание и функционирование которых предусмотрены Конвенцией о создании СТС 1950 г., а именно: Совет, Секретариат и его структурные подразделения, Генеральный Секретарь, Постоянный Технический комитет. Также те органы, создание и функционирование которых прямо не предусмотрено Конвенцией, но которые играют ведущую роль в деятельности Организации: Политическую комиссию и Финансовый комитет.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Babina Valentyna	137	Дубина А. П.	76
Kashyrina I. O.	184	Єремєєв А. В.	42
Latova Mariya	137	Єфімова І. В.	172
Pokhyl A. V.	184	Жиляк В. Р.	61
Voievodin I. S.	215	Зуєва О. А.	22
Ализаде Ш. Г.	236	Іванова В. Г.	221
Бадак М. С.	230	Иманбеков У. Т.	146
Батраченко Т. С.	157	Кадала В. В.	90
Бережна К. В.	200	Калашников В. М.	204
Буга В. В.	78	Каправа Д. О.	139
Буга Г. С.	80	Карлаш А. Г.	88
Варава В. В.	163, 174	Карнаухов О. В.	178
Варакута А. В.	174	Карпушина М. Г.	135
Васильєв С. В.	189	Карцигін Д. С.	11
Величенко Д. О.	224	Кас'яненко М. П.	74, 128
Воронцова Д. О.	84	Каширіна Д. Є.	149
Гелерт Л.	65	Кашубський М.	163
Герасим Є. В.	130	Кірін Р. С.	24
Герасимчук С. С.	53	Коваленко А. В.	152
Гузенко О. П.	93	Коваленко К. В.	174
Джабраїлов Р. А.	35	Колесников К. М.	141
		Колода А. А.	155
		Коломоєць Т. О.	116

Колосов Р. В.	28	Наливайко Л. Р.	18
Коросташова І. М.	180	Наурук О. В.	178
Критенко О. О.	76	Новікова А. Г.	133
Кувакін С. В.	86	Обушенко Н. М.	124
Курман О. В.	166	Обушенко О. М.	112
Курман Т. В.	31	Омелян В. О.	119
Ласкевич А. Р.	20	Острікова Т. Г.	106
Левченко В. О.	210	Панченко В. В.	33
Легеза Є. О.	70,74	Перепьолкін С. М. ..	51, 88, 109, 128, 202, 210, 224
Легка О. В.	208	Пересада О. М.	159
Лила-Барська А. В.	82	Пилипенко А. А.	55
Ліпинський В. В.	65	Піц А. М.	45
Лісова О. І.	61,84	Плотніков О. В.	197
Літвінов В. В.	68	Поліщук М. Г.	130,133
Луценко О. І.	39	Проценко А. М.	18
Мазнов Д. С.	109	Приймаченко В. Д.	116,119
Максимова А. Я.	161	Раковський М.	122
Макушев П. В.	62,194	Рябовол Л. Т.	95
Маслова А. Б.	114	Самонова В. В.	72
Марков К. А.	206	Свистун Л. Я.	49
Микитенко Є. М.	62	Северінова О. Б.	176
Мінченко А. О.	13	Серебрянська В. О.	51
Міщенко В. С.	48	Сліпченко М. Є.	217
Мороз С. П.	223	Степаненко К. В.	213
Морозов О. В.	122	Стояцька Г. М.	182
Назаров В. В.	150		

Стрежнев Г. Д.	168	Хавара Г. О.	98
Стрижак Є. Ю.	26, 45	Хамходера О. П.	102
Сухацька І. Ю.	172	Хоббі Ю. С.	187, 221
Сушко С. В.	70	Хрідочкін А. В.	191
Текут'єв М. Є.	232	Чвалюк А. М.	197
Тертишник В. М.	170	Ченцов В. В.	170
Титаренко О. О.	226	Чернова А. І.	104
Тищенко В. Ф.	104	Черняк О. О.	218
Тіхонова М. А.	44	Шахбазов Д. Д.	234
Туєва О. М.	38	Шеховцов В. В.	16
Усекеев Э. Ж.	146	Шульга А. О.	149
Устименко В. А.	35	Ягодка В. А.	57,99
Федорчук М. Д.	139	Яременко О. І.	20
Філатов В. В.	10		
Філянін Є. П.	144		
Філянїна Л. А.	199		

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**“УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ВИМІР:
ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ
НА ГЛОБАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ”**

**МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

14 травня 2021 р.

Матеріали подано в авторській редакції

Підписано до друку 12.05.2021. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 15,12. Облік.-вид. арк. 13,44. Наклад 100 прим.
Замовлення № 28.
Дніпро: Університет митної справи та фінансів
(Свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 6198 від 24.05.2018 р.)
49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4